

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Ancient City of Nessebar
Inscribed on the World
Heritage List in 1983

ОБЩИНА
НЕСЕБЪР

СТРАТЕГИЯ ЗА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР

2023-2032

П Р О Е К Т

Заглавие: Стратегията за културното наследство на Община Несебър за периода 2023-2032 година.

Автор: Център за културно наследство и архитектура

Експерти: арх. Милена Крачанова, Амелия Гешева, проф. Соня Милева, арх. Атанас Пинков, проф. Анелия Божкова, д-р Найден Прахов, доц. Николай Вуков, Татяна Цветанова

Публикувано 2023

© Център за културно наследство и архитектура, 2023

ISBN

Всички права са запазени

© Редактор: Ани Истаткова

© Графичен дизайн: Станислава Димитрова

© Корица: Църквата „Старата митрополия“ в „Старинен град Несебър“ (Списък на световното културно и природно наследство, 1983), България. Автор: М. Крачанова

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Ancient City of Nessebar
Inscribed on the World
Heritage List in 1983

ОБЩИНА
НЕСЕБЪР

СТРАТЕГИЯ ЗА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР

П Р О Е К Т

2023-2032

Стратегията за културното наследство на Община Несебър за периода 2023–2032 година

Съдържание

Използвани съкращения.....	7
Въведение	9
1. Значение на Стратегията за културното наследство на Община Несебър.....	13
1.1. Обхват	15
1.2. Методология	16
2. Стратегическа и правна рамка	18
2.1. Съответствие с документите на международно ниво	18
2.2. Съответствие с документите на европейско ниво	20
2.3. Съответствие с документите на национално ниво	21
2.4. Съответствие с документи на регионално ниво.....	22
2.5. Съответствие с документи на местно ниво	22
3. Профил на Община Несебър	25
3.1. Местоположение, селищна система и достъпност.....	25
3.2. Природо–географска характеристика. Състояние и рискове за околната среда.....	27
3.3. Демографска и социално-икономическа характеристика	34
4. Културно наследство на Община Несебър. Ситуационен анализ	52
4.1. Защита на културното наследство на Община Несебър.....	52
4.1.1. Юридическа защита на КН на Община Несебър	52
4.1.2. Териториална и устройствена защита на НКН на Община Несебър	53
4.2. Статут и класификация на културното наследство на Община Несебър в съответствие със ЗКН.....	58
4.2.1. Статут и класификация на материално културно наследство на Община Несебър в съответствие със ЗКН.....	58
4.2.2. Нематериално културно наследство.....	67
4.3. „Старинен град Несебър“ – световно културното наследство.....	70
4.3.1. Статут на „Старинен град Несебър“ като световната културна ценност	70

4.3.2.	Граници на световната културна ценност.....	70
4.3.3.	Собственост на недвижимите културни ценности в „Старинен град Несебър“.....	71
4.3.4.	Ретроспективна декларация за изключителната световна стойност на „Старинен град Несебър“.....	73
4.4.	Ценност на културното наследство на Община Несебър и „Старинен град Несебър“.....	74
4.4.1.	Ценности и атрибути на културното наследство на Община Несебър и „Старинен град Несебър“.....	74
4.4.2.	Ценности и изключителни атрибути на културното наследство на „Старинен град Несебър“.....	79
4.5.	Оценка на състоянието на културното наследство на Община Несебър.....	85
4.5.1.	Състояние на материалното културно наследство.....	85
4.5.2.	Състоянието на нематериалното наследство.....	94
4.5.3.	Състояние на историческия градски и културния пейзаж.....	95
4.5.4.	Състояние на социални и духовни ценности.....	98
4.5.5.	Фактори, оказващи въздействие върху културното наследство.....	99
4.6.	Политика за опазване и управление на културното наследство на Община Несебър...	103
4.6.1.	Законодателна и институционална рамка на управлението.....	109
4.6.2.	Правомощията на органите, участващи в националната система на опазване на културното наследство според ЗКН. Принос към опазване на културното наследство на Община Несебър:.....	113
4.6.3.	Управление и изпълнение на политики на местно ниво, обвързани с опазване и валоризация / популяризиране/ на културното наследство и световната ценност.....	130
4.7.	SWOT анализ.....	152
5.	Стратегическа част.....	161
5.1.	Мисия на Община Несебър.....	161
5.2.	Стратегическа рамка.....	161
5.3.	Визия към 2032 г.	162
5.4.	Цели и приоритети.....	163
	Стратегическа цел.....	163
	Приоритети и специфични цели.....	164
5.5.	Съответствие на визията, целите и приоритетите със стратегическата рамка и целите на устойчивото развитие.....	172
	5.5.1. Съответствие на визията, целите и приоритетите със стратегическата рамка на европейско, макро-регионално, национално, регионално и местно ниво.....	172
	5.5.2. Съответствие с целите на устойчивото развитие.....	172
5.6.	Финансиране на изпълнението на стратегията.....	173

5.7. Водещи принципи при изпълнение на Стратегията	173
6. Система за наблюдение и оценка на изпълнението на стратегията	176
6.1.Наблюдение на изпълнението на Стратегията	176
6.1.1. Система от индикатори	176
6.1.2. Източници на информация, начини и периодичност за събиране, обработка и анализ.....	177
6.1.3. Органи за наблюдение на изпълнението на Програмата, организация и методи на тяхната работа.....	178
6.1.4. Подсистемата на докладване и осигуряване на информация и публичност за реализирането на Стратегията	180
6.2. Оценка на изпълнението на Стратегията	181
6.3. Актуализация на стратегията	181
6.4. Матрица с индикатори за наблюдение и оценка на Стратегията за културно наследство на Община Несебър за периода 2023–2032 г.....	182
7. Приложения	190
ПРИЛОЖЕНИЕ 7.1.	191
ПРИЛОЖЕНИЕ 7.2.	204
ПРИЛОЖЕНИЕ 7.3.	212
ПРИЛОЖЕНИЕ 7.4.	215
ПРИЛОЖЕНИЕ 7.4.	217
ПРИЛОЖЕНИЕ 7.5.	219
ПРИЛОЖЕНИЕ 7.7.	220
ПРИЛОЖЕНИЕ 7.8.	221

зползвани съкращения

ДВ	Държавен вестник
ДКН	Движимо културно наследство
ДКЦ	Движима културна ценност
ДИСС	Декларация за изключителната световна стойност
ГНКЦ	Групова недвижима културна ценност
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЗЗРК	Закон за закрила и развитие на културата
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗКН	Закон за културното наследство
ЗНЧ	Закон за народните читалища
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ЗТ	Закон за туризма
ЗУТ	Закон за устройство на територията
ИГП	Препоръка за историческия градски пейзаж на ЮНЕСКО
ИАМА	Изпълнителна агенция „Морска администрация“
ИКОМОС	Международен съвет за паметници и забележителности
ИКПРОМ	Международен център за изследване на опазването и реставрацията на културните ценности
ИСС	Изключителна световна стойност
КК	Курортен комплекс
Конвенция (1972)	Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО (1972)
Конвенция (2001)	Конвенция за опазване на подводното културно наследство на ЮНЕСКО (2001)
Конвенция (2003)	Конвенция за опазване на нематериалното културно наследство на ЮНЕСКО (2003)
КН	Културно наследство
КСН	Комитет за световно наследство към ЮНЕСКО
МФ	Министерство на финансите
МИГ	Местна инициативна група
МИРГ	Местна инициативна рибарска група
МК	Министерство на културата
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МС	Министерски съвет
МСРБ	Морска стратегия на Р България
МФ	Министерство на финансите
НИНКН	Национален институт за недвижимо културно наследство
НКН	Недвижимо културно наследство

НКЦ	Недвижима културна ценност
НПО	Неправителствена организация
НПР България 2030	Национална програма за развитие „България 2030“
НСИ	Националния статистически институт
НЧ	Народно читалище
План 2030	План за устойчиво развитие 2030 на ООН
ОбС-Несебър	Общински съвет - Несебър
ОВКН	Оценка на въздействие върху културното наследство
ОДК	Общински детски комплекс
ООШИ	Обединена общинска школа по изкуствата
ОП	Оперативна програма
ОПР	Общински план за развитие
ОУПО	Общ устройствен план на община
ПИРО	План за интегрирано развитие на общината
ПОУ	План за опазване и управление
ПУП	Подробен устройствен план
РБ	Република България
РН	Ръководни насоки за прилагане на Конвенцията от 1972 г.
СЕ	Съвет на Европа
СЕСОНКЦ	Специализирания експертен съвет за опазване на НКЦ при Министерство на културата
СКЦ	Световна културна ценност
СТАБ	Научно-техническият консултативен орган към Конвенцията от 2001 г. за опазване на подводното културно наследство
ТУП	Териториален устройствен план
ФПЧ	Фини прахови частици
ЦПА	Център за подводна археология
ЦСН	Център за световно наследство към ЮНЕСКО
ЦУР	Цели на устойчивото развитие на Плана 2030
ЮНЕСКО	Организация на обединените нации за образование, наука и култура

*„Културното наследство е общо благо,
оставено от предишните поколения като
наследство за бъдещите.“*

дефиниция на Съвета на Европа

Въведение

Културното наследство на Община Несебър притежава осезаеми материални и нематериални ценности, в т.ч. исторически, урбанистични, археологически, архитектурни, социални, икономически, ценности на културния пейзаж, както и разнообразни природни ресурси. Емблематична за общината е недвижимата културна ценност „Старинен град Несебър“ – единственият исторически град в България, вписан в Списъка на световното културно и природно наследство през 1983 година. Неговата ценност предизвиква силен интерес сред учени, пътешественици, историци и архитекти и е обект на много пътеписи и изследвания още в началото на XIX век. Възхищението на ген. Хелмут Молтке, един от авторите на първите планови скици на полуострова, е цитирано в книгата на арх. Иванчев „Несебър и неговите къщи“: „Тоя град има живописно и солидно разположение върху една издадена далеч навътре в морето скала; руините на пет византийски църкви с красиви куполи показваха какво е било селището някога...“¹.

Високата научна, културна и обществена значимост на наследствените ценности на Старинния Несебър намират отражение в критерий iii на Ретроспективната декларация за изключителната световна стойност (ДИСС) от 2010 г., в която е вписано, че той е „свидетелство на многопластовото културно-историческо наследство и място, където многобройни цивилизации са оставили своите осезаеми следи“². Статутът му на световно културно наследство определя провеждането на регулярно наблюдение на състоянието на обекта, както от страна на ЮНЕСКО и неговите консултативни органи, така и от Министерство на културата (МК) на Република България и Националния институт за недвижимо културно наследство (НИНКН). През последното десетилетие в докладите от мисии на Центъра за световно наследство и ИКОМОС и решенията на Комитета за световно наследство се констатира, че:

¹ арх. И. Иванчев, Несебър и неговите къщи – Еволюция на града, развитие и особености на къщата. София: Изд. „Наука и изкуство“, 1957, с. 24

² Критерий iii на Ретроспективна декларация за изключителната световна стойност на световната културна ценност „Старинен град Несебър“ (2010). Достъпна на: <https://whc.unesco.org/en/list/217/>

„Изключителната световна стойност остава несъмнена и очевидна, но цялостните условия на „Старинен град Несебър“ не са в пълно съответствие със стандарта, очакван за обект на световното наследство...“³.

Консултативната мисия от 2017 г. прави констатация, че основните атрибути на Изключителната световна стойност (ИСС) на обекта са запазени:

„Обект на културно и природно наследство: „Старинният град Несебър“ запазва ключовите атрибути, които стоят в основата на неговата изключителната световна стойност (ИСС). Налице е значителен напредък в защита на ИСС на обекта и по отношение на премахването на отрицателните въздействия от миналото. ИСС обаче остава изложена на риск от неподходящи бъдещи застроявания; недостатъчно ресурси за дейности за физическа защита и дейности за опазване; неадекватна институционална подкрепа; липса на приет план за управление и помощни документи и насоки за съхранение и развитие.

В последните Решения на Комитета за световно наследство на ЮНЕСКО и особено в Решение 44 COM 7B.154, взето на 44 сесия на Комитета за световно наследство на ЮНЕСКО (2021 г.) е отбелязан известен напредък на държавата членка в изпълнението на предишните решения, както и са дефинирани неотложни теми, по които е необходимо да се предприемат спешни действия, като една от тях е изработването на „Стратегия за бъдещето на Несебър, основана на устойчивото, съвместимо и справедливо развитие на града и неговата изключителната световна стойност“⁴.

В съответствие с правомощията на Кметовете на общините да „организируют и координират осъществяването на политиката по опазване на културното наследство на територията на съответната община“⁵, както и правомощията на общинските съвети да приемат стратегия за опазване на културното наследство на територията на съответната община и във връзка с горесцитираното решение на Комитета за световно наследство на ЮНЕСКО (2021 г.), Община Несебър възложи изготвянето на Стратегия за културното наследство за периода 2023–2032 г. на „Център за културно наследство и архитектура“ ООД, гр. София.

Стратегията **формулира и утвърждава цялостна интегрирана визия и приоритети** за бъдещето на културното наследство на територията на Община Несебър и **консолидира намеренията** и дейностите на различните заинтересовани страни за постигането им, като основен фокус е поставен върху бъдещето на световната културна ценност (СКЦ) „Старинен град Несебър“. Тя е **предназначена** да служи на местната власт като основа за провеждане на координирана с другите сектори културна политика, гарантираща опазване на наследството и превръщането му във фактор за устойчиво, съвместимо и справедливо социално – икономическо и екологично развитие на общината. Постигането на визията към 2032 г. се основа на търсенето и постигането на баланс между опазването на наследството – културно и природно, ефективно използване на ресурсите и възможностите за подобряване на качеството на живот на местните общности, съобразено с изискванията за интегрирано опазване на околната, вкл. морската среда.

³ Доклад на консултативната мисия на ИКОМОС, проведена в периода 25-28 ноември 2015 г.

⁴ Решение 44 COM 7B.154, взето на 44 сесия на Комитета за световно наследство на ЮНЕСКО (2021 г.), <https://whc.unesco.org/en/decisions/7869>

⁵ чл.17 от Закона за културното наследство (ЗКН)

Настоящият стратегически документ дава **общата и междусекторна рамка за действие**, отговаряща на предизвикателствата на съвременното ни, както и възможности за бъдещето на културното наследство на общината и опазване на ИСС на „Старинен град Несебър“. Стратегията систематизира стратегическите цели, приоритетите и специфичните цели и е в съответствие с общите приоритети на развитието, определени в Плана за интегрирано развитие на Община Несебър за периода 2021–2027 година.

Стратегията се позовава на международно приетите стандарти и инструменти за опазване и управление на културното наследство и е изготвена в синхрон с Целите на ООН за устойчиво развитие до 2030 г., с Националната програма за развитие „България 2030“ и с действащите стратегически документи на местно, регионално, национално и европейско ниво, с решенията и препоръките на Комитета за световно наследство, докладите от Консултативните мисии на ИКОМОС и от мисиите за реактивен мониторинг, по отношение на Световната ценност. Сред сериозните **предизвикателства** при изготвянето на настоящият документ се отчита липсата на национална стратегия за опазване на културното наследство и методология за изготвяне на стратегически документи в сферата на културата и културното наследство, както и липсата на единна и детайлна статистическа информация на общинско ниво.

Стратегията представлява **отворен документ**, който може да се развива и усъвършенства в съответствие с динамично променящите се условия и фактори за прилагане на политики в областта на културата, основана на принципите на добро управление, както и съобразно приемането на нови основни и секторни стратегически документи.

ЗНАЧЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР

СТРАТЕГИЯ ЗА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО
НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР 2023-2032

1. Значение на Стратегията за културното наследство на Община Несебър

Изготвянето на Стратегия за културно наследство на Община Несебър е важна стъпка за постигане на консенсус и предполага пълноценно взаимодействие, съгласуваност и координация на всички институционални и организационни нива, както и за привличане на заинтересованите лица и местната общественост в процеса на планиране и реализация на дейностите⁶ по опазване, управление и валоризация на културните ценности на територията на Община Несебър като част от местното, национално, европейско и световно наследство.

В дългосрочен план тя поставя на фокус ангажимента на общината за надграждане на постигнатото, преосмисляне и въвеждане на редица подходи в управлението като: интегрирания подход, основания на участието подход и ориентирания към резултатите подход по отношение на наследството, вкл. при опазване на ИСС на „Старинен град Несебър“ и в съответствие с принципите, заложи в Средносрочната стратегия на ЮНЕСКО за периода 2022–2029 година. В този контекст следва да се посочи и да се проследи приносът на местната власт към изпълнението на националната политика, както и на международните споразумения за опазване на световното наследство, по които РБ е страна.

Сред сериозните предизвикателства при изготвянето на настоящият документ се отчитат липсата на единни, формални, национално утвърдени правила за разработване, мониторинг и управление на изпълнението на национални стратегически документи в сферата на културата и културното наследство, както и липсата на единна и детайлна статистическа информация на общинско ниво. Следва да се отбележи приносния характер на Стратегията към развитието на цялостната система на стратегическо планиране в сферата на опазване на културното наследство.

Изготвянето на настоящия стратегически документ, както и бъдещото му изпълнение са добра практика в провеждането на общинска политика, основаваща се на културното наследство като на наследен актив, чието съвременно съществуване е съобразено с нормативни изисквания, с ограниченията за притежателите му, с недостатъчното целенасочено финансиране, административна подкрепа и други, и неговото превръщане в споделена ценност, ресурс и стимул за устойчиво развитие на общината и подобряването на качеството на живот на местната общност.

Въпреки ясно заявената ангажираност на общинската администрация за опазване на световната ценност на територията, постигането на предвидените резултати, както и създаването и изпълнението на планови документи, вкл. План за опазване и управление на „Старинен град Несебър“ и други, е невъзможно без целенасочена политика и подкрепа от страна на държавата и участието на нейните централни и регионални структури.

В този контекст Стратегията следва да бъде възприета и като инструмент за постигане на по-добро мобилизация на ресурсите за осъществяването на общите цели, вкл. повишаване на инвестициите в областта на опазване на културното наследство.

⁶ Built Cultural Heritage. Integrating heritage buildings into contemporary society. A Policy Brief from the Policy Learning Platform on Environment and resource efficiency (2020) Interreg Europe, European Union, European regional development fund

Като стратегически документ за развитие на секторна политика на общинско ниво, Стратегията е възложена и изготвена, за да бъде **основа за вземане на информирани решения от страна на органите на местно самоуправление** в Община Несебър, свързани с необходимостта от надграждане и развитие на функционирането на съществуващата система за опазване и управление на културното наследство, включително чрез подобряването на управленския, координационен и експертен капацитет на заинтересованите страни. Чрез стратегията се **формулират дългосрочни цели**, както и цели на конкретни политики, включително са идентифицирани желаните резултати от нейното прилагане.

Чрез Стратегията ще се постигне **синергия при изпълнението на политиките**, насочени към опазване на културното наследство, с другите секторни политики, свързани с демографските промени, повишаване на качеството на живот, образованието, заетостта, опазване на компонентите на околната среда, конкурентоспособността на местната икономика, включително подобряването на средата за развитие на творчески и креативни индустрии, туристически и културни продукти и услуги от по-висок клас и други. Това ще осигури не само предпоставки и условия за постигане на визията и ефективното прилагане на настоящата Стратегия, но ще допринесе за постигане на приоритетите и целите за устойчивото развитие на общината и на всички нива на планиране, обхванати в йерархическата система на стратегическото и устройственото планиране в България. Наред с това прилагането на Стратегията ще даде възможност за прилагане на принципите за широко участие в управлението на културните процеси (включително и по отношение на културното наследство), което ще обедини вижданията и усилията на местната власт, гражданското общество и всички заинтересовани страни в съвместна работа за постигане на обща визия на основата на споделени ценности.

На местно ниво Стратегията ще подкрепи важни за устойчивото развитие процеси като:

- **повишаване на чувствителността** на жителите на общината към културно наследство и подкрепа на процеса на осъзнаване на наследствените ценности като носители на памет и обществен ресурс, важни за формирането, съхраняването и развитието на идентичността и устойчивото балансирано развитие на общината⁷;
- създаване на предпоставки, възможности и стимули за **повишаване на ангажираността и степента на участие на местната общност** в планирането и опазването, управлението и валоризацията на културното наследство;
- **въвеждане на нови подходи** в съществуващите общински механизми и инструменти за опазване, управление, валоризиране и популяризиране на културно наследство, в т.ч. **интегрирано опазване (консервация) и управление, подхода на ценностите и подхода, ориентиран към хората**;
- инициране на нови подходи и интегрирани политики, инструменти и инициативи, които да допринесат за **преодоляване на негативните тенденции** в развитието на Старинния град Несебър; за **запазване на елементите на неговата ИСС, автентичност и цялост**, като същевременно се създадат условия за **по-високо качеството на живот на гражданите** на Старинния Несебър;

⁷ Заключение на Съвета относно извеждането на КН на преден план в политиките на ЕС, 2018/С 196/05.

- подкрепа за развитие на **допълнителен капацитет** и предпоставки за провеждане на **добро управление**⁸, вкл. с участието на заинтересованите лица на национално, регионално и местно ниво и стимулиране на партньорствата;
- **насърчаване на иновациите, творчеството и устойчивия растеж**, основан на споделено, справедливо и екологично използване на местните ресурси;
- спомагане за **преодоляване на последствията от COVID** кризата и минимизиране на потенциалните рискове от климатичните промени и въоръжени конфликти, даващи отражение върху прилагането на устойчиви политики за опазване на културното наследство и развитие на туризма.

1.1. Обхват

Стратегията за културното наследство на Община Несебър е дългосрочен документ с хоризонт на действие е 2023–2032 година. Нейният обхват е определен в съответствие с Методологията за стратегическо планиране в Република България, приета от Съвета за административната реформа (2010 г.)⁹. Тя се вписва в рамките на два програмни периода 2021–2027 г. и 2028–2034 г., което предполага и синхронизирането ѝ с новия План за интегрирано развитие на Община Несебър (ПИРО) за периода 2021–2027 година.

През този период ще бъдат отбелязани и две важни годишнини за Община Несебър – през 2023 г. се отбелязва 40 години от вписването на „Старинен град Несебър“ в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО, а след края на 10-годишното ѝ изпълнение, ще се отбележи половинвековното присъствие на Старинния град сред най-важните за човечеството обекти, под егидата на ЮНЕСКО.

Предвид принадлежността на Старинния град към общоевропейското културно наследство е важно да се отбележи, че началото на прилагането на Стратегията съвпада и с петата годишнина от провеждането на широкомащабната и приобщаваща инициатива „Европейската година на културното наследство“ (2018), чиито резултати станаха основа за създаването на Европейската рамка за действия в областта на културното наследство (2019) и нейните пет стълба, на които се обляга и настоящата Стратегия.

Друга важна общоевропейска инициатива, с която се свързва Стратегията, е „Европейските дни на наследството“. През 2023 г. тя ще се проведе под надслов „Живи наследства“, което е предпоставка да се обърне сериозно внимание върху политиката по отношение на нематериалното културно наследство на Община Несебър, включително на „Старинен град Несебър“ като град с многовековно исторически напластяване, но и жив, развиващ се град.

Съгласно изискванията на националния Закон за културното наследство¹⁰, Стратегията се изготвя за културното наследство на цялата територия на Община Несебър, като основен фокус се поставя върху културното наследство на „Старинен град Несебър“ и неговата изключителна световна стойност (ИСС), съобразно Решение 44 СОМ 7В.154, взето на 44 сесия на Комитета за световно наследство на ЮНЕСКО (2021 г.).

⁸ Съобщението на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: „За интегриран подход към културното наследство на Европа“ (2014)

⁹ Методология за стратегическо планиране в Република България (2010) на Съвета за административна реформа на Р България, достъпен на: <https://www.strategy.bg/Publications/View.aspx?Id=90>, приета с Решение на САР от 28 април 2010 година.

¹⁰ Пак там.

Цялостното планирано въздействие на стратегическия документ се позовава на разбирането, че културното наследство е споделен ресурс за бъдещо развитие и опазването му е споделена отговорност на цялото общество. Стратегията предвижда приобщаване и участие в изпълнението на дейностите на заинтересовани институции и партньори на регионално, национално, европейско и международно ниво.

1.2. Методология

Стратегията за културното наследство на Община Несебър е изработена в съответствие с горесцитираната Методологията за стратегическо планиране в Република България¹¹, с Техническата спецификация на Община Несебър за изготвяне на Стратегия за културното наследство за периода 2023–2032 г. и указаната в нея структура, както и с действащата правна рамка в областта на културното наследство на национално и международно ниво, с политиката на ЮНЕСКО за опазване на световното наследство (в т.ч. материално (недвижимо и движимо), подводно, природно и нематериално) и на неговото изключителна световна стойност, което е от съществено значение предвид спецификата на Община Несебър и на обекта световно наследство „Старинен град Несебър“.

Стратегията е основана на принципа на партньорство между държавните и общинските институции и гражданското общество, като в хода на изготвянето ѝ са извършени консултации под формата на интервюта с местната общност и със заинтересованите лица от административни, културни и образователни институции на местно, регионално и национално ниво, съчетани със събиране на данни, в т.ч. архивни и статистически. Консултациите със заинтересованите лица са проведени, следвайки шестте основни принципа на провеждане на обществени консултации: всеобхватност, прозрачност, документиране, обратна връзка, приемственост и равнопоставеност.

Направени са анализи на събраната информация от НСИ и различни институции на национално и регионално ниво, имащи пряко отношение към постигането на целите, заложи в Общинския план за развитие на Община Несебър за периода 2014–2021 г., както и на секторните програмни документи на местно ниво. Проследено е изпълнението от страна на общинската администрация на нормативни изисквания и стратегически документи на общинско, национално и международно ниво в различни сфери, които кореспондират и с политиката за опазването на културното наследство. Изготвен е ситуационен анализ, съчетан с качествени и количествени изследвания. Разработването на анализа се базира на официална статистическа информация, публично достъпна информация, представена от различни институции и организации, както и от стратегически документи на общината и региона, заедно с изводите от проведените публични консултации.

Анализираните изходни данни в по-голямата си част покриват периода 2014–2021 г., съобразно с периодите на програмиране на общинската политика за регионално развитие и постигнатите резултати при изпълнението на съответните стратегически и планови документи. Анализирани са и резултатите при изпълнение на общинската политика за първата година от новия програмен период, зададена в Плана за интегрирано развитие на Община Несебър с хоризонт 2021–2027 година.

¹¹ Цит. документ

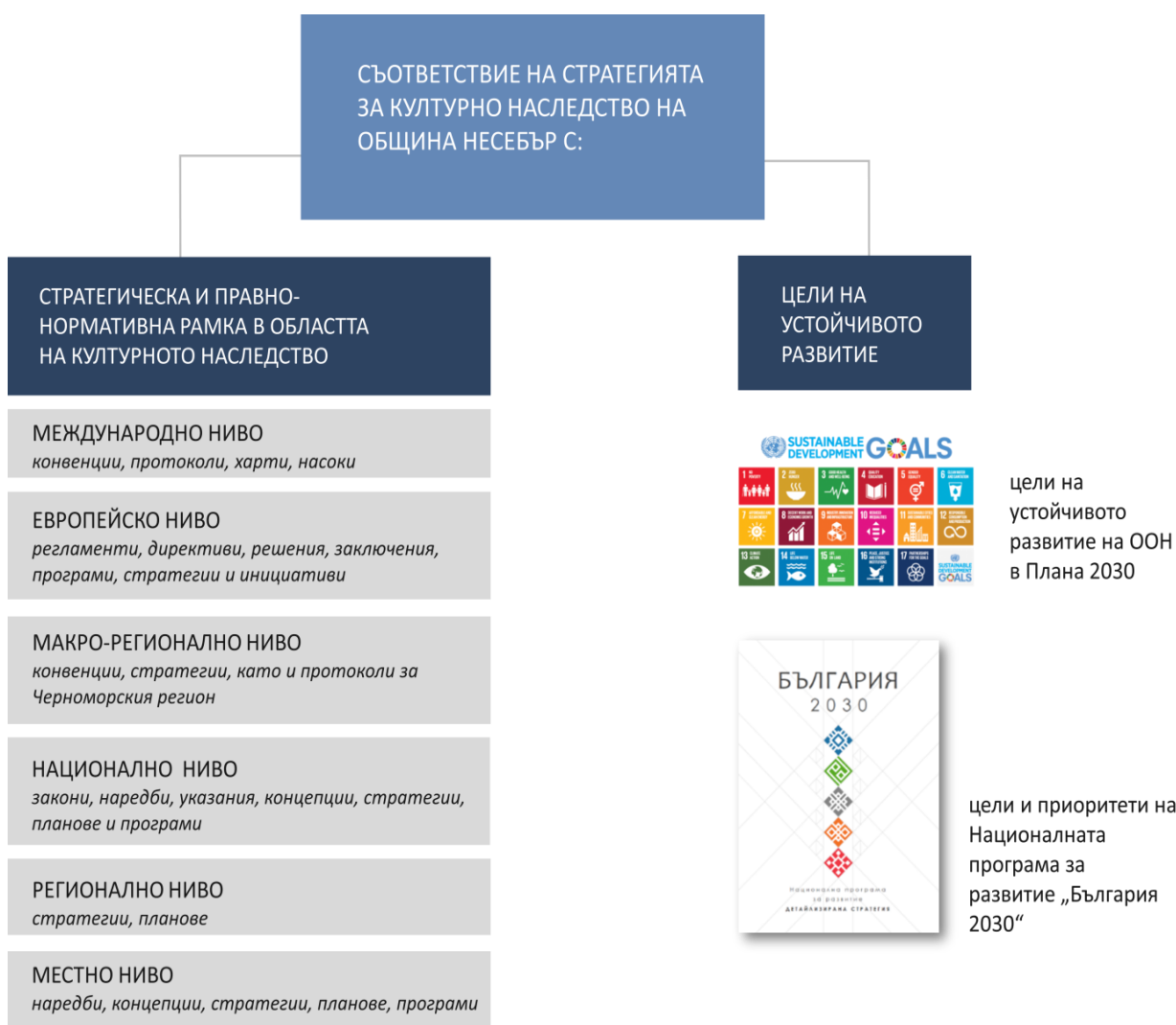
2

СТРАТЕГИЧЕСКА И ПРАВНА РАМКА

СТРАТЕГИЯ ЗА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО
НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР 2023-2032

2. Стратегическа и правна рамка

Община Несебър е от малкото общини в България, в която осъзнато се полагат усилия в областта на културното наследство и първата, която възлага изготвяне на дългосрочна стратегия за **световно наследство**. Това предпоставя органичното обвързване на Стратегията и нейното съответствие с действащата стратегическа и правно-нормативна рамка, е–визуализирана със следващата диаграма.

Фигура 1. Съответствие на Стратегията за културно наследство с действащата стратегическа и правно-нормативна рамка.

2.1. Съответствие с документите на международно ниво

Специфичен фокус в Стратегията се поставя на изключителното световно значение на „Старинен град Несебър“, като обект с най-висока научна, културна и обществена значимост, както и с международната правна рамка, зададена от Организацията на обединените нации за наука, култура и образование (ЮНЕСКО) и нейните консултативни органи: Международния съвет за паметници и забележителности (ИКОМОС), Международния център за изследване на

опазването и реставрацията на културните ценности (ИККРОМ), Международния съюз за опазване на природата (IUCN), Секретариата за опазване на нематериалното културно наследство, Научно-техническият консултативен орган (СТАВ) към Конвенцията от 2001 г. за опазване на подводното културно наследство и други. Имплементирането на международните правни актове на национално ниво се осъществява от всяка отделна държава с оглед спецификата на обществените отношения. С подписването / ратифицирането на всеки документ от страна на държавата—член на ЮНЕСКО, той става част от националното законодателство.

Настоящата Стратегия за културното наследство на Община Несебър е в съответствие с целите на устойчивото развитие на ООН, отразени в Плана 2030, както и с целите на Националната програма за развитие „България 2030“, като е акцентирано върху тези, имащи стратегически принос в областите на влияние културното наследство. По отношение на акваторията Стратегията съответства на целите и предвижданията на Морската стратегия на Република България 2022—2027 г. и Морски пространствен план на Република България 2021—2035 година.

При определянето на визията, целите и приоритетите за развитие на културното наследство на Община Несебър е осигурено съответствието със стратегическите цели и приоритети на релевантните стратегически документи на международно, европейско, макро-регионално, национално и регионално ниво, както следва:

- Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО (1972)¹²;
- Конвенция за защита на подводното културно наследство на ЮНЕСКО (2001)¹³;
- Конвенция за опазване на нематериалното културно наследство на ЮНЕСКО (2003)¹⁴;
- Конвенция за опазване и насърчаване на многообразието от форми на културно изразяване на ЮНЕСКО (2005)¹⁵;
- Стратегия за природното наследство на Центъра за световно наследство (2006)¹⁶
- Средносрочна стратегия на ЮНЕСКО за периода 2022–2029¹⁷;
- Стратегия за изграждане на капацитет за световно наследство на ЮНЕСКО (2011)¹⁸;
- Петте стратегически цели на Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО (1972) – известни като 5Cs: доверие, опазване, изграждане на капацитет, комуникация и общности¹⁹;
- Оперативни насоки за прилагане на Конвенцията от 1972 г.;
- Компендиум за политиката за световното наследство²⁰;
- Цели за устойчиво развитие 2030 на ООН²¹;

¹² Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО (1972). Достъпна на: <http://mc.government.bg/images/docs/Microsoft%20Word%20-%20C6694F14.pdf>

¹³ Конвенция за защита на подводното наследство на ЮНЕСКО (2001). Достъпна на: https://bg.vikipedla.com/wiki/UNESCO_Convention_on_the_Protection_of_the_Underwater_Cultural_Heritage

¹⁴ Конвенцията за опазване на нематериалното наследство на ЮНЕСКО (2003). Достъпна на: <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-BG-PDF.pdf>

¹⁵ Конвенция за опазване и насърчаване на многообразието от форми на културно изразяване на ЮНЕСКО (2005). Достъпна на: https://mc.government.bg/images/docs/konventzia_Tzveta.pdf

¹⁶ World Heritage Centre's Natural Heritage Strategy, found at: <https://whc.unesco.org/en/naturalheritagestrategy/>

¹⁷ UNESCO's Medium-Term Strategy (2022-2029), found at: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378083?posInSet=4&queryId=f4082765-2f1f-4710-a706-047db14472d1-draft-data-297>

¹⁸ World Heritage Capacity Building Strategy (2011), found at: <https://whc.unesco.org/archive/2011/whc11-35com-9Be.pdf>

¹⁹ The World Heritage Convention, The „Five Cs“ Strategic Objectives, found at: <https://whc.unesco.org/en/convention/>

²⁰ World Heritage Policy Compendium, found at: <https://whc.unesco.org/en/compendium/>

- Подход за програмиране, управление и мониторинг, базиран на резултати (RBM), прилаган в ЮНЕСКО. Водещи принципи.²²

Други важни международни документи:

- Препоръка относно опазването на историческите райони и тяхната роля в съвременния живот, Наероби (1976);
- Международна харта за опазване на историческите градове и градските райони – Харта от Вашингтон на ИКОМОС (1987)²³;
- Лайпцигска харта за устойчиви европейски градове (2007);
- Харта на ИКОМОС за интерпретацията и представянето на обекти на културното наследство (2009)²⁴;
- Препоръка за историческия градски пейзаж на ЮНЕСКО (2011)²⁵;
- Намюрска декларация (2015)²⁶;
- Принципи на Валета за опазване и управление историческите градове и традиционните ансамбли на ИКОМОС (2011);
- Декларацията от Мексико (2022), приета на Световна конференция на ЮНЕСКО за културни политики и устойчиво развитие – MONDIACULT 2022;
- Доклад на съвместната мисия на Центъра за световно наследство на ЮНЕСКО и ИКОМОС за реактивен мониторинг на „Старинен град Несебър“ България от 22 до 26.10.2018 година²⁷;
- Доклад на консултативната мисия на Центъра за световно наследство / ИКОМОС за обект на световното културно и природно наследство – Старинния град Несебър (България) 26 ноември – 3 декември 2017 г.²⁸.
- Доклад на консултативната мисия на ИКОМОС, проведена в периода 25-28 ноември 2015 г.

2.2. Съответствие с документите на европейско ниво

Европейската правна рамка в областта на културно наследство се задава от Съвета на Европа и Европейския съюз. Действията на Съвета на Европа в областта на културното наследство са насочени към съхранение на многообразието и повишаване на диалога чрез достъп до наследство, насърчавайки чувството за идентичност, колективна памет и взаимно разбирателство в рамките на/между общностите. Постигнато е значително съответствие с Новата рамка за култура и приоритети за периода 2019—2024 г., и работните планове за култура на европейско ниво, както и с целите на интегрираната морска политика на ЕС.

Основополагащи конвенции на Съвета на Европа по отношение на културното наследство са:

- Европейска конвенция за опазване на археологическото наследство (1969)²⁹;

²¹ United Nations Sustainable Development Goals. Found at: <https://sdgs.un.org/goals>

²² Results-Based Programming, Management and Monitoring (RBM) approach as applied at UNESCO. Guiding Principles, found at: <https://focusintl.com/data/documents/RBM012-177568e.pdf>

²³ Международна харта за опазване на историческите градове и градските райони – Харта от Вашингтон на ИКОМОС, достъпна на: https://www.icomos.org/charters/towns_e.pdf

²⁴ The ICOMOS Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites, found at: http://icip.icomos.org/downloads/ICOMOS_Interpretation_Charter_ENG_04_10_08.pdf

²⁵ UNESCO Recommendation on the Historic Urban Landscape, found at: <https://whc.unesco.org/en/hul/>

²⁶ The Namur Declaration (2015); found at: <https://rm.coe.int/16806a89ae>

²⁷ file:///C:/Users/Milena/Downloads/Final%20Nessebar%20mission%20report_verison%20revised_14.06.19-3.pdf

²⁸ file:///C:/Users/Milena/Downloads/Report_2017-UNESCOWHC-ICOMOS-STAB_Nessebar-1.pdf

- Конвенция за защита на архитектурното наследство (1985)³⁰,
- Европейска конвенция за ландшафта (2000);
- Рамкова конвенция за значението на културното наследство за обществото (2005);
- Европейска рамка за действие по Културно наследство на Европейския съюз (2019)³¹;
- Препоръка на Комитета на министрите към държавите-членки относно Европейската стратегия за културно наследство за 21. век (2018);
- Заключение на Съвета от 21 май 2014 г. относно културното наследство като стратегически ресурс за устойчива Европа (2014/С 183/08);
- Заключение на Съвета относно извеждането на преден план на културното наследство в политиките на ЕС (2018/С 196/05);
- Заключение на Съвета относно основано на участието управление на културното наследство (2014/С 463/01)³²,
- Заключение на Съвета относно управлението на риска в областта на културното наследство (26 април 2020 г.)³³
- Съобщение на комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: За интегриран подход към културното наследство на Европа COM(2014) 477 final;
- Специален доклад за Инвестициите на ЕС в културни обекти — област, която се нуждае от по-добро насочване и координация (2020);

2.3. Съответствие с документите на национално ниво

- Закон за културното наследство (2009)³⁴ и подзаконовите нормативни актове към него;
- Закон за закрила и развитие на културата (1999)³⁵;
- Закон за народните читалища (1996)³⁶;
- Закон за туризма (2013)³⁷;
- Закон за регионалното развитие (2008)³⁸;
- Закон за устройство на територията (2001)³⁹;
- Закон за устройство на Черноморското крайбрежие (ДВ. бр. 48/2007, с изм. и доп.),
- Закон за опазване на околната среда (ДВ. бр. 91/2002, с изм. и доп.) и др.;
- Закон за административно-териториалното устройство на Република България (1995)⁴⁰;

²⁹ Европейска конвенция за опазване на археологическото наследство, достъпна на: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjXodL94azwAhVOyaQKHZHtD60QFjAAegQIBRAD&url=http%3A%2F%2Fmc.government.bg%2Ffiles%2F159_10.6.KONVENCIA_5.doc&usg=AOvVaw2VZj5Ri7_iHiYomjgdE36g

³⁰ https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewj5xfWaxanwAhWJDOWKHYPB08QFjAAegQIBRAD&url=http%3A%2F%2Fmc.government.bg%2Ffiles%2F157_10.6.KONVENCIA_4.doc&usg=AOvVaw3AisNz2UTLcAcx2k9lgcR

³¹ European framework for action on cultural heritage; found at: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5a9c3144-80f1-11e9-9f05-01aa75ed71a1>

³² [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223\(01\)&from=DA](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223(01)&from=DA)

³³ <https://www.consilium.europa.eu/media/44116/st08208-en20.pdf>

³⁴ Закон за културното наследство. (Обн., ДВ, бр. 19 от 13.03.2009 г.);

³⁵ Закон за закрила и развитие на културата (Обн., ДВ, бр. 50 от 1.06.1999 г.);

³⁶ Закон за народните читалища (Обн., ДВ, бр. 89 от 22.10.1996 г.)

³⁷ Закон за туризма (Обн. ДВ. бр.30 от 26 Март 2013 г.)

³⁸ Закон за регионалното развитие (Обн., ДВ, бр. 50 от 30.05.2008 г.)

³⁹ Закон за устройство на територията (Обн. ДВ. бр.1 от 2 Януари 2001 г.);

⁴⁰ Закон за административно-териториалното устройство на Република България (Обн., ДВ, бр. 63 от 14.07.1995 г.);

- Закон за местното самоуправление и местната администрация (ДВ, бр. 77/1991, с изм. и доп.) и издадени въз основа на него общински наредби и актове;
- Наредба № 8 на Комитета за култура и Комитета по архитектура и благоустройство относно архитектурно-историческите резервати Созопол и Несебър (1981);
- Наредба за обхвата, структурата, съдържанието и методологията за изработване на плановете за опазване и управление на единичните или груповите недвижими културни ценности (2012);
- Национална програма за развитие „България – 2030“;
- Стратегия за развитие на българската култура (2019–2029) - проект;
- Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България (2014–2030);
- Национален план за възстановяване и устойчивост на Република България⁴¹ ;
- Морска стратегия на република България (2022–2027) – проект;
- Морски пространствен план на Република България (2021–2035);
- Методология за стратегическо планиране в Република България на Съвета за административната реформа на Р България (2010);
- Функционален анализ на секторната политика в областта на опазване и представяне на недвижимото културно наследство⁴².

2.4. Съответствие с документи на регионално ниво

- Интегрирана териториална стратегия за развитие на Югоизточен регион на планиране с хоризонт 2021—2027 година.

2.5. Съответствие с документи на местно ниво

Стратегията за културно наследство е синхронизирана с целите на **План за интегрирано развитие на Община Несебър** за периода 2021–2027 г. и е взаимнообвързана със секторната **Стратегия за развитие на туризма** на общинско ниво и **Стратегията за водено от общностите местно развитие** на местна инициативна рибарска група (МИРГ) „НЕСЕБЪР – МЕСЕМВРИЯ“, както и с:

- Програма за устойчиво развитие на туризма в Община Несебър 2018–2024 година;
- Стратегия за водено от общностите местно развитие на Местна инициативна рибарска група (МИРГ) „Несебър – Месемврия“;
- Маркетингова стратегия за промотиране и развитие на туристически продукти и събития в рибарска територия Равда;
- План за опазване и управление на „Старинен град Несебър“ от 2011 г., представляващ научно-експериментална разработка (не е приет в съответствие със ЗКН);
- Наредба за реда и условията за поставяне и премахване на преместваеми обекти, рекламно-информационни и монументално-декоративни елементи на територията на Община Несебър (2019)⁴³;

⁴¹ Национален план за възстановяване и устойчивост на Република България. Достъпен на: <file:///C:/Users/Milena/AppData/Local/Temp/MicrosoftEdgeDownloads/c7ef3884-cd9e-465b-a46d-06090296f873/BG%20FinalRRP%202022-04-06-08-30.pdf>

⁴² Функционалният анализ е достъпен на: <https://www.strategy.bg/Publications/View.aspx?lang=bg->

- Наредба №2 за реда и условията за провеждане на търговска дейност на открито на територията на Община Несебър;
- Наредба №1 за осигуряване на обществения ред, спокойствието и сигурността на гражданите, за опазване на общинската собственост и околната среда, за безопасността на движение на територията на Община Несебър;
- Наредба № 6 за опазване на околната среда на територията на Община Несебър;
- Наредба № 14 за определяне размера на местните данъци;
- Наредба № 17 за принудителното изпълнение на заповеди за поправка, заздравяване или премахване на строежи или части от тях на територията на Община Несебър;
- Правила на мониторинг, контрол и последваща оценка при изпълнението на конкретните политики от общинската администрация („Институт за управление на програми и проекти“ ЕООД).

Други

- Устройствен правилник на Общинската администрация на Несебър, утвърден със Заповед на Кмета на община Несебър №338/09.04.2020 г.;
- Правилник за устройството и дейността на музей „Старинен Несебър” – гр. Несебър;
- Правилник за работата на общински фонд „Култура” към Община Несебър;
- Правилник за устройството и дейността на Център за подкрепа за личностно развитие - Общински детски комплекс Несебър;
- Правилник за дейността на обединена общинска школа по изкуствата – Несебър.

⁴³ Правила на мониторинг, контрол и последваща оценка при изпълнението на конкретните политики от общинската администрация, достъпна на:
https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiPhLmnj8H8AhWyQ_EDHXS7Bw0QFn0ECBIQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.strategy.bg%2FFileHandler.ashx%3FfileId%3D4822&usg=AOvVaw2TCWWjHuhSXJ-YkaQIym0L

3

ПРОФИЛ НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР

СТРАТЕГИЯ ЗА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО
НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР 2023-2032

3. Профил на Община Несебър

Община Несебър е обособена и функционира като самостоятелна административна единица в рамките на България на 10 април 1959 година. Изготвеният профил разглежда географската, природна, демографска, социално-икономическа, историческа характеристика и екологичното състояние на Община Несебър, както и предприетите мерки от страна на местната власт по отношение на опазването на основните ресурси. Всички те са представени накратко в контекста на взаимовръзката и влиянието им върху политиката за опазване, управление, социализация, презентирание и популяризиране на културното наследство на общината, както и на обекта световно културно наследство „Старинен град Несебър“. Отчетени са основни тенденции, свързани с въздействието на кризата вследствие на Ковид пандемията, които оказват влияние върху местната икономика и общностно развитие.

3.1. Местоположение, селищна система и достъпност

Община Несебър се намира в Югоизточна България, заемайки най-североизточната част на област Бургас, на около 35 км от областния център – гр. Бургас. Простира се на площ от 420,433 кв. км, което представлява 5,4% от територията на областта.

Югоизточната граница на общината е с Черно море, което оказва важна роля в нейното историческо и икономическо развитие и до днес. На север граничи с общините Бяла и Долни чифлик (област Варна), а на запад с община Поморие (област Бургас).

Селищната система е съставена от 3 града (Несебър, Обзор и Свети Влас) и 11 села, по-големите от които са: с. Равда, с. Оризаре и с. Кошарица. На територията на Община Несебър се намират курортен комплекс (КК) „Слънчев бряг“⁴⁴ и ваканционно селище „Елените“.

Териториалният баланс на общината показва, че населените места и другите урбанизирани територии в общината заемат 3,5% (или 64 832 дка) от общата площ, селскостопанския фонд – близо 40%, а горския фонд – близо 52,8%. Останалата част от територията на общината се заема от водни площи – 6 919 дка, територии за добив на полезни изкопаеми и депа за отпадъци – 416 дка и територии за транспорт и инфраструктура – 1 942 дка. От гледна точка на собствеността поземленият фонд е разпределен, както следва: държавен фонд – 187 007 дка, частна собственост – 126 580 дка и общинска собственост. Територията на населените места и други урбанизирани територии са с площ 20 440 дка.

Община Несебър се отличава с добра транспортна достъпност. През територията на общината преминава Републикански път 1-9, който е включен в разширената ТЕН-Т мрежа на територията на страната, свързващ границата на Румъния – Дуранкулак – Варна – Бургас – Малко Търново – границата с Турция. Като част от Европейската пътна мрежа е категоризиран под № Е-87, пресичащ 3 области – Добрич, Варна и Бургас и обслужва туристическия поток по Черноморското крайбрежие. Републиканската пътна мрежа на територията е съставена от приблизително 27 км първокласни пътища и 22,7 км – третокласни.

Развитието на Несебър е исторически свързано с пристанищните функции, а значимостта на Месамбрия / Месемврия / Несебър като пристанищно селище е спомената в много източници.

⁴⁴ С Решение на МС, на основание чл. 23 от ЗАТУРБ, КК „Слънчев бряг“ е определен като селищно образувание с национално значение.

Днес на територията на общината са разположени шест пристанища с различна собственост и предназначение - за рибарски лодки, яхтено пристанище и морска гара.

- **Пристанище „Несебър“** е пристанищен терминал за обществен транспорт с Морска гара (построена през 60-те години на XX век). Действало активно и е било неотменна част от градската тъкан и пейзаж, както преди, така и по време на вписване на „Старинен град Несебър“ в Списъка на световното наследство на ЮНЕСКО през 1983 година. В него от години не акостират големи кораби. По данни на Агенция „Морска администрация“ през 2016 г. в пристанището са акостирали 4 кораба, през 2017 г. – 1 кораб (със 102 пасажери), през 2019 г. – 1 кораб, а в периода 2020–2022 година – нито един круизен / пътнически кораб, което показва, че няма интензивно корабоплаване. Понастоящем се използва основно от риболовните кораби, рибарски лодки, яхти и малки туристически атракционни корабчета. След построяването на морската гара не са реализирани нови сгради. През 2019 г. НИНКН отказва предложение на концесионера на гарата за поставяне на преместваеми обекти и съоръжения на територията на пристанищния терминал. По отношение на представени варианти за концептуално решение на проект на Генерален план на Пристанищен терминал Несебър, НИНКН приема като допустим варианта, в който не се предвижда ново застрояване и поставя редица изисквания за допълване на документацията.
- **Рибарско пристанище „Северна буна – Несебър“**. През 2022 г. е обновено, като модернизацията става възможна след приложена за първи път в България процедура по Оценка на въздействието върху наследството за обект на световно наследство „Старинен град Несебър“, одобрена от Центъра за световно наследство. Разширеното пространство дава пристан за домуване на мах. 121 малки плавателни съда. На територията на пристанището е създадена рибна борса за продажба на пресен улов.
- **„Северно пристанище Несебър“** е яхтено пристанище за приставане, домуване и престой на яхти за упражняване на водни спортове и развлекателни дейности. От гледна точка на туризма, северното пристанище се използва от по-малко на брой яхти и основно от малки туристически корабчета за морска разходка в залива и транспорт от Несебър до к.к. „Слънчев бряг“ и в.с. „Елените“. Тези корабчета са частна собственост и осигуряват сезонна заетост на една значителна част от собствениците на по-малки плавателни съдове.
- **Яхтено пристанище към Национална ветроходна база – Несебър**. Използва се за приставане, домуване и престой на яхти за упражняване на водни спортове и развлекателни програми. Намира се в южната част на Новия Несебър. Използва се и от моторни и ветроходни плавателни съдове най-често в Несебър.
- **„Марина Несебър“** е частно яхтено пристанище за приставане, домуване и престой на яхти за упражняване на водни спортове и развлекателни програми, което се намира в югозападната част на стария Несебър.
- **„Марина Диневи“** – намира се в гр. Свети Влас и е частна собственост. Използва се за приставане, домуване и престой на яхти за упражняване на водни спортове, туризъм и други.

Данните на Дирекция „Морска администрация“ – Бургас за корабите, обслужващи Южното Черноморие по морските туристическите маршрути Несебър–Поморие–Созопол и Бургас – Остров „Св. Анастасия“ показват, че за пътнически транспорт се ползват кораби тип катамарани с капацитет от 50 до 210 места. Освен тези кораби, в пристанищата на Южното Черноморско крайбрежие се използват плавателни съдове за сезонен превоз на хора, които плават изключително в района на пристанището си и съгласно регистрацията си са три вида – до 12

лица на борда, до 35 лица на борда и с повече от 35 лица на борда. Регистрираните кораби в пристанищата Несебър, Поморие, Бургас, Созопол, Приморско и Ахтопол от първия тип са приблизително по равен брой, от втория тип най-много кораби са регистрирани в пристанище Несебър (25 бр.), а от третия тип в пристанище Бургас (12 бр.).

Най-близкото летище е на 26 км. на територията на Община Бургас. Няма изградена железопътна инфраструктура на територията на Община Несебър, като най-близката ЖП гара се намира в гр. Бургас

3.2. Природо–географска характеристика. Състояние и рискове за околната среда

Релеф, климат, води

На територията на Община Несебър се разграничават три зони: крайбрежна, равнинна и планинска. Близко 3/4 от площта се заема от най-източните части на Източна Стара планина, съответно Еминска планина с най-висока точка връх Гьозтепе, разположен на около 5–6 км на север-северозапад от село Кошарица. Останалата, южна и югозападна част на общината, е равнинна и се заема от широката и плоска долина на Хаджийска река и притокът и Бяла река.

Бреговата линия е силно разчленена и с дължина на 206 49 метра, като профилът ѝ е изключително разнообразен и е атрактивен с редуване на скални образувания и плажни ивици с преобладаващ абразионния тип бряг. Характерни са Несебърският полуостров и вдадените в морето н. Акротирия, н. Равда и н. Емине разчленен бряг с предимно източно изложение. От р. Камчия до нос Емине брегът има и е слабо разчленен. Брегът между р. Козлука и н. Емине е стръмен, разсечен от къси долове. На юг от р. Козлука се простира Бургаското крайбрежие. Преобладава низинният релеф. Най-разпространената форма по крайбрежието е пясъчната плажна ивица с обща площ 1 616 557⁴⁵ кв.м, вкл. 670 дка дюни, които са характерен природен феномен, специфично и неповторимо природно местообитание, както и важна характеристика на крайбрежния ландшафт с голямо екологично и екосистемно значение. Най-големите плажове са на територията на к.к. „Слънчев бряг“ и плажа „Несебър-юг“ в Новия град. Част от плажовете в Община Несебър са отличени със знака „Син флаг“ през 2022 година⁴⁶. От общата площ на плажовете в Община Несебър, 96% са отдадени на концесия, средно за период над 20 години. (виж. Приложение 7.3.)

Съществен проблем с ерозията и свлачищата продължават да имат на бреговете, вкл. на Несебърския полуостров, поради което през последните десетилетия са реализирани брегоукрепителни дейности. Следва да се отбележи, че още през 1956 г. с Постановлението на Министерския съвет (МС) на Народна Република България, с което град Несебър и крайбрежието му са обявени за „музеен, туристически и курортен комплекс от национално и международно значение“⁴⁷, е възложено на Министерството на транспорта да направи пълни геоложки проучвания за укрепване на морския бряг и да изработи съответни проекти и сметна

⁴⁵ Към общата площ не са включени определените като неохраняеми плажове Обзор-детски лагери, Смирките, Емона – юг, Емона – Бунарджика, Елените – изток 1, изток 2, Елените 1, Елените 2, Несебър стар град.

⁴⁶ Плажовете в Община Несебър, отличени със знака „Син флаг“ през 2022 г., са Обзор - Централен, Свети Влас – Нов плаж, Слънчев бряг - Север, Слънчев бряг - Централен, Слънчев бряг - Юг, Несебър - Юг и пристанище Марина Диневи, което е малка част от плажната брегова ивица в общината.

⁴⁷ Постановление на МС №243/18.07.1956

документация за укрепване на брега, електрификация, водоснабдяване и канализация и пр. В този смисъл проектни дейности за брегоукрепване на полуострова са замислени и са започнали още преди 09.12.1983 г. (датата на вписване на Старинен Несебър в списъка на световното наследство) и продължават през следващите години, като през 1983 г. вече е извършено аварийно укрепване на източния бряг и други части на полуострова. Първоначално са проектирани, укрепени и благоустроени източния и северния бряг. През 1984 г. е извършено аварийно укрепване на югоизточния бряг. Аварийно укрепване на нови свлачища по бреговата ивица е проведено през 1987 година. Цялостно брегоукрепване на западния участък на южния бряг е проектирано и изпълнено също в началото на 80-те години на XX век. като е изградена и крайбрежната укрепителна стена с алея.

По данни на „Геозащита“ ЕООД – гр. Варна на територията на Общината към 2021 г. са регистрирани 25 броя свлачища с площ 259,22 дка. В следните населени места: гр. Несебър – стара и нова част, гр. Свети Влас, гр. Обзор, с. Равда и с. Баня. За 2020 и 2021 г. не са регистрирани нововъзникнали свлачища на територията на общината⁴⁸.

През последните години планирането и превантивните мерки по отношение на бреговите свлачища, абразия и ерозия се засилват. Увеличава се и делът на инвестициите в предотвратяване на природни бедствия. Община Несебър е включена в проект, финансиран по ОП „Околна среда“ за периода 2014–2020 г. за превенция и противодействие на свлачищните процеси чрез провеждане на инструментален мониторинг и събиране на данни, необходими на компетентните органи за вземане на правилни решения и за предприемане на действия за ранно предупреждение, оповестяване и други превантивни действия за недопускане на бедствени и аварийни ситуации, застрашаващи живота и здравето на хората.

Изготвена е и Програмата за намаляване на риска от бедствия на територията на Община Несебър с хоризонт 2021–2025 година, която предвижда наблюдение и мерки не само по отношение на свлачищата и ерозия, но и сеизмичната опасност, наводнения, пожари, неблагоприятни метеорологични явления, биологични и радиационни замърсявания и промишлени аварии. Тя отговаря и на препоръките на съвместната консултативна мисия на Центъра за световно наследство (ЦСН), ИКОМОС и STAB (2017) за наблюдение на тези процеси с цел гарантиране, че формата на полуострова се запазва или че промените са допустими и подходящи. При извършването на укрепителни работи, трябва да се взема под внимание недвижимото културно наследство по крайбрежието и под водата.

Климатът на територията е умерено-континентален, силно повлиян от Черно море и макар и незначително, от Средиземноморските въздушни потоци. Непосредственото климатично влияние на морето навътре в сушата достига до около 40–60 км и обуславя целогодишната висока влажност и съдържание на соли във въздуха. Температурният режим се характеризира с умерени температури: 23,10° С е средната температура през юли и 2°С е средната температура през януари.

⁴⁸<https://www.mrrb.bg/static/media/ups/articles/attachments/%D0%93%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%202021%D0%93%D0%B5%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D1%89%D0%B8%D1%82%D0%B0%20%D0%92%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B0fc969bef03436343c7ec5642981de848.pdf>

Преобладаващи са северозападните ветрове (24%), чиято средна скорост приблизително е два пъти по-висока от средната за страната. През топлото полугодие (април–август), преобладават източните ветрове, свързани с дневния морски бриз. Средната продължителност на засушаванията през лятото и есента е 17–28 дни, а през зимата и пролетта – 14–15 дни. Често месеците юли, август и септември са изцяло засушливи, тъй като падналите валежи са незначителни. Според пространственото разпределение Община Несебър попада в район със значим риск към атмосферно засушаване, с умерен риск от почвено засушаване и умерен риск относно почвено-атмосферното засушаване⁴⁹.

Всички разгледани климатични и екологични условия влияят на физическото състояние на недвижимото културно наследство, като с цел осигуряване на неговата устойчивост в стратегическата част са предвидени стратегически приоритети, специфични цели и дейности.

Компоненти на околната среда

Община Несебър води проактивна политика за подобряване на компонентите на околната среда, защита на природното наследство и популяризиране на биологичното разнообразие. С Решение №528 от Протокол №22/15.12.2021 г. на Общински съвет - Несебър е приета Програма за опазване на околната среда с хоризонт 2023–2027 година⁵⁰.

Относителният дял на реализираните разходи за дейности по опазване на околната среда спрямо всички реализирани разходи в общината в рамките на периода 2015–2019 г. е 25%. Община Несебър е една сред малкото общини, която поддържа и развива свои общински предприятия с предмет на дейност, обвързан с опазване на околната среда.

Въздух

Качеството на атмосферния въздух на територията на Община Несебър се проследява чрез автоматична измервателна станция (АИС с код BG0071A), включена към единната национална система за наблюдение и контрол на атмосферния въздух. АИС „Несебър“ е класифициран като автоматичен фонен пункт и е разположен в новата част на гр. Несебър, в непосредствена близост до пътна артерия – ул. „Иван Вазов“ и на 180 м. от ул. „Хан Крум“, която осъществява връзката на старата част на гр. Несебър с общинската и републиканската пътни мрежи.

По данни на РИОСВ–Бургас през зимните месеци се отчита като тенденция най-високата концентрация на замърсяване. Основната причина е използването на твърди горива за отопление с високо съдържание на пепел и лоши метеорологични условия, не позволяващи разсейването му в атмосферата. През летния период, в сухите месеци от годината (август и септември), концентрация се влияе от емисиите от автомобилния транспорт и преноса на прах от уличната мрежа.

От Община Несебър има разработена „Програма за намаляване на нивата на замърсителите в атмосферния въздух и достигане на установените норми за вредни вещества“ с период на действие 2018–2022 г., в която са заложили мерки за намаляване на замърсяването с ФПЧ10. През последните три години нормите на показателя са спазени. През 2021 г. в АИС „Несебър“ са направени 365 бр. измервания (валидни средноденонощни стойности). Констатирани са 5 броя превишения на средноденонощната норма, което е далеч поднормативно определените 35 броя за година. Отчетени са 44 бр. стойности над ГОП за СДН, а 154 бр. са над ДОП за СДН.

⁴⁹ http://obiavi-nessebarinfo.com/doc/POOS_Nessebar_2021-2027_zaz%20publikuvane.pdf

⁵⁰ https://nessebareco.com/AWCadmin/tiny_mce/plugins/imagemanager/files/POOS_Nessebar_2021-2027.pdf

Средногодишната концентрация е 24,65 µg/m³, която е по-ниска в сравнение с 2020 г. и е далеч под СГН. Не са регистрирани превишавания по другите показатели⁵¹.

Води

Цялата територия на общината попада в Черноморския водосборен басейн. Регистрирани са 31 водни тела (27 реки и 4 преходни води), като общата площ на водосборните басейни на всички тях е 2185 km². Основните реки са две: на юг Хаджийска река с левия си приток Бяла река и на север, по границата с област Варна – река Двойница с десния си приток Курудере. Изграден е язовир „Порой“ на Хаджийска река, северозападно от село Тънково. В периода 2011–2019 г. на територията на общината са регистрирани шест наводнения, от които две морски, три речни и едно дъждовно.

На територията на Община Несебър са определени райони със значителен потенциален риск от наводнения⁵².

Територията на Старинен град Несебър не е определена като рискова от компетентните органи. Към 15.12.2022 г. за обществено обсъждане е представен за План за управление на риска от наводнения в Черноморски район за басейново управление на водите 2022–2027г., които предстои да бъде приет след шестмесечен срок. Плановият документ предвижда мерки за превенция и бъдещи интервенции при наводнения в целия район, вкл. община Несебър.

Земи и почви

Почвеният баланс на територията на Община Несебър е разнообразен, благоприятства интензивното земеделие и включва следните почвени типове: канелените почви (типични канелени горски и излужени канелени горски), алувиално-ливадните почви – широко разпространени в заливните речни тераси; делувиални почви, развити в подножията на хълмовете в полупланинската част на общината (Еминската планина), черноземи (типични и излужени) в долината на р. Хаджийска; блатни почви – в землището на гр. Несебър; солончаците – засолените почви в землището на гр. Несебър и гр. Свети Влас. Хумусно-карбонатните почви съпътстват всички зонални почвени типове.

РИОСВ – Бургас осъществява непрекъсната контролна дейност по спазване на изискванията на екологичното законодателство на територията на Бургаска област и според изнесените данни почвите на територията на община Несебър са в добро екологично състояние. Опазването на почвите от вредни въздействия и унищожаване, както и устойчиво ползване и управление на този незаменяем, ограничен и невъзстановим природен ресурс, са предмет на Програмата за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на община Несебър за периода 2021–2027 година⁵³.

Сред основните рискове, на които е подложен почвения ресурс на Община Несебър и Бургаски регион като цяло, е **деградацията вследствие глобалната промяна на климата, повишаване на температурата и засушаването.**

⁵¹ https://riosvbs.com/Files/Doklad_OS_2021.pdf

⁵² Заповед на №ПД-803/10.08.2021г на Министъра на околната среда и водите - https://www.bsbd.org/PURN/2022-2027/Zapoved_APSFR_2021.pdf

⁵³ https://nessebareco.com/AWCadmin/tiny_mce/plugins/imagemanager/files/Prilozhenie_3_Programa_pochvi_Nessebar.pdf

През 2021 г. се изпълнява и проект за рекултивация на спряното от експлоатация общинско депо на Община Несебър.

Биоразнообразие и защитени територии

Според флористично райониране на страната, Община Несебър попада във флористичния район Черноморско крайбрежие, като поделва почти по равно части от Северния подрайон и части от Южния. Съгласно фитогеографското райониране, територията попада в Западнокрайбрежния Черноморски окръг, район Черноморско крайбрежие от Евксинската провинция на Европейската широколистна горска област.

Биоразнообразието на Черно море е по-ограничено в сравнение с други морски басейни поради сероводорода в дълбоководната зона, ниската соленост на водите и ограничената връзка със Световния океан.

Флората и фауната на сушата са представени от традиционни и редки видове. През Еминската Стара планина преминава прелетния път *Via Pontica* като типично място за прелитащите над нея пеликани, щъркели и грабливи птици. Сред редките растения от пясъчната флора, представена на територията, които са в „Червената книга“ на България, са: пясъчна лилия, равенски ериантус, морски ветрогон и морски ранилист. Освен тях има още редица красиви и интересни видове: пясъчен мак, жълт пясъчен лен, пясъчна дзука, марздения и други. Девет са защитените вековни букови дървета.

Богатото природно наследство на територията Община Несебър дообогатява уникалното материално и нематериално КН на общината и допринася за разнообразната ресурсна осигуреност с природни ценности, като плажна ивица, защитени местности и природни забележителности. На територията на Община Несебър се намират осем защитени местности и природни забележителности по смисъла на Закона за защитените територии (ЗЗТ) и пет Защитените зони от Екологична мрежа Натура 2000, съгласно Закона за биологичното разнообразие (виж. Приложение 7.3.) Част от природните забележителности са и плажните ивици на територията на Общината.

През 2021 г. ТП „ДЛС Несебър“ е залесила 13 дка гори. Извършено е попълване на горски култури върху площ от 4 дка.

Фактори на въздействие – отпадъци, шум

Отпадъци

Условията и реда за управление на отпадъците, както на обществените отношения, свързани с поддържане на чистотата и опазването компонентите на околната среда на територията на община Несебър, са уредени с Наредба № 6 за опазване на околната среда на територията на община Несебър. ОбС - Несебър е утвърдил и Програма за управление на отпадъците на Община Несебър е с времеви хоризонт 2021-2028 година.⁵⁴

⁵⁴https://nessebareco.com/AWCadmin/tiny_mce/plugins/imagemanager/files/Prilozhenie_4_PUO_Nessebar.pdf

Дейностите по събиране на отпадъците от почти 20 години се извършва от Общинско предприятие Управление „БКС“, което прилага ефективна система за организирано сметосъбиране и сметоизвозване, обхващаща 100% от населените места.⁵⁵

Количеството на общо образуваните битови отпадъци в Община Несебър за периода 2013 - 2018 г. възлиза на 210 991 тона. Количеството на събраните отпадъци за периода е с променлива, но възходяща тенденция от 2016 година. Нормата на натрупване на битовите отпадъци за Община Несебър е 985 кг/ж/г. за 2019 г., като стойността е доста по-висока от средната за страната спрямо група населени места от 25 до 50 хил. д. (349 кг/ж/г.). Отчита се, че тя е повлияна от туристическия поток. Делът на отпадъците, които могат да се рециклират и ползват повторно е 23,46%, а системата за разделно събиране на градински и дървесни отпадъци е с капацитет 18%. Откроява се тенденция на нарастване на строителните отпадъци.

Введена е система за разделно събиране на отпадъци от опаковки, като количеството от сортиран отпадък от опаковки през 2019 г., който е предаден за рециклиране от организацията по оползотворяване, работеща на територията на общината, е 114 тона. Като надграждане на системите за управление на отпадъците през 2021 г. в гр. Несебър са изградени 10 площадки, от които 6 бр. с по 3 подземни контейнера и 4 бр. от по 4 подземни контейнера.

Община Несебър участва в Регионална система за управление на отпадъците Бургас, заедно с още шест общини: Бургас, Средец, Камено, Поморие, Айтос, Руен, Карнобат и Сунгурларе – регионално депо за неопасни отпадъци Братово-запад и претоварни станции Бургас (Капчето), Карнобат и Несебър. В редовна експлоатация е инсталация за сепариране на смесени битови отпадъци от общини Несебър и Поморие, открита в края на 2018 г., както и системите за РСОО на тези общини на „Екобулсорт“ ЕАД и „ИММО Инвест интернационал“ ЕООД, находящи се в с. Равда.

Община Несебър участва в реализацията на проект ОП „Околна среда“ на Европейския съюз „Проектиране и изграждане на анаеробни инсталации за разделно събрани биоразградими отпадъци“. Анаеробната инсталация за суха метанизация на отпадъци ще обслужва Бургас, Несебър и Поморие. Нейният капацитет е 30 000 тона годишно, като при неговото постигане ще може да произвежда около 800 kW електрическа и 850 kW топлинна енергия. Проектът следва да приключи до 2023 година.

Изпълнени са или са в етап на техническа рекултивация Депо за неопасни отпадъци, разположено в м. „Чешме тарла“, землище с. Равда и рекултивацията на депо за твърди битови отпадъци в м. „Балабана“, землище на гр. Обзор.

Нерегламентираните сметища на територията на Община Несебър са изцяло закрити и рекултивирани или предстои тяхната рекултивация.

От ключово значение за опазване на чистотата, включително в акваторията около Старинен град Несебър, на морето е реализирането на проект „Намаляване на отпадъците в акваторията на Несебър чрез акции за почистване и кампании за повишаване на съзнанието на местното население: опазване на морското природно и културно наследство като обществена отговорност и ресурс за месния традиционен поминък“, финансиран по програма „Опазване на околната

⁵⁵ По данни на Анализа на състоянието относно отпадъците в страната, изготвен през 2021 г., достъпен на: <https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/%D0%A3%D0%9E%D0%9E%D0%9F/%D0%9D%D0%9F%D0%A3%D0%9E-2021-2028/1.1%20Analiz%20otpadatsi%2008%2006%202021.pdf>

среда и климатични промени“ на ФМ не ЕИП 2014-2021 г. на обща стойност 158 855,58 лв. С участието на Центъра за подводна археология към Министерството на културата, е извършено детайлно проучване с използване на комплекс от морски геофизични методи и орто-фото заснемане в акваторията около полуострова на Несебър, чрез които на дъното се открити, премахнати и предадени за рециклиране над 1160 гуми, 147 бр. бетон/мъртва котва и над 120 други обекти. В рамките на проекта е проведена кампания за повишаване на осведомеността във връзка с проблемите на морските отпадъци – среща-дебат, изложба на плакати на открито и запис на лекция за културното и природно наследство в акваторията на Несебър и въздействието на отпадъците върху него.

Шум

Основният източник на шумово замърсяване в общината е автотранспортът. Увеличаването на броя на частни моторни превозни средства, води до значително повишаване на общия шумов фон. На второ място са локалните източници на шум и шума от битов характер – строителни и ремонтни дейности, товаро-разтоварни работи, комунално битови дейности и други. Следващият по значение фактор, влияещ върху акустичната среда на града е шумът, излъчван от заведенията за обществено хранене, увеселителните заведения, различните сервиси и авторемонтните работилници, разположени в непосредствена близост до жилищните сгради. Отсъствието на крупна промишлена дейност в Община Несебър определя отсъствието на рискови източници.

Радиационен контрол

Радиологичният мониторинг на проби от атмосферен въздух, необработваеми почви, повърхностни води и скален материал през 2021 г., извършен от регионалните лаборатории на РЗИ Бургас и Изпълнителна агенция по околна среда (ИАОС) за 2021 г. не отчита отклонение от фоновете стойности на анализирани показатели в пробонабирателните пунктове.⁵⁶

Ландшафтно устройство и зелена система

Създаването и поддържането на зелената система в населените места е приоритет в дейността на местната администрация. Издадена е Наредба №18 за изграждане и опазване на зелената система на територията на община Несебър (2020), с която се уреждат обществените отношения, свързани с управлението планирането, изграждането, поддържането, развитието и опазването на зелената система на територията на общината.

Поддържането на озеленените площи се извършва от служителите на общинска администрация. Необходимите средства за изграждане и поддържане на декоративната растителност в общинските зелени площи се осигурява чрез бюджетни средства на общината. Град Несебър има изградени и добре оформени зелени площи и крайморски парк. На територията на с. Равда е реализиран проект „Крайморски парк Равда, озеленяване и паркоустройство“ с обща площ 16 005 m², който е изцяло финансиран от Община Несебър. Крайморският парк на Равда се намира непосредствено до морския бряг с южно изложение. Парковете в с. Оризаре и в с. Гюльовца също са обновени, с нови алеи, зелени площи и детски площадки. В землището на гр. Обзор има два градски парка с обща площ 21.25 дка. Южният парк в гр. Несебър е с обща площ от 7.761 дка.

⁵⁶ Доклад за състоянието на околната среда за 2021 година. Достъпен на: https://riosvbs.com/Files/Doklad_OS_2021.pdf

Зелени площи се реализират и по възвърнатите територии на североизточния бряг на Старинен Несебър.

3.3. Демографска и социално-икономическа характеристика

Население

През последните пет години повечето общини в Бургас привличат население, като положителните миграционни процеси се засилват през 2020 година. Според данните на Националния статистически институт (НСИ) от последното преброяване през 2021 г. населението на Община Несебър възлиза на 30 721 души, което е с 1 753 души повече спрямо данните за 2019 година. Общинският център заема третото място сред населените места в България с най-сериозно нарастване на населението след гр. София и гр. Пловдив.

Население на Община Несебър към 31.12.2021 г. спрямо общото за страната, областта, вкл. по местоживееене и пол									
Области	Общо			В градовете			В селата		
Общини	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Общо за страната	6 838 937	3 311 311	3 527 626	5 000 496	2 396 362	2 604 134	1 838 441	914 949	923 492
Област Бургас	408 704	196 999	211 705	311 099	148 136	162 963	97 605	48 863	48 742
Община Несебър	30 721	14 923	15 798	21 493	10 355	11 138	9 228	4 568	4 660

Таблица 1. Население на Община Несебър към 31.12.2021 г. спрямо общото за страната, областта, вкл. по местоживееене и пол. Източник НСИ.

Гъстотата на населението на територията на общината е от 56.5 души на кв. км. Териториалното разпределение на населението е неравномерно, като градското население на общината представлява близо 69,96 %. 14 539 души от населението живее в общинския център – град Несебър, което го нарежда на трето място по големина сред градовете на българското Черноморие след Варна и Бургас⁵⁷.

На фона на положителната нетна миграция в област Бургас се наблюдават подчертано негативни естествени процеси. Данните за Община Несебър показват, че през 2021 г. са родени 212 деца, а броят на починалите е 426 души. Коефициент на естествен прираст на населението, по данни от преброяване 2021 г. е – 9%. което отразява и тенденцията към застаряване на населението.

Механично движение на населението през 2021 г. в Община Несебър спрямо общото за страната и областта									
Области	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
Общини	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
България	167 423	79 563	87 860	154 717	70 741	83 976	12 706	8 822	3 884
Бургас	11 898	5 483	6 415	8 876	4 034	4 842	3 022	1 449	1 573
Несебър	2 061	962	1 099	940	434	506	1 121	528	593

Таблица 2. Механично движение на населението през 2021 г. в Община Несебър спрямо общото за страната, областта, вкл. по пол по данни на НСИ от преброяване 2021 г. (Брой). Източник НСИ.

⁵⁷ <https://www.nsi.bg/nrn/show9.php?sid=3271&ezik=bul>

Възрастовата структура на населението според данните от преброяването 2021 г. в процентно съотношение включва представители на възраст от 0 до 14 г. – 15.9%, от 15 до 65 г. – 63,5% и над 65 г. – 20,5%. Наблюдава се относителна равномерност на половото разделение: 48,6% от общото население са мъже, а 51,4% са жени, като за градовете този процент е 48,1% мъже / 51,9% жени, а в селата 49.8% мъже / 50,2% жени.

Като цяло етническият състав на населението остава непроменен. По данни на НСИ от последното преброяване към 2021 г. българското население продължава леко да намалява спрямо преброяванията през 1992 г. и 2011 г. (17 614 души през 1992 г., 22 348 души през 2011 г. на 18 375 души през 2021 г.). Турското население е намаляло, като се доближава на нива от 1992 г. (738 души през 1992 г., 1240 души през 2011 г. и 848 души през 2021 г.). Ромското население остава почти без промяна спрямо преброяването от 2011 г. (565 души през 2011 г., 551 души през 2022 г.).

Данни от преброяването от 2021 г.								
	Общо	Българска	Турска	Ромска	Друга	Не мога да определя	Не желая да отговоря	Непоказана ¹⁵⁸
Несебър	23 760	18 375	848	551	1 137	88	460	2 301

Таблица 3. Данни от преброяването от 2021 година. Източник: НСИ

Пазар на труда. Заетост. Безработица. Доходи.

Относително добрите демографски характеристики оказват влияние върху развитието на общината и трудовия пазар. Ако през 2019 г. населението в трудоспособна възраст е било 17 280 души от постоянно живеещите на територията на Несебър, то през 2021 г. е 18 408 души, като 13 052 души от тях живеят в градовете.

Категории	Население под, във и над трудоспособна възраст* към 31.12.2021 г. по области, общини и местоживееене					
	общо			в т.ч. в градовете		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Общо за страната	6 838 937	3 311 311	3 527 626	5 000 496	2 396 362	2 604 134
Област Бургас	408 704	196 999	211 705	311 099	148 136	162 963
Община Несебър	30 721	14 923	15 798	21 493	10 355	11 138
Под трудоспособна възраст	4596	2 334	2 262	3 036	1 539	1 497
В трудоспособна възраст	18 408	9 625	8 783	13 052	6 801	6 251
Над трудоспособна възраст	7 717	2 964	4 753	5 405	2 015	3 390

*За 2021 г. тези граници са от 16 до навършването на 61 години и 8 месеца за жените и 64 години и 4 месеца за мъжете.

Таблица 4. Население под, във и над трудоспособна възраст* към 31.12.2021 г. по общо за страната, областта, община Несебър. Източник: НСИ.

По данни на Агенцията по заетостта, безработицата в общината през 2021 г. е 5.4%, като се отчита намаление на ръста в сравнение с 2020 г., когато същият възлиза на 7,6%. Въпреки намалението на дела на безработните все още не могат да бъдат постигнати нивата от преди Ковид кризата, които през 2019 г. възлизат на 3,6%.

⁵⁸ В категорията „Непоказана“ са включени лицата, добавени от административни източници, за които липсва информация в използваните при преброяването регистри

Население, работна сила, заети лица, безработни лица и лица извън работната сила на възраст 15 и повече навършени години																
Общо			Работна сила			Заети			Безработни			Лица извън работната сила				
Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени		
Несе-																
бър	19971	9532	10439	10750	5479	5271	9920	4983	493	7	830	496	334	9221	4053	5168

Таблица 5. Население, работна сила, заети лица, безработни лица и лица извън работната сила на възраст 15 и повече навършени години по пол в Община Несебър, 2020 г.. Източник НСИ⁵⁹

По данни на МТСП⁶⁰, свързани с изпълнението на Националната стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2016–2020 г. в годината на обявяване на пандемията безработните в Бургаска област са 12 450 души (при 8 015 души през 2019 г.). Рестриктивните мерки и КОВИД пандемията допълнително засилват негативните тенденции за ръст в безработицата. По голямата част от регистрираните безработни са жени от секторите на туризма, търговията и услугите. В Община Несебър безработните са общо 803 души, като 59,3 % от тях са жени.

Област / Община	Динамика на регистрираните безработни лица по пол за периода 2019–2020 г.							
	2020 г.				Изменение спрямо 2019 г.			
	Жени	Дял	Мъже	Дял	Жени	Дял	Мъже	Дял
	брой	%	брой	%	брой	%	брой	%
Област Бургас	7 603	61,1%	4 847	38,9%	2 503	-2,6%	1 931	2,6%
Несебър	470	59,3%	323	40,7%	224	-5,1%	187	5,1%

Таблица 6. Динамика на регистрираните безработни лица по пол за периода 2019–2020 г. в Община Несебър, област Бургас.

Ръстът на трудовите възнаграждения е съразмерен с този за област Бургас и страната. Положителните процеси преди пандемията водят до ръст в средната заплата в страната за периода 2016–2020 г. и Несебър не прави изключение. Отчетената динамика на средната брутна месечна заплата на територията на между 2016 и 2020 г. е 39,8%. Въпреки негативните икономически ефекти от пандемията през 2020 г., се отбелязва ръст на средната работна заплата със 7,9% спрямо 2019 година. Като цяло обаче нивото на заплащане остава ниско още повече в условията на нарастваща инфлация.

Образование и образователна система

По данни от преброяването към 2021 г. населението над седемгодишна възраст в Община Несебър се позиционира в следното процентно съотношение съгласно образователния си ценз: с

⁵⁹ https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/result.jsf?x_2=2013

⁶⁰ <https://www.mlsp.government.bg/uploads/41/test/docladcoordinatori2020-final.pdf>

основно и по-ниско образование е 25,7% от местното население; със средно образование са 50,5%, а с висше образование – 23,7%. Броят на учениците в общообразователните училища през учебната 2021/2022 г. е 2121 души, като се отчита минимално увеличение спрямо учебната 2020/2021 г., когато броят на посещаващите училище е бил 2092 деца. Тези данни показват ръст с 1% в сравнение с 2019/2020 г., когато ученици са били 2044 деца.

В Община Несебър има изградена мрежа от учебни заведения, които обхващат всички възрастови групи, подлежащи на задължително обучение. По данни на Регистъра на институциите в системата на предучилищното и училищното образование, на територията на общината функционират 11 общински детски градини и 9 училища. Шест от тях са основни, едно е обединено, едно е средно и една професионална гимназия по туризъм „Иван Вазов“, в която се обучават за хотелиерство и ресторантьорство. Във връзка с разпореждане на Министерство на образованието и науката на Република България за провеждане на единна организация в училищата и провеждане на училищните занятия само преди обяд, Община Несебър е предвидила изграждане на още едно начално училище – за ученици от I до IV клас на територията на новия гр. Несебър.

С решение на МС за иновативни училища за учебната 2022/2023 г. в общината са обявени: Средно училище „Любен Каравелов“ – Несебър, Обединено училище „Св. св. Кирил и Методий“ – Обзор и Основно училище „Св. св. Кирил и Методий“, Равда. На територията на общината активна дейност, вкл. в сферата на културата развива Център за подкрепа за личностно развитие – ОДК – Несебър.

По инициатива на общинската администрация в партньорство с музея „Старинен град Несебър“, в училищата и творческите школи и колективи ежегодно от 2008 г. се провежда инициативата „Аз живея в Несебър“. Нейната цел е да възпита чувство на принадлежност, отговорност, респект и ангажираност към ценностите на Общината и града и необходимостта от тяхното опазване. Един от основните фокуси на целевата програма е „Старинния град Несебър“ като част от световното културно наследство. **Програмата „Опознай Несебър“** на музей „Старинен Несебър“ е насочена към подрастващите в Община Несебър и има за цел да ги запознае с многовековната история и безценните паметници в града под егидата на ЮНЕСКО. Програмата „Опознай Несебър“ инициативата „Аз живея в Несебър“ е и във връзка с **препоръката на мисиите за Разработване и прилагане на образователни програми съвместно с училища за насърчаване на знанието и оценяването на наследството сред младите хора.**

В училищата в по-малките населени места се реализират редица инициативи, свързани с опознаване и съхраняване на материалното и нематериално наследство на родния край.

Икономическа характеристика и отражения на Ковид пандемията

Икономическото развитие на Община Несебър се определя от богатите природни и антропогенни ресурси, статутът на „Старинен град Несебър“ от 1983 г., както и от изключително благоприятното транспортно-географско положение.

По данни на НСИ броят на предприятията в Община Несебър в периода 2014–2018 г. се увеличава с малки темпове. През 2014 г. броят им е бил 5 024 (или 17,2% от всички предприятия в областта), докато през 2018 г. достигат 5 510 (17,9% от всички в област Бургас).

Предприятия	2016		2017		2018	
	Брой	%	Брой	%	Брой	%
Селско, горско и рибно стопанство*	80	1.5	84	1.6	79	1.4
Индустрия*	355	6.8	338	6.3	321	5.8
Услуги*	4 772	91.5	4 949	92	5 104	92.6
Общо	5 214	100	5 378	100	5 510	100

Таблица 7. Динамика и разпределение на предприятията по икономически сектори в Община Несебър за периода 2016-2018 година.

Наблюдава се доминиция на предприятията в сектора на услугите, като те представляват 92,6% от всички. Предприятията в индустрията са 5,8%, а в селското, горското и рибното стопанство - 1,4%.

Икономически дейности (A21)	Предприятия		Заети лица		Произведена продукция		Приходи от дейността	
	Брой	%	Брой	%	Хил. лв	%	Хил. лв	%
A Селско, горско и рибно стопанство	79	1,43	257	1,38	17 000	1,78	22 298	1,50
B Добивна промишленост	-	-	-	-	-	-	-	-
C Преработваща промишленост	74	1,34	372	2,00	28 878	3,03	33 571	2,26
D Производство и разпределение електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	9	0,16	-	-	-	-	-	-
E Доставка на води; Канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	-	-	20	0,11	1166	0,12	1166	0,08
F Строителство	238	4,32	1 323	7,12	133 753	14,01	159 088	10,69
G Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети	2 010	36,48	3 998	21,52	89 393	9,37	436 815	29,35
H Транспорт, складиране и пощи	397	7,21	684	3,68	30 908	3,24	35 188	2,36
I Хотелиерство и ресторантьорство	1 194	21,67	8 302	44,69	427 114	44,75	528 801	35,53
J Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; Далекосъобщения	27	0,49	81	0,44	3 244	0,34	3 342	0,22
L Операции с недвижими имоти	549	9,96	890	4,79	51 063	5,35	84 081	5,65
M Професионални дейности и научни	153	2,78	280	1,51	15 467	1,62	19 256	1,29
N Административни и спомагателни дейности	215	3,90	629	3,39	31 371	3,29	33 488	2,25
P Образование	8	0,15	20	0,11	-	-	-	-
Q Хуманно здравеопазване и социална работа	63	1,14	338	1,82	20 306	2,13	20 393	1,37
R Култура, спорт и развлечения	181	3,28	949	5,11	94 579	9,91	98 532	6,62
S Други дейности	307	5,57	429	2,31	7 898	0,83	9 688	0,65
Общо	5 510	100	18 578	100	954 465	100	1 488 121	100

Таблица 8. Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия по икономически дейности (21) в Община Несебър за 2018 г. Източник: НСИ

През 2018 г. най-много предприятия има в секторите Търговия и Ремонт на автомобили и мотоциклети (36,48%), а на второ място е сектор Хотелиерство и ресторантьорство (21,67%). Това се отразява на профила на заетостта на населението, като в този период най-много заети лица на територията на общината се отчитат в сектор Хотелиерство и ресторантьорство – 44,69% (8 302 д.).

Рибарският сектор осигурява традиционен за този край поминък на около 300 рибари и дава специфичен облик на други сектори в Община Несебър – като ресторантьорство, туризъм и други. Чрез подкрепата на Местната инициативна рибарска група (МИРГ) успешно се развиват и 3 мидени ферми, които разнообразяват местната икономика.

Монозависимостта на общината от туризма се потвърждава и при отчитането на сериозните щети и последствията, които все още се преодоляват от негативното въздействие на Ковид кризата. Наложени заради пандемията ограничения в обществения живот – забрани за пътуване, затваряне на заведения и културни институции и др. практически стопират стопанската дейност и рефлектират върху приходите на местния бизнес и постъпленията в местния бюджет. Община Несебър е сред общините в България с най-сериозен спад на добавената стойност по фактори на човек от населението. Свивът, който се отчита през 2019 г. спрямо 2020 г. е от -57,5%.

Ако по данни на НСИ броят на предприятията в Община Несебър в периода 2014–2018 г. се увеличават с малки темпове, то в 2020 г. се отчита значителен спад спрямо тенденциите през 2018–2019 година. През 2020 г. броят на нефинансови предприятия намалява на 4234 фирми, в сравнение с 2019 година, когато са били 5339. Спадът в сравнение с 2018 г. е с 1276 по-малко. Произведената продукция в нефинансовите предприятия (2018–2020 г.) се срива с над 50%. На човек от населението в общината, спадът е -55,2 % Приходите от износ на нефинансовите предприятия се свират от 63,6 млн. (2018 г.) на 32,6 млн. лв. (2020 г.). Като респективно при приходите от износ на нефинансовите предприятия на човек от населението е се констатира спад с -44,5% спрямо предходната 2019 година.

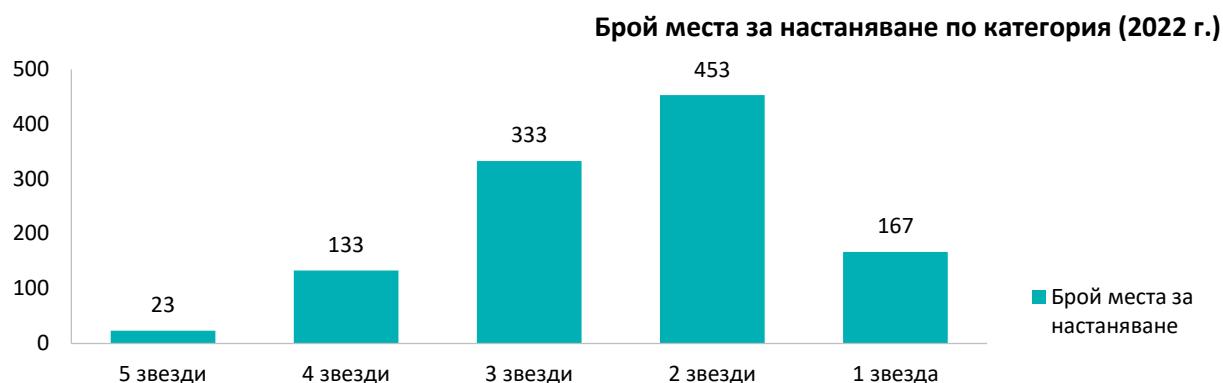
Делът на приходите от износ в общите приходи на нефинансовите предприятия, 2019–2020 г. нараства от 4,3% през 2019 г. на 5,2% през 2020 г. като промяната е в размер на 0,9%.

Идентичен е размерът на срива в разходите за придобиване на ДМА, като от 191.2 млн. лева 2018 г. пада на 96 млн. лв. през 2020 г. Разходите за придобиване на ДМА на човек от населението намаляват с -46,2% за периода 2018–2020 г. Преките чуждестранни инвестиции с натрупване, спадат с по-малки темпове средно с -8,6%, като от 122,1 млн. евро (2018 г.) намаляват до 107,8 млн. евро (2020 г.).

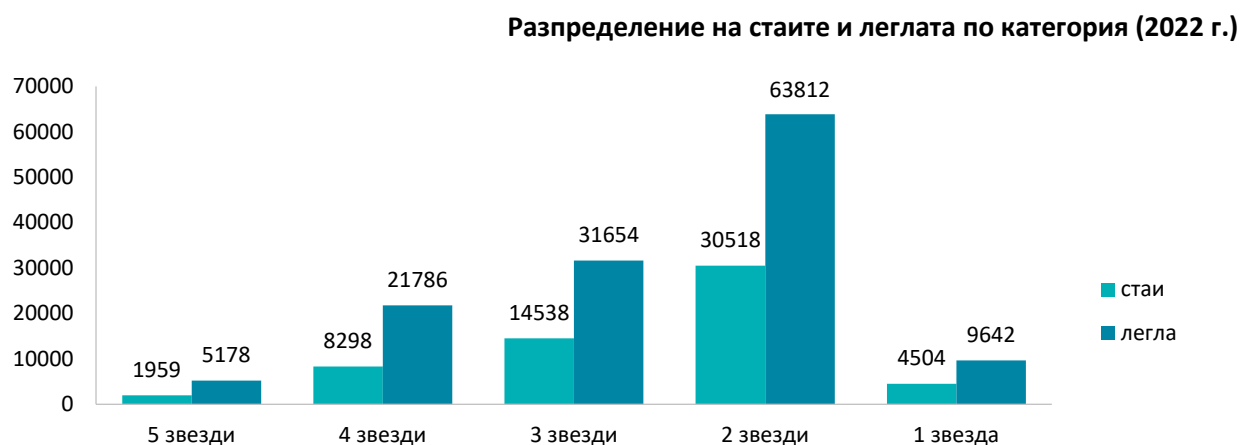
Туризмът в местната икономика

Община Несебър заема съществено място в развитието на туризма в България – предимно с летния (морски) туризъм. Това се дължи както на наличните ресурси (природни и антропогенни), така и на включването на Старинен Несебър в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО (1983 г.) и изградената материално-техническа структура, обединяваща агломерацията – Обзор – Свети Влас – к.к. Слънчев бряг – Несебър - Равда, което създава отлични предпоставки за развитието на туризма.

По данни от Националния туристически регистър към Министерството на туризма, местата за настаняване в Община Несебър са преобладаващо „две“ и „три“ звезди, като двете групи заедно представляват над 70% от всички места за настаняване – по брой, стаи и легла. Местата за настаняване „една“ и „четири“ звезди са почти равностойни, като най-малко на брой са тези с категория „пет“ звезди. По капацитет, най-много стаи има в обекти „четири“ звезди (51%), респективно легла (48%) от всички категоризирани места за настаняване.

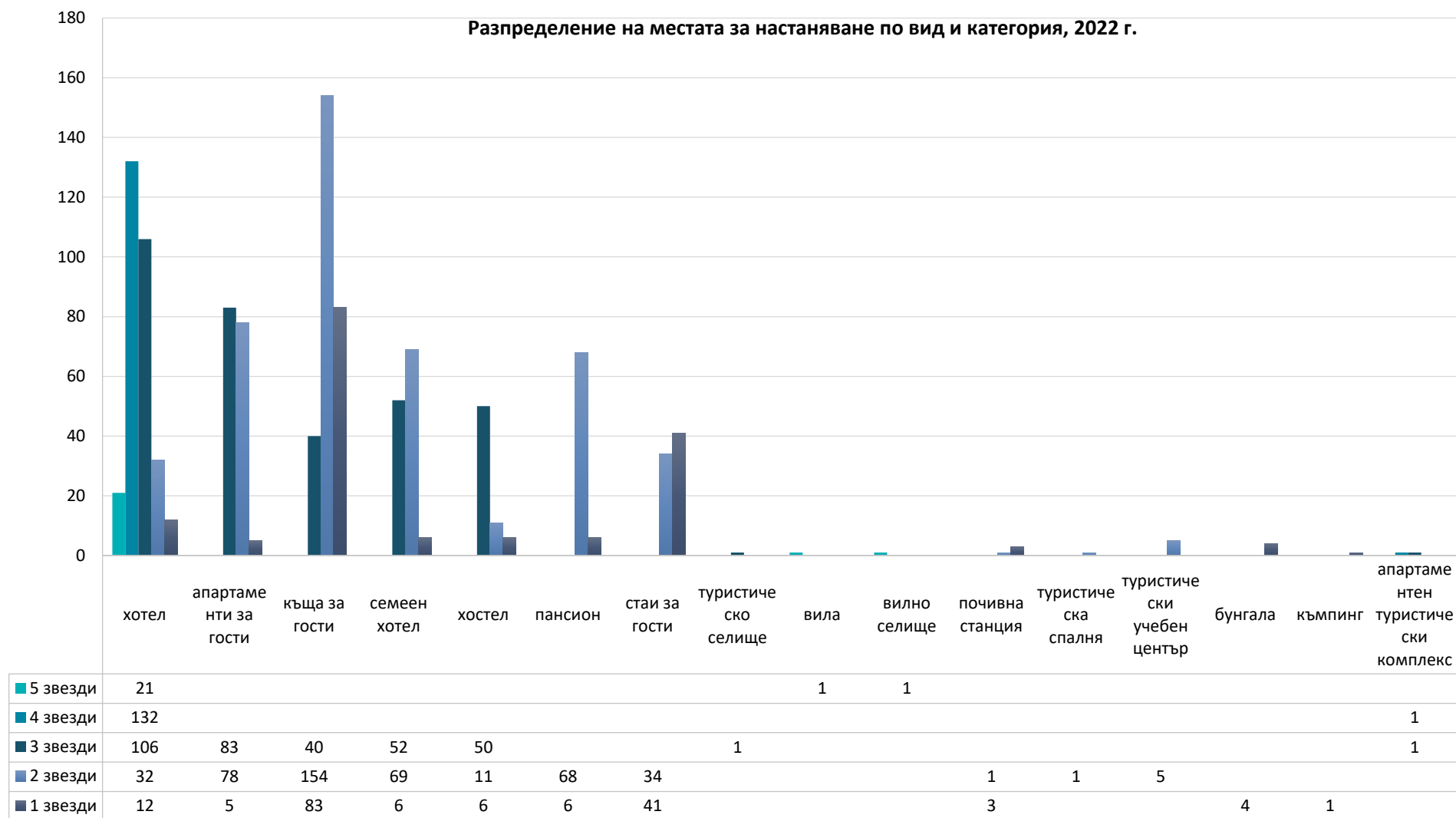
Фигура 2. Брой места за настаняване, по категория (2022 г.) Източник: Национален туристически регистър, 2022 година.

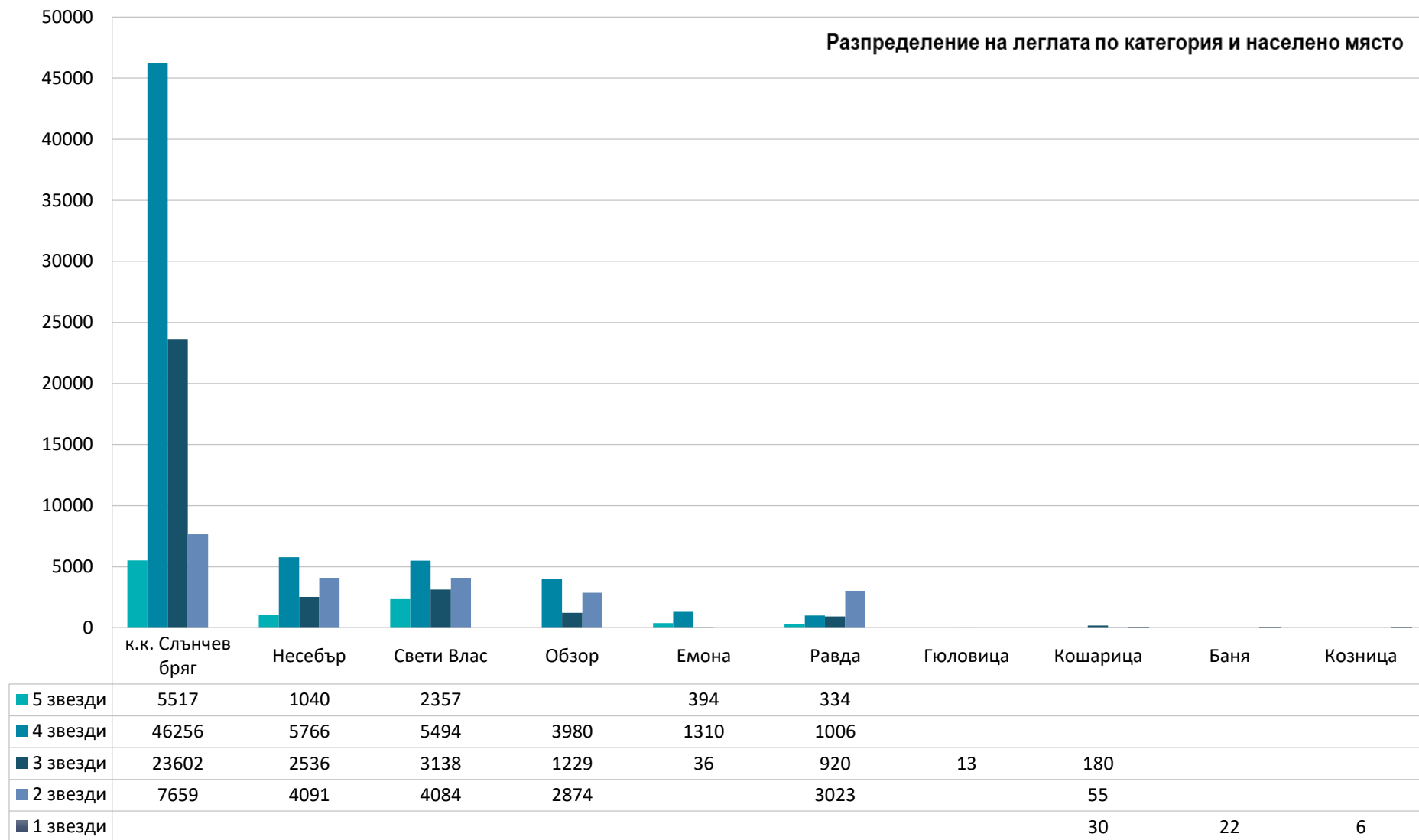
Фигура 3. Разпределение на стаите и леглата по категория (2022 г.) Източник: Национален туристически регистър, 2022 година.

По вид места за настаняване водещо място имат:

- Хотели: „четири звезди“ (132 бр.), „три звезди“ (106 бр.);
- Къщи за гости: „две звезди“ (154 бр.), „три звезди“ (40 бр.), „една звезда“ (83 бр.);
- Апартаментите за гости: „три звезди“ (83 бр.), „две звезди“ (78 бр.);
- Семейни хотели: „три звезди“ (52 бр.), „две звезди“ (59 бр.);
- Пансионите и стаите за гости, са почти равностойни по брой, респективно категория „две звезди“ (68 бр.), докато стаите за гости са преобладаващо „една звезда“ (41 бр.) и „две звезди“ (34 бр.).

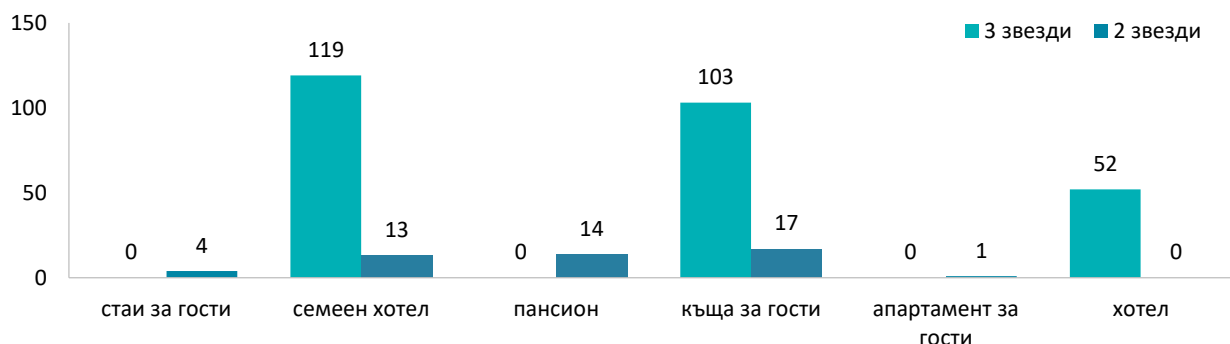
Фигура 4. Разпределение на местата за настаняване по вид и категория, 2022 г. Източник: Национален туристически регистър, 2022 година.

Фигура 5. Разпределение на леглата по категория и населено място. Източник: Национален туристически регистър, 2022 година.

В териториалното разпределение на леглата по населено място в Община Несебър, ясно се открояват к.к. Слънчев бряг (64%), следван равностойно от Несебър (11.5%) и Свети Влас (11.5%), Обзор (7%), Равда (4.6%), Емона (1.3%) и далеч по-скромно от Кошарица (0.2%).

Легла в местата за настаняване в Старинен Несебър

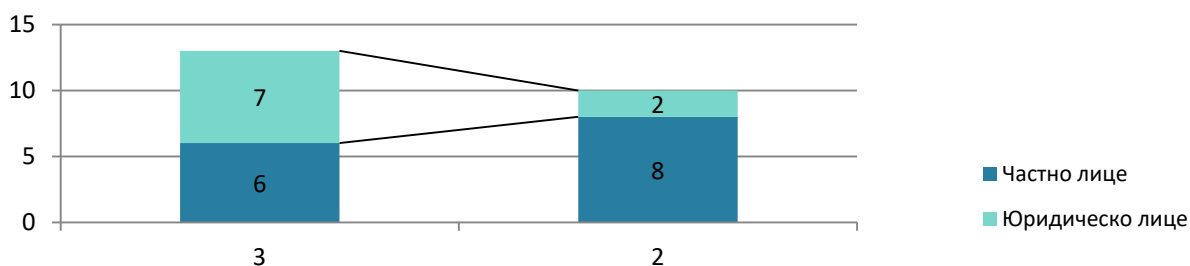

Фигура 6. Легла в местата за настаняване в Старинен Несебър. Източник: по данни от НТР, 2022

В Старинен Несебър местата за настаняване са само с „две“ и „три звезди“. По вид най-много са леглата в семейни хотели (41%) и къщи за гости (37%), почти изцяло с категория „три звезди“. Следва и единствения хотел с категория „три звезди“, който разполага с най-много места в един обект – общо 52 легла, 26 стаи (съставляващи 16% от общия брой легла в Старинния град).

В историческия град са категоризирани общо 23 места за настаняване. По вид собственост от 13 места за настаняване категория „три звезди“ – общо 6 са собственост на частни лица, регистрирани в Несебър. Останалите са собственост на юридически лица, в т.ч. едно чуждестранно. От общо 10 места за настаняване категория „две звезди“ – 8 са собственост на частни лица, а 1 е на Агенция „Митници“. Повечето се стопанисват и управляват от специализирани фирми за управление на собственост, вкл. хотели от други населени места.

Собственост на категоризираните места за настаняване в Старинен Несебър

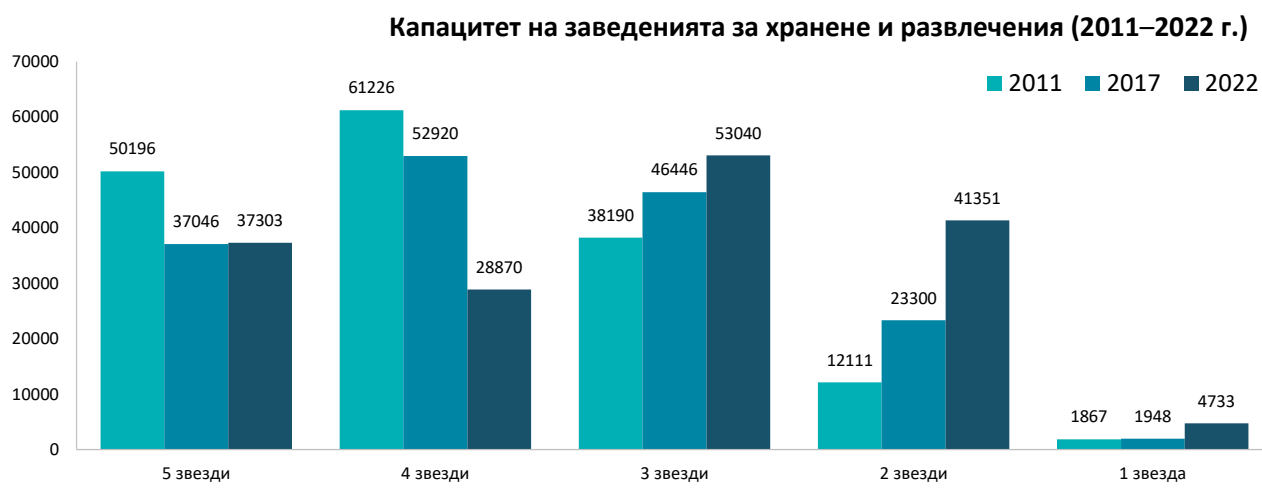

Фигура 7. Собственост на категоризираните места за настаняване в Старинен Несебър. Източник: по данни от НТР, 2022 .

Капацитетът за настаняване в Старинен Несебър на база легла, представлява незначителна част (1,16% за категория „три звезди“, и 0,83% за категория „две звезди“) от всички категоризирани места за настаняване в град Несебър и е пренебрежимо нисък спрямо Община Несебър. **Интересът се измества към новоизградени места за настаняване** – затворени комплекси, апартаменти за гости, хотели и други, които са концентрирани по крайбрежната ивица между Равда и Несебър, Слънчев бряг и Свети Влас, в западната част на Слънчев бряг, както и из вилните зони в общината. Комплексите се състоят от множество апартаменти, които се продават с цел живеене или се отдават на туристи за настаняване. Този тип сгради се разположени в заградено,

добре облагородено парково пространство, с басейни, и се отличават с голямо разнообразие от предлагани допълнителни туристически услуги, в полза на живеещите и на туристите.

Съвсем по друг начин стоят нещата от гледна точка на категоризираните заведения за хранене и развлечения. В периода (2011–2022 г.) капацитетът като брой места в заведенията за хранене и развлечения расте при заведенията „две“, „три“ и „една звезди“ и бележи чувствителен спад за заведенията с категория „четири“ (-52,9%) и „пет звезди“ (-25,6%). С най-голям ръст се открояват заведенията с „две звезди“.

Фигура 8. Капацитет на заведенията за хранене и развлечения (2011–2022 г.). Източник: по данни от НТР, 2022.

През 2022 г. водещо място имат заведенията с категория „една звезда“ (32%), следват тези с „три звезди“ (28%), „две звезди“ (22%), „четири звезди“ (16%) и тези с „пет звезди“ са едва (2%).

От гледна точка на капацитета и местата за сядане, най-много обекти са категоризираните с „три звезди“ (32%), следват тези „две звезди“ (25%), „пет звезди“ (23%), „четири звезди“ (17%) и „една звезда“ (3%). Може да се направи заключение, че от гледна точка на съотношението между броя и местата в заведенията за хранене и развлечения, е налице относително пропорционално разпределение на ниво община.

Фигура 9. Брой заведения за хранене и развлечения по категория. Източник: НТР, 2022 г.

Фигура 10. Брой места в заведенията за хранене и развлечения по категория. Източник: НТР, 2022 г.

Териториалното разпределение на ЗХР по населени места показва, че к.к. Слънчев бряг концентрира 50,4%. Следват Несебър с 18,6% и Свети Влас с 12,8% от всички категоризирани ЗХР в общината. В категорията пет звезди, преобладаващата част обекти са концентрирани в к.к. Слънчев бряг, гр. Св. Влас и с. Равда. В град Несебър няма обекти в категория „пет звезди“, „една звезда“, следват в категориите „две“, „три“ и „четири“ с относително сходен брой обекти.

Разпределение на заведенията за хранене и развлечения по брой обекти, населени места и категория							
Населено място	Категория					Общо	Дял, %
	5 звезди	4 звезди	3 звезди	2 звезди	1 звезда		
к.к. Слънчев бряг	22	123	305	171	146	767	50,4
Несебър		51	50	61	121	283	18,6
Св. Влас	7	44	24	53	67	195	12,8
Обзор		12	30	22	48	112	7,4
Емона	2	6	7		5	20	1,3
Равда	5	9	6	27	87	134	8,8
Тънково					1	1	0,1
Кошарица				6	3	9	0,6
Приселци					1	1	0,1
Елените		1				1	0,1
Общо	36	246	422	340	479	1523	

Таблица 9. Разпределение на заведенията за хранене и развлечения по брой обекти, населени места и категория

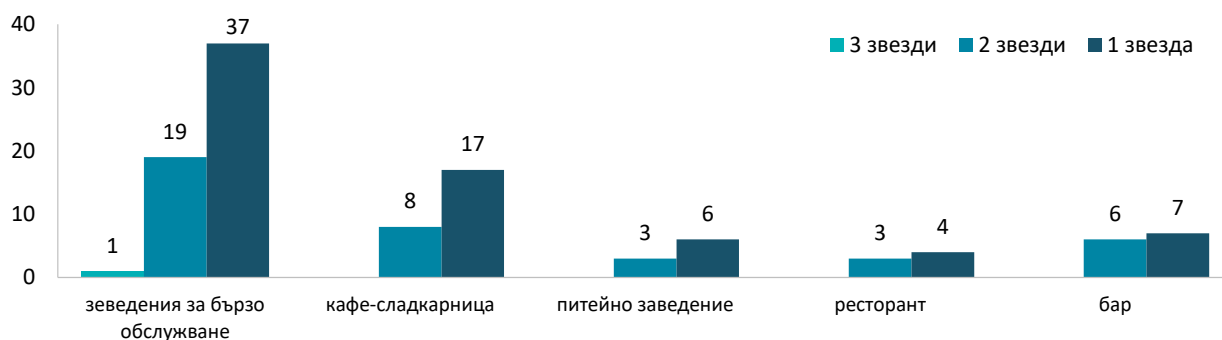
По места в ЗХР се откроява к.к. Слънчев бряг с 58,2%, гр.Несебър 16,3%, гр. Свети Влас с 10,4%, Обзор с 6,7% и Равда 6,1%. В категорията „пет звезди“, преобладаващата част от местата в ЗХР са в к.к. Слънчев бряг и Свети Влас. В гр. Несебър най-много са местата в категория „четири“ и „една звезди“, като заедно представляват 66% от местата в категоризираните ЗХР. В категория „три“ и „две звезди“ са относително равен брой.

Населено място	Категория					Общо	Дял, %
	5 звезди	4 звезди	3 звезди	2 звезди	1 звезда		
к.к. Слънчев бряг	2716	22646	39558	16149	15061	96130	58,2
Несебър		9870	4301	4851	7908	26930	16,3
Св. Влас	1062	5734	2313	3975	4086	17170	10,4
Обзор		1426	4662	1576	3416	11080	6,7
Емона	300	565	1831		439	3135	1,9
Равда	655	1000	375	2059	5998	10087	6,1
Тънково					150	150	0,1
Кошарица				260	245	505	0,3
Приселци					0	0	0,0
Елените		110				110	0,1
Общо	4733	41351	53040	28870	37303	165297	

Таблица 10. Разпределение на заведенията за хранене и развлечения по брой места, населени места и категория

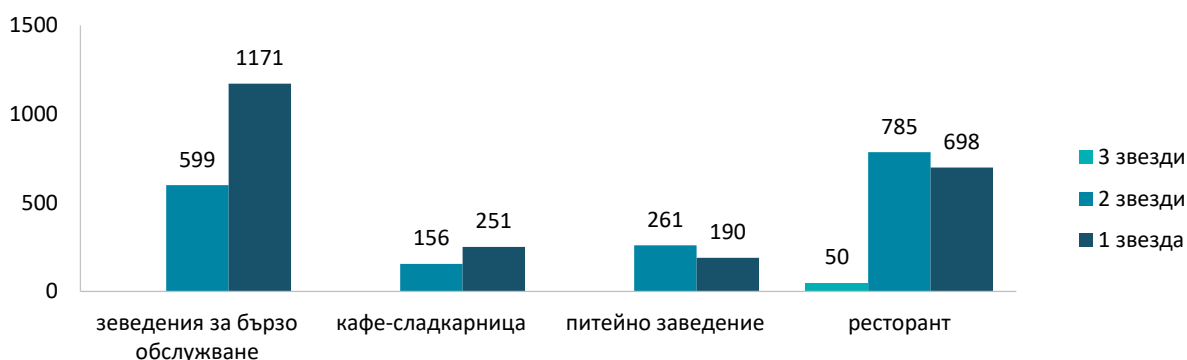
В Старинен Несебър категоризираните обекти са преобладаващо заведения за бързо обслужване, с категория „една“ и „две звезди“. Следват кафе-сладкарниците, основно в категория „една звезда“.

Брой категоризирани заведения за хранене и развлечения в Старинен Несебър, 2022 г.

Фигура 11. Брой категоризирани заведения за хранене и развлечения в Старинен Несебър, 2022 г.

Разпределение на местата по вид ЗХР и категория в Старинен Несебър, 2022 г.

Фигура 12. Разпределение на местата по вид ЗХР и категория в Старинен Несебър, 2022 г.

В Старинен Несебър по брой на категоризирани обекти преобладават най-ниската категория „една звезда“ (65%), като от тях се открояват заведенията за бързо обслужване (44%). По брой на местата 99% от тях са категоризирани в категория „една“ и „две“ звезди, като по вид преобладават заведенията за бързо обслужване (42%) и ресторантите (33%). **Налице е разминаване между представата за качество на обслужване (категория) и реалното предлагане, което е в ниска категоризация, респективно със занижени изисквания за качество.** Открояват се няколко обекта – хотел с ресторант категория „три звезди“ (50 места) и четири ресторанта по крайбрежната зона с общ капацитет 520 места (72%) от ЗХР с „една звезда“. Заведенията за бързо обслужване по брой на места са концентрирани в район „Пристанищен“ и ул. „Крайбрежна“ на входа на Старинен Несебър, а тези с по-малък капацитет, са разхвърляни по останалите улици на града. Освен по вид, избраните наименования на ЗХР показват липсата на каквато и да е обвързаност и/или връзка с ИСС на „Старинен град Несебър“. Една част от ЗХР носят наименования на улиците, на които се намират, друга част са свързани с морска тематика, чуждестранна кухня или друго избрано от собствениците наименование. Съчетанието между ниската категория и типа на обектите, не допринася за имиджа на Старинен Несебър и неговата изключителна световна стойност (ИСС).

Общото заключение, че е налице аномалия и дисбаланс между високата оценка за световна стойност на Старинен Несебър и броят на категоризирани ЗХР, които попадат в най-ниската категория и сегмент (бързо обслужване).

Постъпления от туристически данък								
Години	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Платена сума, лв.	2 124 841	2 099 466	4 302 450	4 344 450	4 522 103	4 909 400	1 307 601	2 630 300
Ръст/спад спрямо предходната година, %		-1,19	104,93	0,98	4,09	8,56	-73,37	101,15

Таблица 11. Постъпления от туристически данък, 2014–2021 г. Източник: Община Несебър, собствени изчисления

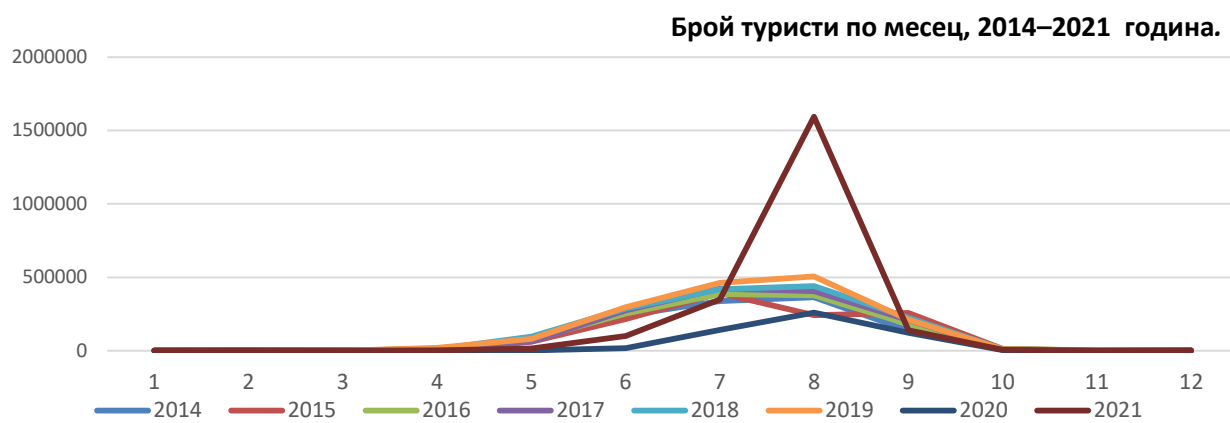
Размер на туристическия данък								
Години/ категория	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
„една“, „две“, „три“ звезди, лв.	0,25	0,25	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45
„четири“ звезди, лв.	0,3	0,3	0,55	0,55	0,55	0,55	0,55	0,55
„пет звезди“, лв.	0,5	0,5	1	1	1	1	1	1
без категоризация, лв.	1	1						

Таблица 12. Размер на туристическия данък в Община Несебър Източник: Община Несебър

Туристически данък: Данните за туристическия данък, показват изключително занижени стойности на размера на туристическия данък от една страна, а от друга страна се наблюдава, че в периода преди КОВИД-19 кризата има стабилна тенденция на ръст от 8% за 2019 г. спрямо 2018 година. През 2021 г. размерът на постъпленията от туристически данък се възстановява, но остава значително под нивата от преди КОВИД-19 кризата. За целият период 2014–2021 г., приходите от туристически данък са нараснали с 20%. По данни от Община Несебър приходите от туристически данък се инвестират основно в инфраструктурни обекти и културен календар на общината.

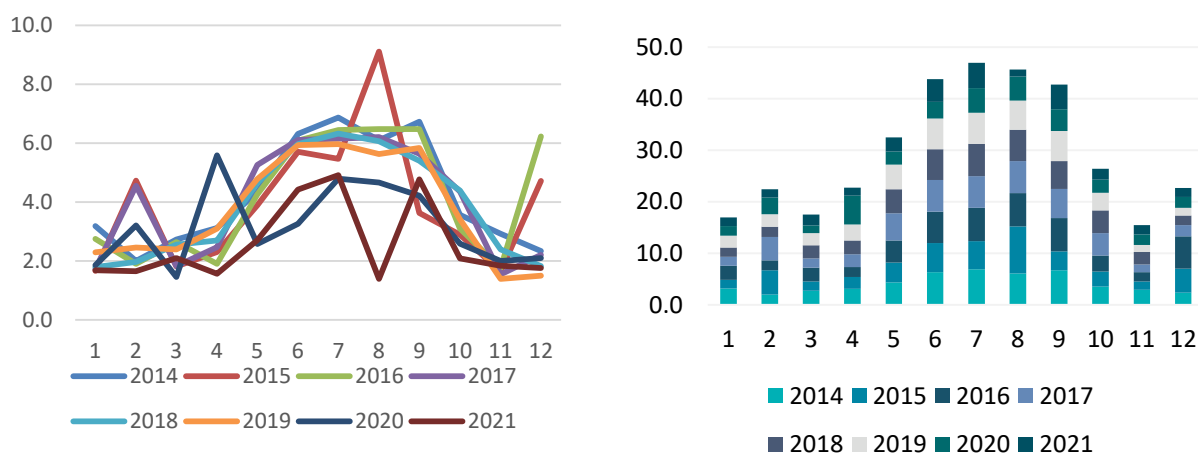
Реализирани нощувки по месеци в периода 2014–2021 година.								
Месец	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	1076	606	551	672	731	643	773	1336
2	1453	391	931	592	780	469	535	1281
3	2199	770	1035	1624	780	673	508	889
4	9966	5322	15463	6063	11548	19001	131	2105
5	72144	61615	78277	62454	94931	81099	1809	14704
6	240830	216805	253652	274189	287437	297009	17756	99611
7	338042	392876	386487	422973	418836	461192	141211	347894
8	363714	241528	378291	405070	440403	506629	259611	1593058
9	136693	257771	181226	208867	223618	210458	123108	139442
10	9264	13516	12901	9271	11864	10588	3832	6035
11	2133	886	1202	949	953	1607	1042	980
12	1281	710	459	1120	2354	1360	520	1469
Общо	1178 795	1192796	1310475	1393844	1494235	1590728	550836	2208804
Ср. год. ръст		1,19	9,9	6,4	7,2	6,5	-65,4	300,9

Таблица 13. Реализирани нощувки по месеци в периода 2014–2021 година.

Фигура 13. Брой туристи по месец, 2014–2021 година.

Наблюдава се добре изразена сезонност в периода май – септември, като през месец август на изминалата 2021 г. е регистриран пик в броя туристи, за сметка на продължителността на престоя. През месец август е празникът на град Несебър и пик на сезона от гледна точка на посетители и туристи, но паралелно с това и месеца с най-кратка продължителност на престой (1,4 дни за 2021 г.)

Фигура 14. Средна продължителност на престоя по месеци в периода 2014–2021 година.

Средна продължителност на престоя по месеци в периода 2014–2021 година.								
Месец	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	3,2	1,7	2,7	1,7	1,8	2,3	1,9	1,7
2	2,0	4,7	1,9	4,5	2,0	2,5	3,2	1,7
3	2,7	1,8	2,6	1,8	2,5	2,4	1,5	2,1
4	3,1	2,3	1,9	2,5	2,7	3,1	5,6	1,6
5	4,3	3,9	4,3	5,3	4,6	4,8	2,6	2,7
6	6,3	5,7	6,1	6,1	6,0	5,9	3,3	4,4
7	6,9	5,5	6,4	6,1	6,3	6,0	4,8	4,9
8	6,1	9,1	6,5	6,2	6,1	5,6	4,7	1,4
9	6,7	3,6	6,5	5,6	5,4	5,8	4,2	4,8
10	3,6	2,9	3,1	4,4	4,4	3,4	2,6	2,1
11	2,9	1,6	1,8	1,5	2,4	1,4	2,0	1,8
12	2,3	4,7	6,2	2,2	1,8	1,5	2,1	1,8

Таблица 14. Средна продължителност на престоя по месеци в периода 2014–2021 година.

КК Слънчев бряг

Година	Места за настаняване - брой	Легла - брой	Легладенонощия - брой	Реализирани нощувки - брой		Пренощували лица - брой		Приходи от нощувки - левове		Приходи/ нощувки общо	Приходи/ легладенонощия общо	Приходи/ нощувки чужденци	Приходи/ легладенонощия чужденци	Средна продължителност на престой, общо	Средна продължителност на престой, чужденци
				Общо	в т.ч. от чужденци	Общо	в т.ч. чужденци	Общо	в т.ч. от чужденци						
2016	161	60849	8226414	5179797	4855644	789184	715686	266001450	253308125	51,4	32,3	52,2	30,8	1,6	1,7
2017	164	61595	8537133	5272553	4960475	809159	735353	280201743	269054801	53,1	32,8	54,2	31,5	1,6	1,7
2018	160	63151	8781761	5305810	5018431	841608	769775	299447871	288320473	56,4	34,1	57,5	32,8	1,7	1,7
2019	180	64050	9057115	5263967	5016304	894206	822639	313364278	299724872	59,5	34,6	59,8	33,1	1,7	1,8
2020	117	42343	4204888	1364008	921086	285866	167705	77616333	56504672	56,9	18,5	61,3	13,4	3,1	4,6
2021	147	54169	6519463	3007795	2350647	603773	434796	196565239	161460083	65,4	30,2	68,7	24,8	2,2	2,8

Елените

Година	Места за настаняване - брой	Легла - брой	Легладенонощия - брой	Реализирани нощувки - брой		Пренощували лица - брой		Приходи от нощувки - левове		Приходи/ нощувки общо	Приходи/ легладенонощия общо	Приходи/ нощувки чужденци	Приходи/ легладенонощия чужденци	Средна продължителност на престой, общо	Средна продължителност на престой, чужденци
				Общо	в т.ч. от чужденци	Общо	в т.ч. чужденци	Общо	в т.ч. от чужденци						
2016	7	3513	513133	107830	67993	20316	10932	6125839	3923443	56,8	11,9	57,7	7,6	4,8	7,5
2017	7	3513	492883	106424	74608	20747	12439	6371739	4334045	59,9	12,9	58,1	8,8	4,6	6,6
2018	7	3440	483560	109715	65751	22492	10873	7171190	4158177	65,4	14,8	63,2	8,6	4,4	7,4
2019	7	3411	411338	397647	337959	68782	53242	20750293	16966199	52,2	50,4	50,2	41,2	1,0	1,2
2020	3	1508	127648
2021	5	2319	247237	212047	149497	39966	24304	12441676	8261339	58,7	50,3	55,3	33,4	1,2	1,7

Таблица 15. Данни за к.к. Слънчев бряг и Елените

По официални данни на НСИ за курорти с национално значение, определени с Решение № 45 на МС от 25.01.2005 г. (независимо, че Елените са изключени от Списъка на курортите с национално значение с Решение № 9799 от 9.11.2005 г. на Върховния административен съд), могат да се направят следните заключения за силно развитите туристически конгломерати на територията на Община Несебър:

- В Елените рязко намалява средната продължителност на престой от 4,8 на 1,2 дни, като за чуждестранните туристи този спад е още по-силно изразен (от 7,5 на 1,7 дни). Това в известна степен се дължи на факта, че се обособяват хотели и апартаментни комплекси и се променя статута на ваканционно селище. Приходите от нощувки в Елените бързо се възстановяват след периода на пандемията КОВИД-19, като приходите от чужденци са два пъти по-високи от 2018 г., въпреки намаленият брой места за настаняване (от 7 на 5) и почти наполовина намаления брой легла и леглоденонощия (2018 г. спрямо 2021 г.)
- За к.к. Слънчев бряг приходите от нощувки (общо) плавно се покачват, но приходите от леглоденонощия се запазват почти непроменени. В периода 2016-2021 г. е налице ръст в средната продължителност на престой (от 1,6 през 2016 г. на 2,2 дни през 2021 г.), но това се дължи в значителна степен на възможността украински бежанци да бъдат настанявани в хотели с подкрепа на Министерството на туризма⁶¹. Броят на пренощуващите лица е на нива 2/3 от преди КОВИД-19, като се отчита и лек спад в броя на местата за настаняване и легла в курорта.

По отношение на **социалното въздействие** по данни от Националното преброяване⁶² (2021 г.) населението на Община Несебър е 30 721 души общи, спрямо посрещнати 2 208 804 туристи посетили общината. На 100 жители местно население това е равно на почти 7 190 туриста. Социалното напрежение е още по-голямо, тъй като в тези цифри не се отчита ръста на сезонно заетите в общината, които следват вълната от туристи. По отношение на наличните легла в общината на 100 жители се падат 430 легла, което потвърждава огромния натиск и необходимостта от кадри за работа в туризма. Следва да се отбележи, че това са данни въз основа на официално категоризираните легла за места за настаняване.

⁶¹ Програма за хуманитарно подпомагане на разселени лица от Украйна с предоставена временна закрила в Р България

⁶² <https://www.nsi.bg/bg/content/2981/%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%D0%BF%D0%BE-%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5-%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D0%BB>

4

**КУЛТУРНО
НАСЛЕДСТВО НА
ОБЩИНА НЕСЕБЪР.
СИТУАЦИОНЕН
СЕКТОРЕН АНАЛИЗ**

СТРАТЕГИЯ ЗА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО
НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР 2023-2032

4. Културно наследство на Община Несебър. Ситуационен анализ

Стратегическото местоположение на Несебър и природните дадености са предпоставка за развитието на поселения на това място от най-дълбока древност. Черно море като удобен военен и търговски път е основен фактор, оказващ влияние върху формирането на поселищата и стимулиране развитието им като стратегически търговски зони. Върху формирането на облика на днешната община и богатото културно материално и нематериално наследство, отражение дават различните култури и традиции на населението, обитавало тези земи през различните исторически периоди:

- Тракийски период (XII–VI в. пр. Хр.)
- Античност (V в. пр. Хр.–IV в.)
- Късна античност и ранно християнство (V–IX в.)
- Средновековие (IX–XIV в.)
- Османски период (XV–XVIII в.)
- Възраждане (XVIII–XIX в.)
- Трета българска държава (1878–1945)
- Народна република България (1945–1989)
- Съвременност (1989–наши дни)

Развитието на общината, нейният градоустройствен и архитектурен облик несъмнено се променят и под въздействието на процесите, свързани с трансформацията на обществено - политическия живот и промяната на системите на управление на държавата. Аналогично се променят нормативната уредба, свързана с опазване на културното наследство, моделът и подходите на управление.

Анализът на културното наследство на Община Несебър е изготвен:

- в съответствие с класификацията на културното наследство, залегнала в Закона за културното наследство на Р България (2009);
- чрез идентификация на ценността на наследствения актив, използвайки подхода на ценностите, който е в основата на Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО (1972),
- чрез идентификация на актуалното състояние на културното наследство на Общината, в т.ч. и на световното наследство, както и на факторите, оказващи влияние върху него.
- с внимание към общностите и носителите на нематериалното културно наследство на територията на Общината и с цел подпомагането на техните усилия за опазване на това наследство в съвременните условия.

4.1. Защита на културното наследство на Община Несебър

4.1.1. Юридическа защита на КН на Община Несебър

Конституцията на Република България определя опазването на националното историческо и културно наследство като задължение на държавата. Нормативната рамка, която регламентира опазването и управлението на КН, включва редица закони и подзаконни нормативни актове. Съгласно чл. 5, ал. 4 от Конституцията на Република България международните договори,

ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за Република България, са част от вътрешното право на страната. Те имат предимство пред тези норми на вътрешното законодателство, които им противоречат. Република България е ратифицирала (приела) изброените в т.2. *Стратегическа и правна рамка* конвенции на ЮНЕСКО и на Съвета на Европа и те са част от вътрешното ни право.

Юридическата защита на различните видове и категории културното наследство под формата на „статут“ е подробно разгледана в т. 5.2. *Статут и класификация на НКН на Община Несебър в съответствие с ЗКН и т.5.3.1. Статут на „Старинен град Несебър“*). В Закона за културното наследство (ЗКН): Глава трета. Нематериално културно наследство и Глава четвърта: Материално културно наследство е подробно разписана процедурата по получаване на статут за всички културни ценности, като са предвидени изключения с цел защита на археологическото наследство, което от момента на разкриване до установяването на стойността и значимостта му, автоматично притежава статут на НКЦ с категория „национално значение“ (Съгласно чл.146, ал.3 от ЗКН).

4.1.2. Териториална и устройствена защита на НКН на Община Несебър

По отношение на териториално-устройствената защита съществуват разпоредби в различни специални закони – Закон за културното наследство (ЗКН), Закон за устройство на територията (ЗУТ), Закон за регионалното развитие (ЗРР) и подзаконовите нормативни актове в областта на устройството на територията. Съгласно Законът за културното наследство (чл. 78) следните видове документи осигуряват териториално-устройствената защита на недвижимото културно наследство (НКН): режими за опазване (предписания и териториален обхват); устройствени планове на защитени територии за опазване на недвижимото културно наследство и специфични правила и нормативи към тях и плановете за опазване и управление на НКЦ.

Режимите за опазване

За територията на цялата община: Определени са режими за опазване за църквата „Св. Никола“ (преди Стария манастир „Св. Никола“) в с. Емона и Късноантичен и средновековен манастир „Св.Петър“ и каменна защитна преградна стена (с укрепление към нея) от ранновизантийската епоха с Протокол от 08-12.10.1990 г. на междуведомствена комисия (писмо №4297 от 17.12.1990 г. на НИПК).

С Протокол от 21.07.1995 г. на НСОПК, са определени териториален обхват и предписания за опазване (без режими) за следните НКЦ: „Каменна защитна преградна стена (с укрепление към нея), от ранновизантийската епоха“; Старобългарски земен вал "Гермето".

За „Старинен град Несебър“: С Наредба №8 (1981)⁶³ са посочени границите на резервата (режими?), а в ДПК от 1986 г. са определени режими за опазване. С Постановление № 174 от 1991 г. на Министерския съвет (ДВ, бр. 75 от 1991 г.) са определени последващите режими за опазване (териториален обхват, граници и предписания за опазване) на „Старинен град Несебър“.

Със Заповед № РД9Р–14 от 5 юни 2015 г. на МК, обнародвана в ДВ, бр. 51 от 2015 г. са определени режими за опазване на групова НКЦ „Археологически резерват и историческо селище - архитектурно-строителна и урбанистична недвижима културна ценност „Старинен град

⁶³ Наредба № 8 на Комитета за култура и Комитета по архитектура и благоустройство относно архитектурно-историческите резервати Созопол и Несебър (1981)

Несебър“⁶⁴. Със същата Заповед се утвърждават и границите, определени с Постановление на МС с №174 от 03.09.1991 г. и приети с Решение 32 СОМ 8Д от Комитета за световно наследство през 2008 година. По отношение на охранителната зона се въвежда зонироване в три части: на материка – Зона А, на полуострова – Зона Б и в акваторията – Зона В (с части В-1 и В-2). Част от археологическите НКЦ под вода към момента попадат в границите на охранителната зона на световната културна ценност, поради което през 2022 г. е стартирана процедура по малка промяна на границите на защитената територия на световната ценност „Старинен град Несебър“. Предложението е изпратено до Центъра за световно наследство на ЮНЕСКО за разглеждане и становище от консултативните органи на Комитета по световно наследство, както и от СТАВ към Конвенцията за опазване на подводното културно наследство.

С определянето на режимите за опазване се цели ефективно прилагане на националната нормативна уредба и на международните документи в областта на опазването на културното наследство чрез:

- „Създаване на условия за устойчиво развитие на територията на световната НКЦ при придържане към трите принципа: икономическо развитие, социално равновесие и опазване на околната среда (в т.ч. и културното наследство), дефинирани в документите за устойчиво развитие на ООН и СЕ.
- Опазване на недвижимата културна ценност чрез специфични изисквания за устройствено планиране и инвестиционно проектиране на консервационно-реставрационни дейности, насочени към опазване, съвременно ползване и интегриране на ценността в социо-културното пространство на града, при съхраняване на нейната автентичност и интегритет.
- Опазване на охранителната зона на недвижимата културна ценност чрез специфични изисквания за устройствено планиране и инвестиционно проектиране за осигуряване на интегритета на ценността в природен и устройствен контекст.
- Създаване на възможности за социално-икономическо развитие, при запазване на автентичността и интегритета на груповите и единичните НКЦ и охранителните зони на полуострова, материка и в акваторията, чрез създаване на възможности за: рехабилитация на градските зони и пространства за извършване на обществени дейности; осигуряване на съвременно обитаване и ползване на единичните недвижими културни ценности за традиционни или съвременни функции при запазване на ценностните им характеристики; използване на културния потенциал за целите на икономическото развитие“⁶⁴.

Режимите за опазване на „Старинен град Несебър“ отчитат Изключителната световна стойност (ИСС) и са задължителни за прилагане, което се отчита още на ниво проекти. При провеждане на съгласувателната процедура по реда на Закона за културното наследство, Националният институт за недвижимо културно наследство (НИНКН) и Министерството на културата (МК) преценяват допустимостта на предлагани с проектите намеси в защитената територията и в охранителната ѝ зона по отношение на съответствието им с режимите за опазване. Спазването им се проследява и при провеждането на мониторинг от страна на Националния институт за недвижимо културно наследство (НИНКН) през 2018, 2020 и 2022 г., както и при упражнявания контрол от общинските и националните контролни органи.

⁶⁴ Режими за опазване на групова НКЦ „Старинен град Несебър“ – „Археологически резерват и историческо селище - архитектурно-строителна и урбанистична НКЦ със световно и национално значение“, одобрени със Заповед № РД9Р-14 от 05. 06. 2015 г. на Министъра на културата, обнародвана в ДВ, бр. 51 от 2015 година.

Устройствени планове

За територията на Община Несебър: В съответствие със Закона за устройство на територията (ЗУТ) и Закона за регионалното развитие (ЗРР) за територията на всички общини в България е задължително изготвянето на общи устройствени планове.

Проектът за Общ устройствен план на Община Несебър е стартиран през 2011 г., като процедура по изготвяне на актуализация на действащия териториално-устройствен план (ТУП). Направен е анализ на състоянието и характеристиките на системата „Културно-историческо наследство“, в обобщен вид са представени изводи и са формулирани тенденции и насоки за развитие. Пространствената и функционалната организация на територията и устройствените аспекти в опазването, са разгледани като част от целите и задачите на ОУПО с отношение към:

- обосноваване на териториално-системен подход към културни ценности с възможности за интегриране на системата „Културно-историческо наследство“ с останалите функционални системи;
- прилагане на специфични устройствени инструменти (правила и нормативи) при опазване и използване на културното наследство като елемент на жизнената градска среда;
- съчетаване на културния туризъм с морския и възможност за преодоляване на неговия подчертан сезонен характер.

С Решение на министъра на околната среда и водите през 2021 г. е прекратено процедиране на проекта за Общ устройствен план на Община Несебър, поради разминаване в границите на защитените територии, видно от становището на МОСВ от 2021 година. Констатира се наличие на устройствени зони, които засягат защитени територии и следва да отпаднат. В писмо на МОСВ от 3 октомври 2022 г. до министъра на културата, е отбелязано: „Отрицателните оценки на МОСВ не са свързани с обекта световното наследство „Старинен град Несебър“.

Стартирана е нова процедура по изготвяне на ОУП на Община Несебър, който следва да бъде синхронизиран с приетите стратегически и правно-нормативни документи от 2011 г. до днес, както и да се внесе отново за становище в НИНКН и да се разгледа от Специализирания експертен съвет за опазване на недвижимите културни ценности (СЕСОНКЦ) преди съгласуването му от министъра на културата и одобряването му по реда на Закона за устройство на територията.

До влизането в сила на новия ОУП на Община Несебър продължава да действа Териториално-устройствен план от 1998 г., чрез който се осигурява устройствената защита на територията, вкл. на културното наследство.

За „Старинен град Несебър“: По отношение на устройствените планове за Старинен Несебър са изготвени следните документи:

Националният институт за паметниците на културата (НИПК)⁶⁵ е разработил **Директивен план концепция (1986)**, който представлява концептуален документ за опазване и развитие на културно наследство на град Несебър. Планът предлага интегриран професионален анализ и прогноза за градското развитие за широк спектър от дейности.

⁶⁵ Националният институт за паметниците на културата (НИПК) е основан през 1957 г. към Комитета за просвета и култура. С приемането на Закона за културното наследство (в сила от 10.04.2009 г.) НИПК е преименуван в Национален институт за недвижимо културно наследство (НИНКН).

Действащият **Застроителен и регулационен план (ЗРП) на „Старинен град Несебър“** е от **1981 година**. Изготвен е нов ЗРП (1991), чиято първа фаза е съгласувана, но окончателен проект не е процедуриран, поради което промените в регулацията и застрояването след 90-те години са извършвани само след процедуриране на частични изменения на плана от 1981 г. с обхват един или няколко имота.

Подробен устройствен план (ПУП): Съгласно Закона за устройство на територията на Република България (2001), Подробният устройствен план се създава на базата и в съответствие с Общия устройствен план на съответната община, поради което допускането, разработването и приемането на ПУП за „Старинен град Несебър“ и охранителната му зона ще се извърши след влизане в сила на ОУП. С цел подпомагане на процедурата, Община Несебър е подготвила проект на задание за изработване на ПУП, което ще бъде процедурирано след одобряване на Общия устройствен план и в съответствие с него.

Изработването и приемането на актуален подробен устройствен план за „Старинен град Несебър“ ще осигури провеждане на политика с дългосрочна визия за устройственото планиране с грижа за опазването, подобряването и изявата на световната културна ценност, както и в подкрепа на устойчиво развитие на Старинния град и неговата ИСС.

Други подзаконовни нормативни актове за територията на „Старинен град Несебър“:

Наредба № 10 – за реда и условията за поставяне и премахване на преместваеми обекти, елементи на градското обзавеждане, рекламно-информационни и монументално-декоративни елементи на територията на Община Несебър, (изменение и допълнение от март 2021 г.)⁶⁶, приета с Решение на Общински съвет - Несебър през 2019 година. С тази наредба е отменена предишната Наредба за рекламната дейност на територията на Община Несебър (2009). В нея се определят видовете, предназначението и изискванията към оформлението и поставянето на цитираните обекти и елементи, както и правомощията на общинската администрация по нейното изпълнение. Според цитираната наредба, рекламно-информационни елементи в имоти общинска собственост се разполагат съгласно схема с определени параметри, която се актуализира ежегодно.

Наредба №2 за реда и условията за провеждане на търговска дейност на открито на територията на Община Несебър: С тази наредба на територията на Старинен град Несебър се забранява поставянето на съоръжения около недвижимите културни ценности, пред търговските обекти, по стените и оградите на къщите.

„Схема-концепция за рекламно-информационните елементи на територията на „Старинен град Несебър““⁶⁷, съгласувана с Министерството на културата и одобрена от Общински съвет – Несебър. В графичните материали към схемата са обозначени места за допустимо и недопустимо разполагане на рекламни материали; препоръчителни цветове за ползване при покрития на чадъри и перголи; и препоръчителни шрифтове на търговската реклама.

⁶⁶ Наредба № 10 – за реда и условията за поставяне и премахване на преместваеми обекти, рекламно-информационни и монументално-декоративни елементи на територията на Община Несебър. Достъпна на: <http://nesebarinfo.com/doc/Naredba10.pdf>

⁶⁷ Схема-концепция за рекламно-информационните елементи на територията на Старинен Несебър, Община Несебър. Достъпна на: [Несебър - Световно наследство \(nesebarinfo.com\)](http://nesebarinfo.com)

Плановете за опазване и управление

За територията на Община Несебър: Не са възлагани и процедурирани Планове за опазване и управление за НКЦ, намиращи се на територията на Община Несебър, с изключение на ГНКЦ „Старинен град Несебър“.

За „Старинен град Несебър“: Изработеният до сега План за опазване и управление на „Старинен град Несебър“ (ПОУ) от 2011 г. представлява научно–експериментална разработка, изготвена от експертен екип от Националния институт за недвижимо културно наследство (НИНКН) с участието и на външни експерти. Той е първата подобна разработка в България, но към 2022 г. все още не е приет по реда на Закона за културното наследство. В Решенията си Комитетът за световно наследство нееднократно препоръчва приемането и прилагането на ПОУ⁶⁸.

Националният институт за недвижимо културно наследство (НИНКН) е инициирал изготвяне на **Задание за изработване на нов План за опазване и управление** на „Старинен град Несебър“, предвид настъпилите промени след 2011 г.:

- ✓ **в стратегическата и правно-нормативната рамка:** по отношение на приетите стратегии и програми на национално ниво; нови програмни, нормативни и планови документи на Община Несебър
- ✓ **настъпилите демографски и административни промени** на местно ниво: частично променена общинска структура, управляваща световната НКЦ, в т.ч. създаване на общински фонд „Култура“;
- ✓ приетата актуализация на статута на „Старинен град Несебър“ и режими за опазване от 2015 г.; предоставен статут и определени режими за опазване на Некропола на Месамбрия;
- ✓ засилено проучване на акваторията на Старинен Несебър и предложение за включване на част от нея към границите на световната ценност;
- ✓ актуалното състояние на историческия град;
- ✓ извършените от страна на НИНКН картографски заснемания и мониторинг на НКЦ и на историческата градска среда (*в изпълнение на препоръка на мисиите на ЮНЕСКО и ИКОМОС*), въз основа на които са определени и мерки за съхраняване на атрибутите на Изключителната световна стойност (ИСС) на обекта на световното наследство. нови
- ✓ препоръки на консултативните мисии и мисиите за реактивен мониторинг и решения на Комитета за световно наследство;
- ✓ очакваните резултати от проведената Териториална програма в края на 2022 г., с информация за актуалното състояние на културното наследство на Старинен Несебър.

Заданието за ПОУ е разгледано на заседания на Специализирания експертен съвет за опазване на недвижимите културни ценности (СЕСОНКЦ) и на основание чл. 84, ал. 4 и ал. 10. във връзка с чл. 81 от Закона за културното наследство (ЗКН) и на решението на СЕСОНКЦ, министърът на културата е изразил положително становище по изготвеното задание в края на 2022 година.

Предвижда се Планът за опазване и управление (ПОУ) да отчете всички настъпили промени, както и да включи предложението за минимално изменение на границите на ценността с

⁶⁸ Предмет на плана за опазване и управление са дейностите за опазване и устойчиво развитие на недвижимата културна ценност в нейните граници и охранителна зона, определени с акта за предоставяне на статут, при прилагане принципите на интегрираната консервация. Източник:

включване на разкритите под вода археологически останки в границите на „Старинен град Несебър“, като атрибут на ИСС.

4.2. Статут и класификация на културното наследство на Община Несебър в съответствие със ЗКН

Културното наследство на Община Несебър е уникален пример на симбиоза между различни типове наследство: материално (наземно, подводно и движимо) и нематериално културно наследство, съчетано с богато природно наследство, които са представени в настоящата глава чрез възприетите класификации в Закона за културно наследство.

4.2.1. Статут и класификация на материално културно наследство на Община Несебър в съответствие със ЗКН

Материалното културно наследство на Община Несебър е изключително богато, концентрирано предимно на територията на „Старинен град Несебър“, който е единствения град в България, вписан в Списъка на световното културното и природно наследство.

4.2.1.1. Недвижимо културно наследство

Изготвен е анализ на недвижимото културно наследство в съответствие с класификациите, определени в Глава четвърта: Материално културно наследство на ЗКН.

На територията на Община Несебър са идентифицирани 167 бр. недвижими културни ценности, от които 122 броя попадат на територията на „Старинен град Несебър“, съгласно Списъците на недвижимите културни ценности на НИНКН⁶⁹. През последните години са открити археологически обекти на територията на общината и в акваторията на Несебър, които са регистрирани в Археологическата карта на България и в акваторията на Несебър, но не е проведена още процедура по даване на статут на НКЦ. Независимо от това до установяването на стойността и значимостта на археологическите обекти, те автоматично притежава статут на НКЦ с категория „национално значение“ (съгласно чл. 146, ал. 3 от ЗКН).

Осъзнаването на ценността на наследството на Старинен Несебър още от началото на XX в. провокира осигуряване на юридическа защита през 1927 г. на 11 средновековни църкви, останките от градската стена на Месемврия и основите на базиликата „Елеуса“. Обектите са обявени за народна старина в ДВ бр. 69 от 1927 година. През 1939 г. е даден статут на „народна старина“ (ДВ бр. 37 от 1939 г.) и на каменните кули, останки от вятърните мелници. В годината на обявяване на Старинния град за архитектурно-градоустройствен и археологически резерват⁷⁰ (1956 г.) и до края на 60-те години на XX в. броят на обектите със статут значително нараства - достигайки 87 обекта (ДВ, брой 41/1964). С Протокол НСОПК от 16.10.1992 г. е предоставен статут на още 31 бр. НКЦ на територията на Старинен Несебър. Статутът на Античния некропол на Месамбрия е предоставен, съгласно чл.146, ал.1 от ЗКН (Протокол №33 29.10.2012 г. на СЕСОНКЦ – Предложение за предоставяне на статут и режими, като процедурата е приключена през 2022

⁶⁹ Списъци на недвижимите културни ценности на територията на „Старинен град Несебър“, охранителната му зона и на останалата територия на Община Несебър, предоставени на Община Несебър от страна на Националния институт за недвижимо културно наследство, София.

⁷⁰ С Постановление на МС № 243 от 18.07.1956 г. е даден първият статут като архитектурно-градоустройствен и археологически резерват „Стария град Несебър“. Резерватът е преименуван на „Старинен град Несебър“ през 2015 г. и статутът е променен на археологически резерват и историческо селище.

година. Три обекта (2 къщи и Сектор от тракийската укрепителна система на дъното на морето) все още са само декларирани (писмо № 4460 / 29.07.1987 година. Статутът на Старинния град последно е препотвърден със Заповед № РД 9Р-14 / 05.06.2015 г. на МК (ДВ, бр. 51 от 2015 г.)

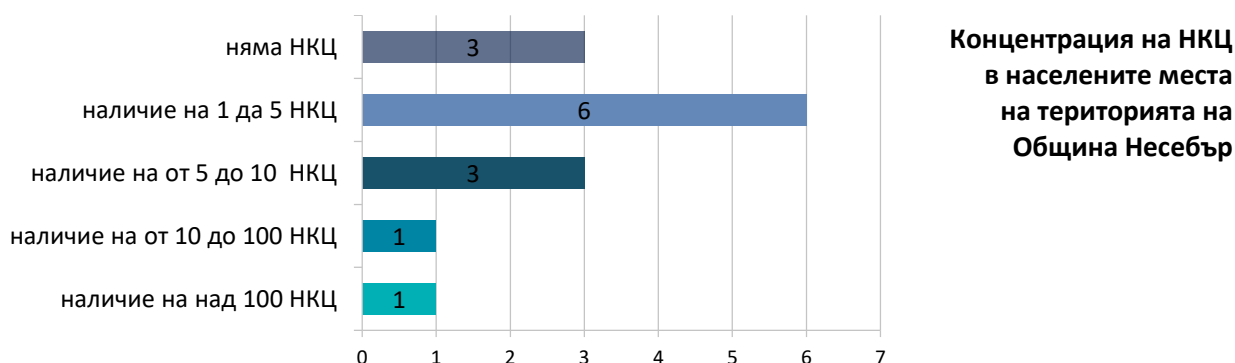
През 2018 г. Националният институт за недвижимо културно наследство започва дейности, свързани с процеса по актуализация на единичните недвижими културни ценности на територията на Старинен Несебър, като процедурата още не е финализирана.

Целта на проведената през 2020 г. мониторинг на историческата градска среда е извеждане на препоръки за възстановяването на традиционното пространство на улиците, там където то е нарушено, и връщане на онези характеристики, които са дали основанията за определянето на „Старинен град Несебър“ като носител на изключителна световна стойност. В края на 2022 г. е стартирана „Териториална програма за проучване в 6 населени места“, едно от които е гр. Несебър. Програмата е иницирана с цел извършване на дейности по издирване, изучаване и отразяване на актуално състояние на единични недвижими културни ценности и ще подпомогне процеса на актуализация на НКЦ на територията на „Старинен град Несебър“.

По отношение на статута на НКЦ на територията на Община Несебър, извън „Старинен град Несебър“ се наблюдава, че само 8 от 45 обекта са обявени в Държавен вестник (ДВ, бр. 69 от 1927 г., ДВ, бр. 36 от 1965 г., ДВ, бр. 73 от 1967 г., ДВ, бр. 86 от 1979 г., ДВ, бр. 25 от 1998 г.). Останалите обекти притежават статут съгласно Протокол на СОПК ОТ 09.03.1955 г. или са само декларирани.

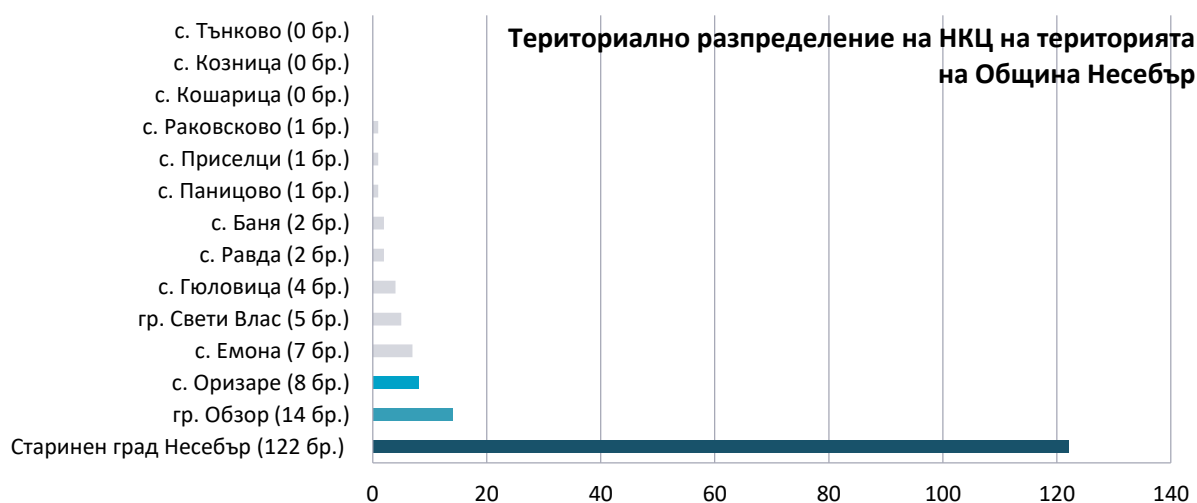
Териториално разпределение на недвижимите културни ценности:

Данните показват, че концентрацията на обектите НКЦ в различните населени места на територията на Община Несебър, е неравномерна. Съгласно Публичния регистър на НИИКН, обектите със статут на НКЦ на територията на цялата община са 167 бр., като най-висока е в „Старинен град Несебър“ (122 обекта). В град Обзор се наблюдава относително висока концентрация на НКЦ (14 обекта). Най-ниска е концентрацията на НКЦ в 6 села: Гюльовца, Равда, Баня, Паницово, Приселци и Раковсково, където се наблюдава наличието на не повече от 5 обекта НКЦ, а в три от селата няма регистрирани обекти със статут на недвижима културна ценност. Последните данни показват, че в 64% от населените места в Община Несебър има или ниска концентрация на НКЦ или няма идентифицирани такива.

Фигура 15. Концентрация на НКЦ в населените места на територията на Община Несебър. По данни от Публичен регистър на НКЦ на НИИКН

На фиг. 15 е представена графично коментираната класификация, като подробна информация за броя на недвижими културни ценности на територията на всяко населено място в рамките на Община Несебър е отразена във фиг. 16.

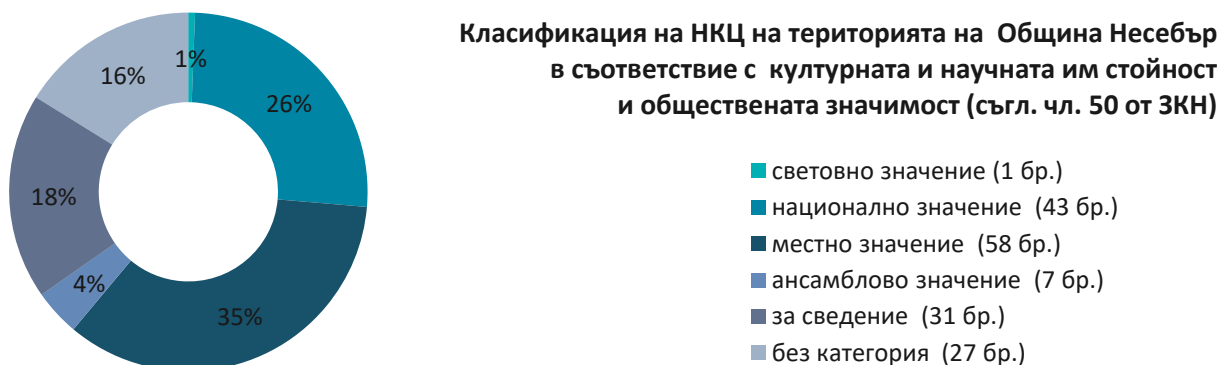

Фигура 16. Териториално разпределение на НКЦ на територията на Община Несебър. По данни от Публичен регистър на НКЦ на НИИКН.

Посочените данни и графики обхващат само обектите със статут на недвижима културна ценност в съответствие със ЗКН и вписани в Публичния регистър на Националния институт за недвижимо културно наследство.

По отношение на териториалното разпределение на археологическите обекти, фигуриращи в Археологическата карта на България (АКБ), идентифицираните обекти са предимно на територията на гр. Несебър (в т.ч. „Старинен град Несебър“ (22 бр.); с. Оризаре (19 бр.); с. Кошарица (18 бр.); с. Тънково (17 бр.); гр. Обзор (16 бр.); с. Емона (14 бр.); с. Гюловица (13 бр.). Ниска степен на наличие на археологически обекти е констатирана на територията на гр. Свети Влас, с. Равда и с. Баня (общо 5 бр.). В АКБ не фигурират обекти в селата: Панцово, Приселци и Раковсково.

Според културната и научната стойност и обществената значимост на обектите НКЦ, съгл. чл. 50 от ЗКН на територията на Община Несебър са идентифицирани обекти с категория „световно“, „национално“, „местно“ и „ансамбловое значение“. Част от идентифицираните недвижими културни ценности са „за сведение“ и нямат определена категория.

Фигура 17. Класификация на НКЦ на територията на Община Несебър в съответствие с културната и научната

им стойност и обществената значимост (съгл. чл. 50 от ЗКН). Източник: Национален публичен регистър на НКЦ на НИИКН

С категория „световно значение“ е груповата НКЦ „Старинен град Несебър“, включена в Списъка на световното културно и природно наследство на VII редовна сесия на Комитета за световно наследство – Флоренция, 5–6.XII. 1983 г. (Подробна информация в т. 5. „Старинен град Несебър“ – световно наследство под егидата на ЮНЕСКО)

С категория „национално значение“ са 43 недвижими културни ценности, като 30 от тях са разположени на територията на световната културна ценност „Старинен град Несебър“. Едни от най-значимите обекти са ранновизантийските църкви: „Христос Пантократор“, „Св. Св. Архангели Михаил и Гавраил“, „Св. Стефан“ (Новата митрополия), „Св. София“ (Старата Митрополия), „Свети Йоан Кръстител“, „Св. Теодор“, „Св. Параскева“, „Св. Йоан Алитургетос“. В същата категория попадат и три от възрожденските къщи в Старинния Несебър – къща Москояни (сега Етнографска експозиция), къщата на Елена Павлова и къщата на Желю Богданов, както и археологическите НКЦ на територията на цялата община, в т.ч и подводните археологически структури.

Анализът на данните основан на културната и научната стойност и обществената значимост на обектите НКЦ показва, че 35% от обектите (общо 58 броя) са с категория от **местно значение**, а 4 от тях са с предварителна категория „национално значение“.

С категория „ансамбловое значение“ са 4% от обектите (7 броя), а 34% (58 броя) са за сведение или без категория. Този висок процент неоспоримо показва, че е необходимо да се извърши спешна актуализация на статута на единичните недвижими културни ценности на територията на общината.

Според пространствената структура и териториалния обхват (съгл. чл. 48 от ЗКН) недвижимите културни ценности могат да бъдат единични и групови (ансамбъл, комплекс, серийни обекти, историческо селище, историческа зона, археологически резерват).

На територията на Община Несебър със статут на **групови НКЦ** са 3 обекта:

- Археологическия резерват и историческо селище „Старинен град Несебър“;
- Античният некропол на Месамбрия, частично попадащ в охранителната зона на световната културна ценност;
- Средновековният манастирски комплекс, разположен на около 4 км източно-югоизточно от гр. Свети Влас;

Единичните НКЦ на територия на Община Несебър са 156 обекта (93% от всички НКЦ), като 119 от тях са разположени на територията на Старинния град, а 37 обекта са на територията на цялата община, разпределени както следва: 2 обекта в с. Баня, 4 обекта в с. Гюльовца, 7 обекта в с. Емона, 9 обекта в гр. Обзор, 8 обекта в с. Оризаре, 3 обекта в с. Приселци, 2 обекта в с. Равда и 2 обекта в гр. Свети Влас.

За 8 обекта не са определени пространствената структура и териториалният обхват, 5 броя от които се намират на територията на гр. Обзор; 2 обекта са на територията на гр. Св. Влас и 1 обект - Старобългарския земен вал „Гермето“, попада в селата Приселци, Панцово и Раковсково.

Според принадлежността към определена научна и културна област (чл. 47. от ЗКН) недвижимите културни ценности на територията на Община Несебър попадат в следните категории: археологически резерват и историческо селище; археологически, архитектурно-

строителни, художествени, исторически и две смесени категории – археологическа и архитектурно-строителна или архитектурно-строителна и художествена.

Фигура 18. Класификация на НКЦ на територията на Община Несебър в съответствие принадлежността към определена научна и културна област (чл. 47. от ЗКН). Източник: Публичен регистър на НКЦ на НИИИИ

Археологически НКЦ: Съгласно заверените списъци, извадка от НПР на НИИИИИ на територията на Община Несебър са идентифицирани общо 35 археологически културни ценности, като 13 от тях са в границите на защитената територия на „Старинен град Несебър“ и охранителната му зона. В Археологическата карта на България към 2022 г. са идентифицирани общо 124 археологически обекта.

Най-значимите идентифицирани археологически обекти са:

- *гр. Несебър:* Основи на храм на Зевс Хипердексиос върху тераса над северното пристанище (V–IV в. пр.н.е.); Жилище от елинистичната епоха (т.н. къща на Артемидорос) под съборената църква „Св. Георги“ (IV в. пр.н.е.); Архаичен храм – южно от църквата „Христос Пантократор“ (VI в. пр.н.е.); елинистически къщи в двора на училището, при базиликата „Св. Апостоли“ (IV–II в. пр.н.е.); трикорабна базилика в двора на училището (V в.); трикорабна едноабсидна базилика в северозападния ъгъл на града (V–VI в.); ранновизантийски терми (V–VI в.), северно от църквата „Св. Йоан Кръстител“ в северна част на града; Подземни коридори в района на църквата „Пантократор“ (V–VI в.); Сектор от тракийската укрепителна система – стена и градска порта в североизточната част на полуострова (XII–VI в. пр.н.е.); Подпорна стена на тераса под археологическия музей; Сектор от тракийската укрепителна система на дъното на морето – на 180 м. югоизточно от полуострова, на 7м дълбочина; Античен некропол на Месамбрия.
- *с. Баня:* антично селище от римския период; две крепости в Обзорски проход.
- *с. Емона:* манастирската църква „Св.Николай“ при нос Емине; римско и средновековно българско селище (XI–XII в.); късноантично и средновековно българско селище; ранновизантийска и средновековна крепост; старо църквище и щерни; могилен некропол; елинистическа сграда в местността „Палъо монаширьо“.
- *гр. Обзор:* селище от римската епоха, късна античност, българско средновековие (XI–XII в.) и от османския период; древна керамична работилница; селище от късната желязна епоха (IV–I в.) /римски период (II–III в.) и селище от римската и византийската епоха (II–V в.) /римски период (XIII–XV и XVII–XVIII в.); крепост от ранновизантийския период и Българското средновековие – Козяк; крепостите и храм край Юпитер в Гъозекен; и

ранновизантийски терми и сектор от крепостна стена; част от крепостна стена, югоизточна кула и базилика в градския парк; част от крепостна стена и кула край гр. Обзор.

- *с. Приселци*: антично и средновековно българско селище м. Ачмите; късноантична подземна комуникация – тунел; късноантичен мост – останки; старобългарски земен вал „Гермето“ (с. Приселци, с. Панцово, с. Расковсково);
- *с. Равда* – две могили;
- *гр. Свети Влас*: средновековен манастирски комплекс; късносредновековен манастир „Св. Власий“; късноантичен култов комплекс и средновековен манастир „Св. Андрей“ („Юрта и Азмата“).

Исторически НКЦ: Със статут на исторически НКЦ, съгл. заверените списъци, извадка от НПР на НИНКН, са идентифицирани 2 обекта: Мелницата на Тодор Панчев, намираща се на 4 км северозападно от гр. Обзор и база на отряда „Народен юмрук“ в м. „Ортото“, на 5 км. северно от гр. Свети Влас.

Архитектурно-строителните НКЦ са общо 116 броя на територията на цялата община, от които 101 са в Старинния град. Като цяло това са обектите, носещи Изключителната световна стойност и значимост на наследството на Старинен Несебър, в т.ч.:

- 9 ранновизантийски и средновековни църкви, част от които са достигнали до нас в руинен вид: „Старата митрополия“, „Св. Йоан Алитургетос“, „Св. Михаил и Гавраил“, „Богородица Умиление“, „Св. Влахерна“ – абсида, „Христос Пантократор“; „Св. Йоан Кръстител“, „Св. Спас“ и останки от средновековна църква до Старата Митрополия;
- 90 възрожденски къщи, представители на традиционната жилищна архитектура;
- турска баня на северния бряг и чешма при Старата митрополия;
- вятърните мелници и други.

Със смесена категория **архитектурно-строителна и археологическа** са останките от крепостната стена по крайбрежието на полуострова и средновековна църква, намиращи се в Старинния град.

Със смесена категория **архитектурно-строителни /художествени и/или исторически** са общо 8 обекта, от които в Старинния град се намират църквите „Св. Климент“, „Св. Параскева“, „Св.Тодор“, „Успение Богородично“, „Св. Стефан“; църквата „Св. Никола“ на нос Емине и църквата „Св. Димитър“ в с. Емона.

Художествени НКЦ: Регистрирани са 5 обекта на територията на Община Несебър: църквата „Св. Илия“ в с. Баня; църквата „Св. Димитър“, с. Емона; църквата „Йоан Кръстител“, гр. Обзор; църквата „Света Параскева“ в с. Оризаре; църквата „Св. Атанасий“ в гр. Свети Влас.

Със смесена категория **архитектурно-строителна и археологическа** са останките от крепостната стена по крайбрежието на полуострова и средновековна църква, намиращи се в Старинния град.

Според принадлежността към определен исторически период (чл. 46. от ЗКН):

В Регистъра на недвижимото културно наследство НИНКН е указана частично принадлежността на обектите НКЦ на територията на Община Несебър към определен исторически период, но от изследваните документи и най-вече научна литература, могат да се открият няколко характерни периода:

Античност / Късна античност, към които принадлежат следните НКЦ в Старинния град: основи на храм на Зевс Хипердексиос върху тераса над северното пристанище (V–IV в.пр.н.е.); основи на

базиликата „Елеуса“, трикорабна базилика в двора на училището (V в.), трикорабна едноабсидна базилика в северозападния ъгъл на града (V–VI в.); елинистически жилища; крепостна стена; Античния Некропол на Месембрия и други.

На останалата територия на общината НКЦ, които могат да се причислят към този период са: могили в с. Равда; късноантичен култов комплекс и средновековен манастир „Св. Андрей“, гр. Св. Влас и други.

Като **късноантични, средновековни и/или османски** могат да се разглеждат останки от крепости и селища край с. Баня, с. Емона, гр. Обзор и с. Приселци.

Средновековие: Най-характерни за този исторически период са средновековните църкви в търновско-несебърски стил, ранновизантийски терми (V–VI в.), разположени северно от църквата „Св. Йоан Кръстител“ в Старинен град Несебър, ранновизантийски терми в гр. Обзор; средновековен манастирски комплекс и късно средновековен манастир „Св. Власий“ в гр. Свети Влас, средновековен манастир „Св. Николай Мираклийски“, с. Емона и други.

Османски период: В Старинния Несебър са идентифицирани следните обекти, принадлежащи към османския период – Турската баня на северния бряг и чешмата при Старата митрополия.

Възраждане: Към този период принадлежат къщите, представители на традиционната жилищна архитектура, които се намират в защитената територия на Старинния град, 4 къщи в с. Гюльовца и 7 къщи в с. Оризаре, както и църквата „Св. Атанасий“ в гр. Свети Влас и други обекти.

Културен ландшафт, съгл. чл. 47., т. 6. от ЗКН:

Културен ландшафт: съвкупност от пространствено обособени устойчиви културни напластявания, резултат от взаимодействие на човека и природната среда, характеризиращи културната идентичност на дадена територия;

Съгласно Европейската конвенция за ландшафта (2000 г.), културният ландшафт (пейзаж) способства за формирането на местните култури и идентичност и е основен компонент на природното и културното наследство. Генезисът на характерния културен ландшафт на Старинен Несебър е формиран от историческата връзка на морето и града със специфичните му елементи: естествената конфигурация на скалистия полуостров, тесният провлак, който го свързва с континента, характерният силует на възрожденската жилищна архитектура и средновековните църкви.

Данните от НПР на НИНКН показват, че все още на територията на Община Несебър не са регистрирани обекти в тази категория, в т.ч. и културният ландшафт на Старинния Несебър.

Културни маршрути, съгл. чл. 47., т. 9. от ЗКН:

Културните маршрути са исторически обусловени традиционни пътища, свързващи обекти на културното наследство.

През територията на Община Несебър преминава културният коридор „Виа Понтика“, който се простира по западното и южното крайбрежие на Черно море. Той прекосява Р Турция, Р България и Р Румъния по Черноморското крайбрежие, през живописната делта на река Дунав до полите на Кавказ. Виа Понтика е историческо средище на морски култури, част от които е и Старинния Несебър.

Към настоящия момент все още няма обекти от територията на Община Несебър, включени в културните маршрути на Съвета на Европа.

„Старинен град Несебър“ е включен в системата на националните културни маршрути, институционализирани от Министерство на туризма на РБ, и по специално, в Маршрут 2: „Морските крепости на България“, с археологическия резерват и историческо селище „Старинен град Несебър“.

През 2003 г. по проект „Развитие на българския културен туризъм“ е разработен маршрут „Манастирите на Св. Влас“. По инициатива на общината в Старинния град през 2014 г. е инициран и създаден културен маршрут по проект „Вяра в Несебър“, като етап от проект „Духовен път“, в който с подходяща маркировка в каменната настилка са свързани четири от ранновизантийските църкви, носещи изключителната световна стойност на историческия град. Предвидено е продължаване на изпълнението на маршрута „Духовен път“, както и създаване на маршрут „Храмовете на Несебър“.

4.2.1.2. Подводно културно наследство

Древна Месамбрия е загубила значителна част от укрепената си територия (около 1/3), вследствие на покачване на относителното морско ниво, потъването на сушата, ерозията и абразията⁷¹. Успоредно на северното крайбрежие, от югоизточната и от южната страна на полуострова, са открити останки от крепостни стени, кули, бастиони, стълбища, архитектурни детайли и артефакти. Археологическите обекти под вода са на отстояние до около 170 м от брега и на дълбочина до 5,5 м.

Статут на археологическите ценности под вода

Към момента в Публичния регистър на НИИКН със статут на НКЦ е вписан само „Сектор от тракийската укрепителна система на дъното на морето – на 180 м. югоизточно от полуострова, на 7 м дълбочина. Отделните археологически обекти под вода не са вписани индивидуално в националния регистър на археологическите паметници „Археологическа карта на България“ и нямат определена категория като единични недвижими културни ценности. Независимо от това, в Закона за културното наследство (чл. 146., ал. 3.) е предвидено, че недвижимите археологически обекти притежават статут на НКЦ с категория „национално значение“ до установяването им като такива по реда на този закон.

Принадлежност на археологически НКЦ под вода към определен исторически период

Повечето археологически НКЦ под вода са датирани през Античността (късен класически, елинистически и римски период) и Късната античност (ранновизантийски период), но е възможно някои структури да принадлежат на Средновековието и Османския период.

Към Античността принадлежат, разкритите археологически НКЦ под вода:

- в югоизточната страна на полуострова (т.н. югоизточен сектор):
 - ✓ Крепостна стена с кула, направена от големи блокове с правилна естествена форма. Основата ѝ е на дълбочина между 1,5 и 3 м. Запазената ѝ дължина е около 65 м – кула с размери 8 x 8 м, стена източно от нея – около 30 м, и стена на запад от нея – около 20 м. Ширината на стената е между 1 м и 3,9 м. Датирана е в късния класически или елинистическия период.

⁷¹ Установено е в резултат от подводните археологически проучвания на Несебър, проведени в периода 1960 – 1984 г. с ръководител Л. Огенова, и от 2015 г. до днес, проведени от Центъра за подводна археология към Министерство на културата.

- ✓ Крепостна стена и кула, запазена в един ред големи плочести камъни източно от Южна буна. Дължината ѝ е около 50 м, а ширината – около 2,8 м. Кулата е с размери 6 x 6 м. Дълбочината на основите е на около 2,5 м. Датирана е от в късния класически или елинистическия период.
- ✓ Крепостна стена от големи блокове. Запазена е в участък около 25 м. Дълбочината на основата ѝ е на 4,5 м. Датирана е в късния класически или елинистическия период.
- ✓ Дъговидна стена, изградена от големи блокове с естествена правоъгълна или трапецовидна форма. Основата ѝ лежи върху скалната основа на дълбочина между 4,5 и 5,5 м. Запазената ѝ дължина е около 15 м. Поради значителната си дълбочина и отдалеченост от бреговата линия (около 170 м) се счита, че е възможно тя да принадлежи към най-ранната укрепителна система на Месамбрия, преди основаването на гръцката колония, поради което я известна като „Тракийска стена“.
- в южната страна на полуострова (т.н. южен сектор):
 - ✓ Антична улица или основа на крепостна стена, направена от плочести камъни.
 - ✓ Пристанищна акватория на древния град от южната страна на Несебърския полуостров.

От Късната античност са разкрити:

- в северното крайбрежие (т.н. северен сектор) – деструкции от ранновизантийска стена, изградена в смесен градеж (опус микстум) от пояси от камъни и тухли, споени с хоросан, навярно диатейхизма.
- в югоизточната страна на полуострова (т.н. югоизточен сектор) – деструкции от ранновизантийска стена, изградена от камъни и хоросан.
- в южната страна на полуострова (т.н. южен сектор) два вълнолома. Единият вълнолом е с Г-образна форма, направен от натрупани камъни с различна форма и размери, сред които има немалко сполии. Вероятна датировка (*terminus post quem* въз основа на сполиите) е късната античност (V–VI в.) или по-късно. Вторият вълнолом е с линейна форма, направен от натрупани камъни с различни размери (до 0,60 – 0,80 м) и неправилна форма. В основата му е забелязан камък с останки от хоросан и тухла, който поставя изграждането на вълнолома през или след Късната античност.

4.2.1.3. Движимо културно наследство

Ценностите на движимото културно наследство, съгласно Закона за културното наследство, може да се класифицират според принадлежността към определен исторически период – праисторически, антични, средновековни, възрожденски, от ново време и най-ново време (чл. 52.), както и по отношение на научната и културна област, към която се отнасят (чл. 53.) – археологически, етнографски, исторически, художествени, природни, технически, архивни, книжовни и литературни.

Основната отговорност за опазването и представянето на движимото културно наследство на Община Несебър е предоставена на музей „Старинен Несебър“, в чиито инвентарни книги са вписани 5 000 ДКЦ, според данните на музея. Движимото културно наследство е представено в следните постоянни експозиции на **Музей „Старинен Несебър“**:

- ✓ **Експозицията „Несебър през вековете“** в сградата на Археологическия музей представя историята на античната Месамбрия и средновековния Несебър в четири зали.
- ✓ **Етнографската експозиция** в къща Москояни, в която са експонирани елегантни женски тоалети от началото на XX в.; предмети, използвани в градския бит и обредите на

коренното население на Несебър и на македонски и тракийски преселници; колективна находка от медни съдове и съдове за вино от XVIII в., представящи традиционните занаяти и поминък на населението на Несебър – винарство, лозарство и риболов, както и типичните риболовни принадлежности. По настоящем експозицията е в процес на допълване с нови експонати и дообогатяване на посетителското преживяване чрез интерактивни средства.

В църквата „Христос Пантократор“ е уредена фотоизложба „Несебър и заливът в стари карти (от IV до XIX век)“. Показани са осемнадесет карти, илюстриращи трайния интерес към Югоизточна Европа и в частност към черноморското крайбрежие и Несебър. Картите са от различни направления на картографията – пътни, морски, континентални, исторически, търговски, и други. Понастоящем сградата е затворена за посещение, поради лошото ѝ консервационно състояние.

В църквата „Св. Параскева“ е уредена изложбата „Спасени стенописи от несебърски църкви“. Показани са за първи път стенописи от съборената през 1958 г. несебърска църква „Св. Георги Големи“. Тя се е намирала в югоизточната част на стария Несебър и е била построена през 1704 година. Църквата е била еднокорабна с притвор. Преди събарянето ѝ стенописите, които са от началото на XVIII в., са били свалени и повечето са били пренесени в Националния археологически музей – София. Малка част са останали в Несебър и именно те са експонирани сега заедно с някои от свалените стенописи от църквата „Св. Климент“.

През 2013 г. възниква идеята за създаване на **Исторически музей в гр. Обзор**, като филиал на Музей „Старинен Несебър“, но към момента все още не е реализирана.

4.2.2. Нематериално културно наследство

Нематериалното културно наследство, включва устни традиции и форми на изразяване; художествено-изпълнителско изкуство, социални обичаи, обреди и празненства, знания и обичаи, които се отнасят до природата и вселената, както и знания и умения, свързани с традиционните занаяти. Част от тях са представени като етнографско наследство в музейни експозиции, справочници и изследвания за миналото на Несебър. Въпреки че редица дялове и прояви на традиционното наследство на територията на Община Несебър от миналото вече са изчезнали и за тях можем да черпим знание само от етнографски записи и съхранени артефакти, налице са също така дейности и практики, които все още битуват като жива традиция. Най-силно изразено е това на ниво празнична и обредна система. Много от традиционните православни празници все още се отбелязват, макар и най-вече в семейна среда или като повод за общностни събирания. Някои от традиционните религиозни празници са се превърнали също в празници на отделни селища в общината, както е при Еньовден на 24 юни, който е празник на гр. Обзор, Илинден на 20 юли – празник на с. Баня, Св. Параскева на 26 юли – празник на с. Равда, Петковден на 14 октомври – празник на с. Оризаре, Архангеловден на 8 ноември – празник на с. Тънково и други.

Населено място	Период на провеждане	Празник
Несебър	01.03 15.08	Общински празник на мартеницата Празник на града- Свето Успение Богородично
Св. Влас	02.05	Празник на гр. Свети Влас, летен Атанасовден, храмов празник
Обзор	24.06	Еньовден – Празник на гр. Обзор
Емона		няма
Равда	26.07	Празник на село Равда, храмов празник на Света Параскева
Тънково	08.11	Празник на с. Тънково, храмов празник на Свети Архангел Михаил
Кошарица	14.01 01.11	Празник на суджука в село Кошарица Празник на с. Кошарица, храмов празник - по стар стил денят на Св. Иван Рилски
Приселци	няма	няма
Гюльовца	14.02 24.05	Празник на младото вино в с. Гюльовца Празник на с. Гюльовца, 24.05 Храмов празник Св. св. Кирил и Методий
Оризаре	07.07 14.10	Празник на хляба в с. Оризаре Празник на с. Оризаре, храмов празник Св. Петка
Баня	20.07	Празник на с. Баня, храмов празник на Св. Пророк Илия
Паницово	плаващ	Св. Троица или Петдесетница (религиозен празник), отбелязва се на 50-ия ден след Великден, храмов празник

Таблица 16. Местни празници в Община Несебър

Важно място в духовният свят на местното население при честванията на празници от традиционния и религиозен календар, имат литийните шествия. Провеждат се три пъти годишно. На 11 май – празникът на Св. Св. Кирил и Методий шествието с иконата на светите равноапостоли е от Новата митрополия („Св. Богородица Живоносен извор“, днес църквата „Св. Стефан“) до Старата митрополия, където иконата се поставя в олтара и се отслужва тържествен молебен за здравето и благоденствието на жителите и за успеха на предстоящия летен сезон.

През 1990 г. се възражда и литийното шествие на Успение Богородично (Голяма Богородица – 15 август, когато е и празникът на град Несебър. Денят на Св. Богородица – закрилник и покровител на Несебър – е честван като празник на града от 150 години (вероятно още от освещаването на действащия храм).

С литийно шествие и празнична литургия в църквата „Успение Богородично“ се отбелязва и Никулден – 6 декември. Вярващите пренасят иконата на Св. Никола през града до пристанището, където несебърските рибари получават корабната си икона, за да ги закриля и връща безопасно на брега. По стара традиция се влиза с лодки в морето, където се хвърлят осветени от свещеника в църквата венци от бръшлян, чимшир и хризантеми. В миналото стриктно се е спазвало правилото само мъже да хвърлят венците, а жените да раздават жито и риба при излизане от църквата, след което се прибирали по къщите си. След празничната литургия се отслужва и панихида със заупокойна молитва за душите на загиналите в морето.

Важно място в словесните традиции на територията на общината имат също легендите и преданията за съхранявани в някои от църквите мощи на светци, за строежа на църкви на

полуострова и за чудодейната икона на „Пресвета Богородица“ в църквата „Успение Богородично“. Ключов дял в сферата на традиционния поминък, занаяти и умения има риболовът и свързаните с него дейности – изработване на лодки, плетене на мрежи, приготвяне на рибни ястия и продукти. В националния регистър за нематериално културно наследство е вписана практиката за приготвяне на сушен сафрид. Изключително важна роля за опазване и популяризиране на нематериалното културно наследство има и Местна инициативна рибарска група „Несебър-Месемврия“ /МИРГ/, която изпълнява Стратегия за водено от общностите местно развитие. За да отбележи приноса на морския риболов за оформяне на идентичността на района и за опазване на неговото нематериално културно наследство, Община Несебър, съвместно с МИРГ, собствениците на риболовни кораби и компании, работещи в района, създават фестивала „Есенни пасажи“, на който се провеждат демонстрации от рибари; дегустационни сесии на база местни продукти; състезание за приготвяне на най-добра рибена чорба, използвайки традиционни рецепти на борда на местни риболовни кораби; занаятчийски изложби с море и рибарство като основна тема, както и изпълнения на фолклорни групи, представящи местното културно наследство чрез музика, песни и танци.

Добре съхранени са и традициите на малките домашни производства за нуждите на фамилията – приготвяне на сладко от смокини, плетене на дантели, дървообработка. Като пример може да бъде посочено стопанството на местен пчелар Киро Киров в Кошарица, в което може да бъде проследено развитието на занаята, развитието на инструментите и пособията при производството на мед. Изработени са възстановки на различни видове кошери, които човечеството е използвало в миналото, но същевременно може да се дегустират мед, както и пчелни продукти и местни напитки на медна основа. Ежегодно в Старинен град Несебър (август-септември) се провежда Международен фестивал на меда, организиран от община Несебър и Националната браншова организация „Български пчеларски съюз“. В община Несебър е развито лозарството и производството на вино е многовековна традиция. Ежегодно в с. Гюльовца се провежда Празник на младото вино.

Свидетелства за някои от местните занаяти в миналото могат да се видят днес в Етнографската експозиция към музей „Старинен Несебър“, представяща артефакти за различни занаяти и традиционни практики, характерни за този регион в миналото. Традиционни занаяти се представят в музея и на малката занаятчийска улица „Цар Иван Асен II“.

С цел популяризиране на нематериалното културно наследство с Плана за действие към Програмата за устойчиво развитие на туризма на община Несебър 2018–2024 г. е предвидено социализиране на пространства около средновековни църкви за организиране на сезонни демонстрации на традиционни местни занаяти.

Активна роля за съхраняване и представяне НКН имат единадесетте читалища на територията на Община Несебър. Две от тях се намират на територията на „Старинен град Несебър“ - НЧ „Яна Лъскова–1905“ и НЧ „Месемврия–2015“. Останалите девет читалища са равномерно разпределени на територията на цялата община: НЧ „Изгрев–1927“, гр. Обзор; НЧ „Пробуда – 1938“, гр. Свети Влас; НЧ „Гоце Делчев–1943“, с. Равда; НЧ „Зора–1928“, с. Оризаре; НЧ „Светлина–1928“, с. Гюльовица; НЧ „Светлина–1928 г.“, с. Кошарица; НЧ „Саморазвитие – 1950“, с. Тънково; НЧ „Г. С. Раковски–2013“, с. Раковсково; НЧ „Пробуда–2016“, с. Баня. Повечето читалища развиват активна дейност с поддържането на детски танцови и певчески групи за

изворен фолклор и с организирането на прояви, посветени на нематериалното културно наследство в отделните селища. Освен читалищата свой влог в поддържането на традициите от миналото имат също Общинският детски комплекс и Обединената общинска школа по изкуствата, който със своите специфични дейности също насърчават поддържането на традиционни знания и умения сред подрастващото поколение.

Сдружението на занаятчиите и творците към община Несебър също допринася за поддържането и популяризирането на традиционните занаяти .

4.3. „Старинен град Несебър“ – световно културното наследство

4.3.1. Статут на „Старинен град Несебър“ като световната културна ценност

Първият статут е даден с Постановление на Министерския съвет № 243 от 18.07.1956 г., по реда на действащата към този период нормативна уредба, с което град Несебър и крайбрежието му са обявени за „Музеен, туристически и курортен комплекс от национално и международно значение“, а територията на „Старинен град Несебър“ е обявена за архитектурно-градоустройствен и археологически резерват от национално значение и е поставена под специален режим на градоустройствено и архитектурно изграждане.

Статутът на световна културна ценност е даден на 09.12.1983 г. по време на VII редовна сесия на Комитета за световно наследство – Флоренция, Италия. Въз основа на Критерии (III) и (IV) „Старинен град Несебър“ е вписан в Списъка на световното културно и природно наследство ЮНЕСКО.

С Постановление № 174 от 03.09.1991 г. на Министерския съвет, издадено по реда на ЗПКМ, за определяне на границите на Националния археологически и архитектурно-градоустройствен резерват „Старинен Несебър“, е **потвърден статутът** на територията като „Национален археологически и архитектурно-градоустройствен резерват „Старинен Несебър“ – световна културна ценност“ и са определени граници на ценността и на охранителната зона. В Постановлението изрично е посочено, че „Проучването, опазването и развитието на резервата „Старинен Несебър“, включен в списъка на световното културно наследство, се извършват в съответствие с Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство.“. Със заключителната разпоредба на Постановлението е отменена т. 1. от Постановление № 243 на Министерския съвет от 18.07.1956 година.

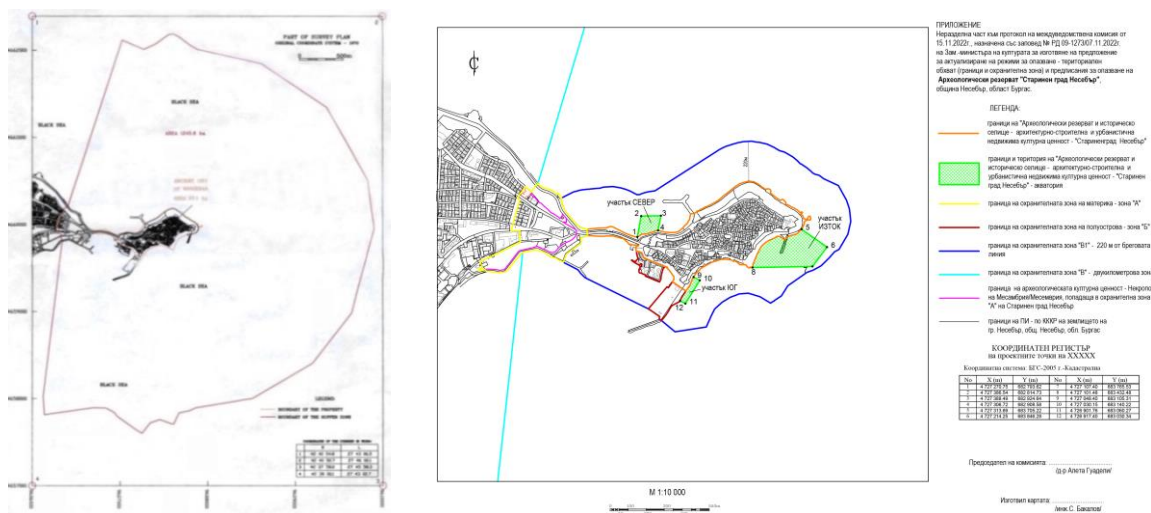
През 2015 г. е **променен статутът** на „Старинен град Несебър“, като е обявен за Археологически резерват и историческо селище – архитектурно-строителна и урбанистична НКЦ (Заповед № РД9Р-14 от 5 юни 2015 г. на МК, обнародвана в ДВ, бр. 51 от 2015 г.) в съответствие със ЗКН и общоприетия термин в стратегически документи на ЮНЕСКО „Historic cities“.

4.3.2. Граници на световната културна ценност

Границите на защитената територия и охранителната зона не са ясно определени в акта при вписването в Списъка на световното културно и природно наследство. През 2008 г. с Решение 32 СОМ 8D на Комитетът за световно наследство са приети границите в приложената схема, които съответстват на границите, определени с ПМС № 174 от 03.09.1991 година. По препоръка на консултативните мисии на ИКОМОС (2015) и на ИКОМОС и СТАВ (2017), от 2017 г. в акваторията на полуострова се извършват редовни подводни археологически проучвания под ръководството

на Центъра за подводна археология (ЦПА) към МК, с цел подготовка за провеждане на процедура по минимално разширение на границите на световната ценност. В Решенията на Комитета за световно наследство от 2019 и 2021 г. се изисква държавата членка незабавно да финализира проучването, необходимо за провеждане на гореспомената процедура, в съответствие с параграфи 163. и 164. от Оперативните насоки и да включи археологическите останки от акваторията на Старинния град, предвид че те са атрибути, носещи Изключителната световна стойност на обекта.⁷²

В края на 2022 г. е стартирана процедура по промяна на границите на групова недвижима културна ценност „Археологически резерват и историческо селище - архитектурно-строителна и урбанистична недвижима културна ценност „Старинен град Несебър““, в които да влязат и НКЦ под вода. Изготвено е предложение с цел малка промяна на границите на световната ценност), което е изпратено до Центъра за световно наследство на ЮНЕСКО за разглеждане и за становище от консултативните органи на Комитета за световно наследство, както и от СТАВ към Конвенцията за опазване на подводното културно наследство.

Фигура 19. Териториален обхват на обекта световно наследство „Старинен град Несебър“ и охранителната зона.

Фигура 20. Предложение за актуализиране на режимите за опазване – териториален обхват (граница и охранителна зона) и предписания за опазване на "Археологически резерват и историческо селище - архитектурно-строителна и урбанистична НКЦ - „Старинен град Несебър““, област Бургас с включване на части от акваторията на полуострова в границите на ценността. .

4.3.3. Собственост на недвижимите културни ценности в „Старинен град Несебър“

Според данни на Община Несебър и Агенцията по геодезия, картография и кадастър, КАИС – Портал за електронни услуги⁷³ собствеността на имотите, в които попадат единичните НКЦ в защитената територия на „Старинен град Несебър“ към 2022 г. е разпределена както следва:

- 2% от НКЦ попадат в имоти държавна собственост;
- 17% от имотите, в които са разположени единични НКЦ са публична общинска собственост;
- 4% от имотите са частна общинска собственост;

⁷² Решение 43 COM 7B.81 на Комитета за световно наследство, достъпно на: <https://whc.unesco.org/en/decisions/7512> и Решение 44 COM 7B.154 на Комитета за световно наследство, достъпно на: <https://whc.unesco.org/en/decisions/7869>

⁷³ Агенцията по геодезия, картография и кадастър, КАИС – Портал за електронни услуги. Достъпна на: [Кадастрално-административна информационна система на АГКК \(cadastre.bg\)](https://www.cadastre.bg)

- 2% са собственост на частни религиозни организации.
- 75% от имотите са частна собственост – на физически или юридически лица.
- 2 % са смесена собственост.

Фигура 21. Собственост на НКЦ в защитената територия на „Старинен град Несебър“. Източник: Община Несебър и Агенцията по геодезия, картография и кадастър, КАИС – Портал за електронни услуги (2022 г.)⁷⁴

Видно от изнесените данни и приложената фиг. 21, изключително висок процент от собствеността на имотите, в които попадат единичните НКЦ (традиционните възрожденски къщи) в Старинния град, е частна, като собственици са не само частни лица, представители на местната общност, но и юридически лица, използващи собствеността си за търговски, хотелиерски и ресторантьорски цели. „

Собствеността на единичните НКЦ. По отношение на собствеността на самите единични НКЦ би следвало да се уточни, че в съответствие със ЗКН чл. 2а. ал.1. „Културните ценности, археологически обекти по смисъла на чл. 14б, ал. 1, произхождащи от територията и акваторията на Република България, са публична държавна собственост“. Средновековните църкви са публична общинска собственост, а почти всички сгради, представители на възрожденската жилищна архитектура са частна собственост (на физически или юридически лица), с изключение на Къщата на Москояни, сега Етнографски музей.

Данните за собствеността на НКЦ на територията на „Старинен град Несебър“ показват недвусмислено, че опазването на атрибутите на ИСС на обекта със световно значение, е не само задължение и отговорност на местната администрация, която управлява световната ценност, но и на местната общност, предвид че тя притежава 73% от единичните НКЦ. В този смисъл в Стратегията е се предвиждат специални дейности за насърчаване на участието на местната общност в опазването и управлението на световната НКЦ, както и изграждане на капацитет за активно и дори проактивно участие в процесите, водещи до възстановяване на автентичния облик на сградите и до регенерация на историческата градска среда.

⁷⁴ Анализът на собствеността в защитената територия включва само всички единичните НКЦ, без сградите, които нямат статут по ЗКН.

4.3.4. Ретроспективна декларация за изключителната световна стойност на „Старинен град Несебър“

През 2010 г. е приета Ретроспективната декларация за изключителната световна стойност, цялост и автентичност, цитирана по-долу с направена идентификация на ценностите и атрибути, залегналите в нея. (Легенда: ценности / атрибути)

„СТАРИНЕН ГРАД НЕСЕБЪР“ (217)

Разположен на скалист полуостров на Черно море, над 3000-годишният град Несебър първоначално е тракийско селище (Месамбрия). В началото на VI в. пр. н. е. градът става гръцка колония. Останките на града, датирани предимно от елинистичния период, включват **акропол, храм на Аполон, агора и стена от тракийски укрепления**. Сред културните ценности са и **базиликата Стара Митрополия и крепостта, датирани от Средновековието**, когато това е един от най-важните византийски градове на западния бряг на Черно море. Дървените къщи, построени през XIX в., са характерни за черноморската архитектура от този период.

Изключителна световна стойност

Старинният град Несебър е уникален пример за синтез на вековните човешки дейности в сферата на културата; това е място, където многобройни цивилизации са оставили осезаеми следи в една хомогенна цялост, която хармонично се вписва в природата. Различните етапи на развитие на народната жилищна архитектура отразяват етапите на развитие на архитектурния стил на Балканите и в целия регион на Източното Средиземноморие. **Градската структура съдържа елементи от второто хилядолетие преди Христа, от Древността и Средновековието.**

Средновековната религиозна архитектура, модифицирана чрез налагането на традиционните византийски форми, илюстрира декоративното керамично изкуство и характерната стенописна украса за тази епоха. Градът е служил в продължение на хиляди години като забележително духовно огнище на християнската култура.

Критерий (III): Старинният град Несебър е изключително свидетелство за многопластовото културно и историческо наследство. Това е място, където много цивилизации са оставили своите осезаеми следи: **археологически структури от II хил. пр. Хр., гръцка колония на Черно море с оцелели останки от укрепления, елинистична вила и религиозни сгради от Античността, запазени църкви от Средновековието (някои от тях са запазени само като археологически структури)**. Несебър демонстрира своето историческо значение като граничен град. Бидейки забележителен духовен център на християнството в продължение на хиляди години, днес той е развиващ се и жизнен градски организъм.

Критерий (IV): Старинният град Несебър е уникален пример за архитектурен ансамбъл със запазена **българска възрожденска структура**, която формира хармонична и хомогенна цялост с изключителната природна конфигурация на скалистия полуостров, свързан с континента от дълъг **тесен участък земя**. Неговото естество и съществуване е резултат от синтез на дългосрочна човешка дейност, която е свидетел на значителни исторически периоди – градска структура с елементи от II хил. пр. Хр., класическия период и Средновековието; развитието на средновековна религиозна архитектура с богата пластика и полихромна декорация на фасадите под формата на керамични украшения, характерни за периода; различните етапи на развитието на характерната жилищна народна архитектура, които свидетелстват за върховното владееие на архитектурата на Балканите, както и на Източно-Средиземноморския регион. **Народната архитектура на градския ансамбъл и доминиращите средновековни църкви и**

археология, заедно с уникалния крайбрежен релеф, се съчетават, за да създадат висококачествена градска тъкан.

Интегритет

В границите на малкия скалист полуостров се намират всички доказателства за многобройните културни пластове – от II хил. пр. Хр. до наши дни.

Въпреки че основните елементи като цяло остават непроменени, от 1986 г. насам са настъпили някои изключения с редица незаконни интервенции при структури от XIX в. и нови сгради, реализирани в разрез със Закона за културното наследство.

Като допълнение, и в противоречие със Закона за паметниците на културата и музеите, са се появили негативни влияния и при аварийната стабилизация на бреговата линия на полуострова. Всички тези промени имат потенциал да застрашат интегритета на градската тъкан и общата визуална цялост на територията.

Автентичност

Само консервационни и стабилизационни дейности са извършвани при средновековните църкви, а всички проучени археологически обекти са експонирани и опазени. Някои средновековни църкви се нуждаят от ремонт към момента. Неразрешените промени в някои от възрожденските сгради и постоянният и нарастващ натиск от страна на туризма, обществените и жилищните функции и инвестиционните интереси, в съчетание с въвеждането на мобилни търговски единици, започват да застрашават традиционната урбанистична структура на града, външния вид и атмосферата му.

4.4. Ценност на културното наследство на Община Несебър и „Старинен град Несебър“

4.4.1. Ценности и атрибути на културното наследство на Община Несебър и „Старинен град Несебър“

Извеждането на ценностите и „изключителните“ атрибути, както на тези от национално, регионално и местно значение е първата стъпка в процеса на изграждане на стратегията за устойчивото опазване и управление на културното наследство на Община Несебър и на „Старинен град Несебър“.

В следваща таблица са подробно представени следните ценности на КН на общината: исторически, урбанистични, археологически, архитектурни и художествени ценности, както и ценности на подводното наследство, на историческата градска среда и културния пейзаж, нематериални културни ценности и социални ценности. Изведени са и атрибутите, носещи изключителната световна стойност (ИСС) и въз основа на които Старинния град е вписан като световна културна ценност, както и останалите атрибути от национално, регионално и местно значение. В последствие в т. 4.4.2. подборно разгледани са само ценностите и „изключителните“ атрибути, изведени от ДИСС.

**„Ценности“ и „атрибути“ на културното наследство на Община Несебър
и световната културна ценност „Старинен град Несебър“**

ЦЕННОСТИ	ИСС / ДРУГИ ЦЕННОСТИ	АТРИБУТИ (ЕЛЕМЕНТИ)	ОБЩИНА НЕСЕБЪР СТАРИНЕН ГРАД НЕСЕБЪР	ИЗТОЧНИК НА ИНФОРМАЦИЯ
ИСТОРИЧЕСКИ ЦЕННОСТИ				
Синтез на вековните човешки дейности	ИСС	Артефакти от тракийско селище, останки и артефакти от гръцка черноморска колония.	x	Ретроспектив на ДИСС
	Национално	Останки от селища от късната желязна епоха; Античността, Късната античност и Средновековието; останки от Античен град Темплумйовис (Навлохос); останки от ранновизантийски и средновековни крепости; останки от старо водохранилище и ранновизантийски терми; археологически структури от манастири и църкви; останки от древна керамична работилница; останки от късноантичен мост	x	ПР на НИИКН, АКБ
Многобройни цивилизации са оставили осезаеми следи в една хомогенна цялост	ИСС	Археологически структури от второто хилядолетие пр. Хр., гръцка черноморска колония с оцелели останки от укрепления, елинистична вила и религиозни сгради от Античността, запазени църкви (в някои от тях запазени само части от археологически структури) от Средновековието.	x	Ретроспектив на ДИСС
Изключително свидетелство за многопластовото културно и историческо наследство	ИСС		x	Ретроспектив на ДИСС
	Национално	Останки от селища от късната желязна епоха; Античността, Късната античност и Средновековието; останки от Античен град Темплумйовис (Навлохос); останки от ранновизантийски и средновековни крепости; останки от старо водохранилище и ранновизантийски терми; археологически структури от манастири и църкви; останки от древна керамична работилница; останки от късноантичен мост	x	ПР на НИИКН, АКБ
Един от най-важните византийски градове на западния бряг на Черно море	ИСС	Базилката Стара Митрополия и крепостта; други средновековни обекти.	x	Ретроспектив на ДИСС
Историческо значение като граничен град	ИСС	Крепостна стена (антична и средновековна)	x	Ретроспектив на ДИСС
Историческо значение като Черноморска гранична територия	Национално	останки от ранновизантийски и средновековни крепости;	x	ПР на НИИКН, АКБ и други източници
УРБАНИСТИЧНИ ЦЕННОСТИ				
Градската структура съдържа елементи от древността и	ИСС	Градски структури от Античността и Средновековието	x	Ретроспектив на ДИСС

Средновековието.					
Развиващ се и жизнен градски организъм	ИСС	Градска структура от II хил. пр. Хр., трансформирана през Античността и Средновековието; останки от религиозни сгради от Античността и църкви от Средновековието; дървена възрожденска архитектура	x	Ретроспектив на ДИСС	
Уникален пример за архитектурен ансамбъл със запазена българска възрожденска структура	ИСС	Градска структура и българска възрожденска архитектура	x	Ретроспектив на ДИСС	
АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ЦЕННОСТИ					
Археологически структури от II хил. пр. Хр. и гръцка колония на Черно море с оцелели останки от укрепления, елинистична вила и религиозни сгради от Античността, запазени църкви от Средновековието (някои от тях са запазени само като археологически структури.	ИСС	Стена от тракийски укрепления; религиозни сгради от Античността; жилищна структура, акропол, храм на Аполон и агора от елинистичния период; запазени църкви от Средновековието.	x	Ретроспектив на ДИСС	
Останки от селища от късната желязна епоха; Античността, Късната античност и Средновековието; останки от Античен град Темплумйовис (Навлохос)	Национално	Останки от ранновизантийски и средновековни крепости; останки от старо водохранилище и ранновизантийски терми; археологически структури от манастири и църкви; останки от древна керамична работилница; останки от късноантичен мост	x	ПР на НИИКН, АКБ и др. източници	
Емонските манастири, т.нар. Малка Света гора	Местно	археологически структури от манастири и църкви	x		
АРХИТЕКТУРНИ ЦЕННОСТИ					
Народната жилищна архитектура отразява етапите на развитие на архитектурния стил на Балканите и в целия регион на Източното Средиземноморие	ИСС	Дървената възрожденска жилищна архитектура	x	Ретроспектив на ДИСС	
Средновековната религиозна архитектура, модифицирана чрез налагането на традиционните византийски форми	ИСС	Средновековната религиозна архитектура; богата пластика и полихромна декорация на фасадите под формата на керамични украшения; стенописна украса	x	Ретроспектив на ДИСС	
Религиозна архитектура Жилищна архитектура	Местно	църковни сгради от XVIII и XIX в.: „Св. Илия“ - с. Баня; „Св. Никола“ и "Св. Димитър" в с.Емона, „Йоан Кръстител“ в гр. Обзор; „Св. Параскева“ в с. Оризаре и „Св. Параскева“ в с. Равда. Къщи в селата Оризаре и Гюльовца	x	ПР на НИИКН, АКБ и др. източници	
ХУДОЖЕСТВЕНИ ЦЕННОСТИ					
Средновековна религиозна архитектура, модифицирана чрез налагането на традиционни византийски форми	ИСС	Богата пластика и полихромна декорация на фасадите под формата на керамични украшения; стенописна украса, графити	x	Ретроспектив на ДИСС	
Декоративно керамично изкуство и характерната стенописна украса за тази епоха	Световно		x	Научни и други изследвания	
Религиозна архитектура с художествени ценности		Църквата „Св. Илия“ - с. Баня; църквата „Св. Димитър“ - с. Емона;	x	ПР на НИИКН и др.	

			църквата „Йоан Кръстител“ - гр. Обзор; църквата „Света Параскева“ - с. Оризаре; църквата „Св. Атанасий“ - гр. Свети Влас		източници
ЦЕННОСТ НА ПОДВОДНОТО НАСЛЕДСТВО					
Най-мощният подводен комплексен археологически обект от Античността по западното крайбрежие на Черно море, без аналог	Национално		Древната фортификационна система (крепостни стени, кули, порти, каменни преграждения) и пристанищата на града (въглоломи, пристанищни акватории)	x	ЦПА
Съхранява важен материален запис на промените на околната среда и на относителното морско ниво, както и за живота на местното население	Национално			x	ЦПА
Акватории с висок археологически потенциал са заливите на Равда и при новия град Несебър, които са добре защитени от северни ветрове	Местно		Не са все още проучени, но се смята, че там са били разположени пристанищата.	x	ЦПА
ЦЕННОСТИ НА КУЛТУРНИЯ ПЕЙЗАЖ					
„Хармонична и хомогенна цялост с изключителната природна конфигурация на скалистия полуостров, свързан с континента от дълъг тесен участък земя“ ⁷⁵	ИСС		Скалист полуостров, свързан с континента от дълъг тесен участък земя	x	Ретроспектив на ДИСС
„Народната архитектура на градския ансамбъл и доминиращите средновековни църкви и археология, заедно с уникалния крайбрежен релеф, се съчетават, за да създадат висококачествена градска тъкан.“ ⁷⁶	ИСС		Народна архитектура (т. е. дървена възрожденска жилищна архитектура); средновековни църкви; археологически структури от различни исторически периоди; скалист крайбрежен релеф.	x	Ретроспектив на ДИСС
ПРИРОДНИ ЦЕННОСТИ					
Изключителната природна конфигурация на скалистия полуостров и морето	ИСС		Скалист полуостров; Черно море	x	Ретроспектив на ДИСС
Съчетания на планински и морски релеф и климат	Местно		Еминска Стара планина, Черно море, плажни ивици, естествени заливи	x	ПООК ⁷⁷ и други официални източници
Климато-лечебни свойства на въздуха и водата	Местно		морската вода (соленост, химически състав), вкл. полегато дъно и отсъствие на опасни за човека представители на морската флора и фауна.	x	ПООК ⁷⁸ и други официални източници
НЕМАТЕРИАЛНИ ЦЕННОСТИ					
„Духовен център на християнството в продължение на хиляди години“	ИСС		Съществуващи ортодоксални религиозни практики	x	Ретроспектив на ДИСС
	Местно		Литийни шестивия, храмови празници, почитане на светците-	x	Културен календар

⁷⁵ Източник: Декларацията за ИСС

⁷⁶ Пак там.

⁷⁷ Програма за опазване на околната среда на Община Несебър за периода 2021-2027 г.. Достъпна на: https://nessebareco.com/AWCadmin/tiny_mce/plugins/imagemanager/files/POOS_Nessebar_2021-2027.pdf

⁷⁸ Пак там.

покровители						
Припознаване на религиозния календар, храмовите празници и почитането на светците-покровители като официални празници на съответното населено място	Местно	храмови празници, почитане на светците-покровители, официални празници на населените места	x	x	Културен календар	
Традиции и живи наследства	Местно	Фестивали на риболова и рибарските практики; младото вино, хляба, суджука; мед; Международни детски фестивали – музика, танци; Конкурси за деца: рисунки, представящи КН на Несебър	x	x	Културен календар	
Читалищата като пазители на фолклора и самодейността	Световно Местно	Занимания с изкуства; достъп до културен продукт на широк кръг от местната общност с фокус децата и младежта; инициатива „Да съхраним изконните български традиции“; участие на съставите в Календара от местни и регионални събития за съхраняване на местните, национални и духовни традиции	x	x	Културен календар	
ДУХОВНИ ЦЕННОСТИ						
"Духовен център на християнството в продължение на хиляди години" ⁷⁹	ИСС	Съществуващи ортодоксални религиозни практики		x	Ретроспектив на ДИСС	
	Местно	Литийни шествия, храмови празници, почитане на светците-покровители	x	x	Културен календар	
Духът на мястото	Национална	Градска структура от II хил. пр. Хр, трансформирана през Античността и Средновековието; археологически структури от Античността и Средновековието; средновековни религиозни сгради; дървена възрожденска жилищна архитектура				
СОЦИАЛНИ ЦЕННОСТИ						
„Жив град“	ИСС	Местна общност		x	Ретроспектив на ДИСС	
ИКОНОМИЧЕСКО ЗНАЧЕНИЕ						
Културното и природното наследство са основен ресурс и капитал за икономическо развитие	Местно	Недвижими културни и природни ценности	x	x	Анализ на официални данни	
Туризмът е структуроопределящ отрасъл и основен източник на доходи, заетост, инвестиции.	Местно	Местна общност, бизнес среда	x	x	Анализ на официални данни	

Таблица 17. „Ценности“ и „атрибути“ на културното наследство на Община Несебър и световната културна ценност „Старинен град Несебър“.

⁷⁹ Декларацията за ИСС

4.4.2. Ценности и изключителни атрибути на културното наследство на „Старинен град Несебър“

Предвид изключителното световно значение на наследството на „Старинен град Несебър“ в настоящия документ е обърнато специално внимание върху ценностите и „изключителните“ атрибути, изведени от Ретроспективната декларация за ИСС, като е направен обстоен анализ на изведените в т. 4.4.1. ценности, в т.ч. историческите, археологическите, архитектурните, художествените, нематериалните ценности, както и ценностите на подводното наследство, на историческата градска среда и културния пейзаж, социалните и духовни ценности.

Ценност на археологическото наследство на „Старинен град Несебър“

От ДИСС: Ценности: Археологически структури от II хил. пр. Хр. и гръцка колония на Черно море с оцелели останки от укрепления, елинистична вила и религиозни сгради от Античността, запазени църкви от Средновековието (някои от тях са запазени само като археологически структури).

Атрибути, носещи ИСС: Стена от тракийски укрепления, религиозни сгради от Античността, жилищна структура, акропол, храм на Аполон и агора от елинистичния период, запазени църкви от Средновековието.

Археологическото наследство на град Несебър представлява важен компонент в дефинирането на неговата изключителна световна стойност.⁸⁰ Най-ранните културни останки на полуострова датират от периода XII, IX в. пр. Хр. и принадлежат на местните тракийски племена. Първата градска общност е създадена в края на VI в. пр. Хр. от старогръцки преселници - колонисти, които основават античния полис Месамбрия. Градът е просъществувал без прекъсване през римската и късноантичната епоха, както и по време на Средновековието, когато се развива като важен пристанищен център с богата светска и църковна архитектура, силно повлияни от византийското изкуство. Сред най-значимите археологически ценности са добре запазените във височина останки от монументални крепостни стени и кули, издигнати в класическата епоха (IV в. пр. Хр.) и във времето на Късната античност (IV, VI в.).⁸¹ Емблема на града са неговите средновековни църкви, строени във византийски стил, част от които притежават живописна украса.⁸² Важно историческо свидетелство представляват некрополите на античния и средновековния град, разположени на отсрещния бряг на материка, които са съхранили строителни и обредни традиции и множество ценни археологически артефакти.⁸³

Ценност на архитектурното наследство на „Старинен град Несебър“

Наследството на „Старинният град Несебър“ притежава изключителна архитектурна ценност, представена в декларацията за изключителната световна стойност чрез:

- ✓ **средновековните църкви:**

⁸⁰ V. Velkov. Mesambria Pontica. – In: Wolfgang Schuller (Hrsg.), *Die bulgarische Schwarzmeerküste im Altertum* (= *Xenia*, Heft 16). Universitätsverlag Konstanz, 1985, 29-49; H. Preshlenov. Mesambria. – In: D. V. Grammenos, E. K. Petropoulos (eds.), *Ancient Greek Colonies in the Black Sea*, Vol. 1, Thessaloniki, 2003, 157-208.

⁸¹ I. Venedikov, L. Ognenova-Marinova, T. Petrov. Disposition, fouilles et remparts de Nessèbre du côté occidental. – In: *Nessèbre 1*, Sofia, 1969, 26-94; L. Ognenova-Marinova. Dernières transformations des remparts romano-byzantins. – In: *Nessèbre 1*, Sofia, 1969, 95-108; I. Venedikov. L'Histoire des remparts romano-byzantins. – In: *Nessèbre 1*, Sofia, 1969, 155-164.

⁸² A. Rachenov. *Églises de Mesembria*. Nessebar, 2006.

⁸³ P. Kiyashkina, A. Bozkova. A Century of Studies in the Necropolis of Mesambria Pontica. – In: *Nessebar 4*, 2017, 7-22.

От ДИСС: Ценности: „Средновековната религиозна архитектура, модифицирана от налагането на традиционните византийски форми“ и „средновековна религиозна архитектура с богата пластика и полихромна декорация на фасадите си под формата на керамични украшения“.

Атрибути, носещи ИСС: средновековната религиозна архитектура с богатата пластична и полихромна украса по фасадите; изкуството на декоративната керамика; стенописната украса.

Несебърските църкви предизвикват силен интерес сред пътешественици, историци и архитекти още от началото на XIX в., които оставят след себе си първите пътеписи, снимки и рисунки на Старинния град. Най-сериозните и задълбочени проучвания на български учени от първата половина на XX в. са на арх. Александър Рашенов, според когото средновековните църкви в Старинния град Несебър са „най-интересното и ценното между всичко старинно, което е напастявано в Месемврия от V в. пр. Хр. до началото на XIX в., през което време градът е играл важна роля в тракийската, византийската и българската държави.“⁸⁴ Несебърските църкви са построени в традициите за култови сгради, характерни за Търново и Червен, но притежават свои отличителни характеристики, което доказва съществуването на самостоятелни местни строителни групи.⁸⁵

Най-представителните образци от запазените средновековни църкви до днес са:

- църквите „Христо Пантократор“ (Вседръжител) и „Св. Йоан Алитургетос“, които спадат към кръстополните църкви със свободни подкуполни пространства⁸⁶, датирани към XIII, XIV век. „Христо Пантократор“ е една от най-забележителните и най-добре запазени средновековни църкви в Несебър.
- църквата „Св. Архангели Михаил и Гавраил“, представляваща еднокорабна куполна църква със стегнат кръст⁸⁷, датирана към XIII век.
- църквите „Св. Параскева“ и „Свети Тодор“ – еднокорабни едноапсидани църкви, датирани към XIII в. и спадащи към църквите с полуцилиндричен свод⁸⁸.
- църквата „Свети Стефан“ (Новата митрополия), преди е носила името на Богородица, изградена е в периода XI, XIII век. В XVI в. тя е удължена на запад, а в XVIII в. е добавен притворът. По план църквата представлява трикорабна базилика.
- църквата „Свети Йоан Кръстител“ е построена през X в. и е типичен представител на прехода от скъсената базилика към кръстополната църква.
- църквата „Св. София“, т. нар. „Стара Митрополия“ е разположена на предполагаемия стар център на града. Тя е трикорабна базилика, с една полукръгла апсида, която отвън е тристенна, с нартекс (предверие) и атриум (вътрешен двор).

✓ **Традиционната жилищна възрожденска архитектура:**

От ДИСС: Ценности: „Жилищната народна архитектура отразява различните етапи на развитие и върховното овладяване на архитектурата на Балканите и в целия Източно-средиземноморски регион“.

Атрибути, носещи ИСС: Дървената възрожденска жилищна архитектура

⁸⁴ A. Rachenov. *Églises de Mesemvria*. Nessebar, 2006.

⁸⁵ В. Димова. Църквите в България през XIII-XVI век, София, 2008, с.51

⁸⁶ Пак там, с.187, с.200

⁸⁷ Пак там,, 2008, с.242

⁸⁸ Пак там,, с.280, с.302

Появата на дървените възрожденски къщи се свързва с настъпването на ново стопанско оживление в Несебър през XVIII в., което намира израз най-вече в обновяването на жилищните сгради, създавайки нов облик на града. Тези къщи са се формирали като затворен тип къща с каменно приземие и паянтов етаж с дъсчена обшивка. Характерна за несебърските къщи е хармонията между плановите, пространствени композиции и уличните силуети. Естетичното съчетание на форми, материали, колорит и изящната декоративна обработка на дървените архитектурни елементи показва високото майсторство на строителите от този период.

Реставрираните възрожденски къщи оформят живописни архитектурни ансамбли. Сред тях се открояват къщата на Етнографския музей (т.н. къща Московяни), Наковата къща, Вардалиевата – която е единствената триетажна, къщите около църквата „Св. Св. Архангели Михаил и Гавраил“, уличният фронт по ул. „Иван Александър“, къщата на Капитана и други.

Ценност на художественото наследство на „Старинен град Несебър“

От ДИСС: Ценности: *„Средновековната религиозна архитектура, модифицирана чрез налагането на традиционните византийски форми“*

Атрибути: Богата пластика и полихромна декорация на фасадите под формата на керамични украшения, стенописна украса, графити.

Несебърските църкви имат изключително висока художествена ценност. Създадени в периода XIII–XVI в., те демонстрират промяната на облика на българското църковно изкуство с въвеждането на нови изразни средства⁸⁹. Силното им пластично въздействие е постигнато чрез две основни художествени средства, намиращи се в тясна зависимост – пластичното членение на архитектурните плоскости и богатата орнаментална украса, въздействаща се ярката си пъстрота⁹⁰. Като примери могат да се посочат: контрастните хоризонтални пластове от камък и тухлена зидария, псевдоконструктивните арки, ломбардската аркатура, релефна каменна пластика и декоративната украса от тухлени фризове и гледжосана керамика – четирилистни и кръгли глазирани панички.

Вътрешността на църквите е била оформена с пищна живопис, изпълнена в духа на източноправославното византийско изкуство⁹¹. Развита е несебърска иконописна школа, достигнала своя апогей в периода XVI–XVII в., когато Несебър освен като търговски център е бил и значим художествен център. Понастоящем са запазени стенописи в/от следните църкви:

- ✓ Църквата „Св. Стефан“, стенописна украса е от края на XIV в. с теми от живота на Божията майка и сцени от чудесата на Христос в цяла поредица според евангелските легенди. На стенописите са изобразени над 1000 фигури в 258 композиции⁹². Със стенописи е изографисана и западната фасада под аркадата.
- ✓ Църквата „Св. Спас“, чиито стенописи са датирани към началото на XVII в. и пресъздават епизоди от живота на Христос и Богородица.
- ✓ Църквата „Христос Пантократор“ (Вседържател), в която се наблюдават частични следи от стенописи в интериора.

⁸⁹ Пак там, с. 119.

⁹⁰ Пак там, с. 120

⁹¹ Пак там, с.119

⁹² Уебсайт на Музей „Старинен Несебър“, достъпен на: https://www.ancient-nessebar.com/html/main_bg.php?menu=sights_svstefan

- ✓ Църквата „Свети Йоан Кръстител“. Целият интериор на църквата е бил измазан и стенописан. От изображенията са запазени ктиторски портрет (XIV в.), разположен на южната стена, както и сцена с образа на Св. Марина (XVII в.), разположена върху северното лице на югозападната колона.
- ✓ Църквата „Свети Климент“, построена през XVII век. Запазени са само централната апсида и олтарна маса в нея. Запазената на място стенописна украса съдържа изображения на Христос, който измива нозете на учениците си; стенопис с изображение на Богородица с Младенеца на трон, както и стенописи на великите църковни отци и други. Освен стенописите на място, има оцелели още няколко фрески, които днес са представени в изложбата „Спасени стенописи от несебърски църкви“ в църквата „Света Параскева“.
- ✓ Църква „Св. Георги Големи“ – съборена, но част от стенописите ѝ са представени в църквата „Света Параскева“ в изложбата „Спасени стенописи от несебърски църкви“. Датирани са към началото на XVIII в. и са били свалени преди събарянето на църквата, като повечето от тях са пренесени в Националния археологически музей - София.

Висока художествена стойност имат и несебърските икони, повлияни от поствизантийските ателиета и школи на остров Крит, Света гора и Метеора.

Над 300 единични или групови графити на кораби са съхранени в четири средновековни и постсредновековни църкви в Несебър – „Св. Спас“, „Св. Тодор“, „Св. Стефан“ (Новата Митрополия) и „Св. Йоан Алитургетос“. Графитите са народно творчество и представляват важен извор на познание за корабоплаването и корабостроенето по Западното Черноморие, за светогледа, вярванията и традициите на местното население. Освен на кораби, в църквите са врязани отделни графити на животни, хора, сгради и стотици с лични имена и години.

Ценност на подводно културното наследство на „Старинен град Несебър“

В акваторията на Старинния град е открито изключително ценно подводно културно наследство. Проведените проучвания, установяват, че древна Месамбрия е загубила значителна част от укрепената си територия (около 1/3), вследствие на покачване на относителното морско ниво, потъването на сушата, ерозията и абразията. Повечето археологически обекти под вода са датирани през Античността (късен класически, елинистически и римски период) и Късната античност (ранновизантийски период), но е възможно някои структури да принадлежат на Средновековието и османския период. Разкритото към момента подводно културно наследство включва основно останки от древната фортификационна система (крепостни стени, кули, порти, каменни преграждения) и пристанищата на града (вълноломи, пристанищни акватории). Освен че са неразделна част от историческия град като световна ценност тяхната културно-историческа стойност нараства поради следните причини:

- ✓ Археологическите обекти под вода, включително на ранни (предримски) крепостни градежи, нямат аналог на сушата и по този начин дават безценна информация за ранните периоди от развитието на града.
- ✓ Потъналата част от антична Месамбрия е най-мощният подводен комплексен археологически обект от Античността по западното крайбрежие на Черно море и няма аналог.

- ✓ Подводното културно наследство съхранява важен материален запис на промените на околната среда и на относителното морско ниво, от една страна, и на адаптацията на жителите на града, от друга.
- ✓ Подводното културно наследство на града крие все още неоценен и неизползван потенциал за развитие на алтернативен, подводен, културен туризъм.

Ценност на нематериалното културно наследство на „Старинен град Несебър“

От ДИСС: Ценности: „Духовен център на християнството в продължение на хиляди години“

Атрибути, носещи ИСС: Съществуващи ортодоксални религиозни практики

Ценности: Духът на мястото

Атрибути, носещи ценността: Градска структура от II хил. пр. Хр, трансформирана през Античността и Средновековието, археологически структури от Античността и Средновековието, Средновековни религиозни сгради, дървена възрожденска жилищна архитектура.

Оставащо обикновено в сянката на археологическото, архитектурното и природното наследство, нематериалното културно наследство на територията на общината има неоспорима ценност с оглед на неговата роля за социокултурната идентичност на общностите и носителите. Съхранените до днес форми на празничната и обредната култура на населението в общината показват близост с обичаите в други части на страната, но така също и специфики, изразени в поддържането на някои локални традиции (литийни шествия, традиционни дейности, занаяти и др.), които в своята съвкупност очертават културния профил на населението в този край. Като белег на отношение към унаследеното от предците, тези прояви на нематериалното културно наследство могат да имат силен общностен ефект, да допринасят за диалога и културния обмен вътре в общностите, между различните социални и културни групи, различните поколения и пр. Именно по линия на съхраняването и възраждането на някои от тези практики би могло да се търси път за поддържане на културния облик на град Несебър и общината – като съчетание и синергия между различни форми на наследството независимо от предизвикателствата в съвременния свят.

Ценност на историческия градски и културния пейзаж на Старинен Несебър

От ДИСС: Ценности: „Хармонична и хомогенна цялост с изключителната природна конфигурация на скалистия полуостров, свързан с континента от дълъг тесен участък земя“

Атрибути, носещи ИСС: Скалистият полуостров, свързан с континента от дълъг тесен участък земя, заобикалящата акватория.

Ценности: „Народната архитектура на градския ансамбъл и доминиращите средновековни църкви и археология, заедно с уникалния крайбрежен релеф, се съчетават, за да създадат висококачествена градска тъкан.“

Атрибути, носещи ИСС: Народна архитектура (т.е. дървена възрожденска жилищна архитектура), средновековни църкви; археологически структури от различни исторически периоди, скалист крайбрежен релеф.

Градският исторически пейзаж е резултат от исторически напластявания на стойности и качества – културни и природни, материални и нематериални, които определят градската идентичност и многообразие. Разгледан в по-широк контекст, „градският исторически пейзаж“ включва най-значимите елементи на градската среда: застроената среда – историческа и съвременна; характерната инфраструктура; откритите пространства и градини; пространствена организация;

визуални връзки, както и всички други елементи от градската структура. Също така, включва и социалните и културни практики и ценности като нематериални измерения на наследството⁹³.

Един от най-характерните елементи, формиращи специфичния исторически градски пейзаж на „Старинен град Несебър“ е връзката между морето и града, който е формиран с типичната структура на черноморските гръцки полиси, разположени върху полуостров – с характерното гъсто застрояване, защитено от крепостна стена с вход към сушата, където са се намирали некрополът и земеделските земи, обработвани от населението. Доминанта в силуета на града е била крепостната стена, изградена от колонизаторите.⁹⁴

Разцветът по време на Второто българско царство променя трайно градския и културния пейзаж – в неговия силует се намесват църквите с полихромна керамична декоративна украса. След попадането на Несебър под турска власт през XV в., градът се променя: крепостната стена е разрушена от турските нашественици и е построена джамия при входа на града. Средновековните църкви са запазени.⁹⁵

През 60-те години на XX в. градът започва много бързо да се разраства като туристически курорт и новото застрояване променя необратимо културния пейзаж на континенталната част. Вятърните мелници, характерни доминанти в силуета на Несебър, частично изчезват или биват инкорпорирани в новото застрояване.

Съгласно насоките на ЮНЕСКО, културният пейзаж на „Старинен град Несебър“ спада към типологията на органично развилите се културни пейзажи, възникнали поради социални, икономически или религиозни причини. Той попада в категорията на развиващи се културни пейзажи, които все още играят активна социална роля, често във връзка с традиционния начин на живот.

Социални и духовни ценности на „Старинен град Несебър“

Високата социална и духовна ценност на „Старинният град Несебър“ произтича от факта, че той е динамичен и жив исторически град, чиято естествена градска среда е формирана от живота, поминъка и вярванията на местното население. Още от Античността местната общност е ориентирала поминъка си около природните дадености на полуострова, развивайки мореплаването, търговията, корабостроенето и риболова, както и занаяти като грънчарство, лозарство и винарство, земеделие и животновъдство, дърводобив и други. През римската епоха се повишава нивото на строителната техника и се развиват различни художествени занаяти, монументална скулптура, декоративна живопис и приложни изкуства⁹⁶.

Възход по отношение на архитектурата и монументалното изкуство се бележи през Средновековието с изграждането на църквите, носители на ИСС на Старинния град. Те демонстрират силния отпечатък, който християнската традиция е оставила върху градската среда, живота и традициите на местното население. През Османския период се развиват най-вече приложните изкуства: дърворезба, стенопис, иконопис и художествени занаяти, намерили приложение в интериора на църквите и по-късно в изграждането на дървената жилищна архитектура, също носител на ИСС.

⁹³ Препоръката за градския исторически пейзаж (2011 г.), приета на Генералната Конференция на ЮНЕСКО

⁹⁴ Иванчев, арх. Иван. Цит. съч., с.28

⁹⁵ Пак там, с.87

⁹⁶ Иванчев, Иван арх. Цит.съч. с. 32

Повечето традиционни занаяти вече не се практикуват на територията на Старинния град с изключение на рибарството, но те са оставили силен културен и социален отпечатък. Създадената материална и нематериална среда на живия град носи силна социална ценност, защото векове наред тя е била дом и наследство на местното население, независимо от промяната на културния контекст от началото на XX век.

Независимо, че през Османския период западат функциите на средновековните църкви като религиозни храмове, чрез тяхното присъствие в градската среда и наличието на действащ храм от новото време, продължава да се усеща, че Старинния град е бил християнски духовен център и че местното население е запазило своето православно-християнско вероизповедание през вековете. Може да се каже, че духът на мястото е също запазен в голяма степен независимо от историческите, религиозните и социални промени.

4.5. Оценка на състоянието на културното наследство на Община Несебър

Оценката на състоянието на културното наследство на Община Несебър е изготвена в съответствие с възприетите класификации в Закона за културно наследство за различни типове наследства: материално – наземно, подводно и движимо и нематериално културно наследство, като е обърнато особено внимание на категориите, чиито ценности са описани в глава 4.4. (от т. 4.3.4. до 4.3.11.).

4.5.1. Състояние на материалното културно наследство

4.5.1.1. Състоянието на недвижимото културно наследство

Оценката на състоянието на недвижимото културно наследство е изготвена на база Доклади на Центъра за световно наследство на ЮНЕСКО / ИКОМОС/ СТАВ от 2015, 2017 и 2028 г., както и на база Докладите от мониторинга на НИНК в Старинния град от 2018 и 2020 г., цитирани в т.2.1 *Съответствие с документи на международно ниво.* и т.2.3. *Съответствие с документи на национално ниво* и не на последно място:

- информация от Община Несебър и Музей „Старинен Несебър“,
- археологически, архитектурни и други проучвания, научна литература,
- други официално достъпни източници на информация и огледи на място.

Състояние на археологическото наследство

Територията на днешната община е слабо изследвана в археологическо отношение. Едва в последните две десетилетия се активираха дейности по регистрация на недвижими културни ценности в границите на общината. Проведени са три поредни експедиции, в резултат на които са документирани стотици археологически обекти от всички археологически епохи, повечето от които свързани в исторически контекст с Несебър.⁹⁷ Установените на терена археологически обекти са въведени в автоматизираната информационна система „Археологическа карта на България“, но само незначителна част от тях са намерили място и в регистъра на НИНКН.

⁹⁷ Узунов Ж., Божкова А.. Хората на Месамбрия Понтика. Екологични и икономически модели през елинистическата епоха. – *Известия на музеите в югоизточна България* 27, 2021, 95-117.

Археологически разкопки са провеждани в землищата на Паницово,⁹⁸ с. Оризаре, както и в гр. Обзор, където е съществувал важен селищен център от римската епоха и Средновековието.

Наблюдава се ниска активност по отношение на инициативите за консервация, реставрация и социализация на археологическото наследство на общината, извън територията на Старинния град. За периода 2014–2021 г. в НИНКН са съгласувани инвестиционни инициативи по отношение на ранновизантийска и средновековна българска крепост (с. Емона), предпроектно проучване за ранновизантийски терми в гр. Обзор за извършване на консервация, реставрация и адаптация, както и проект за изменение на ПУП-ПРЗ на територията на античен град Навлохос. Не са извършвани дейности по КРР и социализация на археологическите обекти на територията на общината (извън Старинния град).

„Старинен град Несебър“. Хилядолетното обитаване на града представлява ценен културен маркер, но и предпоставка за периодичното унищожаване на съществували в предходни епохи градски структури. В резултат на развитието на града през вековете са загубени безвъзвратно важни материални свидетелства за най-ранните периоди от урбанизирането на градската територия. Това ни изправя пред отговорността да опазим и съхраним всеки елемент от градоустройствената традиция на античното и средновековно поселение и да изиявим автентичния характер на историческия компонент чрез адекватна интеграция в съвременния пейзаж на града. Тази първостепенна задача обаче не винаги е реализирана успешно в ново време и със съжаление трябва да констатираме, че някои от проучените културни останки на територията на града са изчезнали поради липсата на интегриран подход в модерното градоустройство и не прилагане на принципите на интегрираното опазване.

Археологическото наследство, разкрито и запазено на полуострова към днешна дата, не е многобройно. Едва девет единични недвижими културни ценности са вписани в регистъра на НИНКН (извън християнските храмове), като само четири от тях са обществено достъпни. Това са крепостните стени, запазени в различни участъци на града, които са консервирани и експонирани още във втората половина на миналия век в задоволителен вид, както и останките от късноантични терми, запазените в субструкцията основи на елинистически жилища и късноантична базилика при градското училище.⁹⁹ За отбелязване е, че последните три недвижими ценности са експонирани по начин, който не предлага представа за техния монументален характер. Проучени и разкрити са също добре запазена късноантична базилика в северозападния край на полуострова (зад Западната порта) и основи на античен храм на бог Зевс в същия комплекс.¹⁰⁰ Тези две структури не са консервирани и експонирани и заедно с останките от монументален площад от късноантичната епоха са оградени днес с метална ограда, която позволява визуална връзка от разстояние, но не и реален достъп до самите ценности. През последните години на територията на полуострова, както и в охранителната зона на материка се

⁹⁸ Прешленов Х.. Паганизъм и християнство в Източна Стара планина. Проучвания на укрепеното селище при Паницово. – В: Димитрова-Милчева А., Кацарова, В. (съст.). *Spartacus II. 2075 г. от въстанието на Спартак. Трако-римско наследство. 2000 г. Християнство. Международен симпозиум 1 - 4 октомври 2002 г., Сандански*. София, 2006, с. 261 - 272.

⁹⁹ Чимбулева, Ж.. Ранневизантийские термы в Несебра. – In: *Bulgaria Pontica Medii Aevi 2*, Sofia, 1988, 577-584; Ognenova-Marinova, L.. L'architecture domestique à Messambria, IVe – IIe s. av. J.-C. – In: *Nessèbre 3*, Burgas, 2005, 11-29; Preshlenov, H. Mesambria. – In: Grammenos D. V., Petropoulos E. K. (eds.). *Ancient Greek Colonies in the Black Sea*, Vol. 1, Thessaloniki, 2003, 163.

¹⁰⁰ Preshlenov, H.. Mesambria. – In: D. V. Grammenos, E. K. Petropoulos (eds.). *Ancient Greek Colonies in the Black Sea*, Vol. 1, Thessaloniki, 2003, с. 162.

извършват само спасителни археологически проучвания, задължителни при инициативи за строителство или други заявени намеси в земната повърхност. Редовни (планови) проучвания са провеждани само в акваторията.

Останалите културни ценности от регистъра на НИНН всъщност не съществуват към днешна дата. Те са документирани чрез археологически проучвания от 50-те до 80-те години на миналия век, но не са консервирани и социализирани и имат неясна към днешна дата съдба (зарити или напълно унищожени).¹⁰¹ Без завършена процедура по опазване на недвижимите културни ценности остават и проучените през 2006 и 2007 г. културни останки на ул. „Мена“ и ул. „Крайбрежна“ в града (фрагмент от гръцката крепостна стена, изби от класическата епоха, основи на сгради от елинистическата епоха, жилища от времето на Късната античност), които поради административни спънки и липса на координация между институциите са оставени без последващи мерки за защита до саморазрушение.¹⁰² Без висок експозиционен потенциал се оказват археологическите останки, проучвани през 2010, 2011, 2012, 2013 г. в поземлени имоти на ул. „Крайбрежна“, ул. „Емона“, на мястото на Старата община и на мястото на детската градина на южния бряг на полуострова. Тези проучвания, финансирани от частни инвеститори или от Община Несебър, предоставиха обаче много важни научни резултати, разкривайки епизоди от античната история на града. Десетки каменни структури с експозиционна стойност са разкривани през годините и на различни места в територията на античният некропол на Месамбрия.¹⁰³ Само една подобна структура обаче е експонирана в градския парк.

За периода 2014–2021 г. не са извършвани дейности по КРР и социализация на археологическите обекти на територията на Старинния град. В съгласуваната от Министерство на културата Концепция за кандидатстване по оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020 г. за извършване на горепосочените дейности, както и на естетизация на прилежащата им среда са предвидени следните археологически обекти: крепостни стени в западната част на полуострова, западна порта - северозападни крепостни стени; южна крепостна стена и ранновизантийските терми.

Наблюдава се липса на системна поддържаща и превантивна консервация, което води до: силно изветряне и изронване на градежните материали (камък и тухла), особено при айтоския надезитен туф и варовика, на места са отворени големи каверни, наблюдава се дълбока ерозия на фугите, отлепване на тухлени и каменни облицовки по реставрираните участъци; разслояване на тухли от реставрирани участъци; подкожушване и отлепяне на замазки, както и до поява на самонастанила се растителност и други.

Състояние на архитектурното наследство

Архитектурното наследство на територията на Община Несебър е представено предимно от църковните сгради (11 броя)¹⁰⁴, част от които (7 бр.) са със статут на недвижимо културно наследство, като църквата „Св. Илия“ в с. Баня; църква „Св. Никола“ и „Св. Димитър“ в с. Емона, църквата „Йоан Кръстител“ в гр. Обзор; църквата „Св. Параскева“ в с. Оризаре и църквата „Св.

¹⁰¹ Ogneva-Marinoва, L. L'architecture domestique à Messambria, IVe – IIe s. av. J.-C. – In: *Nessèbre* 3, Burgas, 2005, 11-29.

¹⁰² Божкова, А., Кияшкина П.. Из историята на Месамбрия в археологическите свидетелства. – *Будител* 2 (36), 2015, с. 27-35.

¹⁰³ Kiyashkina P., Bozkova A.. A Century of Studies in the Necropolis of Mesambria Pontica. – In: *Nessebar* 4, 2017, 7-22.

¹⁰⁴ Данни на Сливенската Света Митрополия.

Параскева“ в с. Равда, за които се констатира, че са в добро и много добро състояние. Регистрираните като НКЦ къщи в селата Оризаре и Гюловца са с ниска запазена степен на автентичност.

За периода 2014–2021 г. не са съгласувани проекти за извършване на консервационно-реставрационни дейности за обекти със статут на НКН на територията на Община Несебър (извън „Старинен град Несебър“.)

Необходимо е да се извърши актуализация на Списъците и Публичния регистър на НИКН.

За „Старинен град Несебър“. Състояние на атрибутите/елементите, носещи ИСС.

- **средновековните църкви** са със запазена висока степен на материална и образна автентичност, със съхранена цялост и са експонирани и социализирани. Съвместната мисия за реактивен мониторинг на Центъра за световно наследство на ЮНЕСКО и ИКОМОС през 2018 г. е констатирала, че „цялостното състояние на опазването е добро, процесът по реставрация на разрушените е бавен, но продължава¹⁰⁵. В периода 2014–2022 г. са извършени консервационно-реставрационни дейности на църквите:
 - ✓ „Св. Йоан Алитургетос“ по проект на БНК на ИКОМОС, завършен през 2018 г.;
 - ✓ „Св. Йоан Кръстител“ и „Св. Параскева“ по пилотен проект „Вяра в Несебър“ на Община Несебър за консервация на несебърски църкви, оформление на публичните пространства около тях и устройство на културно-туристически маршрут, финансиран в рамките на BG161PO001/3.1-03/2010 „Подкрепа за развитието на природни, културни и исторически атракции“ по ОПРР 2007–2013 г., приоритетна Ос 3 „Устойчиво развитие на туризма“, Операция 3.1 „Подобряване на туристическите атракции и свързаната с тях инфраструктура“;
 - ✓ Църквата „Св. Стефан“ (Новата митрополия) с финансиране от фондация „Левентис“, завършена през 2009 година.

Останалите църкви имат неотложна нужда от извършване на консервационно-реставрационни дейности, при които да се ревизират некачествено извършени реставрационни дейности като: лошо подбрани и неспецифични материали, лошо изпълнени фугировки, с некачествени материали, оставени недовършени участъци, водещо до влошаване състоянието на оригиналните структури, както и компрометирани стари реставрационни мазилки, фугировки, бордове и ретуши. В най-критично състояние е църквата „Христос Пантократор“.

Липсва постоянна поддръжка на повечето обекти, поради което деградацията на структурите се ускорява и задълбочава¹⁰⁶.

В изпълнение на Концепция за кандидатстване на Община Несебър за Старинен Несебър по оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020 г., за църквите „Св. Архангели Михаил и Гавраил“ и „Христос Пантократор“ са изготвени проекти за КРР и художествено осветление, които са съгласувани в Министерство на културата, а за църквите „Св. Богородица Елеуса“, „Стара Митрополия“, „Свети Димитър“ и „Св. Тодор“ са съгласувани задания за проектиране на КРР. Независимо, че още не е получена целева финансова подкрепа, част от дейностите са реализирани чрез финансиране от бюджета на общината. В този смисъл изключително

¹⁰⁵ Доклад на съвместната мисия на Центъра за световно наследство на ЮНЕСКО и ИКОМОС за реактивен мониторинг на „Старинен град Несебър“ (2018)

¹⁰⁶ Доклад на съвместната мисия на Центъра за световно наследство на ЮНЕСКО и ИКОМОС за реактивен мониторинг на „Старинен град Несебър“ (2018)

важен проблем е липсата на целево финансиране на проектиране и изпълнение на КРР в „Старинен град Несебър“, което е основната причина за бавно протичащия процес на консервация и реставрация при средновековните църкви.

- **дървена възрожденска архитектура**

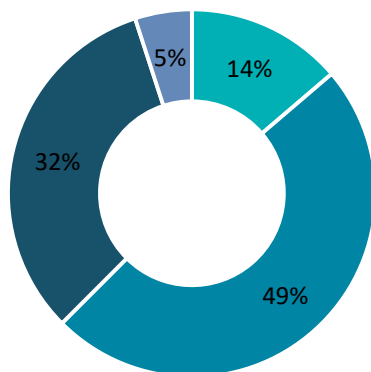
Възрожденската жилищна архитектура е един от основните атрибути/елементи, носещи ИСС и определящи облика на Старинния град Несебър. За разлика от средновековните църкви, степента на автентичност на запазените образци на народната архитектура – не е висока. В Доклада от проведеня мониторинг от НИИКН през 2018 г. е констатирано, че само няколко (4 бр.) сгради са в безупречно или близко до това състояние, като голяма част от намесите са резултат от частична или цялостна реставрация, проведена през 70-те години на миналия век, и са извършени с придържане към автентичния детайл. В по-късните реставрационни намеси се забелязва силно опростяване на детайла, отклонение от характерния мащаб на дървените обшивки, отпадане на прозоречните и ъглови обрамчвания, подмяна на обшивките с мазилки, и други нехарактерни намеси. Наблюдава се въвеждане на покриви/навеси и обшивки в партерните нива, както и отваряне на витрини в сгради, които не са имали търговско предназначение, което силно променя вида на конкретния обект и цялостната градска среда¹⁰⁷.

По отношение на автентичността е създадена скала, следваща логиката на БДС EN 16096, като е установено, че 5% от къщите спадат към категория А0 (със съхранен обем, архитектурни и художествени елементи, детайли и материали, без пристрояване и надстрояване). Към края на 2018 г. най-много са сградите със статут на НКЦ (49%), попадащи в категория А1 – със съхранен обем, с частична загуба на детайли, без или с незначително и отстранимо пристрояване.

Във връзка с препоръките на съвместната мисия ЦСН/ ИКОМОС за реактивен мониторинг на „Старинен град Несебър“ (2018) за допълнителна защита и мерки за възстановяване и подобряване на традиционната архитектура (типичните градски къщи) като важна характеристика на ИСС на обекта и за необходимостта от специална програма за реставрация, чрез която да бъдат насърчавани частните собственици, включително чрез финансова подкрепа, както и да им бъдат предоставяни насоки за правилна реставрация и поддръжка на сградите, Община Несебър е започнала изработването на Техническа спецификация за изготвяне на програма, чиято цел е да се подпомогнат финансово и с експертиза собствениците на сгради в Старинен град Несебър за предприемане на действия в посока опазване на къщите на народната архитектура и възвръщане на автентичния силует, обем и материали. В бюджета на Общината за 2023 г. са предвидени средства за изработване на Програмата.

¹⁰⁷ Доклад от мониторинг върху състоянието на обекти със статут на недвижими културни ценности /НКЦ/ на територията на „Старинен град Несебър“ (2018) на НИИКН

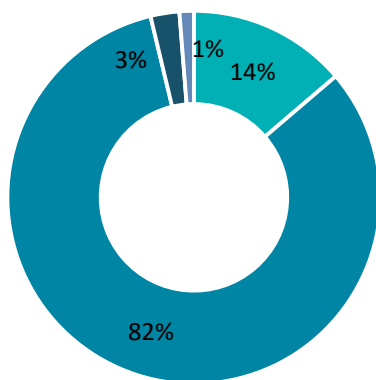
Оценка на автентичността на възрожденските къщи (2018)

- A0 - съхранен обем, архитектурни и художествени елементи, детайли и материали, без пристрояване и надстройкаване
- A1 - съхранен обем, с частична загуба на детайли, без или с незначително и отстранимо пристрояване;
- A2 - архитектурният обем е пристроен и / или надстроен, с липсващи или компрометирани архитектурни елементи и детайли;
- A3 - нов, неразпознаваем по отношение на автентичния обем

Фигура 22. Оценка на автентичността на дървената жилищна архитектура на територията на световната НКЦ „Старинен град Несебър“ (2018)¹⁰⁸.

При извършените класификации на състоянието по БДС EN 16096 (2018 г.) е констатирано, че 14% от възрожденските къщи са в добро консервационно състояние, а 82% в задоволително.

Оценка на консервационното състояние на възрожденските къщи (2018)

- KC 0 - добро състояние
- KC 1- задоволително състояние
- KC 2 - лошо състояние
- KC 3- аварийно състояние

Фигура 23. Оценка на автентичността (2018) на дървената жилищна архитектура на територията на световната НКЦ „Старинен град Несебър“¹⁰⁹.

Тези данни ще бъдат актуализирани през 2023 г., предвид че през 2022 г. стартира Териториална програма за „Старинен град Несебър“, една от целите на която е да се отрази актуалното състояние на всички единични недвижими културни ценности (НКЦ) и да се завърши процеса на актуализация.

По отношение на незаконното пристрояване/надстройкаване на дървената жилищна архитектура със статут на НКЦ, се констатира, че от 2010 г. контролът на територията на световната ценност е засилен. Извършват се проверки от страна на Инспектората за опазване на културното наследство към МК. В сила са режими за опазване на „Старинен град Несебър“ (2015), които са задължителни за прилагане. В периода 2014–2018 г. по данни от НИКН са постъпили документи за узаконяване/премахване на незаконното строителство за 18 обекта. Община Несебър уведомява, че в периода от 01.01.2021 г. до октомври 2022 г. от отдел „Контрол върху строителството“ не са констатирани незаконни строежи или незаконно поставени преместваеми обекти на територията на „Старинен град Несебър“.

Необходимо е да се проведе целенасочена политика по отношение по възрожденските сгради, която да включва премахване на незаконното строителство и констатираните

¹⁰⁸ Доклад от мониторинг върху състоянието на обекти със статут на недвижими културни ценности /НКЦ/ на територията на „Старинен град Несебър“ (2018) на НИКН

¹⁰⁹ Пак там

неадекватни намеси, както и цялостна концепция за възстановяване на тяхната образна и по възможност материална автентичност. Подобна политика е възможно да се проведе само в партньорство на местната власт със съответните органи на регионално и национално ниво и чрез въвеждане на стимули за собствениците на сгради недвижими културни ценности.

- **Други обекти НКЦ.** В границите на Старинния град попадат и обекти, непринадлежащи към разгледаните вече категории, но носещи част от характеристиките на ИСС. Част от тях са включени в Концепция за кандидатстване на „Старинен град Несебър“ по оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020 г. и имат съгласувани задания или вече е реализирана консервационно-реставрационна дейност.
 - ✓ Чешма при Старата Митрополия – реализиран проект за експониране и адаптация по автентични данни на чешма при Старата Митрополия, финансиран със средства на музей „Старинен Несебър“);
 - ✓ Вятърна мелница при провлака – реализиран проект за КРР.
 - ✓ Вятърна мелница при църквата „Елеуса“ е със съгласувано задание за изготвяне на проект. Констатирани са проблеми с теч от покрива, лошо състояние на дървената носеща конструкция изгнила дървена обшивка, амортизирана хидроизолация, в следствие на което чешмата е леко наклонена. Каменният цокъл е в добро състояние има нужда от почистване на растителна маса и частично префугиране.

Освен споменатите НКЦ, в северната част на Старинния град се намира Турска баня в тежко консервационно състояние. Атмосферните условия и липсата на поддръжка са засегнали сериозно физическата структура на сградата, липсва и покривно покритие. Наблюдава се дълбоко изветряне на строителните материали (камък и тухли), ерозия, разслояване на тухли, поява на растителност и други. Необходимо е да се предприемат спешни мерки за извършване на консервационно-реставрационни дейности с цел опазване на Турската баня и нейната последваща социализация.

Състояние на художественото наследство

Художествените ценности при средновековните църкви с вече реализирани консервационно-реставрационни дейности („Йоан Алитургетус“, „Св. Параскева“, „Св. Стефан“, „Св. Йоан Кръстител“) са в добро консервационно състояние.

Пластичната фасадна украса на църквите, при които не са извършвани скорошни консервационно-реставрационни дейности, е в лошо състояние. Голяма част от запазените керамични елементи по фасада на „Св. Св. Архангели Михаил и Гавраил“ и „Христос Пантократор“ са счупени, друга част са с разслояваща се и олющена глазура. Наблюдава се и побеляване. Общото състояние на оригиналната керамична декорация е тежко, като съществува опасност от нови загуби, поради лошото състояние на оригиналния свързващ разтвор.

Стенописи: Част от извършените „аварийни“ консервационни дейности в интериора са некачествени с груба намеса в оригинала и компрометират експозиционния вид на стенописите и интериора. В църквата „Св. Спас“ се констатира подлюпване на долния регистър на стенописите, както и компрометирани стари реставрационни мазилки, фугировки, бордове и

ретуши. Скромните остатъци от стенописи в църквите „Св. София – Старата митрополия“ и „Христос Пантократор“ са застрашени от изчезване¹¹⁰.

Климатичните инсталации не създават оптимална температурно-влажностна среда за съхранение и опазване на архитектурно–строителните и художествени елементи. („Св. Стефан“, „Св. Йоан Кръстител“), а при някои от църквите изобщо липсва такава („Христос Пантократор“). Неудачно монтираните климатични тела в интериора, компрометират възприемането на художествените ценности („Св. Стефан“).¹¹¹

Графити: Няма необходимост от аварийни намеси за опазване на графитите. Консервационното им състояние изцяло зависи от това на стенописите, предвид че са издраскани върху тях. При извършване на КРР дейностите по стенописите, графитите са фиксирани (консервирани), но при някои от тях се наблюдава леко заличаване, вследствие на консервацията на стенописа. Към момента това наследство не е известно за широката публика и е необходимо да се представи и популяризира.

Състоянието на подводното културно наследство

В акваторията на Община Несебър, извън границите на защитената територия и охранителната зона на обекта световното наследство (охранителна зона В), към момента не са регистрирани недвижими културни ценности, не поради липса на такива, а защото не са извършвани подводни археологически проучвания. Акватории с висок археологически потенциал са заливите на Равда и при новия град Несебър, които са добре защитени от северни ветрове и където се смята, че са били разположени пристанищата, обслужвали града. Една от първите проучвателни експедиции е проведена в залива на с. Равда, където са открити археологически материали от Античността (вероятно останки от потънал кораб), останали непубликувани.

Крайбрежието между нос Емине и Несебър навярно е било използвано като котвена стоянка, тъй като е защитено от северните и североизточните ветрове от Стара планина. Там несъмнено е извършвана и товаро-разтоварителна и търговска дейност. Пристани са съществували при крайбрежните селища (при крепостта на нос Емине, при крепостта Обзор), както и при манастирите и извънградските стопанства. Нос Емине е опасна зона за каботажното плаване и там се очаква да има останки от потънали кораби и анкражи. Акваторията на Община Несебър може да бъде оценена като зона с висока вероятност за наличие на археологически обекти, която остава „бяла зона“ на археологическата карта на България.

Акватория около „Старинен град Несебър“: Подводните археологически проучвания на Несебър, проведени в периода 1960–1984 г. с ръководител Л. Огенова включват 15 експедиции, при които са разкрити основните очертания на ранните фортификационни системи на града и пристанищните акватории. Създадени са батиметрична карта с археологическите обекти и ситуационен план на потъналите крепостни съоръжения, представени при кандидатурата на Несебър за вписване в списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО. Откритията остават слабо публикувани и малко познати за обществото, а и за учените.

¹¹⁰ Доклад на съвместната мисия на Центъра за световно наследство на ЮНЕСКО и ИКОМОС за реактивен мониторинг на „Старинен град Несебър“ (2018)

¹¹¹ Пак там.

След 30-годишно прекъсване, през 2015 г. проучванията са възобновени от Центъра за подводна археология (ЦПА) във връзка с проект на Община Несебър за модернизация и преустройство на Северното (Рибарско) пристанище. От 2017 г. до сега ЦПА ежегодно провежда редовни археологически проучвания с финансиране от МК по Програмата за теренни археологически проучвания и теренна консервация. През 2018 и 2019 г. проучванията са подкрепени и от фондация „Балканско наследство“, а през 2021 г. и от Община Несебър.

В хода на проучванията са открити и неизвестни досега архитектурни обекти, сред които останки от крепостни стени и вълноломи. Посредством комбиниране на различни дистанционни методи на изследване е създаден прецизен дигитален теренен модел на полуострова и прилежащата акватория.

Подводните проучвания показват, че археологическите обекти под вода са устойчиви - тяхното състояние не се е променило видимо от откриването им досега, доколкото може да се установи по документацията от ранните археологически проучвания. Наблюдава се равновесие в околната среда, която ги съхранява чрез естествено покритие с пясък и седименти, водорасли и миди. При някои от археологическите структури (крепостни стени) са открити дървени елементи (сантраци, хоризонтални греди) и подпорни дървени пилоти, които са в добро състояние. Те са важен източник на датираща информация чрез дендрохронология и въглеродно датиране.

През 80-те и 90-те г. на XX в. интензивните абразионно-свлачищни процеси, постепенно отнемачи крайбрежните зони на Несебърския полуостров, са овладени посредством изграждане на брегоукрепващи съоръжения по целия бряг на полуострова. Разкритите под вода археологически структури покрай северния бряг на полуострова, след консервация, попадат под отвоюваните от морето терени. Брегоукрепването не засяга пряко НКЦ югоизточно, северозападно и южно от полуострова.

С оглед на превенцията на подводните културни ценности е необходимо извършването на регулярен мониторинг от археолози и консерватори, които да следят за промени, деградирането и разрушаването им. Това е особено важно в настоящия момент на глобални климатични промени, които предполагат и промени на морските условия – силни бури, промяна на морски течения, изменение на биологичното разнообразие и околната среда.

Необходимо е извършването на периодично (регулярно) високо-прецизно документиране на подводните културни ценности, видими над морското дъно (с фотограметрия или лазерно сканиране), с цел установяване на изменения в състоянието им.

Към момента подводните археологически НКЦ не са били обект на консервационни дейности, нито са били посещавани от специалисти – консерватори на подводни археологически обекти. В този смисъл е важно привличането на консерватори – специалисти в областта на подводното културно наследство, които да извършат обследване на археологическите обекти под вода и да участват при проучването и експонирането им. Препоръчително е и ангажирането на морски биолози, които да извършват мониторинг върху флората и фауната върху обектите.

4.5.1.2. Състояние на движимото културно наследство

Движимото културно наследство на **Община Несебър**, разкрито на територията на Община Несебър и в т.ч. в „**Старинен град Несебър**“ е богато, но процесът на неговата класификация все

още не е завършен, поради липса на достатъчен експертен капацитет. Констатира се и недостиг на експозиционната площ за неговото представяне, както и недостиг на фондохранилища. Всички движими културни ценности, открити на територията на Несебър, се съхраняват в музей „Старинен Несебър“, където са експонирани част от най-представителните от тях.¹¹²

Музей „Старинен Несебър“ разполага с ателие за извършване на реставрационни дейности по движимите КЦ, което се нуждае от спешен ремонт и модернизация, в т.ч. закупуване на ново оборудване.

4.5.2. Състоянието на нематериалното наследство

Територията на Община Несебър. Въпреки че редица дялове и прояви на традиционното наследство на територията на общината в миналото вече са изчезнали и за тях можем да черпим знание само от етнографски записи и съхранени артефакти, налице са също така дейности и практики, които все още битуват като жива традиция. Най-силно изразено е това на ниво празнична и обредна система. Много от традиционните православни празници все още се отбелязват, макар и най-вече в семейна среда или като повод за общностни събирания. Някои от традиционните религиозни празници са се превърнали също в празници на отделни селища в Общината, както е Еньовден на 24 юни, който е празник на гр. Обзор, Илинден на 20 юли – празник на с. Баня, Св. Параскева на 26 юли – празник на с. Равда, Петковден на 14 октомври – празник на с. Оризаре, Архангеловден на 8 ноември – празник на с. Тънково и др. На фона на относително жизнената празнична традиция, другите дялове на нематериалното културно наследство и най-вече тези, свързани със словесни традиции, песенен фолклор и занаяти, са силно ограничени и са сведени до изолирани примери. В случая със занаятите може много ясно да се наблюдава въздействието, което туризмът оказва върху традиционните практики в посока създаване на туристически продукти и свиване на периметъра на живото предаване на традиционни знания и умения.

„Старинен град Несебър“. Независимо от протичащите през последните десетилетия процеси на разрушаване на традиционната система и изчезване на много от предишните знания, практики и умения, редица елементи, свързани с нематериалното културно наследство продължават да битуват на територията на Общината и да се поддържат като жива традиция. Сред тях, както беше споменато, на първо място са поредица от празници в традиционния православен календар, отбелязвани в цяла България и имащи ключова роля в съхраняването на общностна и културна идентичност. Специфични за града са възстановените след 1989 г. литийни шествия на 11 май, празника на Св. Богородица и Никулден, както и предания и легенди, свързани с църкви и икони в Несебър. Подчертан локален характер имат и съхранени (макар и с редица нововъведения) дейности и практики, свързани с улова на риба, приготвянето на храна и различни домашни дейности. Те все още съхраняват своята жизненост, като заслуга за това имат и инициативите на Общината за стимулиране на местните занаяти, производства и умения, за съживяване на местните празници, традиции и други.

Заедно с това, не може да не се отбележи, че на нематериалното наследство на Старинния град Несебър все още не се обръща достатъчно внимание. Голяма част от неговите прояви се разглеждат като рутинна практика и като етнографска даденост, без да се разбира в необходимата степен това, че нематериалното културно наследство има смисъла единствено на

¹¹² Kiyashkina P., Bozkova A., Marvakov T.. *A Guide to the Collections of the Archaeological Museum of Nessebar*. Nessebar, 2012.

жива практика. Част от традиционните дейности, умения и занаяти вече са силно ограничени или отмират и са необходими целенасочени усилия, така че те да се съхранят и предадат на бъдещите поколения. Сериозен дефицит е загубата на традиционни занаяти като оригиналните строителни умения и практики, което е довело и до загуба на автентичния начин на изработка на дървената декорация по сградите, представители на народната архитектура от Възраждането. Факт е също така, че нематериалното наследство е силно повлияно от съвременните социокултурни процеси и от въздействията на туризма, който има ключово място в икономиката на града и региона. От една страна това въздействие намира израз в игнориране на някои от проявите на нематериалното културно наследство, а от друга – в превръщане на част от традиционните форми в туристически продукт и в обект на комерсиализация. Необходимостта от противодействие на тези процеси е все по-належаща, но резултатът от тези усилия би си заслужавал, доколкото това е начинът, по който съвременния туризъм може да се превърне действително в културен туризъм, опрян на локална специфика и живи традиции.

4.5.3. Състояние на историческия градски и културния пейзаж

Територията на Община Несебър. На територията на общината като цяло се наблюдават предимно единични недвижими културни ценности. В този смисъл не са констатирани групови културни ценности, които могат да бъдат определени като „исторически градски пейзаж“, с изключение на световната културна ценност „Старинен град Несебър“.

„Старинен град Несебър“. Характерната историческа връзка между морето и Старинния град е съхранена, както основните достъпи до полуострова (сухоземния и морския). За разлика от Античността, когато те са били равностойни, към момента на вписване на обекта като световна културна ценност и по настоящем, главния достъп до Старинния град е през провлака, който го свързва с материка.

Запазен е характерът на уличната мрежа от Средновековието, като след 1918 г. се наблюдават частични разширения на улиците, както и уплътняване на застрояването в имотите. След 1983 г. не се наблюдава изменение на уличната мрежа, най-вече при елементите, носещи изключителната световна ценност. В мониторинговите доклади на НИНКН и мисиите на консултативните органи на ЮНЕСКО е констатирана подмяна на автентичната каменна настилка с нехарактерната за резервата асфалтова настилка. Към настоящия момент в голямата си част тази настилка вече е сменена с каменна такава във връзка с реализацията на проект за реконструкция на уличната мрежа в Старинния град, финансиран от програмата за транснационално сътрудничество Интеррег-V-Б „Балкани-Средиземно море“ (2014 – 2020 г.), по линия на проект „МоНа: Паметници в природата – креативно съжителство“. Приложена е схема с отразена степента на подмяна на настилка към 2020 година¹¹³ (Прил.7.5.). Данните за актуалната степен на подмяна от мониторинга през 2022 г., ще бъдат изнесени през 2023 година.

Силует: По отношение на силуета на материка и Старинния град, основната промяна е при Новия град, дължаща се на бързото му разрастване и насищането му с курортни функции след 60-те години на XX век. Новото застрояване променя необратимо културния пейзаж на континенталната част.

¹¹³ Източник: Доклад от мониторинг на върху състоянието на градската среда групов НКЦ „Старинен град Несебър“ (2020) на НИНКН

Силуетът на Старинния град след вписването му в Списъка на световното културно и природно наследство като цяло е съхранен по отношение на мащаба, но се констатира редица неподходящи намеси, отразени в схемата „Оценка на намесите в градската среда“¹¹⁴ (Прил. 7.5.). Сградите са разделени съобразно видовете намеси, влияещи върху силуета на града:

- сгради с допустими намеси по отношение на градската среда
- сгради, които се нуждаят от корекции за постигане на хармонична градска среда
- сгради с недопустим силует по отношение хармонична градска среда

Оценката в цитираната схема е направена за целия сграден фонд, независимо дали сградата има статут на НКЦ или не, предвид че цялото застрояване влияе върху възприемането на историческата градска среда.

Образната и материалната автентичност на екстериора на сградите (в т.ч. и силуета) е изключително важен елемент на историческата градска среда, предвид участието му във формирането на градския организъм на „Старинен град Несебър“. За сградите, носещи ИСС, подробна информация е изнесена в т. 4.5.1.1. *Състояние на недвижимото културно наследство* и по-специално *Състояние на архитектурното наследство*.

Оценка на градската среда около обектите, носещи ИСС: При част от археологическите обекти се наблюдава подобрение в прилежащото им непосредствено обкръжение – премахнати са редица търговски съоръжения, нехармониращи със средата, премахнати са масите на ресторанта в западната кула на южната крепостна стена, почистено е околното пространство, но също така при други обекти (термите, цистерната и сектор С3) средата остава в занемарен и неблагоустроен вид, а теренът е осеян с изронени камъни, фрагментирана строителна керамика и разложен хоросан.¹¹⁵

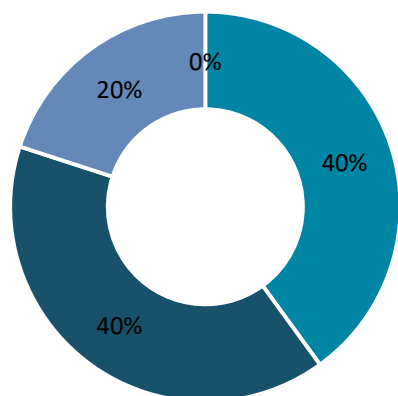
Средновековните църкви са разположени в съхранените във времето традиционни очертания на площадните пространства, които са подходящо благоустроени. Не се допускат търговски дейности, които възпрепятстват видимостта към обектите НКЦ. С общинска наредба е забранено поставянето на съоръжения около обектите НКЦ и пред търговските обекти, по стените и оградите на къщите в Стария град. Няма разположени търговски съоръжения и маси за открито сервиране в непосредствена близост до църквите. През 2019 г. са инсталирани технически средства за целогодишно ограничаване движението на моторни превозни средства около някои от средновековните църкви, което допринася и за по-доброто визуално възприемане на културните ценности.

С приетата през март 2019 г. Наредба за реда и условията за поставяне и премахване на преместваеми обекти, рекламно-информационни и монументално-декоративни елементи на територията на Община Несебър се изисква схемите за разполагане на рекламно-информационни елементи върху имоти, представляващи недвижими културни ценности, както и за разполагане на преместваеми обекти в техните граници и охранителни зони, преди внасянето им за одобрение, да се съгласуват при условията и по реда на Закона за културното наследство“.

¹¹⁴ Източник: Доклад от мониторинг на върху състоянието на градската среда групов НКЦ „Старинен град Несебър“ (2020) на НИНКН

¹¹⁵ Доклад за мониторинг върху състоянието на обекти със статут на недвижими културни ценности /НКЦ/ на територията на „Старинен град Несебър“ (2018)

В направената оценка през 2018 г.¹¹⁶ на средата при всяка възрожденска сграда, носеща ИСС, е констатирано, че е настъпила частична промяна след вписването на Старинния град в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО. Оценката е извършена съобразно стандартите по БДС EN 16096. Установено е, че 40% от средата около къщите е частично компрометирана от ново застрояване и временни съоръжения, но е възстановима (категория ОС1). Друга част от средата около възрожденските къщи (отново 40%) е силно компрометирана и би било трудно да се възстанови (категория ОС2). За съжаление за 20% от градската среда е констатирано, че е напълно променена и невъзстановима (категория ОС3).

Състояние на градската среда около възрожденските къщи (със статут на НКЦ) към 2018 г.

- ОС – съхранена среда, без ново застрояване
- ОС1 – частично компрометирана среда от застрояване и временни съоръжения, но е възстановима
- ОС2 – силно компрометирана и трудно възстановима среда
- ОС3 – напълно променена и невъзстановима

Фигура 24. Оценка на състояние на градската среда около възрожденските къщи (със статут на НКЦ) към 2018 г. на територията на световната НКЦ „Старинен град Несебър“.

Озеленяване: Като цяло съществуващите зелени площи за широко обществено ползване са запазени, но начина на оформянето им е коренно променен и липсва общо композиционно решение за целия град. Съхранена е малка част от типичната за полуострова зеленина, като масово се прилага озеленяването с иглолистни дървета, увеличавайки процентното им съотношение спрямо широколистните. Това води до промяна на характера на зелената система. Срещат се единични, ценни дървета като: кедър, платан и др., които следва да се съхранят. Наблюдава се и самонастанила се зеленина.

Типичната растителност за дворните пространства почти липсва, той като много от тях изпълняват други функции.

Културен пейзаж: По отношение на състоянието на културния пейзаж на Старинен Несебър се констатира, че той представлява развиваща се система, върху която въздействат екологични и социални промени. Запазен е хармоничният синтез между архитектура и природа (скали, естествена зеленина и море), носещ ИСС, както и естествения провлак, осъществяващ връзката с континента. Поради наложителните мерки за брегоукрепване, стартирали преди вписването на Старинния град като световна културна ценност, периферията на полуострова е претърпяла разширение, което е довело до частична промяна на природния ландшафт и на скалистият характер на брега. Все още доминанта в културния пейзаж са средновековните църкви, носители на паметта за религиозните практики, както и художествени и културни асоциации. Препоръчително е да се осигури устройствена и юридическа защита на културния пейзаж на Старинния град.

¹¹⁶ Източник: Доклад от мониторинг на върху състоянието на градската среда групов НКЦ „Старинен град Несебър“ (2020) на НИИ НКН

4.5.4. Състояние на социални и духовни ценности

Наблюдава се промяна на културния контекст още от началото на ХХ в., което е оказало влияние върху идентификацията на сегашното „местно население“ с културното наследство на Старинния град. Засилването на курортния характер на Новия град Несебър от 60-те години на ХХ в. води до частично отстъпване на функцията обитаване в Старинния град пред силно развиващия се туристически отрасъл.

Етнографско проучване, проведено през 2012 г. показва, че за жителите на Старинния град въпросът за обитаването се преплита с въпроси като доверието и недоверието в институциите, опита от следването на формални (законови) и неформални правила при експлоатирането на частната собственост, представите за социална справедливост, местна идентичност, използването на културното наследство като символен капитал и превръщането му в икономически, конфликтната взаимовръзка на туристическата индустрия с културното наследство и други¹¹⁷. Публично се коментират и известни нагласи от страна на местното население срещу статута на световно наследство на Старинния град. При проучванията на нагласите на местното население към 2022 г. се наблюдава категорична положителна позиция по отношение на запазване на статута на световно наследство. Все още присъства недоверие в административния апарат на местно и национално ниво, но гражданското общество определено започва да заявява желание за участие в процесите на опазване на ГНКЦ.

Проведените интервюта показват и друго важна нагласа на местната общност: все още битува разбирането, че държавата трябва да поеме финансирането и реализацията на консервационно-реставрационните дейности по частните сгради, каквато е била практиката до 1989 г., когато проектирането и изпълнението се е извършвало от служители и специализирани строителни звена към Националния институт за паметници на културата – НИПК (сега НИНКН). Смяната на политическия режим през 1989 г. и промяната на отношението към частната собственост през демократичния период, в голяма степен оставя тази отговорност на собствениците. Преплитането на високата културна стойност и правата върху частната собственост, както и липсата на цялостна визия за развитието на Старинния град и опазването на неговата ИСС на местно и национално ниво, са основните фактори, довели до заплахата за вписване на историческия град в Списъка на наследство в риск. За преодоляването на тези дефицити е необходимо използването на интегриран подход за управление на световната културна ценност, който предполага предприемането на действия отдолу-нагоре и отгоре-надолу, т.е. съчетаване на инициативите, произтичащи от местно и от национално ниво, както и повишаване на социалната отговорност на местното население към ценността на Старинния град. Едновременно с това е необходимо да се намери справедлив подход за удовлетворяване на нуждите на местното население, за което Старинния град е място за обитаване и за препитание.

По отношение на състоянието на духовните ценности се констатира, че западането на функциите на града като духовен център още през Османския период е довело до вторично преизползване на църковните сгради, съобразно поминъка на населението. Понастоящем, предвид статутът на Старинния град като световна културна ценност, те се използват като експозиционни

¹¹⁷ Лулева, А. Старинният Несебър – между световната културна ценност и туристическия бизнес. Етнографско изследване на един конфликт. В: *Anthropology. Journal of socio-cultural anthropology*, 2014, Vol. 1. Електронно периодично издание, достъпно на: <http://anthropology-journal.org/wp/category/journal/2014>, с. 2.

пространства за представяне на различни аспекти от богатото културно наследство територията на общината и на историческия град, както и за други културни събития (концерти, предсавяне на нови книги, тематични лекции и др.).

4.5.5. Фактори, оказващи въздействие върху културното наследство

В приетият от Комитета за световно наследство (КСН) стандартен списък на факторите, влияещи върху ИСС на обектите световно наследство (2008), са възприети 14 групи основни фактори, 30 вторични¹¹⁸. Синтезирането им е направено във връзка с проведения II цикъл от Периодични доклади¹¹⁹ на държавите във връзка с прилагането на Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство за периода 2008–2014 година. С тях се определя вида и степента на въздействията върху обекти световна културна ценност. През 2014 г. е завършен II цикъл, като периода на събиране и обработване на информация е 2008–2014 година. По настоящем протича III цикъл (2018–2024)¹²⁰ като за групата „Европа и Северна Америка“, в която попада България, периодът за събиране и отчитане на информацията е 2022-2023 г. и още не е завършил. Поради тази причина в настоящия документ са разгледани резултатите от II цикъл и са сравнени с Докладите за състоянието на опазването на обектите световно наследство (SOC Reports), които се подават от съответната държава във връзка с решение на КСН за конкретен обект от всяка държава и съдържат важна информация по отношение на степента на влияние на негативните фактори върху този обект (в случая – „Старинен град Несебър“).

- **Периодичен доклад за периода 2008–2014 година:** По отношение на „Старинен град Несебър“ във II цикъл от периодични доклади са констатирани 12 основни групи фактори, съставени от 30 вторични, които са оказвали негативно въздействие върху ИСС на Старинния град или е преценено, че ще окажат такова в бъдеще. Анализът на данните показва, че 33% (или 10 бр.) от вторичните фактори, включени в 5 основни групи, са оказвали негативно влияние върху ИСС към датата на подаването на Периодичния доклад. Тези фактори са: застрояването; големите хотели и свързаната с тях инфраструктура, морската транспортна инфраструктура, относителната влажност и вятъра; ерозията и затлачването/отлагането; въздействието на туризма и рекреационните функции; умишлено унищожаване на наследството, система за управление / план за управление и правната рамка. За останалите основни и вторични фактори е определено, че е възможно да имат бъдещи потенциални негативни въздействия.

Анализът по отношение на характера на заплахите, показва, че 33% от заплахите са вътрешни (свързани с територията, населението и местното управление на Старинния град), 27% са външни, а най-много са комбинирани – 40%, идващи от външни и вътрешни фактори. В Приложение 7.7. е представена извадка от Периодичния доклад за периода 2008–2014 година.

Разширената оценка на въздействието на настоящите негативни заплахи показва, че тяхното въздействие е незначително и намаляващо, видно от последващата таблица.

¹¹⁸List of factors affecting the properties, found at: <https://whc.unesco.org/en/factors/>

¹¹⁹ Periodic reporting for the period of 2008-2014, available at: <https://whc.unesco.org/en/periodicreporting/>

¹²⁰ <https://whc.unesco.org/en/periodicreporting/>

Фактори, оказващи въздействие върху културното наследство на „Старинен град Несебър“	Пространствен мащаб	Времени характер	Въздействие	Предприети управленски действия	Посока на развитие	
3.1. Сгради и развитие						
3.1.4	Големи хотели и свързаната инфраструктура	ограничен	временни или спорадични	незначително	с висок приоритет	намаляваща
3.2. Транспортна инфраструктура						
3.2.4	Въздействия от транспортната инфраструктура	ограничен	еднократно или рядко	незначително	с висок приоритет	намаляваща
3.7. Местни условия, засягащи физическата тъкан						
3.7.1	Вятър	локално	временни или спорадични	незначително	с висок приоритет	Постоянна
3.7.2	Относителна влажност	ограничен	временни или спорадични	незначително	с висок приоритет	намаляваща
3.8. Социално/културно използване на наследството						
3.8.6	Въздействие на туризма и рекреационните функции	локално	временни или спорадични	незначително	с висок приоритет	намаляваща

Таблица 18. Оценка на настоящите негативни фактори (2008–2014)

- **Доклади за състоянието на опазването:** за периода 2010–2021 г. от страна на Министерство на културата на Република България са изготвени 7 Доклада за състоянието на опазването — през 2010, 2011, 2013, 2015, 2017, 2019 и 2021 година. Докладите са подадени за разглеждане на Комитета за световно наследство (КСН), като синтезираната информация за 6 от тях е публикувана на уебсайта на ЮНЕСКО в Информационна система за състоянието на опазването (SOC). В табл. 19 са изведени публикуваните фактори, оказващи негативно въздействие върху ИСС на „Старинен град Несебър“ от шестте доклада. Към момента на изготвяне на настоящия стратегически документ Министерство на културата изготвя доклад за състоянието на опазването (2022), които да подаде в Комитета за световно наследство.

Фактори, оказващи въздействие върху културното наследство на „Старинен град Несебър“		Доклади за състоянието на опазването на „Старинен град Несебър“					
Основни фактори	Вторични фактори	2010	2011	2013	2017	2019	2021
3.1. Сгради и развитие							
	Застрояване		x	x	x	x	x
	Големи хотели и свързаната с тях инфраструктура (в охранителната зона на материка)	x					
3.2. Транспортна инфраструктура							
	Морска транспортна инфраструктура				x	x	x
3.7. Местни условия, засягащи физическата тъкан							
	Относителна влажност	x					
	Вятър	x					
3.8. Социално/културно използване на наследството							
	Въздействие на туризма и рекреационните функции	x			x	x	x
3.9. Други човешки дейности							
	Незаконни дейности	x					
3.11. Внезапни екологични или геоложки събития							
	Ерозия и затлачване/отлагане	x					
3.13. Управленски и институционални фактори							
	Система за управление/План за управление	x	x	x	x	x	x

Таблица 19. Фактори, оказващи въздействие върху културното наследство на „Старинен град Несебър“. публикувани в информационната система на ЮНЕСКО за състоянието на опазването (State of Conservation Information System (SOC))

От изнесените данни е видно, че факторите, оказващи негативно въздействие върху ИСС през годините намаляват. Целенасочената дейност на местно и национално ниво и предприетите мерки в посока намаляване на негативните въздействия върху световната ценност са довели до констатациите, че към 2021 г. четири основни фактора, част от които са 4 второстепенни, оказват негативно въздействие

- **Застрояване**

Следва да се отбележи, че част от констатираните негативни влияния по отношение на застрояването са в континенталната част на Несебър, извън защитената територия на „Старинен град Несебър“, като например „големите хотели и свързаната с тях инфраструктура“. Друга част от негативните влияния, свързани с незаконното строителство са прекратени, след засилване на контрола на територията след 2010 година, то е прустановено. Резултатите от мониторингите, проведени от НИНКН през 2018 и 2020 г. показват, че повечето намеси в облика на къщите, представители на народната архитектура са частични и обратими. Предвид че с режимите за опазване се изисква възстановяване на образната автентичност на тези сгради, Община Несебър е предприела действия по създаване на програма за финансово и методическо подпомагане на частни собственици на сгради НКЦ в Старинния град с цел възстановяване на характерния му облик и силует. Подробна информация е представена в т. 4.5.1.1. *Състояние на недвижимото културно наследство.*

- **Морска транспортна инфраструктура.**

По отношение на констатацията за негативното влияние на морската транспортна инфраструктура е важно да се отбележи, че Несебър не притежава търговски пристанища за големи кораби, а като морска транспортна инфраструктура съществува само морската гара, която представлява пътнически терминал, но не функционира от години. По данни от Изпълнителна агенция „Морска администрация“ в пристанището могат да акостират само сравнително малки круизни кораби, но и тяхното присъствие през последните години е ниско или нулево, като основно се наблюдават рибарски лодки и рекреационни яхти. Подробна информация е представена в т. 3.1. *Местоположение, селищна система и достъпност.*

- **Въздействие на туризма и рекреационните функции.** В направения анализ в част 3. Профил на Община Несебър¹²¹, е констатирана монозависимост на Община Несебър от туризма, който е с подчертано летен сезонен характер. Изнесените данни показват, че на територията на гр. Несебър е разположена 11.5% от цялата леглова база на общината, а в Старинния град са само 2,4% от всички легла в гр. Несебър (общо 343 бр.). По отношение на местата за настаняване и заведенията за обществено хранене в Старинен Несебър се установява, че те са малко на брой обекти и с ниска категория¹²². Интересът на почиващите се измества към новоизградени места за настаняване – затворени комплекси, апартаменти за гости, хотели и други, концентрирани по крайбрежната ивица между Равда и Несебър, Слънчев бряг и Свети Влас, в западната част на Слънчев бряг, както и из вилните зони в общината. Общото заключение е, че не се констатира силен туристически натиск, а е налице аномалия и дисбаланс между високата оценка за световна стойност на Старинен Несебър и броят и

¹²¹ (т. Икономическа характеристика и т. Туризмът в местната икономика)

¹²² Местата за настаняване в Старинния град са основно с категория „две“ и „три звезди“, а по отношение на заведенията за хранене преобладават тези за бързо обслужване и с категория „една“ и „две звезди“. (Виж т. Туризмът в местната икономика)

категорията на места за настаняване и заведенията за хранене, които попадат в най-ниската категория и сегмент (бързо обслужване). Поради изключителното си наследство, Старинният град основно се е утвърдил като място за посещение.

За преодоляване на тези проблеми и на характерната сезонност на туризма, е приета самостоятелна „Програма за устойчиво развитие на туризма в Община Несебър 2018–2024“, както и Програма за развитие на туризма към ПИРО на Община Несебър за периода 2021–2027 година.

- **Система за управление / План за (опазване и) управление**

Липсата на План за опазване и управление (ПОУ), каквато е възприетата форма в националната правно-нормативна рамка е ключов момент в констатациите на Мисиите на Комитета за световно наследство (КСН) и ИКОМОС и в Решенията на сесиите на КСН. Наличието му би осигурило „опазване и устойчиво развитие на НКЦ“, както е разписано в чл.81 (1) от ЗКН. Изготвена е научно-експериментална разработка с наименование „ПОУ на град Несебър – Стар град“, която не е приета по реда на ЗКН. През 2022 г. е съгласувано и прието Задание за изработване на ПОУ на „Старинен град Несебър“. Подробна информация за ПОУ е поместена в т. 4.1. *Защита на културното наследство*, а за системата за управление в т. 4.6. *Политика за опазване и управление на културното наследство на Община Несебър* и по-точно липсата на План за управление.

По отношение на факторите, оказващи негативно въздействие върху ИСС на „Старинен град Несебър“ е важно да се отбележи, че в последните Решения на сесиите на Комитета за световно наследство, включително и през 2021 г. е отбелязано, че е постигнат напредък в изпълнението на предходните негови решения и препоръките на мисиите на ИКОМОС/ЮНЕСКО, но остава да бъдат предприети още ключови стъпки.

4.6. Политика за опазване и управление на културното наследство на Община Несебър

Управлението на културното наследство е сложен многопластов процес, в който са ангажирани различни заинтересовани страни, част от които имат вменени отговорности по силата на международното и българското законодателство и други. Те следва да бъдат привлечени за участие в процеса за постигане на целите на политика за опазване на наследството и реализиране на неговия ресурс, както и постигане на устойчиво развитие и подобряване на качество на живот в Община Несебър, в съответствие с техните интереси и възможности. Като заинтересовани страни са идентифицирани ресорни министерства, държавни и изпълнителни агенции или техни териториални звена, регионалният съвет на ЮИР за планиране, областният управител и местната власт, браншови организации, културни институти на национално, регионално и местно ниво, научни, образователни и академичните институции, НПО, местни инициативни групи и местен бизнес, както и други юридически и физически лица, вкл. собственици на НКЦ.

В системата на управление на културното наследство важна роля имат и международните организации, които спрямо мисията и правомощията си имат отношение към провеждането на политиката за опазване на световното културно наследство, сътрудничеството в Черноморския регион, трансграничното партньорство и др., подробно изведени в последващата таблица.

ГРУПА	ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ
Международни институции и организации	<ul style="list-style-type: none"> • ЮНЕСКО • Комитет за световно наследство • Научно-технически консултативен орган (STAB) към Конвенцията от 2001 г. за опазване на подводното КН • Секретариат за опазване на нематериалното КН • ИККРОМ, ИКОМОС, IUCN (Консултативни органи на ЮНЕСКО) • Регионален център за опазване на нематериалното културно наследство в Югоизточна Европа под егидата на ЮНЕСКО • Съвет на Европа • Европейски съюз • Организация на градовете световно наследство
Институции на централно и регионално и областно ниво	<ul style="list-style-type: none"> • Министерство на културата • Министерство на туризма • Министерство на образованието и науката • Министерство на регионалното развитие и благоустройството • Министерство на околна среда и водите • Министерство на транспорта и съобщенията • Министерство на земеделието и храните • Национална комисия за ЮНЕСКО за България • Инспекторат за опазване на културното наследство към Министерство на културата • Национален институт за недвижимо културно наследство (НИНКН) • Център за подводна археология (ЦПА) към Министерство на

	<p>културата</p> <ul style="list-style-type: none"> • Дирекция за национален строителен контрол (ДНСК) • Регионален съвет за развитие на ЮИР за планиране • Областен управител на област Бургас
Местна власт	<ul style="list-style-type: none"> • Общински съвет – Несебър • Кмет на община Несебър • Общинска администрация (с отдел „Несебър-световно наследство“) • Общински съвет по туризъм • Общински предприятия
Браншови организации, организации в туризма, местни инициативни групи, бизнес	<ul style="list-style-type: none"> • Браншови организации • ОУТР – Бургаски черноморски туристически район • Регионални и местни структури в сферата на туризма • Бургаска Регионална туристическа камара • Съвет за развитие на туризъм в община Несебър • Сдружение „Съюз на собствениците“ • Туристически оператори и агенти – 13 бр. към 2021 г. • Организатори на фестивали и изложения • Местната инициативна рибарска група
Културни и занаятчийски сдружения и организации	<ul style="list-style-type: none"> • Фондация „Балканско наследство“ • Център за реставрация на художествени ценности • Сдружение на занаятчиите и творците в община Несебър • Дружество на несебърските художници • СНЦ „Регионално сдружение на занаятчиите – Несебър“ • СНЦ „Тракийско дружество Несебър“ • СНЦ „Несебър Арт“ • НПО „Малък морски театър“ • НПО „Старинен Несебър“ • и други • Ловно-рибарско дружество „Несебър“ • Ловно-рибарско сдружение „Балкан – 2012“
Читалища и други общински културни институции	<ul style="list-style-type: none"> • Народно читалище „Яна Лъскова – 1905“ гр. Несебър • Народно читалище „Месемврия – 2015“ гр. Несебър • Обединена общинска школа по изкуствата – Несебър (ООШИ), • Общински детски комплекс Несебър (ОДК)
Музеи	<ul style="list-style-type: none"> • Национален археологически институт с музей при БАН, • Регионален исторически музей Бургас • Музей „Старинен Несебър“
Научни и образователни институции	<ul style="list-style-type: none"> • Институти на БАН • Университети • Средни училища

	<ul style="list-style-type: none"> Професионална гимназия по туризъм
Местно население	<ul style="list-style-type: none"> Собственици на сгради НКЦ Жители на територията на „Старинен град Несебър“ Живеещи в Новия град Несебър Неформални обединения на гражданското общество – Местна инициативна група „Старинен Несебър“; Обществен съвет Несебър и др.

Таблица 20. Идентификация на заинтересованите лица по отношение на управлението КН на „Старинен град Несебър“.

Изключително важно в този контекст е изследването на съществуващите практики, преосмислянето и надграждането на подходите за привличане на местното население и местния бизнес в процесите на управление и опазване на историческия град и културното наследство на територията на цялата община в съответствие с принципите на управление, основано на участието, както и на Международната харта на ИКОМОС за опазването на историческите градове. Анализиранията информация показва, че броят на реализираните партньорски инициативи, дискусии, обсъждания и други на ниво община и регион нараства през последните години. Констатира се напредък по отношение на промяна на политиките и нормативната уредба във връзка с включването на собствениците в процесите на вземане на решения относно предназначението и функционалния отпечатък на техните имоти върху цялостното състояние и развитие на „Старинен град Несебър“. Все още ЗКН е по-скоро рестриктивен и съдържа декларативни, а не конкретни механизми за подкрепа на собствениците. Аналогична е ситуацията и в данъчното законодателство, което рефлектира върху общинската политика за местни данъци и такси. За преодоляване на този дефицит, Община Несебър е предприела самостоятелни действия в посока подпомагане на местната общност, едно от които е изготвянето на Техническа спецификация за съставяне на Програма за подкрепа на дейности по проектиране и КРР със средства от общинския бюджет.

Управлението и дейностите по опазване на културното наследство, вкл. на територията на „Старинен град Несебър“ и охранителната му зона се извършват в съответствие с националното законодателство и издадените въз основа на него общи и индивидуални административни актове. Основно приложение по отношение опазването на недвижимото културно наследство и развитието на туризма намират: Законът за културното наследство, Законът за устройство на територията, Законът за устройство на Черноморското крайбрежие, Законът за туризма, Законът за регионално развитие и подзаконовите нормативни актове към тях, както и наредбите на Общинския съвет на Община Несебър. Следва да се отчете, че **България има сравнително устойчиво законодателство във всички сфери на обществения живот**, а извършваните през последните години промени са свързани с:

- необходимостта от хармонизиране на националните нормативни актове с европейското и международното право;
- изпълнението на политиката за намаляване на административната тежест за гражданите и бизнеса;
- осигуряването на интегритет между различните нормативни актове и други.

На местно ниво нормативната уредба също се развива през последните години като се отчитат месните специфики, съобразно уникалността на наследството, решенията и препоръките на

ЮНЕСКО, действащите режими за опазване на недвижимото културно наследство, развитието на туризма и други.

Системата на управление на „Старинен град Несебър“ се е променяла в зависимост от развитието на общественно-политическите отношения в страната и промяната в законодателството. Отпадането на свръх концентрацията на държавна власт и собственост променя част от правомощията на отговорните институции, други преустановят дейността си или се изменя юридическият им статут. Така например създадените първоначално управления на резерватите към общините преустановяват дейността си в първоначалния вид и през 90-те години на XX век. управлението на тези територии поетапно се прехвърля към общински организации с нестопанска цел. След влизането в сила на ЗЗРК те се трансформират в общински културни институти, а в последствие някои от тях в музеи. На практика българското законодателство към настоящия момент **не е определило нормативно отговорните структури, които да са пряко отговорни за интегрираното управление на резерватите на местно ниво.** С приемането на ЗКН като „резервати“ остават само археологически, а актовете за другите видове резервати запазват действието си до приемането на нови актове (§122 ЗКН). Археологическите резервати, съгласно чл.18 от Конституцията, са изключителна държавна собственост. Недвижими археологически културни ценности — публична държавна собственост, могат се предоставят безвъзмездно за управление на ведомства и общини за осъществяване на дейности, свързани с опазването и представянето на културни ценности, за срок до 10 години по предложение на министъра на културата. В този случай дейностите по опазването на недвижими археологически — публична държавна, се извършват от археологически или специализиран музей като отношенията между музея и ведомството или общината се уреждат с договор.

Аналогична е ситуацията и с Несебър, където „Територията на старинния град“ е обявена за резерват през 1956 година. В акта за вписване му като световна културна ценност през 1983 г. са описани отговорните за управлението администрации: Комитетът по култура (съществувал до 1989 г. — сега Министерство на културата), Институтът за паметници на културата (сега Национален институт за недвижимо културно наследство, (НИНКН) и Регионалният съвет по култура, гр. Бургас (не съществува понастоящем). Консервационно-реставрационните дейности до 90-те години на XX в. са извършвани под методическото ръководство на НИПК (сега НИНКН) и от специализирани работни групи, част от екипа на института. През 1992 г. с решение на Общински съвет — Несебър е създадено Управление „Старинен Несебър“, като общинска организация с нестопанска цел с предмет на дейност „управление, осъществяване и контрол на дейностите по опазване и популяризиране на културно-историческото наследство на територията на резервата „Старинен Несебър“. Управлението е създадено на базата на щатната структура и състава на Градския исторически музей. През 2005 г. с решение на Общински съвет — Несебър, Управление „Старинен Несебър“ е преобразувано в Музей „Старинен Несебър“ — юридическо лице със самостоятелен делегиран бюджет, второстепенен разпоредител с бюджетни кредити в Националния археологически и архитектурно-градоустройствен резерват „Старинен Несебър“ и на територията на Община Несебър. Това е една от малкото общини в страната, която създава отделно звено с административни правомощия и ангажименти по отношение на управление на културното наследство в рамките на общинската администрация. Към Специализираната общинска администрация функционира и отдел „Несебър - световно наследство“.

В исторически и настоящ план **адекватността и ефективността на системата за управление** на културното наследство зависи както от нормативната уредба в страната, изследвана в настоящия документ, така и от прилаганите принципи на управление, следвани от централната и местна власт. Не по-малко важна е и съвместната работа между отговорните институции и другите заинтересовани страни при изпълнение на секторната политика и решаването на въпросите от хоризонтален и координационен характер. Изграждането на работеща структура за управление трябва да се основава на принципа на споделената отговорност, но при ясно дефинирани ангажименти на всяка от страните и спазване на принципа на партньорство, според който всички заинтересованите страни следва да бъдат асоциирани за участие на всички етапи — от планирането и програмирането до изпълнението, мониторинга и оценката. Този принцип е от ключово значение, за да се гарантира максимална ефективност и ефикасност на взаимодействието за постигане на поставените общи цели и планирани резултати и да се преодолее натрупаното недоверие между отделните страни.

В този контекст следва да се отчете, че анализът на **системата на управление** на културното наследство на територията на Община Несебър е извършен в условията на съдействие от страна на централните и местните органи на управление, както и в резултат от контакти и предоставяне на информация от страна на представители на бизнеса, гражданските организации и други. Отчитат се повече положителни тенденции по отношение на нагласите, предприетите действия и степента на взаимодействие между заинтересованите страни във връзка с опазването на Старинен Несебър като част от световното културно наследство.

При интегрирания териториален подход, /ИТИ/, на който се основава планирането и прилагането на политиката за регионално развитие през новия програмен период 2021–2027 г. от изключителна важност е общият интерес, тъй като целта на интегрираните проекти е да се подкрепят инициативи, които носят полза общо за партньорите и за региона, а не отделни мерки (респ. отделна полза) за всяка от отделните заинтересовани страни, партньори по съответния проект. На този принцип са предвидените териториални инициативи, концепции и бъдещи проекти по отношение на наследството, вкл. световното на всички нива на регионалното и пространствено развитие в оперативните програми, по които предстои обявяване на покани.

Спецификата на културното наследство на Община Несебър предопределя важността и необходимостта от възприемането на опазването на световната ценност „Старинен град Несебър“ за национален приоритет, постигането на който зависи от:

- осъзнаването на стойността на културната ценност „Старинен град Несебър“ от всички заинтересовани страни;
- създаването на подходяща институционална рамка, която да се основава на административен и експертен капацитет,
- целенасоченото планиране на всички йерархични нива, вкл. изготвянето и приемането на План за опазване и управление на световната ценност
- засилването на взаимодействието между централните и местните публични власти за постигане на конкретни резултати.
- осигуряване на финансиране

Постигнат е значителен напредък при приоритизирането на културното наследство и неговата роля за развитието на общината, региона и държавата във всички стратегически и планови

документи, касаещи националното развитие до 2030 година, както и със свързаните с настоящия планов период 2021–2027 година. В този смисъл конкретно могат да се споменат: Националната концепция за регионално и пространствено развитие (НКРПР), интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2 и плановете за интегрирано развитие на общините. България е приела и прилага Морска стратегия и изпълнява Програми от мерки за 2022–2027 г., както и Морски пространствен план 2021–2035 г., в които обект е черноморската акватория на България и в частност тази на Несебър.

С решение на Министерски съвет през 2020 г. е приета Националната програма за развитие България 2030 г., а през март 2022 година е създадена и Междуведомствена комисия на национално ниво, подпомагана от работна група, с цел приемане на политики, законодателни мерки, визия и стратегия за Старинен Несебър. Нестабилната политическа обстановка в страната, провеждането четири пъти на парламентарни избори в периода април 2021 – ноември 2022 г. и честата смяна на правителства в България несъмнено затрудняват и забавят изпълнението на политиките и предприемането на мащабни дейности по опазване на културното наследство, включително на Старинен град Несебър. Отчита се забавяне по отношение на предвидените законодателни реформи, както и на осигуряване(на финансиране по конкретни национални програми, предвид забавянето на процедурите за приемане и актуализация на националния бюджет. Все пак следва да се отчете приемственост в приоритизирането на отношението и предприетите действия към наследството на Община Несебър и по конкретно към световната ценност. В периода 2015–2021 г. Министерство на културата и НИКН са предприели редица действия, свързани с подобряване процесите по опазване на културното наследство чрез законодателни инициативи, регулярно провеждане на мониторинг на територията на „Старинен град Несебър, финансиране на проучвания, актуализация на режимите за опазване на културната ценност, обучения за изграждане и развитие на капацитет, организиране на консултативни мисии, създаване и одобрение на задание за възлагане на ПОУ на световната ценност и други.

Местната власт и население изразяват готовност да участват в изготвянето и прилагането на дългосрочна стратегия и система за управление, включително чрез прилагане на План за опазване и управление, който ще позволи запазването на автентичността и целостта на обекта и елементите на изключителна световна стойност (ИСС), като в същото време се надяват управлението да се фокусира и върху подобряване на качеството на живот на гражданите и активното, многофункционално предназначение на тази част от Несебър.

На общинско ниво чрез приемането на План за интегрирано развитие за периода 2021–2027 г., Стратегия за развитие на туризма и други секторни стратегически документи, е определена визията и са планирани мерки за бъдещето на територията, нейното население и опазването на околната среда като се взети предвид нуждите на общността и съвременните предизвикателства, на база на които са набелязани приоритети свързани с устойчиво културно, екологично, демографско, икономическо развитие, опазване на културното и природно наследство. **Община Несебър е една от първите, която възлага изготвяне на стратегически документ за провеждане на секторна политика по опазване на културното наследство,** въпреки, че такъв все още липсва на национално ниво. Приети са редица нормативни актове, касаещи пряко или косвено културното наследство. Ограничено е строителството и са предприети редица мерки, свързани с изготвяне на технически проекти, проекти за КРР,

осигуряване и привличане на финансиране за тях, както и за създаване на интегрирани туристически продукти и маркетинг.

В значителна степен, въпреки ограниченията и последствията от Ковид кризата са изпълнени или е стартирало изпълнението на препоръките на съвместната консултативна мисия на ИКОМОС/ Научно-технически консултативен съвет (STAB) към Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на подводното културно наследство през 2017 г. и проведения през 2018 г. реактивен мониторинг от ИКОМОС и Центъра за световно наследство, както и на решенията на Комитета за световно наследство.

4.6.1. Законодателна и институционална рамка на управлението

Законодателна рамка, свързана с управлението на културното наследство

Управлението на културното наследство се осъществява в съответствие с Конституцията и законите на страната. Съгласно чл. 23. на Конституцията държавата създава условия за свободно развитие на науката, образованието и изкуствата и ги подпомага. Тя се грижи за опазване на националното историческо и културно наследство. Съгласно чл. 54. (1) всеки има право да се ползва от националните и общочовешките културни ценности и да развива своята култура в съответствие с етническата си принадлежност, което се признава и гарантира от закона.

Основните принципи на националната културна политика, залегнали в **Закона за закрила и развитие на културата /чл.2/ и непроменени от 1999 г. са:**

- демократизъм на културната политика, свобода на художественото творчество и недопускане на цензура;
- децентрализация в управлението и финансиране на културните дейности;
- равнопоставеност на творците и на културните организации;
- опазване и обогатяване на културно-историческото наследство, съхраняване на българския книжовен език, традиции и обичаи;
- закрила на националната културна идентичност и културата на българските общности в чужбина;
- насърчаване на културното многообразие при съхраняване единството на националната култура;
- поощряване на културната индустрия и пазара на произведенията на изкуството и стимулиране на продуцентството в областта на културата;
- откриване, подпомагане и обучение на млади таланти в областта на културата;
- поощряване на дарителството, меценатството и спонсорството в областта на културата;
- развитие и усъвършенстване на образованието в областта на изкуствата и културата.

ЗЗРК регламентира дейността и правомощията на органите за закрила на културата, статута на културните организации според тяхната собственост и предмет на дейност, териториален обхват, както и механизмите за подпомагане и финансиране на културната дейност и творци. Регламентиран е редът за учредяване и функциониране на националния фонд „Култура“, както и възможностите за създаване на общински фондове „Култура“.

Приетият през 2009 г. **Закон за културното наследство (ЗКН)** цели създаване на условия за опазване и закрила на културното наследство, устойчиво развитие на политиката по опазването

му и гарантиране на равен достъп на гражданите до културните ценности при спазване на принципите за:

- равнопоставеност на различните видове културно наследство при осъществяване на неговата закрила;
- децентрализация на управлението и финансиране на дейностите по опазване на културното наследство;
- публичност и прозрачност при управлението на дейностите по опазване на културното наследство.

ЗКН въвежда дефиницията „културна ценност“, която определя видовете наследство и присъщите за тях характеристики и класификации. Дефинирано е опазването на културното наследство като системен процес на издирване, изучаване, идентификация, документиране, регистрация, консервация, реставрация и адаптация. Нормативно е уредена закрилата на културното наследство и органите отговорни за провеждане на политика по опазване на КН, както и контролните органи по изпълнението на закона.

Функционалният анализ на секторната политика в областта на опазване и представяне на недвижимото културно наследство, възложен от МС¹²³, както и Анализът на българската нормативна рамка в областта на нематериалното културно наследство спрямо международните документи в областта на нематериалното културно наследство¹²⁴ недвусмислено показват, че Законът за културно наследство следва да бъде изменен и допълнен с конкретни разпоредби по отношение на управлението, прилагането на принципа на децентрализация, намаляване на административната тежест, преодоляване на проблема с дублиране на функции на някои от органите на управление, създаване на адекватни структури на управление на историческите селища/градове, въвеждане на стимули за собствениците на НКЦ, актуализиране и допълване на слабо засегнатите към момента нормативи за опазване на нематериалното и аудиовизуалното наследство и много други.

В сега действащия закон са дефинирани обхвата на дейността и правомощията на държавните и общински институции и културни институти, ангажирани с политиките в сферата на културата. Избраният институционален модел на управление се фокусира основно върху две нива – национално и местно, докато регионалното е свързано по-скоро с общото представителство на държавата от страна на областния управител на ниво област и методическата подкрепа за общинските културните институти от страна на регионалните музеи.

Освен общите разпоредби на **Закона за администрацията**, по отношение на политиката в сферата на опазване на културното наследство са приложими и редица специални закони, които регламентират функциите и правомощията на административните структури, играещи ключова роля в изпълнението на изследваната политика в рамките на своята компетентност. Почти всеки от тях предвижда съответните правомощия на структурите на изпълнителната власт и определя йерархически нива на управление между нейните централни и регионални структури и

¹²³ Функционален анализ на секторна политика „Опазване и представяне на недвижимото културно наследство“, достъпен на: <https://www.strategy.bg/Publications/View.aspx?lang=bg-BG&categoryId=&Id=268&y=&m=&d>

¹²⁴ Анализът на българската нормативна рамка в областта на нематериалното културно наследство спрямо международните документи в областта на нематериалното културно наследство с включени препоръки, възложен от Регионалният център за опазване на нематериалното културно наследство в Югоизточна Европа под егидата на ЮНЕСКО. Достъпен на: <https://www.unesco-centerbg.org/wp-new/wp-content/uploads/2019/11/%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7-%D0%942.pdf>

областните управители от една страна и местната власт от друга. Определени са основните правомощия и ангажименти на:

- законодателната власт – Народно събрание
- изпълнителната власт на различните йерархични нива на управление – Министерски съвет, ресорни министерства, държавната администрация – централна и регионална, както и местното самоуправление.

По отношение на устройството на територията и акваторията на Република България, сред най-важните закони, свързани и със защитата на НКЦ, са **Законът за устройство на територията (ЗУТ) и Законът за устройството на черноморското крайбрежие (ЗУЧК)**. Те уреждат обществените отношения, свързани с устройството на територията, инвестиционното проектиране, строителството и ограниченията върху собствеността за устройствени цели. В тях се определят правомощията и координацията на дейността на централните и териториалните органи на изпълнителната власт, на органите на местното самоуправление, както и взаимоотношенията с физическите и юридическите лица при осъществяване на държавната политика за устройствено планиране. Сред защитените по ЗУТ територии са и териториите за опазване на културното наследство, за които са включени съответни разпоредби. Сред основните цели на ЗУЧК е възстановяването и опазването на естествения ландшафт и културно-историческото наследство. По прилагането и на двата закона компетентен орган е МРРБ и неговите регионални структури.

Законът за регионалното развитие /ЗРР/ урежда планирането, програмирането, управлението, ресурсното осигуряване, наблюдението, контролът и оценката по изпълнението на стратегиите, плановете и програмите за провеждане на държавната политика за регионалното развитие и планирането на пространственото развитие на територията на национално и регионално равнище, както и правомощията и компетенциите на съответните отговорни институции. Документите за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие, определени със ЗРР, отчитат и териториите за защита на природните и културните ценности. С оглед на променената философия и въвеждането на интегрирания подход на управление през 2020–2022 г. са приети редица промени в ЗРР и правилника за прилаганото му, които допринасят за:

- засилване значението на териториално измерение на секторните политики;
- подобряване на междусекторната координация;
- развитие на полицентричния модел от йерархизирани градове-центрове, до възможността за ефективно прилагане на интегрирани териториални инвестиции;
- прецизиране на отговорности и функции на звената за управление на регионалното развитие в съответствие с изискването за повишаване на ефективността и ефикасността на тяхната работа.

Създадени са ясни процедури за избор на състав на регионалните съвети за развитие (РСР), които да гарантират прозрачност и широка представителност на заинтересованите страни, имащи отношение към развитието на съответния регион. Предоставена е възможност за тяхното участие във вземането на решения, включително по отношение на мерките, които да бъдат финансирани на местно ниво, както и в процеса на координация на регионалната политика.

Законът за туризма в България урежда обществените отношения, свързани с управлението, регулирането и контрола върху туристическите дейности, услуги и обекти; туристическото райониране на страната, туристическите райони, създаването, устройството, организацията и

дейността на организациите за тяхното управление. Нормативната рамка в сферата на туризма определя правомощията на държавните органи, териториалните органи на изпълнителната власт, организациите за управление на туристическите райони и туристическите сдружения по формиране и провеждане на политика за устойчиво развитие на туризма, които имат съществена роля за прилагане на политиките, свързани с опазване и популяризиране на богатото многообразно културно наследство в страната и развитието на културния туризъм. Приетите изменения и допълнения в Закона за туризма през последните години допринасят за законодателно уреждане на управлението на туристическите райони, учредяването, устройство и дейността на организациите за управление на туристическите райони. Дава се възможност на ОУТР да придобие повече самостоятелност от една типична правителствена организация и да бъде самостоятелна организация, която да си партнира с Министерството на туризма при изпълнение на секторната политика.

Важни за прилагането на интегрираното управление на културното наследство са и изпълнението на националната политиката и нормативната уредба, свързани с опазването на околната среда, транспорта и образованието, заетостта, младежките дейности и други, които се изпълняват от ресорните министерства и техните регионални териториални структури.

Правомощията на местната власт са регламентирани в **Закона за местната власт и местното самоуправление**. Той следва философията, че местното самоуправление се изразява в правото и реалната възможност на гражданите и избраните от тях органи да решават самостоятелно всички въпроси от местно значение, които законът е предоставил в тяхна компетентност, включително в сферата на културата¹²⁵. Политиката за цялостното развитие на общината във връзка с осъществяването на дейностите по чл. 17., сред които поддържането и опазването на културни, исторически и архитектурни паметници както и на други дейности се осъществява от Общинския съвет.

Разнообразни са формите и начините на участие на местното население в политиката за управление на културното наследство. Повечето от тях са преки и формално регламентирани в различните закони. Сред тях са местни референдуми, граждански инициативи и събрания, както и участие в комисиите и заседанията на общински съвет, обществени обсъждания на провежданите политики и актове на държавната и местната власт. Конституционно гарантирано е правото на гражданите да се сдружават свободно и да участват в различни организации, които законодателството припознава като партньор в управлението.

Националната система по опазване на културното наследство

Националната система по опазване на културното наследство, включва държавни и общински органи за управление и контрол на дейностите по опазване на културното наследство, музеите, културните организации по смисъла на Закона за закрила и развитие на културата, както и Светия синод на Българската православна църква и централните ръководства на другите регистрирани вероизповедания. Те осъществяват дейността си в сътрудничество с Българската академия на науките, висшите училища, творчески съюзи, професионални сдружения и други неправителствени организации.

¹²⁵ чл. 15. т. 5. от Закона за местната власт и местното самоуправление

Ефективната координация и взаимодействие в рамките на действащата институционална система са от изключителна важност за опазването и управлението на културното наследство на Община Несебър и в частност на световната културна ценност „Старинен град Несебър“.

Фигура 25. Органи на държавната, местната власт и публични културни институти с правомощия по ЗКН относно прилагано на политиката за опазване на КН в община Несебър.

4.6.2. Правомощията на органите, участващи в националната система на опазване на културното наследство според ЗКН. Принос към опазване на културното наследство на Община Несебър:

4.6.2.1. Органи на изпълнителна централна власт

Министерски съвет

- Ръководи и осъществява държавната политика в областта на културното наследство;
- Приема Национална стратегия за културното наследство;
- Определя стратегическите цели за управление и опазване на културното наследство, които се включват в стратегията по чл. 2а от ЗЗРК;
- Приема планове за опазване и управление на НКЦ;
- Създава държавни културни институти по предложение на министъра на културата;
- Предоставя недвижими археологически културни ценности – публична държавна собственост, безвъзмездно за управление на ведомства и общини за осъществяване на дейности, свързани с опазването и представянето на културни ценности, за срок до 10 години по предложение на министъра на културата;
- Разрешава замяна на имот със статут на недвижима културна ценност с категория "световно " или "национално значение", деклариран или регистриран по реда на ЗКН,

когато е собственост на физически или юридически лица, с равностоен имот – частна държавна собственост, или с право на строеж върху имоти – частна държавна собственост.

Осъзнатостта и стратегическата важност на политиката за опазване на световните културни ценности намира отражение в **Програмите на Правителствата на Република България** в изследвания период, в законодателната програма предлагана от тях, както и в определянето на ключовите приоритети за развитие на България в стратегическите и планови документи на различни нива на управление, вкл. и на политиката за регионално развитие. Като пример могат да се посочат приетите предложения за изменения и допълнения към ЗКН от страна на Министерски съвет през 2018 г., с които се допълва реда за финансиране на плановете за опазване и управление и се разширяват правомощията на Центъра за подводна археология по отношение на оценката на разкрити под вода археологическите останки, което е от значение за акваторията на Старинен Несебър. През 2019 г. с изменение и допълнение на ЗКН е осигурена координацията на изпълнението между Плановете за опазване и управление на културните ценности, общинските планове за развитие и устройствените планове.

България утвърждава водещата си позиция в сферата на нематериалното културно наследство в региона и сред страните, приели и/или ратифицирали Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство. На 10 ноември 2017 г. в Париж след одобрение от 202-та сесия на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО е подписано споразумение за продължаване на дейността на Регионалния център за опазване на нематериалното културно наследство в Югоизточна Европа в София като Център под егидата на ЮНЕСКО, ратифицирано със закон през 2018 г. и от НС на РБ.

Постигнато е национално съгласие в процеса на планиране на **Националната програма за развитие „България 2030“**¹²⁶, да бъде изведен ключов самостоятелен Приоритет 13 „Култура, наследство, туризъм“. Програмата включва детайлизирани стратегии по приоритетите, индикативна финансова рамка, предварителна оценка на въздействието върху основни макроикономически индикатори от изпълнението на заложените интервенции, както и механизъм за наблюдение и контрол на изпълнението на стратегическия документ. През 2022 г. е приет План действие за изпълнение на програмата за 2022 – 2024 година.¹²⁷

През 2021 г. при изготвянето на **Плана за възстановяване и устойчивост на Република България** е постигнато и национално съгласие за включването на целенасочени програми за подкрепа на преодоляване на последствията от Ковид, за реформиране и развитие на сектора, свързан с опазване на културното наследство и този на творческите и креативни индустрии. При одобряването на НПВУ е предвидена подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на публичен сграден фонд за култура, а в стълб „Справедлива България“ две програми:

- програма „Култура и творчески индустрии в България: изграждане на приобщаваща, международно конкурентна и устойчива екосистема“, с общ планиран ресурс от 96.8 млн. лева (79.7 млн. лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 17.1 млн. лева национално съфинансиране),

¹²⁶ Националната стратегия за развитие „България 2030“, приетата от Министерски съвет през 2020 г.

¹²⁷ <https://www.minfin.bg/bg/1394>

- програма „Дигитализация на музейни, библиотечни, аудиовизуални и архивни фондове“ с общ планиран ресурс от 67.5 млн. лева (58.3 млн. лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 9.2 млн. лева национално съфинансиране), чиято цел е да подкрепи реформата в сферата на дигитализацията на културното наследство, в която България значително изостава.

С приемането на Законопроекта за ратифициране на Споразумението за финансиране по Механизма за възстановяване и устойчивост между Европейската комисия и Република България през юли 2022 г. се стартира финансовото изпълнение на Плана за възстановяване и устойчивост и се създава нормативна рамка за гарантиране на ефективното изпълнение на предвидените реформи и инвестиции в България.

Община Несебър, културните организации и свободните творци ще могат да участват със свои и партньорски проекти при изпълнение на пакета от реформи и инвестиции за справяне с предизвикателствата чрез участие в планираните сесии, подготвяни от Национален фонд „Култура“. Те целят подкрепа за европейско културно сътрудничество, за развитие и достъп на публиката, представяне на съдържание, създаване на ново поколение местни политики за култура – подкрепяща децентрализацията, вкл. чрез финансиране на местно ниво и прогнозиране на общински бюджети за култура и изграждане на капацитет за културната администрация и оператори в сектора.¹²⁸

На 6.7.2022 г. Европейската комисия одобрява Споразумението за партньорство 2021–2027 с Република България. Споразумението определя стратегията на държавата - членка и приоритетите ѝ за изпълнение на Кохезионната политика и Общата политика в областта на рибарството, както и рамката за управление на средствата от европейските фондове през програмен период 2021–2027 г. Споразумението е на стойност 11 млрд. евро, като в него се дефинира инвестиционната стратегия на страната в областта на политиката на сближаване за периода.

В оперативните програми за новия програмен период общината, местните инициативни групи, както и различните научни, образователни и др. организации и бизнеса ще бъдат допустим бенефициент. За Община Несебър е важно да се възползва и от възможностите, които предоставят за подкрепа на мерки в областта на културата и туризма програмите за трансгранично черноморско сътрудничество, както и програмите на ниво ЕС за новия програмен период.

Системата от документи на регионалното и пространствено развитие на Р България по отношение на наследството обхваща целия комплекс от дейности по опазване, реставриране, експониране и социализиране с цел неговото превръщане в стимулатор на регионалното и пространственото развитие. Част от тях се утвърждават от Министерски съвет. В този аспект е важно да се отбележи РМС № 899 от 16.11.2022 г., с което е приета Интегрирана териториална стратегия за развитие на Югоизточен регион за планиране от ниво 2. Стратегията е средносрочен стратегически планов документ с регионален обхват, който определя политическата, икономическата, пространствената и тематична рамка на развитието на региона в годините на новия програмен период 2021–2027 г. В предвидените интегрирани проектни предложения /концепции за интегрирани проекти с висок приоритет за финансиране е определен „Старинен град Несебър“ като част от световното културно наследство.

¹²⁸ Информация НПВУ и програмата 42, администрирана от НФК <https://ncf.bg/bg/za-nfk/za-mvu>

С цел изработване на политики, предложения за законодателни мерки, съгласуване и координиране на решенията, плановете и проектите за консервация и развитие на „Старинен град Несебър“, както и за наблюдение на прилагането на препоръките и решенията на Комитета за световно наследство, с Решение № 161 на Министерски съвет от 24 март 2022 г. на национално ниво е създадена постоянна Междуведомствена комисия, подпомагана от работна група. Междуведомствената комисия има следните задачи:

- да ръководи, контролира и осъществява координация между институциите в процеса на опазване и развитие на „Старинен град Несебър“;
- да взема решения, свързани с разработването, приемането и прилагането на визия и стратегия за „Старинен град Несебър“, да прави предложения за промени в нормативни актове;
- да следи за изпълнението, съгласуването и одобряването на План за интегрирано развитие 2021–2027 г., Общ устройствен план на Община Несебър, Подробен устройствен план и План за опазване и управление на „Старинен град Несебър“.

На свое заседание на 17 октомври 2022 г. Междуведомствената комисия обсъжда въпроси и предложения, свързани с изготвянето на Доклада на българската страна за състоянието на съхраненост на „Старинен град Несебър“. На същото заседание е представено предложение за минимална промяна на границите на световната ценност, с цел включване на културното наследство от акваторията на полуострова в границите на световната културна ценност „Старинен град Несебър“.

В рамките на своите правомощия през 2018 г. администрацията на Министерски съвет възлага изготвянето на пилотен Функционален анализ на секторна политика в областта на опазване и представяне на недвижимото културно наследство. Анализът е проведен по проект BG05SFOP001-2.001-0006 „Създаване на единни правила за провеждане на функционални анализи по хоризонтални и секторни политики“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд., въз основа на които са дадени констатации и препоръки в 7 основни области на управлението на недвижимото културно наследство. По част от тях са предприети мерки, а други изискват допълнителни законодателни инициативи и могат да се реализират при стабилизиране на политическата ситуация и след широко обществено обсъждане.¹²⁹

Министър на културата

Министърът на културата е централен едноличен орган на изпълнителната власт, който разработва, организира, координира и контролира осъществяването на държавната политика като ръководи разработването на стратегическите цели и приоритети в областта на културата, подготовката на проекти на нормативни актове и прави предложения за изменение на действащи и за приемане на нови такива, съгласно правомощията си. Министърът организира разработването на краткосрочни програми, както и текущата дейност на министерството за постигане целите на политиката в областта на културата. Създава условия за участие в обсъждането и провеждането на държавната политика с граждански сдружения и неправителствени организации. Осигурява активното взаимодействие с тях при разработването, изпълнението и мониторинга на отделни програми и проекти. Съгласно правомощията си по силата на чл. 14. от ЗКН, министърът или оправомощено от него длъжностно лице:

¹²⁹ <https://www.strategy.bg/Publications/View.aspx?lang=bg-BG&categoryId=&id=268&y=&m=&d>

- прави предложения за вписване на недвижими културни ценности в Списъка на световното наследство;
- предоставя статут на недвижими културни ценности;
- предоставя статут на национално богатство на движими културни ценности;
- издава разрешения за извършване на теренни археологически проучвания;
- възлага и приема планове за опазване и управление на недвижими културни ценности;
- изпълнява правомощията на концедент при възлагане на концесии за недвижими културни ценности - държавна собственост;
- упражнява правото на държавна собственост върху културни ценности;
- издава разрешения за износ и разрешения за представяне на културни ценности в национални и международни изложби;
- координира, организира и контролира дейността по връщането на незаконно изнесените движими културни ценности – национално богатство и опазване на културното наследство, свързано с българската история и култура, извън територията на Република България, както и дейностите по осъществяване на мониторинг на недвижими културни ценности и по отношение на методологията и определянето на режими за опазване на недвижимите културни ценности, тяхната среда и дигитализацията на културното наследство;
- съгласува задания за проектиране, плановете за опазване и управление, устройствените планове, техните изменения, специфичните правила и нормативи към тях и инвестиционните проекти – за единични и групови недвижими културни ценности, в техните граници и охранителни зони в предвидените от този закон случаи, заданията за проектите на музейни сгради, постоянните експозиции на музеите и условията за провеждане на конкурси за директори на регионални и общински музеи;
- води регистри на движимите културни ценности – национално богатство, на елементите на нематериалното културно наследство, на музеите и други регистри, предвидени в ЗКН, осъществява и други правомощия, определени в този закон.

В изпълнение на правомощията си в областта на културното наследство, министърът създава експертни съвети, които подпомагат дейността и вземането на решения по важни за наследството въпроси. Като най-важни по отношение на наследство са Специализираният експертен съвет за опазване на недвижимите културни ценности (СЕСОНКЦ), Съветът за теренни проучвания, Националният съвет за нематериално културно наследство, Специализираният експертен съвет за възпроизвеждане на културни ценности със световно и национално значение и национално богатство в копия или реплики и други.

Изключително важна за управлението на КН е ролята на **СЕСОНКЦ**, създаден на основание чл.12., ал.2. от ЗКН като консултативен орган към министъра на културата с правомощия да прави предложения за определяне на стратегически цели за управление и опазване на недвижимото културно наследство и план за действие. Правомощията му включват и разглеждане и произнасяне по значими проектни предложения, включително за обекти световно наследство на територията на България. Консултативният орган включва представители от заинтересовани институции, неправителствени и професионални организации, културни институти с отношение към културното наследство. В конкретни обсъждания по теми и проекти, касаещи територията на Община Несебър, са канени и нейни представители. Въз основа на

предложение на СЕСОНКЦ е издадена заповед на министъра на културата за промяна на класификацията и режимите за опазване на „Старинен град Несебър“ (ДВ, бр.51 от 2015 г.), както и е прието задание за изготвяне на ПОУ. С цел осигуряване на публичност и достъпност на обществеността до информация за дейността на специализираните съвети, е въведено изискването за излъчване в онлайн пространството на техните заседания в специализирания канал на МК.

Министерство на културата

Министерството на културата провежда политика за закрила и развитие на културата в съответствие с функциите и правомощията си, спазвайки принципите на ЗЗРК. В съответствие с действащото законодателство дейността на МК се осъществява чрез:

- финансово подпомагане на културни инициативи, целеви програми, творчески проекти и други след провеждане на конкурси;
- финансиране изцяло или частично от държавния бюджет на културни институти;
- осигуряване на условия за професионална подготовка и обучение на творци и специалисти в областта на културата и ръководството на средните училища по изкуство и култура;
- развитие на международното културно сътрудничество с държавни, общински, частни и международни организации;
- информационно осигуряване за участие в международни програми и фондове;
- подпомагане дейността на организационни структури, създадени с цел осигуряване на заетост, професионална квалификация и насърчаване на самостоятелната дейност на работещите в областта на културата;
- разработване на нормативни актове за осигуряване закрила на културните дейности и на творците.

Министерството на културата създава и поддържа публичен информационен регистър на културните организации, а в методическо отношение подпомага дейността на музеите в страната.

През проучвания период 2014–2021 г., Министерът на културата и подчинената му администрация са подготвили редица предложения за изменение и допълнение на ЗКН и ЗЗРК, одобрени от Народното събрание по отношение на политиката за опазване на наследството, вкл. въвеждането на дейността по дигитализация на културното наследство. Създадена и актуализирана е подзаконова нормативна уредба, свързана с формиране, управление и идентификация на музейните фондове, идентифициране, деклариране, предоставяне на статут и определяне на категорията на недвижимите културни ценности, тяхната консервация и реставрация и други. В периода 2017–2022 г. са актуализирани почти всички наредби към ЗКН. Стартирана е работна група за промяна на ЗКН за въвеждането на оценка на въздействието върху недвижимото културно наследство от световно значение.

Съгласно действащия устройствен правилник, Министерство на културата е една от институциите с най-ниска численост на това ниво на управление¹³⁰.

Специализираната администрация е организирана в една главна дирекция и 4 дирекции. Ключови правомощия относно изпълнението на политиката за културно наследство имат:

¹³⁰ <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2137178695>

- Главна дирекция "Инспекторат за опазване на културното наследство";
- дирекция "Културно наследство, музеи и изобразителни изкуства",
- частични ангажименти има дирекция "Международно сътрудничество, европейски програми и регионални дейности".

С вътрешно структурни промени в дирекция КНМИИ през 2018 г. е създаден отдел, "Недвижимо културно наследство", но ниската численост засега не позволява да се обособи отдел, който приоритетно да се занимава само с проблематиката на опазването на световното културно наследство. От общата администрация, според функционалната им характеристика, задължения по прилагане на нормативната уредба, свързана със ЗКН, Закона за държавна собственост и др., имат Дирекция "Управление на собствеността" и "Правно-нормативна дейност и публични предприятия".

Предвид правомощията на министерството през изследвания период 2014-2021 г. съвместно с НИНКН са създадени, обсъдени и приети режимите за опазване на световната ценност „Старинен град Несебър“, които включват конкретни предписания за устройството на територията в границите на ценността, в охранителната зона на полуострова и на материка, както и в акваторията¹³¹. НИНКН се произнася със становища по допустимостта на устройствени и инвестиционни проекти въз основа на съответствието им с режимите за опазване на Старинен Несебър, като окончателното становище за съгласуване или отказ се издава от Министерството на културата. Не се допускат намеси, водещи до изменение на традиционните устройствени характеристики на градската тъкан и средата.

Министерството на културата финансира дългосрочната програма на Центъра за подводна археология за провеждане на подводни проучвания в акваторията на Старинен Несебър. Отдел "Недвижимо културно наследство" и Дирекция "Международно сътрудничество, европейски програми и регионални дейности" участват във всички дейности по координация и комуникация с Центъра за Световно наследство към ЮНЕСКО относно осигуряване на изпълнението на решенията на Комитета за световно наследство. През целия наблюдаван период са изготвяни и представяни Доклади за състоянието на съхраненост на световната ценност „Старинен град Несебър“. МК защитава позиции на България пред Комитета за световно наследство, както и отправя покани и организира консултативни и реактивни мисии по отношение на Старинния град. През настоящия период са организирани обучения за укрепване на капацитета съвместно с ИКОМОС от 2011 г., в рамките на консултативната мисия ИКОМОС/СТАВ от 2017 г. е проведено обучение с акцент върху Старинен град Несебър. През 2022 г. Министерство на културата организира международен онлайн семинар „Културното наследство за устойчиво развитие с фокус върху обекта на световното културно наследство „Старинен град Несебър“, съвместно с БНК на ИКОМОС.

Министерството администрира и програма за „Опазване на недвижимото културно наследство“, по която до сега са финансирани обекти в Община Несебър, подадени от административни и културни институции, но се констатира липса на активност от страна на частни лица, собственици на обекти НКЦ.

¹³¹ Режимите са подробно разгледани в т.4.1.2. Териториална и устройствена защита на НКН на Община Несебър.

4.6.2.1.1. Контролни органи на национално ниво

Инспекторат за опазване на културното наследство

С приемането на ЗКН през 2009 г. към Министъра на културата е създаден Инспекторат за опазване на културното наследство, който осъществява контрол за спазването на изискванията на закона и на издадени актове, свързани със:

- извършване на теренни и подводни археологически проучвания;
- териториално-устройствена защита на недвижимите културни ценности;
- опазване на движимите и недвижимите културни ценности в музеите;
- извършване на консервация и реставрация на движимите и недвижимите културни ценности;
- изпълнение на сключените концесионни договори и др.

Инспекторатът контролира и изпълнението на изискванията на ЗКН от страна на физическите и юридическите лица. Извършва проверки на място или по документи, прилага предвидените в ЗКН принудителни административни мерки и съставя актове за установяване на административни нарушения.

През 2020 г. с промяна в ЗКН са структурирани централно управление и регионални инспекторати във всеки един от регионите за планиране от ниво 2 по смисъла на Закона за регионалното развитие. Увеличена е числеността на експертите, вкл. отговорни за Югоизточния район на планиране. В следствие на засилената контролна дейност и добрата координация след 2011 г. не е констатирано извършването на незаконно строителство в нарушение на утвърдените режими.

Дирекция за национален строителен контрол (ДНСК)

ДНСК е второстепенен разпоредител с бюджет към министъра на регионалното развитие и благоустройството и упражнява контрол по спазването на Закона за устройство на територията (ЗУТ) и на нормативните актове по неговото прилагане в сферата на проектирането и строителството.

Директорът на ДНСК упражнява контрол:

- по законосъобразността на изпълнението и ползването на строежите от първа, втора и трета категория,
- по законосъобразността на издадените строителни книжа за всички категории строежи,
- на действията на общинските администрации и участниците в инвестиционния процес
- за спазването на разпоредбите по устройство на територията за всички категории строежи. Като първа категория строежи са определени недвижими културни ценности с категория "световно значение" и "национално значение", както и сгради в границите и охранителните зони на археологическите резервати извън урбанизирани територии.

На регионално ниво дейността на институцията се организира в рамките на регионалното подразделение – РДНСК – Бургас.

По данни на контролните институции, представени в Докладите за състоянието на Старинен Несебър незаконното строителство на територията на световната ценност е преустановено. Реализирано е премахване на незаконни строежи, предимно надстройки на жилищни сгради без статут на културни ценности (засега – 16). Останалите са в съдебни процедури или в процедури за избор на изпълнител.

4.6.2.2. Национални културни и регионални институти

Национален институт за недвижимо културно наследство (НИНКН)

НИНКН е държавният културен институт, който подпомага министъра на културата при упражняване на неговите правомощия по провеждане на държавната политика в областта на опазването на недвижимото културно наследство. Институтът, извършава дейност в областта на опазване на недвижимото културно наследство, както и научноизследователска дейност по издирване и изучаване на недвижимото културно наследство. Изготвя предварителни и заключителни оценки, както и мотивирани предложения за деклариране и за предоставяне на статут на недвижими културни ценности прави предложение до министъра на културата за определяне на режимите за опазване на недвижимите културни ценности. Институцията извършва специализирано документиране на недвижими културни ценности и на наличната информация за тях, като същевременно води публичен регистър и поддържа документален архивен фонд, като част от Националния архивен фонд.

Функционалният анализ¹³² отбелязва, че се наблюдава известен проблем по отношение на актуалността и пълнотата на информацията за обекти НКЦ в регистъра и в архивния фонд на НИНКН. Докладът отчита и ниското ниво на децентрализация на функциите на НИНКН, предвид липсата на териториални звена в страната.

Значително затруднена е и дейността по изготвяне на проекти на планове за опазване и управление, експертизи, планови задания, пилотни проекти и други по недвижимото културно наследство. Ниската численост и административен капацитет ограничават и възможностите за формиране на специализирано звено за опазване на световното културно наследство, както е заложено в проекта структурата на НИНКН. С цел оптимизация, подобряване на ефективността и реализиране на политиката за децентрализация, докладът отправя сериозни препоръки за промяна и подкрепа на институцията от страна на държавата.

Въпреки констатирания ограничен човешки, финансов и административен капацитет на НИНКН в изследвания период, институцията постига значителен напредък по отношение на мониторинговата и съгласувателната дейности и взаимодействието си с Община Несебър във връзка с опазването на културното наследство на територията на цялата община и световната културна ценност „Старинен град Несебър“, в съответствие с решения на Комитета за световно наследство и препоръките на мисиите на ЦСН / ИКОМОС / СТАБ от 2015, 2017 и 2018 година.

Сред най-съществените приноси на НИНКН в периода 2014–2021 г. по отношение на културното наследство на Община Несебър и опазването на ИСС на „Старинен град Несебър“ са:

- **Актуализиран статут и режими опазване** на групова недвижима културна ценност "Археологически резерват и историческо селище – архитектурно-строителна и урбанистична недвижима културна ценност „Старинен град Несебър“, със Заповед на министъра на културата № РД9Р-14 от 05.06.2015 г. (обнародвана в ДВ, брой 51 от 07.07.2015 г.)
- **Внасяне на предложение за малко изменение на границите на световната ценност (2022 г.)**
- Провеждане на **регулярни мониторинги на територията на Старинен Несебър**, както следва:

¹³² „Функционален анализ на секторната политика в областта на опазване и представяне на недвижимото културно наследство.“, възложен от Администрацията на Министерски съвет. Достъпен на: <https://www.strategy.bg/Publications/View.aspx?lang=bg-BG&categoryId=&id=268&y=&m=&d>

- ✓ **Мониторингът от 2018 г.** включва всички единични недвижими културни ценности (ЕНКЦ) на територията на Старинен град Несебър, като са извършени проучване, фотодокументиране и огледи на място на: археологически структури, средновековни църкви, жилищни сгради – представители на народната архитектура. Основно са разгледани възрожденските къщи като: физическото състояние; нехармонични намеси в обекта, в прилежащия имот и непосредствената му среда; съвременна функция и др., и е изведена обобщаваща група констатации за степен на съхраненост (субстанция, образ, среда). Информацията е илюстрирана в схеми: обща проблемна карта; нови сгради; НКЦ с изградени пристройки и надстройки, некачествено реставрирани фасади, оформени фасади с изцяло съвременни материали, НКЦ с конструктивни проблеми, НКЦ с компрометирана околна среда и др. Изготвени са мониторингови карти за всички архитектурни, археологически и художествени културни ценности¹³³.
- ✓ **Мониторинг от 2020 г.** върху състоянието на градската среда на Старинен град Несебър. Анализът се ориентира към оценка на средата, което е логично следствие предвид критериите за вписване на „Старинен град Несебър“ в листата на Световното културно (iii и iv). Изготвен е Доклад за състоянието на градската среда на груповата недвижима културна ценност „Старинен град Несебър“. Извършен е и сравнителен анализ между актуалното състояние на недвижимите културни ценности и установеното при провеждане на предходния мониторинг от юли 2018 г., при който не са констатирани промени в състоянието им. Установено е, че застрояването по уличните фронтове, формиращи градските силуети и перспективи и състоянието на уличната инфраструктура, са отговорни в много голяма степен за съхранение на възможностите за възприемане на изключителната световна стойност (ИСС) на „Старинен град Несебър“. Разгледана е образната и материалната автентичност на екстериора, предвид участието му във формирането на градския организъм на историческото селище. Направен е анализ на уличното благоустрояване и ландшафт и намесата на елементите, които обслужват функциите „обществено хранене“ и „търговия“. Оценено е, че както съхранената градска структура и улични пространства мултиплицират качествата и на обектите със скромна стойност, така негативно изменената градска среда обезценява и най-стойностните единични представители на църковната и народната архитектура и застрашава ИСС на „Старинен град Несебър“. На базата на направения анализ на отделните компоненти на градската среда, са направени съответни препоръки¹³⁴.
- **Извършване на теренни геодезични измервания** на изработените улични силуетни планове и заснемане на крайбрежни улични силуети от дрон – 2017, 2019, 2020 г., вследствие на което са изготвени всички силуетни планове на територията на Старинен град Несебър в цифров и графичен вид в мащаб 1:200.
- Изготвено **геодезично и фотограметрично** заснемане на всички средновековни църкви. 2019 – 2020 г., както и на образците на народната архитектура.
- Извършване на въздушно заснемане /мониторнг/ на цялата територия на Старинен град Несебър от височина около 60 метра през 2021 г. и октомври 2022 година. Компютърната обработката на снимките и изработването на ортофотоплан на територията на полуострова са в процес на изготвяне.

¹³³ Данните от Мониторинга от 2018 г. са включени в т.4.5.1.1. Състояние на недвижимото културно наследство.

¹³⁴ Данните и констатациите от Мониторинга от 2020 г. са включени в т. 4.5.1.1. Състояние на недвижимото културно наследство.

- Провеждане на **Териториална програма** по реда на чл. 57. (1) от Закона за културно наследство (ЗКН). През ноември 2022 г. е проведена Териториална програма за няколко общини, сред които и община Несебър. Цел на Програмата е издирване, изучаване и отразяване на актуалното състояние на единични недвижими културни ценности (НКЦ). В програмата са включени и външни експерти, които извършват оглед на актуалното състояние на 90 обекта – НКЦ в контекста на тяхната непосредствена архитектурна среда и се оценяват измененията в сравнение с констатациите, направени по тези показатели в предходните мониторинги през 2012, 2018 и 2020 г. Резултатите от това проучване ще допълват информацията от предходните мониторинги и ще послужат за основа при изготвяне на проект за План за опазване и управление на „Старинен град Несебър“.
- Стриктно са проведени съгласувателни процедури и са изразени становища по реда на ЗКН, като не са допуснати намеси, които да доведат до влошаване на качествата на ИСС на Старинен Несебър и състоянието на културното наследство на територията на цялата община.
- През 2022 г. е одобрено задание, изготвено от НИНКН за План за опазване и управление на „Старинен град Несебър“.¹³⁵

Дейността на НИКИН по отношение на опазването на културното наследство на Несебър през изследвания период е извършена с подкрепата на Министерство на културата, в сътрудничество с Община Несебър, Центъра за подводна археология, НАИМ при БАН и с участието на външна, привлечена от института експертиза.

Център за подводна археология (ЦПА)

Центърът за подводна археология е държавен културен институт, който подпомага министъра на културата при упражняването на неговите правомощия по провеждане на държавната политика в областта на опазването на културното наследство под вода. Институцията издирва, изучава, идентифицира, опазва и представя културни ценности, открити под вода, координира дейностите, свързани с управлението и изследването на подводното археологическо наследство и поддържа регистър на подводните културни ценности.

Съществен принос на ЦПА към изпълнението на политиката за опазване и популяризиране на културното наследство и нейното управление през изследвания период е постигнат в следните аспекти:

- възстановяване на редовните проучвания на подводното наследство в акваторията на Несебър от 2017 г. след 30-годишно прекъсване.
Ежегодните редовни разкопки целят разкриване на подводните културни ценности и изследването на фундаментални въпроси като облика на античен и средновековен Несебър, еволюцията на ландшафта, промените на морското ниво, адаптацията на местното население, загубата на крайбрежни територии и историческото трансформиране на крепостната и пристанищната системи.
Спасителните археологически проучвания през 2014 г., 2015 г., 2021 г. са свързани с реализирането на проект за модернизация и рехабилитация на рибарско пристанище

¹³⁵ Повече информация на ПОУ е поместена в т. 4.1.2. Териториална и устройствена защита на НКН на Община Несебър.

„Северна буна“, финансирани от Община Несебър, както и с поддържане, рехабилитация и модернизация на пристанищата на града, с осигурено финансиране от Държавно предприятие „Пристанищна инфраструктура“.

- създаването и изпълнението на дългосрочна научна програма за проучване на подводното културно наследство в акваторията на Старинен Несебър с подкрепата на Министерство на културата, община Несебър и фондация „Балканско наследство“;
- предложение за малка промяна на границите на световната културна ценност „Старинен град Несебър“ с включване на част от акваторията, изготвено през 2022 г. на база на реализираните проучвания;
- участие в изследването на графитите на кораби от несебърските църкви в рамките на широк партньорски проект;
- участие в партньорски проект с община Несебър, свързан с опазването чистота на морското дъно, финансиран по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2014–2021 година.
- организиране на обучения за капацитет за подобряване на управлението на културното наследство под вода с подкрепата на ЮНЕСКО;
- представяне на подводното културно наследство на Несебър чрез научни публикации, изложби, лекции, медийни изяви, участие в конференции, публикации и др.

Дейностите на ЦПА в Несебър са подкрепени от Министерство на културата, Община Несебър, Национален археологически институт с музей към Българска академия на науките, Археологически музей „Старинен Несебър“, фондация „Балканско наследство“ и други.

В съответствие със ЗКН принос и участие в националната система за опазване на културното наследство имат Българската академия на науките и музеите в страната.

Национален археологически институт с музей при Българска академия на науките

НАИМ при БАН организира и координира провеждането на археологическите изследвания в България, осъществява научен и методически контрол върху тях и върху научната дейност на археологическите музеи в страната. Информацията от теренните археологически проучвания се включва в Автоматизирана информационна система „Археологическа карта на България“ като информацията се съхранява в НАИМ при БАН, НИИКН и в Министерството на културата. Институтът също така администрира дейността, а неговият директор председателства Съвета за теренни проучвания към министъра на културата и издава разрешенията за спасителни проучвания. Съвместно с администрацията на МК, Областните управители и регионалните служби на различни институции НАИМ при БАН участва в специализирани комисии и такива за предоставяне на статuti и определяне на режими за опазване.

В партньорство с Община Несебър и местния музей се извършват редовни археологически разкопки от 50-те години на миналия век¹³⁶. Това сътрудничество се запазва и през последните 20 години и се изразява в провеждане на проучвания, организиране на изложби¹³⁷, инициативи за опазване на културното наследство. Двете институции

¹³⁶ P. Kiyashkina. A promenade through time. The history of the Museum in Nessebar and of the archaeological investigations in the city. – In: P. Kiyashkina, A. Bozkova, T. Marvakov. *A Guide to the Collections of the Archaeological Museum of Nessebar*. Nessebar, 2012, 12-24.

¹³⁷ А. Божкова, П. Кияшкина, Т. Марваков, Д. Василева. *Сенки от отвъдното. Древният некропол на Несебър*. София, 2010.

издават съвместни научни и научно-популярни издания, както и провеждат национални и международни научни конференции и други форуми.

Регионален исторически музей – Бургас /РИМ/

Предвид статута и устройствения му правилник, утвърден от Министерски съвет, РИМ-Бургас е културна и научна организация с предмет на дейност: издирване, изучаване, опазване и представяне на културни ценности с познавателна, образователна и естетическа цел. Териториалният обхват на дейността му обхваща област Бургас и този контекст културният институт изпълнява и дейности с методически характер относно общинския музей в Несебър, а също така събира и предоставя информация към АКБ. Музеят участва в редица проекти и инициативи, свързани с проучването и представянето на културното наследство на областта и в частност на Община Несебър.

4.6.2.3. Териториални органи на изпълнителната власт

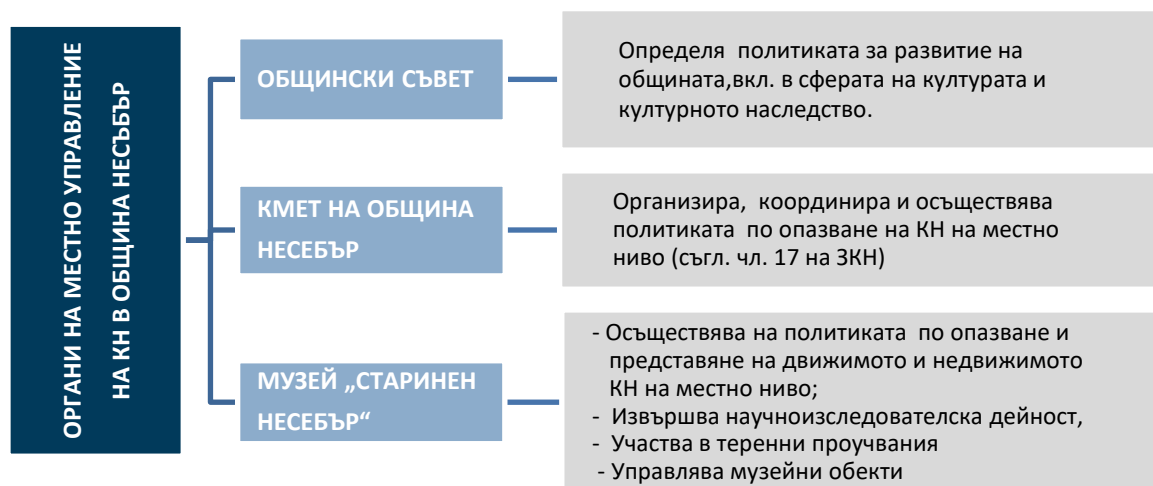
Областен управител на област Бургас

Областният управител е едноличен орган на изпълнителната власт в областта, който осъществява държавното управление на територията ѝ и осигурява съответствие между националните и местните интереси при провеждане на регионалната политика. Координира работата на органите на изпълнителната власт и на техните администрации и взаимодействието им с местната власт. Отговаря за опазването и защитата на държавната собственост на територията на областта и упражнява контрол по законосъобразността на актовете и действията на органите на местното самоуправление и местната администрация. Организира и ръководи дейностите по защитата на населението, културните и материалните ценности и околната среда при бедствия. Ролята на областния управител е важна по отношение и на международното и трансграничното сътрудничество.

Местна власт

Общините формират и реализират своята политика за закрила и развитие на културата като съчетават принципите на националната културна политика с местните условия и традиции. Кметът на общината и общинската администрация осъществяват провеждането на политиката за култура и опазване на КН, както и организирането на изпълнението на решенията на Общинския съвет и задачите, произтичащи от действащото законодателство.

Органите, осъществяващи политиката за опазване и управление на културното наследство в община Несебър са:

Фигура 26. Органите на местно самоуправление по отношение на КН на Община Несебър. Източници: ЗКН (чл.17.)¹³⁸, Правилник за устройството и дейността на музей „Старинен Несебър“ - гр. Несебър¹³⁹ и Устройствен правилник на общинската администрация¹⁴⁰.

Общински съвет е орган на местно самоуправление, който определя политиката за изграждане и развитие на Община Несебър. Съгласно правомощията му по ЗМСМА, ЗКН И ЗРПК, политиката в сферата на културата и културното наследство следва да е в съответствие с утвърдените национални принципи и действащата нормативна уредба в страната.

Част от правомощията на Общинския съвет са:

- да приеме Стратегия за опазване на културното наследство на територията на съответната община в съответствие с националната стратегия;
- да създаде общински фонд "Култура" при условията и по реда на Закона за закрила и развитие на културата;
- да определи стимулиращи за развитието на културните организации в общината размери на местните такси.

Негово задължение е да приеме правилник за устройството и дейността на общинските музеи, след съгласуване с министъра на културата.

Чрез целеви средства от общинския бюджет ОБС осигурява финансиране за реализация на дейности по опазване на културното наследство, финансиране на общинските културни институти, провеждане на конкурси за културни инициативи, творчески проекти, целеви програми и други. С решение на Общинския съвет се утвърждава участието на общината в дружества за съвместна дейност, общински фондации и сдружения за осъществяване на културни дейности.

Анализът, свързан с изпълнението на правомощията на Общински съвет - Несебър показва, че в периода на изследване, са приети стратегически документи, свързани с развитието на общината и отделни секторни политики в съответствие с националното законодателство и след проведени обществени консултации. Утвърдени са наредби и правилници, които допринасят за опазване на

¹³⁸ Закон за културното наследство (2009) посл. изм. 2021 г., чл.17. Достъпен на: [ЗАКОН за културното наследство | МРРБ \(mrrb.bg\)](#)

¹³⁹ Правилник за устройството и дейността на музей „Старинен Несебър“ – гр. Несебър, Достъпен на: <https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&id=2505>

¹⁴⁰ Устройствен правилник на Общинската администрация на Несебър, утвърден със Заповед на Кмета на община Несебър №338/09.04.2020 г.

културното наследство и подкрепата на развитието на културата и тяхното популяризиране¹⁴¹. Чрез средства от общинския бюджет са подкрепяни важни за общността събития и инициативи, читалищна дейност и други, както и дейности, свързани с изготвяне на проектна документация, КРР и СМР.

Съгласно правилника на ОбС на неговия уебсайт¹⁴² са обявявани предстоящите заседания, проект за дневен ред за протичането им, както и график за провеждане на заседания на постоянните комисии. Определен е приеман ден за граждани от страна на Председателя на ОбС. Проектите на нови и измененията на съществуващите наредби, правилници и други, се качват за обсъждане на обществения портал и страницата на Общината. Актовете на Общински съвет се довеждат до знанието на населението чрез средствата за масово осведомяване и/ или чрез Интернет, като същевременно се изнасят на определено в Общината табло. Предприетите дейности осигуряват публичност, прозрачност и отчетност в работата на върховния орган на местното самоуправление в Несебър. Гражданите и медиите могат да присъстват на публичните заседания на ОбС по ред, установен от правилника на съвета, както и да изразяват своите позиции и предположения в процеса на обществени консултации и обсъждания.

В изпълнение на правомощията си чл. 21. (1) на ЗМСМА, Общинският съвет – Несебър е приел стратегически документи, имащи отношение към развитието на общината и към опазване на културното наследство. Посочените са валидни към настоящия момент:

- План за интегрирано развитие (ПИРО) на Община Несебър 2021-2027 г., одобрен през август 2021 г., включващ Програма за развитие на туризма със стратегически цели, приоритети, мерки и дейности;
- Програма за устойчиво развитие на туризма в община Несебър 2018 – 2024 г.
- Програма за опазване на околната среда 2021–2027 г. на Община Несебър, приета с Решение 528, Протокол 22/15.12.2021 г. на Общински съвет - Несебър, в сила от 04.01.2022 г.
- Общинска програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива в Община Несебър за периода 2016–2026 г.
- Стратегия за управление на общинската собственост в Община Несебър за периода 2019–2023 г.
- Програма за енергийна ефективност на община Несебър за периода 2019–2024 г.

Общинският съвет приема наредби, правилници, инструкции и решения по въпроси от местно значение, които се изпращат на областния управител и на кмета на общината в 7-дневен срок. Важни по отношение на политиката за КН и препоръките на Комитета за световно наследство са:

- Наредба №1 за осигуряване на обществения ред, спокойствието и сигурността на гражданите, за опазване на общинската собственост и околната среда, за безопасността на движение на територията на Община Несебър;
- Наредба № 2 за реда и условията за провеждане на търговска дейност на открито на територията на Община Несебър (изменение и допълнение от март 2021 г.);
- Наредба № 6 за опазване на околната среда на територията на Община Несебър;

¹⁴¹ Тези документи са цитирани в т. 2. Стратегическа и правна рамка, както и в 4.1. Защита на културното наследство на Община Несебър.

¹⁴² Уебсайт на Общински съвет Несебър, достъпен на: <https://os-nessebar.eu/>

- Наредба № 10 – за реда и условията за поставяне и премахване на преместваеми обекти, рекламно-информационни и монументално-декоративни елементи на територията на Община Несебър, (изменение и допълнение от март 2021 г.);
- Наредба № 11 за определяне и администриране на местните такси и цени на услуги на територията на Община Несебър;
- Наредба № 14 за определяне размера на местните данъци;
- Наредба № 17 за принудителното изпълнение на заповеди за поправяне, заздравяване или премахване на строежи или части от тях на територията на Община Несебър;
- Наредба №18 за изграждане и опазване на зелената система на територията на община Несебър – нова в сила от 23.11.2020 г.;
- Наредба № 21 за принудителното изпълнение на заповеди за премахване на незаконни строежи от четвърта до шеста категория или части от тях;
- „Генерален план за организация на движението (ГПОД) на град Несебър – стара част“, с който са определени ограничения на движението и паркирането на територията на Старинния град.

Общински съвет – Несебър е одобрил съгласувана с Министерството на културата „Схема-концепция за рекламно-информационните елементи на територията на „Старинен град Несебър““¹⁴³,

Приети са правилници на работата на общински фонд „КУЛТУРА“, за дейността и устройството на музей Старинен Несебър и други. Взети са решения, свързани с определяне на представители в организации и съвети, ключови партньорства и други важни за развитието на Несебър.

Кметът на община Несебър е орган на изпълнителната власт и ръководи цялата изпълнителна дейност на общината съобразно националното законодателството и решенията на общинския съвет. Той осъществява общо ръководство и контрол на дейността на общинската администрация и представлява общината.

Съгласно с разпоредбите на ЗКН организира и координира осъществяването на политиката по опазване на културното наследство на територията на съответната община, като:

1. оказва съдействие при извършването на дейности по издирване, изучаване, опазване и популяризиране на културните ценности съобразно правомощията си, както и извършва други дейности, определени в ЗКН;
2. създава обществен съвет за закрила на културното наследство като съвещателен орган към общината;
3. изпълнява правомощията на концедент при възлагане на концесии за недвижими културни ценности – общинска собственост.

Дейността на Общинския съвет, на кмета на общината, на кмета на района и на кмета на кметството се подпомага от общинска администрация, чиято структура е определена съгласно решения на Общинския съвет и заповед на кмета на общината.

ЗКН вменява на кмета на общината и редица правомощия и отговорности, свързани с опазването на нематериалното културно наследство и недвижими културни ценности, в качеството му не само на собственик, но и като участник в процедурите, свързани с наследство в риск¹⁴⁴, както и

¹⁴³ (<http://nessebarinfo.com/nessebar-world.php>; <http://citybuild.bg/news/chadyrite-pergolite-starinen/19416>)

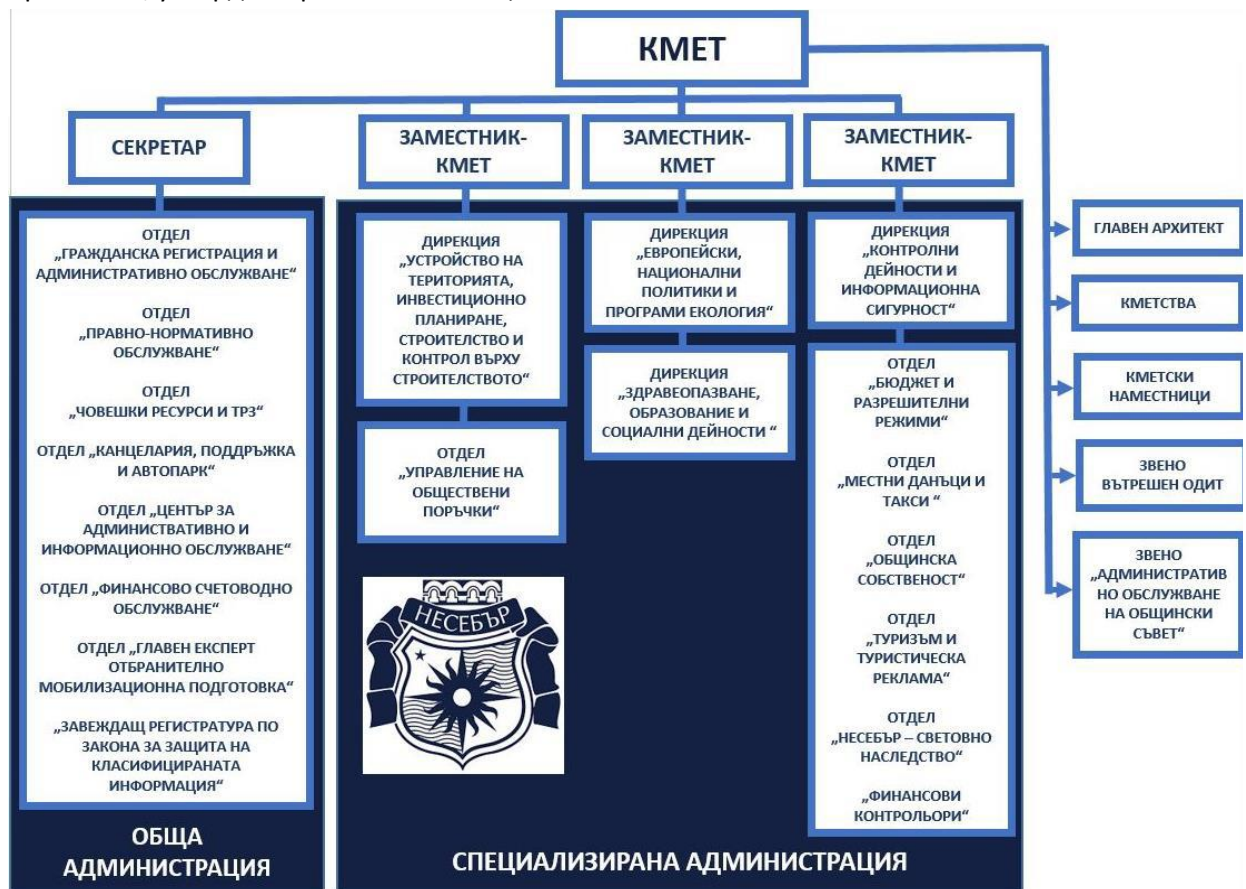
¹⁴⁴ чл. 72 и чл.76 на ЗКН

при осъществяването на контрол по прилагането и изпълнението на мерките на териториално – устройствената защита на недвижимите културни ценности, съвместно с останалите компетентни държавни органи и други. В сферата на културата и туризма са му възложени и функции по Закона за закрила и развитие на културата, Закона за читалищата, Закона за регионалното развитие и други.

Към настоящия момент в общината не е създаден Обществен съвет за опазване на културното наследство, аналогично на повечето от българските общини. При сформирание на консултативна структура, следва да се вземе предвид необходимостта от намиране на баланс в състава на участниците – представители на администрацията и останалите заинтересовани страни. Спецификата и тематичния обхват на обществения съвет изисква привличане на експертизата, с която да се допринесе за постигане на припознатите общи цели за опазване на наследството и неговата утилизация на територията на цялата община. Съветът следва да бъде ангажиран в процеса на планиране, наблюдение и оценка на настоящата стратегия и бъдещия ПОУ на „Старинен град Несебър“.

Общинска администрация – структура и функции, свързани с управлението на културното наследство

Дейността на общинския съвет, кмета на общината и на кметовете на кметства се подпомага от общинската администрация, която извършва административното обслужване на гражданите, физическите и юридическите лица. Структурата и числеността ѝ се определят в устройствен правилник, утвърден с решение на Общинския съвет.

Фигура 27. Организационна структура на общинската администрация в Несебър (2021 г.). Източник: ПИРО на Община Несебър за периода 2021–2027 г.

Към общинската администрация функционират 21 второстепенни разпоредители с бюджет, 10 от които в сферата на образованието. С преки функции в културата и опазването на културното наследство е единствено Музей „Старинен Несебър“.

Общата администрация е организирана в седем отдела и е на пряко подчинение на секретаря на общината. Тя подпомага технически дейността на органите на местната власт и на специализираната администрация и извършва дейности по административното обслужване на гражданите и юридическите лица. Специализираната администрация на Община Несебър е структурирана в четири дирекции, които подпомагат и осигуряват осъществяването на правомощията на органите на местната власт и са на пряко подчинение на ресорните заместник-кметове. За специфични функции са изведени длъжности и звена извън изброените. Особено важна по отношение на прилагането на цялостната визия на бъдещето на културното наследство е дейността на специализираната администрация, ангажирана с изпълнението на културната политика, устройство на територията, развитието на туризма, опазването на околната среда и защита при бедствия, както и международната дейност и привличането на финансиране по различни национални и международни проекти. От направения анализ е видно, че няма пряко отговорна дирекция по отношение на културата и културното наследство. В различна степен почти всички административни звена от специализираната администрация имат функции, свързани с реализацията на политиките и правомощията на местната власт по отношение на наследството. Най-много задължения са вменени на Дирекция „Контролни дейности и информационна сигурност“, която подпомага кмета при изпълнение на правомощията му, свързани с културата, туризма, общинската собственост и местните финанси, както и с информационната сигурност и изпълнението на контролни функции по отношение на спазването на Наредбата за опазване на обществения ред на територията на Община Несебър, Закона за туризма, Закона за авторските права и други. Дейностите по устройство на територията, строителството и транспорта са съсредоточени в Дирекция „Устройство на територията, инвестиционно планиране, строителство и контрол върху строителството“. Провеждането на образователната политика е в правомощията Дирекция „Здравеопазване, образование и социални дейности“, а относно опазването на околната среда и привличането на външно финансиране отговорна е Дирекция „Европейски, национални политики и програми и екология“. Посочените дейности се реализират при спазване на нормативната уредба, решенията на Обс-Несебър и принципите на субординация и координация между отделните административни звена, както и във взаимодействие с органите на изпълнителната власт на национално и регионално ниво, второстепенните разпоредители с бюджет към общината, международни, национални местни културни и други организации.

4.6.3. Управление и изпълнение на политики на местно ниво, обвързани с опазване и валоризация / популяризиране/ на културното наследство и световната ценност

Културна политика на Община Несебър

В Община Несебър изпълнението на културната политика се осъществява от **отдел „Несебър – световно наследство“**. В йерархично отношение отделът е на подчинение на директора на Дирекция „Контролни дейности и информационна сигурност“ и на заместник-кмета с ресор

„Търговия и туризъм“. По данни на общината, отделът изпълнява функциите на общински орган, ръководещ дейността по опазване на недвижимите културни ценности на територията на „Старинен град Несебър“ и осъществява мониторинг на територията му. Според функционалната характеристика, основните задължения на това звено са осъществяване на обмен на информация и взаимодействие с държавните, международните и местните структури и гражданите, имащи отношение към градоустройството и опазването на световното наследство в Старинния Несебър, във връзка с прилагане и популяризиране на плана за опазване и управление на града на ЮНЕСКО. Отделът подготвя и изпълнява договори за международно сътрудничество, организира на форуми, конференции и различни форми на сътрудничество с други общини и неправителствени организации, вкл. и в сферата на културния туризъм. Структурата е отговорна и за изпълнението на общинската културна програма. В отдела работят шест експерти, сред които специалисти в областта на опазването на културното наследство – архитект и археолог.

По отношение на изпълнение на културната политика, Община Несебър е разработила два устойчиви инструмента за подкрепа и финансиране на национални, местни и важни за общността събития и инициативи – Общински културен календар и Общински фонд „Култура“.

- **ОФ „Култура“¹⁴⁵** е създаден в края на 2017 г. с цел да подпомага: опазването на културните ценности на територията на общината и дейности, свързани с тяхната реставрация, програми и проекти за проучване, опазване и популяризиране на културното наследство, както и културни прояви, инициативи и мероприятия с общинско, регионално, национално и международно значение.
- **Културният календар** на общината има съществен принос за популяризиране на културното наследство и привличането на аудитории от местната общественост и гостите на града. Териториалният обхват се простира върху цялата община. По-голяма част от събитията на територията на град Несебър се провеждат на фона на изключителните културни забележителности в Старинния град, в открития летен театър или в ново изградения Център за култура и образование „Артиум“. В останалите населени места събития се провеждат в читалищни и други общински сгради, както и на открито, като естествен декор често е морето. По-голямата част от мащабните фестивали се реализират през летните месеци, което би следвало да се коригира предвид концепцията за целогодишен туристически сезон. Културният календар не се формира или поне частично не включва инициативи и проекти, избрани на конкурсен принцип. Изготвя се от отговорния отдел в съгласуваност с кметовете на кметства, ОДК, читалищата и културните организации и институции на територията на общината. Представени са утвърдени през годините фестивали и конкурси, както и чествания от национален характер. Събитията представят и популяризират местните традиции и специфика, творческия потенциал и талант на местната общественост от различни възрасти и в различни изкуства. Провеждат се 14 традиционни фестивала с международни и национални участници и различни целеви аудитории. Наблюдава се значителен превес на международните фестивали, свързани с фолклора, като: „Да тропнем на море“ – гр. Свети

¹⁴⁵ [https://os-](https://os-nessebar.eu/)

[nessebar.eu/%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B1%D0%B8/%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%98%D0%9B%D0%9D%D0%98%D0%9A-%D0%97%D0%90-%D0%A0%D0%90%D0%91%D0%9E%D0%A2%D0%90%D0%A2%D0%90-%D0%9D%D0%90-%D0%9E%D0%91%D0%A9%D0%98%D0%9D%D0%A1%D0%9A%D0%98-%D0%A4%D0%9E%D0%9D%D0%94-%D0%9A%D0%A3%D0%9B%D0%A2%D0%A3%D0%A0%D0%90-%D0%9A%D0%AA%D0%9C-%D0%9E%D0%91%D0%A9%D0%98%D0%9D%D0%90-%D0%9D%D0%95%D0%A1%D0%95%D0%91%D0%AA%D0%A0](https://os-nessebar.eu/%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B1%D0%B8/%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%98%D0%9B%D0%9D%D0%98%D0%9A-%D0%97%D0%90-%D0%A0%D0%90%D0%91%D0%9E%D0%A2%D0%90%D0%A2%D0%90-%D0%9D%D0%90-%D0%9E%D0%91%D0%A9%D0%98%D0%9D%D0%A1%D0%9A%D0%98-%D0%A4%D0%9E%D0%9D%D0%94-%D0%9A%D0%A3%D0%9B%D0%A2%D0%A3%D0%A0%D0%90-%D0%9A%D0%AA%D0%9C-%D0%9E%D0%91%D0%A9%D0%98%D0%9D%D0%90-%D0%9D%D0%95%D0%A1%D0%95%D0%91%D0%AA%D0%A0)

Влас през май, „Несебърски накит“ през юни; Европейският шампионат по фолклор през юли; Световния шампионат по фолклор през август и други.

Нематериалното културно наследство се популяризира чрез събития като Националния фестивал „Море бушува, Обзор танцува“ през м. юни; Фестивала на меда; Фестивала на старата градска песен „Ех, любов, любов...“ в гр. Обзор. След най-разпознаваемите е Националният рибен фестивал „Есенни пасажи“, организиран в широко партньорство с местни организации през октомври. Важни за местната общественост и предоставяне на локалното нематериално културно наследство са и празника на суджук в с. Кошарица през януари и празника на младото вино в с. Гюльовца. Според местната администрация най-важни и най-посещавани са ежегодните честванията на празника на гр.Несебър на 15 август, съпътствани с богата музикално артистична програма.

Ясно изразена специфика на културния календар на общината е **развитието и представянето на таланта на децата и младите хора**. Емблематични за града са Международният детски фестивал „Слънце, радост, красота“ през юни; Международният фестивал „Несебър – остров на изкуствата“ през юли, Международният арт фестивал „Съзвездия в Несебър“ през август, както и Международните конкурси „Аз обичам Черно море“ и фестивал-конкурса на творческите достижения „Отечество“. Сцена за изява на младите хора чрез представяне на новата авторска песен за индивидуални и групови участия предоставя и Националният поп-рок фест в Несебър през август. В културния календар на града са включени и патронните празници на всяко населено място и на училищата.

От 2015 г. Несебър е домакин и на един от малкото международни фестивали в страната „Несебър без граници“, който дава възможност за изява на талантиливи хора с увреждания. Инициативата е с интеграционен характер и се организира в партньорство с Българо-казахстанска асоциация за хора с увреждания като във фестивала участват артисти от Казахстан, Таджикистан, Русия, Беларус и България. От 2013 г. в града се провежда и Национален фестивал на сватбения туризъм „Любов и вино в Несебър“.

Общинската администрация организира и финансира провеждане на различни събития и изложби, издания на книги, свързани с представяне на богатото и разнообразно наследство на общината.

Сред най-емблематичните инициативи, финансирани от общината са:

- ✓ **„Несебър през обектива на времето“**, посветена на 60-годишнината от обявяването с Постановление на Министерски съвет през 1956 г. на територията на „Старинен град Несебър“ за архитектурно-градоустройствен и археологически резерват от национално значение. Изложбата съдържа близо 100 фотоса от миналото на Несебър и представя НКЦ на града в развитие и промените им в течение на целия ХХ-ти век.
- ✓ **„Подводна археология на България. 100 години археологически открития под вода. Несебър зад морската завеса“** – постерна изложба създадена от ЦПА, по покана и с финансиране от Община Несебър, реализирана под егидата на Националната комисия на ЮНЕСКО. С изложбата се отбелязват три важни за България събития: 100 години от първите открития на археологически паметници под вода в България, 65-годишнината от присъединяването на България към ЮНЕСКО и 20-годишнината на Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на подводното културно наследство. Акцентът в изложбата е представянето на над 60-годишните проучвания на подводното и морско културно наследство на Несебър, започнали през 1960 г., които имат съществен принос за

вписването на Несебър в списъка световното културно наследство. Изложбата е представена през 2021 г. в Несебър и през 2022 г. в галерия „Средец“ на Министерството на културата в София.

- ✓ **„Картографиране на Черно море – Черно море в европейската картография“.** Изложбата от 30 пана, първото от които е карта на Черно море на Ортелиус от 1590 г., представя хронологично развитието на картографските представи за Черно море от най-старите запазени картографски артефакти до наши дни с обяснителни текстове и илюстриран материал. Изложбата е организирана от Община Несебър, водещ партньор по проект BSB 867 „Черноморски археологически, исторически и културен портал“, финансиран от Съвместна оперативна програма за трансгранично сътрудничество по Европейския инструмент за съседство „Черноморски басейн 2014–2020“.

Общината издава и подпомага издаване на книги, посветени на местната историята и наследство като:

- ✓ „Кметовете на Несебър след 1878 г.“ на доц. д-р Стефан Пейков,¹⁴⁶ достигнала до 41 световни библиотеки–партньори на националното ни книгохранилище,
- ✓ албум стари фотографии
- ✓ „Почит към Началото“ – 60 години Несебър град – музей“;
- ✓ „33 години Несебър в списъка на ЮНЕСКО“,
- ✓ „Златната книга на Несебър“ и др.

Активно участие в реализацията на културната политика имат второстепенните разпоредители с бюджет – Музей „Старинен Несебър“, Обединена общинска школа по изкуствата (ООШИ), както и читалищата и други местни културни организации.

Освен за събитията от културният календар, местната власт предоставя сцена за представяне на различни изкуства и събития, организирани от различни организации и свободни артисти. На сайта на общината и туристическия портал се представя ежемесечната културна програма, за всички населени места, което спомага за популяризиране на културните инициативи и привличане на нови посетители.

От съществена важност е да се укрепи административния капацитет и да се развият ясни механизми за взаимодействие и отговорности между структурните звена в администрацията, с главния архитект и второстепенните разпоредители по отношение на интегрираното управление на световната ценност, както и е необходимо да се развие координацията при планиране и изпълнение на Програмата за туризъм и Програмата за култура, съобразно и предвижданията ПИРО.

Предвид спецификата и богатството на културното наследство на територията на цялата общината, както и предвижданията за подобряване на дейността и развитието на нови общински програми в тази сфера е препоръчително да се обмисли възможност за обособяване на самостоятелна дирекция, свързана с управление и изпълнение на дейностите по култура, наследство и туризъм, която да бъде на едно йерархично ниво на управление с отговорните дирекции по устройство на територията и дирекцията, отговорна за координацията на изпълнение на европейски и национални политики. Отговорната за политиката структура следва да администрира и изпълнението на подготвяната от местната власт програма за подпомагане на дейности по опазване на КРР от страна на частните собственици, в координация с останалите

¹⁴⁶ <http://nessebarinfo.com/mayors-of-nessebar.html>,

звена в администрацията. Функционалната характеристика на това звено, следва да отрази и конкретни предвиждания на бъдещия ПОУ на „Старинен град Несебър“.

По отношение на културния календар е препоръчително да се предприемат действия за оценка и мониторинг на провежданите събития относно постигнатите ефекти (културни, социални, икономически). Следва да се определят целите на този механизъм, с оглед на осигуряването на целогодишно качествено представяне на културно съдържание, развитие на съществуващите и привличане на нови публики, както и разширяване на достъпа до участие и разнообразно съдържание за местното население. И двата механизма за подкрепа на развитието на културата следва да насърчат и подкрепят повече обмени и партньорства на местно, национално и световно ниво с фокус културното наследство и създаването на разпознаваеми конкурентноспособни културни продукти не само за младежката аудитория.

Надграждането и осигуряването на повече публичност и по отношение на двата механизма е от съществено значение, както за подобряване на качеството на културния живот и предоставяните културните услуги, така и за привличането на допълнителни средства по линия на предвидените програми за НПВУ и Национален фонд „Култура“.

Политика за туризъм и реклама

Безспорно е, че туризмът е основен икономически двигател за Община Несебър. Тя е сред активните общини в България по отношение на прилагане на националната политика и нормативна уредба свързана с туризма, въпреки че в като икономически отрасъл, водещ в сектора е частния инвеститорски интерес. Ролята на общинската администрация е:

- да регулира и контролира туристическите и свързаните дейности в предвидените по ЗТ, местното законодателство и други закони случаи;
- да лидерства процеса на формиране и прилагане на целенасочена, съгласувана и устойчива туристическа политика;
- да координира интересите и усилията на заинтересованите страни в контекста на туристическото планиране, формирането и реализацията на туристическия продукт и маркетинговите комуникации;
- да мотивира туристическия бизнес, местната общност, свързаните сектори към поведение (отношение, партньорства и действия), допринасящо за устойчиво развитие на туризма.

В Община Несебър е създаден Консултативен съвет по туризъм, като е осигурено равно представителство на различните заинтересованите страни. Съветът е активен в обсъжданията на мерките по време на Ковид кризата, когато местната власт търси решения за подкрепа на туристическия бранш на локално и национално ниво.

Приета е Програма за устойчиво развитие на туризма в Община Несебър (2018–2024) в изпълнение на чл. 12. т. 1. и във връзка с чл. 11. ал. 1-2. от Закона за туризма, като не са изготвени годишни доклади за наблюдение и мониторинг на изпълнението. Общинската програма за развитие на туризма е в съответствие с приоритетите на Областната стратегия за развитие (2014–2020 г.), както и с тези на Маркетинговата стратегия на Бургаски черноморски туристически район. Следва да се подчертае, че стратегиите на областно ниво след 2020 г. не са изготвени и приети, което поставя пред трудности местната администрация за подготвяне на

Програма за развитието на туризма, която да е в „съответствие с приоритетите на областната стратегия“.

Във визията на общинската програма е заложено *„Община Несебър ще бъде дестинация за екологично отговорни, икономически рентабилни и социално интегриращи видове туризъм в четири сезона, генериращи висок жизнен стандарт и качество на живот на местното население.“*¹⁴⁷ Предвижда се фокусиране върху определени подсегменти на специфичните сегменти на туристическия пазар (например, младоженци, семейства с деца, младежи, трета възраст, културна общност, спортисти, организационен пазарен сегмент) и реализиране спрямо тях на диференциация спрямо конкуренти дестинации.

През 2021 г. е приет и „План за интегрирано развитие на Община Несебър 2021–2027“, в която е включен и туризъм в „ПРИОРИТЕТ 1: Прилагане на иновативни подходи за развитие на икономика, базирана преди всичко на туризъм и ефективно използване на общинската собственост“ и по-конкретно Мярка 1.3 „Развитие на туризма като индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, природни и културни забележителности“. В ПРИОРИТЕТ 4: „Нов подход към културното наследство на Община Несебър и мерки за неговото опазване, използване и управление“ специален акцент е поставен върху Старинен Несебър, а мерките са насочени към маркетингова стратегия и предоставяне на нови туристически услуги и дейности.

За реализацията на дейностите, предвидени в стратегическите документи за устойчиво развитие на туризма, се привличат средства по национални и европейски програми. Община Несебър е една от първите в страната, които участват в проекти и инициативи, свързани развитие на регионален туристически продукт.

Пример за това е съвместният проект „Иновативен маркетингов подход за развитие на регионален туристически продукт в общините Несебър, Бяла и Долни чифлик“ с логото „5 дни – 4 сезона – 3 общини“, реализиран по ОП „Региони в растеж“. В рамките на тази съвместна инициатива са разработени са 25 туристически пакета, включващи туристически маршрути до природни резервати, културни и исторически забележителности, традиционни местни празници. Трите общини представят своя общ продукт туристически изложения в България и чужбина.

Представянето на конкурентните предимства на региона за привличане на туристически интерес се надгражда и по линия на трансграничното сътрудничество. Пример за това е проекта „Промотиране на историческите, културни и туристически богатства на Одрин и Несебър“, реализиран по ТГС между Република Турция и Република България. Като част от него през 2018 г. в Старинен Несебър е проведен и туристически фестивал.

Общината участва пълноправно в Организацията за управление на Бургаския черноморски район, създадена през 2018 г. от 12 общини на територията на Област Бургас и 5 туристически сдружения, вписани в Националния туристически регистър, чието седалище е на територията на туристическия район. Кметът на Община Несебър е член на УС на ОУТР. Всички заинтересовани страни се обединяват за развитието на туристически район като привлекателна и конкурентоспособна целогодишна туристическа дестинация като си партнират за формиране на регионални туристически продукти и осъществяване на регионален маркетинг и реклама. Основната специализация на ОУТР „Бургаски черноморски туристически район“ е в сферата на морския и културен туризъм, а разширена: морски рекреативен туризъм, културен туризъм

¹⁴⁷ Програма за устойчиво развитие на туризма в Община Несебър (2018–2024)

(всички видове), приключенски и екотуризъм, здравен туризъм (всички видове), селски туризъм, религиозен и поклоннически туризъм¹⁴⁸.

Съгласно Устройственият правилник на общината, задълженията и правомощията на местната власт по изпълнение на ЗТ са включени във функционалната характеристика на Дирекция „Контролни дейности и информационна сигурност“ и се осъществяват от отдел „Туризъм и туристическа реклама“. Административното звено организира и участва в дейностите по категоризация на местата за настаняване и заведенията за хранене и развлечения и в работата на ОЕКТО /Общинска експертна комисия по категоризиране на туристическите обекти / и ЕРГ /Експертна работна група/. Анализите показват, че се поддържа Общински туристически регистър като част от Национален туристически регистър. Отделът е отговорен за дейността на сертифицираните туристически центрове на територията на община Несебър, както и за планиране и организиране на дейностите, свързани с туристическа реклама. Следва да се отбележи, че Община Несебър е една от много малкото общини в България, която регламентира в „Наредбата за определяне на размера на местните данъци и такси“ реда и цената за създаване, разпространение и използване с търговска цел на предмет, представляващ или съдържащ изображение на културна ценност, публична общинска собственост.

Туристическите центрове работят целогодишно и отговарят на националните стандарти за достъпност, оформление, оборудване, обслужване, управление и предлагани услуги. Активен комуникационен канал е фейсбук страницата на информационния център *Visitnessebar toutist info*. На посетителите се предоставя информация за природни и културно-исторически забележителности, атракциони и забавления, културна програма на общината, транспортна инфраструктура и услуги, както и данни за туристически услуги, настаняване, изхранване, контакти с здравни заведения и други. Достъпни са богата гама от безплатни издания - туристически пътеводители, карти, брошури, други печатни и дигитални рекламни материали. Във всички тях е поставен фокус върху ценността на Старинен Несебър. На територията на полуострова е осигурена добра информационна и комуникационна система: туристически-информационен център, екскурзоводско, туристическо обслужване в музей „Старинен Несебър“, улична маркировка на маршрут „Вяра в Несебър“, обозначения в рекламни и указателни табели пред най-значимите обекти НКЦ с унифициран дизайн и с кратки инфо текстове.

Община Несебър се рекламира като уникална българска туристическа дестинация, с богат туристически потенциал, съвкупност от природни ресурси, богато културно наследство от световна значимост, модерна леглова база, възможности за почивка, развлечения и атракции. Предимствата на региона не са съсредоточени единствено и само в традиционния летен морски туризъм. Акцентите в посланията са свързани предимно с възможностите за развитие на културен, събитийен туризъм, екотуризъм, удобства за спортен, религиозен, конгресен и сватбен туризъм и преживявания, свързани с богатата културна програма и не на последно място с добрия инвестиционен климат.

Общината е инвестирала в създаването на множеството онлайн ресурси, интерактивни карти и приложения, които облекчават търсенето на туристическа информация от страна на българските и чуждестранните туристи. Туристическият портал <http://www.visitnessebar.org>, е осъвременен и интегрира разнообразна информация за обектите и възможностите за туризъм на територията на цялата община. Общината се включва в националния интерактивен каталог на най-значимите

¹⁴⁸ Маркетинговата стратегия на Бургаски черноморски туристически район 2021– 2024 г.

културни обекти на България | WALK.BG. като Несебър е представен в отделно мобилно приложение за интерактивно представяне на забележителности на града с възможност за 3D добавена и виртуална реалност на църквите и информация на 4 основни езика.

Старинен Несебър се рекламира посредством всички възможни начини – като член на Организацията на Градовете Световно Наследство (OWHC) и ЮНЕСКО, в сайтовете на престижни организации¹⁴⁹, в официалния туристически портал на България¹⁵⁰, в официалната туристическа страница на Община Несебър¹⁵¹; в официалната страница на музей „Старинен Несебър“¹⁵² и в множество други информационни страници в социалните мрежи. През изследвания период Старинен град Несебър е и един от обектите, които ЮНЕСКО е избрал да представи в своята най-нова уеб-платформа за устойчив туризъм, създадена по линия на проект „Пътувания до обекти на Световното културно наследство в ЕС“ / World Heritage Journeys of EU. Проектът се изпълнява с финансовата подкрепа на Европейската комисия в партньорство с „Нешънъл Джоиграфик“.

Проактивната политика за популяризиране на местния туристически продукт може да се проследи по ежегодните участия на Община Несебър в националните и международни туристически борси – в Русия, Чехия, Сърбия, Унгария, Румъния, Македония, Полша, както и чрез участието ѝ в специализирани форуми за културен туризъм и установени сътрудничества с цел обмяна на опит и създаване на съвместни туристически продукти вкл. на ниво черноморски регион и Балканския полуостров.

Относно управлението на туризма може да се направи заключение, че са налични адекватни стратегически документи, разгръщащи политиката в областта на туризма. Сериозно ограничение е липсата на единна и детайлна статистическа информация за динамиката на туристическото развитие и реалния принос за местната икономика, както и липсата на доклади за наблюдение и отчитане. Това затруднява реалната оценка на изпълнението и напредъка по приетите стратегически планове и програми. По данни на Община Несебър постъпленията от туристически данък се влагат системно и целенасочено в инфраструктурни проекти. Оптимистичните резултати и възстановяването от КОВИД-19 по отношение на туристически пристигания, приходи и постъпления от туристически данък в Община Несебър, дават основание за следната препоръка: една част от туристическия данък да бъде целево пренасочен – единствено за изпълнението на приоритетите на настоящата Стратегия за културно наследство на Община Несебър. Важно е да продължава работата по укрепване и развитие на капацитета на общинската администрация за провеждане, реализация, оценка, наблюдение и мониторинг на дейностите, по настоящата Стратегия, които са силно специализирани и профилирани.

Инвестиционна политика и устройство на територията на Община Несебър. Мобилност в Старинен Несебър.

Организацията, координацията и контрола в областта на устройство на територията, строителството, инвестициите, изготвянето и изпълнението на програмите за проектиране и строителство в общината се осъществяват от Дирекция „Устройство на територията, инвестиционно планиране, строителство и контрол върху строителството“, включваща следните

¹⁴⁹ <http://www.ovpm.org/>

¹⁵⁰ Официален туристически портал на България, достъпен на: <http://bulgariatravel.org>

¹⁵¹ Официална туристическа страница на Община Несебър, достъпна на: <http://www.nessebarinfo.com/>

¹⁵² Официалната страница на музей „Старинен Несебър“, достъпна на: <http://www.ancient-nessebar.com/>

отдели: "Устройство на територията", "Инвестиционно планиране, строителство и режими по организация на движението"; "Контрол върху строителството". Дирекцията е пряко подчинена на ресорния заместник-кмет по „Правно обслужване и общинска собственост“. В правомощията на дирекцията е и осъществяването на контрол по строителството в територии с особена териториално-устройствена защита. Структурното звено е отговорно за безопасността на движение, организацията и контрола във връзка с пропускателния режим през активния туристически сезон. Отделите по „Устройство на територията“ и „Контрол върху строителството“ подпомагат и дейността на главния архитект, които е на пряко подчинение на кмета на Община Несебър. Главният архитект ръководи, координира и контролира дейностите по устройствено планиране, проектиране, архитектура и строителство на територията на Община Несебър. Организира и участва в разработване, прилагане, съгласуване и актуализиране на методическата и нормативната база в областта на устройство на територията и проектирането на сградите. Той изготвя задания за изработване на проекти за ПУП и за строежи, на които Община Несебър е възложител и издава административни актове, съобразно правомощията, предоставени му в Закона за устройство на територията. В Община Несебър е създаден общинския експертен съвет по устройство на територията, които се ръководи, координира и контролира от главния архитект на общината.

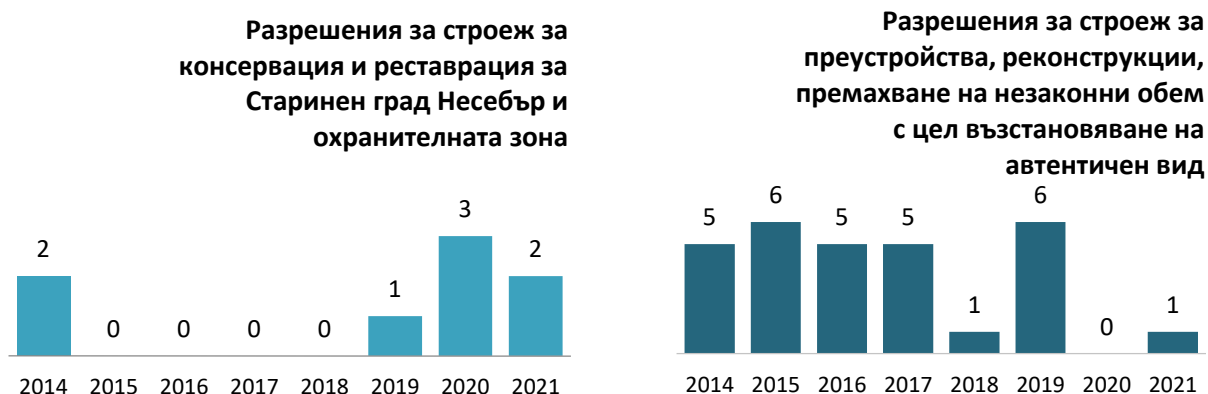
Освен посочените дейности, свързани с изработката и приемането на важни документи осигуряващи за устройственото планиране и защита на недвижимото културно наследство, ресорната дирекция е предприела и реализира редица мерки, свързани с изпълнението на националното законодателство, създаването и прилагането на местна нормативна уредба и изпълнение на препоръките и решенията на Комитета за световно наследство и реализираните мисии по отношение на световната ценност „Старинен град Несебър“. Променени са и подходите, свързани с планирането и осъществяването на ключови проекти за територията на световната ценност като се търсят комплексни решения, съответстващи на принципите на стратегическо и дългосрочно планиране. Общината инвестира в проучвания и изготвяне на концепции, предпроектна и проектна документация, а също така работи в координация и подкрепя провеждането на „Териториална програма“ и тематичните мониторинги от страна на НИНКН. В координация с останалите звена на местната администрацията се осъществява текущ мониторинг на територията на световната културна ценност. Въз основа на политическата воля на ръководството на общината и предприетите мерки на местно и национално ниво в периода 2014–2021 г. са ограничени строителството и нерегламентираните намеси в градска среда. Общината започва да прилага и един от механизмите за осъществяване на устойчиво управление – възлагане на Оценки за въздействието върху културното наследство. Изготвени са 2 бр. ОВКН за проектно предложение за рехабилитация и модернизация на Рибарското пристанище „Северна буна“, гр. Несебър върху обекта на Световно наследство „Старинен град Несебър“ и ОВКН за експониране на част от цистовите гробни съоръжения от Античния некропол и изграждане на начално училище; спортна зала за ползване от ученици и от ученически спортни отбори, нов подземен паркинг и параклис с информационен център. Проектът за рехабилитация и модернизация на Рибарско пристанище „Северна буна“ е реализиран след одобрение на ОВН от страна на Центъра за световно наследство и националните власти в лицето на МК и НИНКН.

Над 400 са подадените искания за издаване на становища от НИНКН, внесени от страна на общината, културни и други юридически и физически лица за обекти на територията на цялата община. За периода 2014–2021 г. след съгласуване с отговорните институции са издадени общо

57 разрешения за строеж за извършване на дейности в Старинния град и в охранителната зона, за обекти на територията на „Старинен град Несебър“. Същите могат да бъдат групирани в три основни направления: за консервационно-реставрационни дейности (8 бр.); за преустройства, реконструкции, префасадиране и премахване на незаконни намеси с цел възстановяване на автентичен вид (29 бр.) и за инфраструктурни проекти. Видно от получените данни от Община Несебър, разрешения за строеж за ново строителство в границите на защитената територия и охранителната зона на Старинния град, не са издавани за разглеждания период.

Издадени разрешения за строеж – по видове дейности	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	ОБЩО за периода
Консервация и реставрация	2	0	0	0	0	1	3	2	8
Преустройства, реконструкции, префасадиране, премахване на незаконни обем с цел възстановяване на автентичен вид	5	6	5	5	1	6	0	1	29
Благоустройство и инфраструктура	6	3	1	2	2	3	0	2	20
Общо за годината	13	9	6	7	3	11	3	5	57

Таблица 21. Издадени разрешения за строеж за защитената територия на Старинния град Несебър и охранителната зона за периода 2014–2021 година. Източник: Справка от Община Несебър (2022)

Фигура 28. Издадени разрешения за строеж за КРР и преустройства, реконструкции, премахване на незаконни обем с цел възстановяване на автентичен вид за защитената територия и охранителната зона на „Старинен град Несебър“ за периода 2014–2021 година. По данни от Публичен регистър на НКЦ на НИНКН.

Анализът на подадените данни от Община Несебър за периода 2014–2021 г. показва, че най-много разрешения за строеж са издадени за преустройства, реконструкции и премахване на незаконния обем с цел възстановяване на автентичен вид, като инвестиционните инициативи са относително равномерно разпределени през годините до 2019 г., с изключение на 2018 година. За 2020 и 2021 г. се наблюдава сериозен спад в инвестиционните инициативи, респективно и в издаваните разрешения за строеж, което би могло да се обясни с кризата с Ковид–19.

По отношение на консервационно-реставрационните дейности се наблюдава обратния процес – няма одобрени проекти за периода 2015–2018 г., като от 2019 г. се наблюдава покачване на броят на изготвените и съгласувани инвестиционните проекти, част от които са в съответствие с

предвижданията на Плана за действие към Програмата за устойчиво развитие на туризма за периода 2018–2024 г. в Община Несебър. Общината подготвя и цялостна концепция за поддържане, реставрация, консервация и опазване на ценността Старинен град на база на изводите и предписанията от „Доклад за мониторинг върху състоянието на обекти със статут на недвижими културни ценности на територията на „Старинен град Несебър“, изготвен въз основа на мониторинг проведен през 2018 г. от специалистите от НИКН и Министерството на културата (Главна дирекция „Инспекторат за опазване на културното наследство“).

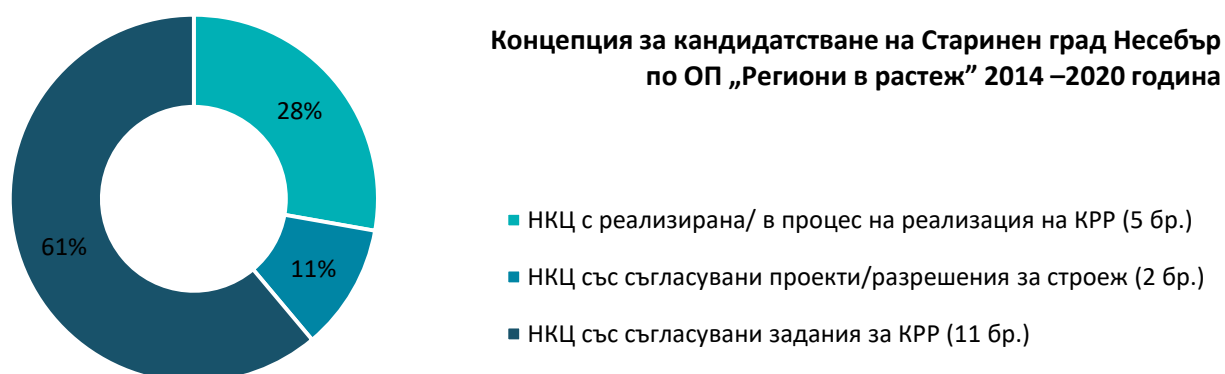
Концепцията е изготвена през 2019 г. като в нея са включени трите категории обекти на наследството, залегнали при приемането на „Старинен град Несебър“ в листата на ЮНЕСКО, а именно:

- I. Археологическо наследство - Археологически структури от II в. пр. Хр. и съхранени останки на черноморска гръцка колония – крепостни стени;
- II. Средновековни църкви;
- III. Жилищни сгради – представители на „Народната архитектура“;
- IV. Други обекти НКЦ – чешма, вятърни мелници.

Концепцията включва проектни инициативи за възвръщане на каменната настилка по улиците на Старинния град, поставяне на преместваеми обекти „Базар и парково пространство" и 16 проекта за извършване на дейности по обекта НКЦ, както следва: 5 обекта, част от археологическото КН, 7 бр. средновековни църкви, къщата Москояни, в която е поместен Етнографския музей (експозиция) към музей „Старинен Несебър“, две от вятърните мелници и чешмата при Старата Митрополия.

Концепцията е основополагаща при планирането и залагането на бъдещи инициативи в ПИРО и ИРСР на югоизточен район за планиране. Министерство на културата и НКНН вече са съгласували задания за всички внесени инициативи и за част от проектите, включени в концепцията. Предвидените в съгласуваните проекти намеси са допустими и допринасят за хармонизиране на архитектурната среда в груповата недвижима културна ценност. За останалите проекти, включени в концепцията, предстои поетапно възлагане.

В тригодишния период от нейното създаване 28% от инициативите са реализирани или в процес на реализация, а 11% са със съгласувани проекти / разрешения за строеж, като за част от дейностите общината привлича външно финансиране. Виж Приложение 7.7.

Фигура 29. Степен на реализация към 2022 г. на Концепция за кандидатстване на „Старинен град Несебър“ по ОП „Региони в растеж“ 2014 –2020 година (2018).

Пряко свързана с концепцията на Община Несебър за опазване на световната ценност е дейността на общината по оформяне на главните пешеходни трасета в Стария град чрез подмяна на съществуващите настилки от асфалт и бетонови плочи с нови настилки от паваж по улиците и каменни плочи по тротоарите. Дейностите се реализират в три етапа от 2019- до 2022 година по улиците „Месамбрия“, „Митрополитска“, „Мена“, „Рибарска“, „Ахелой“, „Тервел“ и „Хемус“. С подкрепа на Министерството на културата се реализира проекта за мелницата на Провлака и църква "Св. Климент" (Старинен град), а със средства на музея „Старинен Несебър“ е осъществена консервация и реставрация на Чешмата при Старата Митрополия. В процес на изпълнение е проект за къща на Москояни - Етнографски музей в гр. Несебър, включващ дейности за ревитализация, обогатяване на експозиция и текущ ремонт, както и преустройство с цел осигуряване на достъпна среда и изграждане на климатична система. От концепцията инвестиционни проекти с готовност за реализация на този етап са проектите за консервация и реставрация на църквата „Христос Пантократор“ и църквата „Св. Св. Архангели Михаил и Гавраил“.

Общината е вложила и привлякла средства за реставрация, консервация и социализация и на средновековните църкви – „Св. Параскева“, „Св. Йоан Кръстител“, „Св. Йоан Алитургетос“, „Св. Стефан“. Площадните и обществените пространства около по-голямата част от църквите са благоустроени. През изследвания период са реализирани и редица други проекти, описани подробно в т. 4.5.1.1. *Състояние на недвижимото културно наследство.*

Община Несебър е стартирала изготвянето на Техническа спецификация за създаване на Програма за опазване на възрожденските къщи и възвръщане на автентичния силует, обем и материалите, за допълнителна защита и мерки за възстановяване на традиционната архитектура и са предвидени средства за изготвянето ѝ в бюджета за 2023 година. Новият инструмент, създаван от местната власт, отговаря на потребността от насърчаване на частните собственици за участие в опазването на културното наследство, включително чрез финансова подкрепа и предоставяне на насоки за правилна реставрация и поддръжка на сградите. Програмата съответства на препоръките на съвместната мисия ЦСН/ ИКОМОС за реактивен мониторинг на „Старинен град Несебър“ (2018).

Ресорната дирекция съвместно с други звена от администрацията е подготвила изменение и допълнение на Наредбата за реда и условията за поставяне и премахване на преместваеми обекти, елементи на градското обзавеждане, рекламно-информационни и монументално – декоративни елементи на територията на общината, приета през март 2021 година. Тя определя видовете, предназначението и изискванията към оформлението и поставянето на цитираните обекти и елементи, както и правомощията на общинската администрация по нейното изпълнение. Във връзка със спецификата на градската среда, територията на Община Несебър е разделена на три зони. В Първа зона се включва територията в границите и охранителната зона на „Старинен град Несебър“. Рекламно-информационни елементи в имоти общинска собственост се разполагат съгласно схема с определени позиции, която се актуализира ежегодно. Общински съвет – Несебър е одобрил съгласувана с Министерството на културата “Схема-концепция за рекламно-информационните елементи на територията на Старинен Несебър”¹⁵³, онагледена с графични примери за: допустимо и недопустимо разполагане на

¹⁵³ <http://nessebarinfo.com/nessebar-world.php>,
<http://citybuild.bg/news/chadyrite-pergolite-starinen/19416>

рекламни материали, препоръчителни цветове за ползване при покрития на чадъри и перголи; препоръчителни шрифтове на търговската реклама. Разглеждането на заявления за разполагане на рекламно-информационни елементи в границите и охранителните зони на Старинен Несебър се осъществява от комисия, в която участва и представител на Общински музей „Старинен Несебър“.

В обхвата на дейностите на специализираната дирекция е безопасността на движението и регулирането на мобилността за осигуряване на безпроблемно придвижване на пешеходци и стоки. Тази дейност е изключително важна за прилагане на интегриран подход на управление на територията, както от гледна точка на опазване на наследството, така и относно подобряване на екологичната обстановка и взаимнообвързаността на транспорта с туризма. Мобилността на живущи, стоки и посетители на територията на „Старинен град Несебър“ е регулирана чрез приетия от Общински съвет – Несебър „Генерален план за организация на движението (ГПОД) на град Несебър – стара част“, с който са определени ограничения на движението и паркирането на територията на Стария град, маршрутите на превозните средства за обществен превоз; предимства и регулация на посоката на движение, режим на спиране, паркиране и ограничение на скоростта; пешеходно и велосипедно движение и други. Целогодишно действат инсталираните около средновековните църкви „Св. Тодор“ и „Св. Стефан“ и базиликата „Св. София“ технически средства за недопускане на автомобилно движение. За регулиране на туристическия поток през летния сезон и с цел улесняване на пешеходното движение и достъпа до Старинния град, всяка година Общинският съвет приема Схема за организация и безопасност на движението. Определен е часови график за зареждане на търговските обекти. Въведена е еднопосочност на движението, допускат се само автомобили с пропуск през два контролно-пропускателни пункта, оборудвани с автоматични бариери, задвижващи се с програмирани магнитни карти. Местата за паркиране, както на автобусите с туристи, така и на частните превозни средства, са определени в придобитите от морето територии. През летния сезон е забранено паркирането на МПС в обхвата на урбанистичната структура на Стария град (освен в дворовете на къщите). В паркингите, стопанисвани от общината, се осигуряват определен брой места за паркиране на пътни превозни средства, превозващи хора с увреждания. С цел ограничаване на моторния транспортен трафик и намаляване на екологично замърсяване, локалният транспорт в Несебър е организиран и с мини влакчета, които свързват старата с новата част на града и със Слънчев бряг. Използването на велорикши и атракционни влакчета се извършва само в зоните за отдих и развлечения, като маршрутът и броят на влакчетата се определя със заповед на кмета на Община Несебър.

В правомощията на местната администрация са и регулациите, свързани с организацията на режима на плаване и стоянка в акваторията на яхтено пристанище „Северно пристанище Несебър“. Общината е собственик и оператор на пристанището. Собствеността е предоставена за управление, а дейността се изпълнява от Общинско предприятие „Пристанищна инфраструктура Несебър“, създадено с решение на Общински съвет през 2022 година. Приет е правилник за организация на работата в пристанището, който урежда статута, предназначението, правилата, задълженията и отговорностите на ползващите услугите, правила за движение, маневриране на плавателни съдове и сигурността на корабоплаването, за противопожарна безопасност и опазване чистотата на територията на пристанището. Предвидени са и административно-наказателни санкции, които се налагат от оператора на пристанището. Управлението на

пристанището се осъществява съгласно нормативната уредба в страната, предписанията и разпореждания на ИА „Морска администрация“, Гранична полиция и Митницата.

Контролните дейности по изпълнението на изследваните политики се изпълняват самостоятелно чрез ресорната местна администрация, съгласно нейните правомощия, както чрез съвместни проверки със служители от други отдели при общинска администрация с РДНСК, ДНСК, РИОСВ, Инспектората на МК и други.

Финансиране на културното наследство

Финансирането на политиките и дейностите по опазване, социализация и популяризиране на културното наследство на територията на Община Несебър се осъществяват чрез общинския и държавния бюджет, както и привлечени средства по национални, оперативни и финансови механизми и програми, дарения, привлечени средства от културни и други организации, които реализират своята дейност на територията на общината.

Предоставените данни за формирането и разпределението на общинския бюджет по функции и привлечени средства от оперативни и други програми показва сравнителна устойчивост на средствата за опазване на култура и културно наследство в рамките на около 1% от общия бюджет. В годините, в които средствата за сектора нарастват, това се дължи на привлечено външно финансиране предимно по програми за трансгранично сътрудничество или други с фокус, насочен към дейности в културата. Предвид статута на Музей „Старинен Несебър“ същият се финансира от общинския бюджет, част от който са и приходите, реализирани от музейната институция.

Бюджет на Община Несебър и средства за култура и опазване на културното наследство

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Бюджет на Община Несебър	61 100 000	63 540 000	61 300 000	66 500 000	65 500 000	75 310 000	65 200 000	65 200 000
Привлечени средства от ЕС и други	-	-	-	-	1 186 080	-	1 014 085	840 892
Бюджет на Музей „Старинен Несебър“	623 000	650 411	545 000	716 000	634 000	673 000	680 000	506 700
Общински фонд „Култура“	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000
Културен календар	300 000	300 000	300 000	300 000	400 000	400 000	450 000	450 000

Таблица 22. Бюджет на Община Несебър за периода 2014–2021 година. Разпределение на финансирането по инструменти за осъществяване на политиката за култура.

В сравнение с 2014 г. средствата по културния календар нарастват с 50 %, като следва да се отчете, че въпреки Ковид кризата общината не само не намалява финансирането през 2020 г., но увеличава подкрепата си за местните културни организации. През 2021 г. се отчита най-ниският дял на финансирането за култура със средства от общинския бюджет, като тенденцията е

валидна за почти всички сфери на обществения живот. Основните причини за това са посочени и в мотивите за приемане на бюджета, в които се отчита влиянието на външните фактори, свързани с продължаващата финансово-икономическа нестабилност в условията на безпрецедентна епидемиологична обстановка. Въпреки това стремежът е да се запази обема на публичните услуги, които общината предоставя на жителите си, без да се вдигат данъците. В същата година, за запазване на дейността на читалищата, при отпуснатата държавна субсидия по делегирани стандарти в размер на 252 600 лв., Общината дофинансира дейността им със средства в размер на 360 000 лв.

На фона на общите приходи в бюджета и предвид приходите от туризъм е препоръчително да се обмисли възможността за планиране на ежегодни целеви средства по утвърдена програма за изпълнение на Концепцията на общината за опазване на световната ценност „Старинен град Несебър“ и наследството в цялата община, вкл. развитието на музейната мрежа и дейности, насочени към подкрепа на опазването на наследството чрез съвместна дейност с ключови институции и организации и местното население. Разпределението на средствата по финансови инструменти, показва, че средствата в културния календар значително надхвърлят тези, които се разпределят на конкурсен принцип през общинския фонд „Култура“.

Най-съществена подкрепа от държавния бюджет през изследвания период е предоставена чрез финансиране на многогодишната програма за подводни проучвания, реализирана на Център за подводна археология от 2017 година.

С целеви средства от бюджета на НИНКН са извършени всички дейности по мониторинг и актуализация на недвижимите културни ценности. Няма данни за внесени и одобрени проекти по целевите програми на Министерство на културата, свързани с КРР на недвижимо културно наследство, собственост на частни собственици. През 2022 г. е одобрено предложението на общината за изготвяне на инвестиционен проект за църквата „Св. Климент“ за 44 300 лв.

За периода 2014–2020 г. държавата поставя като приоритет и обект на финансиране световното наследство в рамките на ОП „Региони в растеж“. Община Несебър е допустима за кандидатстване за комбинирана подкрепа с финансови инструменти и безвъзмездна финансова помощ с проект за над 19 млн. лв., който не стига до разглеждане предвид изчерпване на финансовия ресурс по програмата и настъпилата Ковид криза.

Отражение върху привличането на средства и реализирането на ключови дейности в сферата на наследството има повишеният капацитет на администрацията за разработване на проекти, които като функция се възложени на Дирекция „Европейски, национални политики и програми и екология“ и на екипи от общинската администрация. Общината се включва като партньор и в редица общински и международни проекти в партньорство със сродни администрации и научни организации.

Ключови проекти за периода 2014–2022 година, свързани с културното наследство:

✓ Оперативни програми, ПРСР, ПМДР:

- Проект „Реконструкция на улична мрежа – ул. „Ахелой“ , ул. „Хемус“, ул. „Месамбрия“, частично от о.т. 92 до о.т. 93 и от о.т. 98 до о.т. 96 по регулационния план на гр. Несебър – Стар град, Община Несебър, финансиран от „Програма за морско дело и рибарство 2014 –

2020 г.“ чрез „Местна инициативна група Несебър – Месамврия“, представляващ пореден етап от културно-туристическия маршрут „Духовен път“, на стойност 233 736,06 лв.

- „Организация и провеждане на рибен фестивал „Есенни пасажи 2020“ с цел популяризиране на рибарски район Несебър“, финансиран по Програма за морско дело и рибарство 2014–2020 г., с бюджет от 198 279.00 лв.
- BG14MFOR001-4.001 „Подготвителна помощ за стратегии за ВОМР“ – Несебър, по Програма за морско дело и рибарство 2014–2020 г. подкрепена от ЕС, чрез Европейски фонд за морско дело и рибарство. В рамките на проекта е учредена Местната инициативна рибарска група (МИРГ) НЕСЕБЪР – МЕСЕМВРИЯ и е създадена стратегия за Водено от общностите местно развитие (ВОМР) с участието на местната общност, местния бизнес и неправителствения сектор в работата на МИРГ за последващото реализиране на проектите. Стойността на проекта е 48 895.75 лв.
- Значителен принос към местното развитие и дейностите, свързани с формирането на капацитет, подобряване на конкурентоспособността на рибарството, опазване и популяризиране на КН и други имат проектите, реализирани чрез изпълнение на стратегии за Водено от общностите местно развитие (ВОМР) чрез МИРГ, за които с спечеленото финансиране е в размер на 3 911 660 лв.. по Програма за морско дело и рибарство 2014–2020 г.

✓ **ФМ НА ЕИП:**

- „Намаляване на отпадъците в акваторията на гр. Несебър чрез акции за почистване и кампании за повишаване на съзнанието на местното население: опазване на морското природно и културно наследство като обществена отговорност и ресурс за местния традиционен поминък“, финансиран по процедура BGENVIRONMENT-2.003 – „Малка грантова схема за мерки за намаляване на морските отпадъци“ от Програма „Опазване на околната среда и климатични промени“ на ФМ на ЕИП 2014–2021 г., с бюджет от 158 855 лв.
- „Ревитализирани пространства в световната културна ценност Старинен град Несебър – Етнографски музей“, финансиран по Програма „Културно предприемачество, наследство и сътрудничество“ на ФМ на ЕИП 2014–2021 г., с максимален размер на безвъзмездната финансова помощ 765 861,97 лв. Крайният срок за реализация е до 30.04.2024 г.

✓ **Програми на ЕС:**

- Проект „Повишаване на туристическата атрактивност на Несебър и Къркларели, чрез опазване на Световното културно и природно наследство“ финансиран по Програма Интеррег-ИПП България – Турция 2014–2020 г., с партньори Община Несебър и Община Къркларели, Турция. В рамките на проекта са реконструирани улиците „Месамврия“ – частично, ул. „Митрополитска“ и ул. „Мена“ – частично, представляващи етап от културно-туристическия маршрут „Духовен път“. Стойността на проекта е 971 045,10 лв.
- Interreg Balkan Med Mo.НаПроект „Паметници в природата: креативно съжителство“, финансиран по Програма за транснационално сътрудничество „Балкани – Средиземно море“ 2014–2020 година. Мо.На е проект за многостранно сътрудничество между регионите на Балканите и Средиземноморието. Община Несебър участва като пълноправен партньор заедно с „Европейски център за византийски и следвизантийски паметници“ – Гърция, Министерство на културата и спорта – Гърция, Община Тира, о-в

Санторини – Гърция, „Гръцки център за морски изследвания“, „Кипърско общество за изследвания“, Министерство за развитие на селските райони, горите и екологията – Кипър, Институт за културни паметници „Гани Страцимири“ – Албания и Вселенската патриаршия, като наблюдаващ партньор. Чрез проекта се създава международна база данни, която ще допринесе за ефективното опазване на културните и природните богатства в Гърция, България, Албания и Кипър. Фокус на проекта е и темата за смекчаване на отрицателните ефекти, произтичащи от високия туристопоток. Дейностите включват и изследване на връзките между природата и културата на базата на нова сертификационна система, която представлява специално разработен модел за популяризирането и опазването им. В рамките на проекта освен популяризиране на природното и културно наследство на Несебър, се реализира пореден етап от туристическия маршрут „Духовен път“ на територията на старинен град Несебър“, включващ реконструкция на ул. „Рибарска“ и остатъка от ул. „Мена“. Общият бюджет на проекта е 1 289 306 евро, от който за Община Несебър са предвидени 236 954 евро.

- „Промотиране на историческите, културни и туристически богатства на Одрин и Несебър“. Проектът се реализира по Програма Интеррег-ИПП България – Турция, 2014–2020 година и е комбинация от инфраструктура (извършване на доставки) и меки мерки, като на територията на гр. Несебър (Старинен град) е доставена апаратура за светлинни спектакли върху крепостните стени. Проведени са два съвместни фестивала с Община Одрин, както и ЮНЕСКО конференция; Бюджет: 451 837,87 евро общо за двата партньора.
- Проект BSB 867 „Черноморски портал за археология, история и култура“ (ARHICUP) Проектът се финансира по Съвместна оперативна програма за трансгранично сътрудничество по Европейски инструмент за съседство „Черноморски басейн 2014–2020“. Партньори на Община Несебър по проекта са Музеят за национална история и археология в гр. Констанца, Румъния и Националният исторически музей на Република Молдова. Общата стойност на проекта е 566 400 евро, като бюджетът на Община Несебър е 369 080 евро. Основната цел на проекта е популяризиране на културните ценности в региона на Черноморския басейн. Създаден е Уеб портал, които представя 3D модели на малки археологически обекти, на сгради, паметници и разкопки, както и интегрирана библиотечна система, цифровизирана колекция на стари карти и WEB базирани GIS за геореферирание на представените обекти.

✓ **Други донорски програми, реализирани на територията на община Несебър**

- „Реставрация и консервация на църквата „Йоан Алитургетос“. Проектът е реализиран от БНК на ИКОМОС със средства на Посланическия фонд на САЩ за опазване на културното наследство в размер на 706 000 долара.
- Полево училище по подводна археология, реализирано от Фондация „Балканско наследство“, Център за подводна археология“, с приблизителен бюджет за 2018–2021 г. – 100 000 лв. В рамките на школата са привлечени преподаватели и инструктори от България, САЩ и Япония, и студенти от САЩ, Канада, Австралия, Китай, Индия, Англия. В рамките на школата, със средства, привлечени от ФБН, са реализирани подводни археологически издирвания и разкопки и е изготвена фотограметрична документация на проучените археологически обекти. При водолазните издирвания са открити артефакти и три барабана от каменни колони. От 2018 г. стартира и програма за проучване, документиране и представяне на графитите от несебърските църкви, според съвременните

стандарти и технически възможности. В нея участват ЦПА, Археологически музей „Старинен Несебър“ и фондация „Балканско наследство“ (ФБН). Програмата е подкрепена финансово от Министерство на културата и ФБН.

- Проект „Месамбрия - дигитално представяне на недвижимото културно наследство на Старинен град Несебър“ е финансиран по НФК в края на 2022 година. Проектът се изпълнява от Център за реставрация на художествени ценности, гр. София в рамките на 2023 година. Целта му е създаване на дигитална платформа, съдържаща подробна изследователска, научна, визуална и интерактивна информация за обектите, носещи световна ценност на историческия град. Основните цели на проекта са: подобряване на видимостта на културното наследство за различни публики, повишаване на достъпа чрез на дигитално представяне, повишаване на информираността, разкриваща възможности за междусекторни партньорства, извличане на добавена стойност от събраната и синтезирана информация и подпомагане на дейността по изучаване, изследване и популяризиране на обектите НКЦ от страна на институции като Министерство на културата, НИИКН, Община Несебър, музей „Старинен Несебър“.

Музей „Старинен Несебър“

На местно ниво една от най-важните институции, участник в националната система за опазване на културното наследство е Музей „Старинен Несебър“¹⁵⁴. Общинският културен институт е второстепенен разпоредител с бюджет към Община Несебър. Историята на организацията датира от 1956 г. когато той е част от ОИМ - Бургас. Съгласно чл. 2. от Правилника за устройството и дейността му, той е „културна и научна организация, която участва в осъществяването на държавната политика по опазване на културните ценности и музейното дело в Националния археологически и архитектурно-градоустройствен резерват „Старинен Несебър“ на територията на Община Несебър (сега Археологически резерват и историческо селище „Старинен град Несебър“). Предмет на дейността на музея е „издирване, изучаване, събиране, придобиване, съхраняване, документиране, реставриране и популяризиране на обектите на културното наследство. Административно-организационното ръководство на музея се осъществява от Кмета на Община Несебър, методическото – от Министерство на културата, а научноизследователската дейност – от БАН и съответните ведомствени и научноизследователски институти и учреждения. По отношение на Старинен Несебър следва да се отчете, че Музеят не може да осъществява административни функции по управлението на територията на резервата, но е ключов участник в този процес предвид задълженията си за опазване и представяне на движимото наследство, спецификата на местонахождението на управлявания сграден фонд, както и участието на институцията в предоставянето на туристическо и информационно обслужване на посетителите на световната ценност и нейните забележителности. Музеят има значителен принос по отношение на научните изследвания, които реализира съвместно с различни национални институти и университети. Като пример могат да бъдат посочени ключовите партньорски проекти с департаменти „Археология“ и „Природни науки“ на Нов български университет – „Археология на ландшафта: модели за реконструкция на древна жизнена среда“ и „Реконструкция на материалната култура и знанията за древната околна среда чрез методите на археологическата химия“, финансирани от фонд „Научни изследвания“ през 2020–2022 г.

¹⁵⁴ Правилник за устройството и дейността на музей „Старинен Несебър“, гр. Несебър.

С решение на Общински съвет – Несебър от 2005 г. за управление на Музея са предоставени следните обекти: Археологически музей, Несебър; Етнографски музей (къща Москояни); Църквите „Св. Стефан“, „Св. Спас“, „Христос Пантократор“, „Св. Параскева“, „Св. Йоан Кръстител“. През юли 2016 г. Музей „Старинен Несебър“ завърши проекта „Осигуряване на достъпна архитектурна среда за хора с увреждания“, финансиран от Агенцията за хора с увреждания. Музеят разполага с работи, предназначени за осигуряване на достъпна среда.

Най-посещаваните обектите са Църквата „Св. Стефан“ и Археологическия музей. Данните, предоставени от културния институт, показват отчетлива сезонност на посещенията, като най-висок ръст се регистрира през месеците юли–септември. През зимния сезон повечето от обектите са затворени за посещения. Към настоящия момент поради ограничения, свързани с опазването на обектите или стартирали дейности по КРР и обновяване на експозиции, са затворени Етнографски музей (къща Москояни) и църквата „Христос Пантократор“. През 2022 г. посетителският поток все още не е достигнал нивата от преди пандемията и е с 50% по-малък от на годишна база спрямо 2018–2019 г.

Посещения в музейните обекти на територията на „Старинен град Несебър“ за периода 2014 – 10.2022 г.									
година	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	До 10.2022
бр. посетители	136 270	90 667	107 187	126 095	145 105	137 883	24 945	56 312	79 740

Таблица 23. *Обща справка за посещения в музейните обекти на територията на „Старинен град Несебър“ за периода 2014–2021 г.*

Въпреки подкрепата, която музея е получил от общината и държавата, към 2022 г. постковид ефекта все още не е преминал и се отразява както върху приходите на музея, така и върху числеността на персонала и респективно на възможностите за развитие на дейността и нови услуги.

Към настоящия момент общата численост на персонала в културната институция е 29 души на пълен работен ден, както следва: 8 специалисти, 1 административен служител, 17 служители обслужващи населението и 3 души помощен персонал, 1 реставратор 3 куратори. За изпълнение на мисията на музея като ключова институция в процеса на опазване и представяне на културното наследство на територията на общината и на световната ценност, е препоръчително да се обмисли възможността за увеличаване на броя на специалистите, изпълняващи предвидените в ЗКН дейности, свързани с изучаване, управление на фондовете, оформяне на експозициите, консервационни и реставрационни дейности и други. Към настоящия момент, той е изключително нисък спрямо обема на фонда и броя на управляваните сгради. Следва да се разработят планове за дейността за целогодишно привличане на публики и посетители. Препоръчително е в преговори с Министерство на културата да се преосмисли статута на музея като общински културен институт, предвид факта, че тази форма ограничава възможността за финансова подкрепа от страна на държавата под формата на стандарт за делегирани бройки и закрити площи.

Политика за обучение и капацитет

В периода 2014–2022 г. Министерство на културата, ЦПА, Община Несебър и организации на гражданското общество са организирали обучения за повишаване на капацитета с участие на водещи експерти от страна и чужбина по отношение на различни аспекти, свързани с управлението и опазването на културното наследство. Сред целевите групи на обучение са представителите на държавната и местна администрация на различни нива, представители на културните институти и професионални гилдии.

В рамките на консултативната мисия на Центъра за световно наследство на ЮНЕСКО и ИКОМОС за обект на световното културно наследство – Старинен град Несебър (България) през 2017 г. са проведени следните обучения:

- Обучение по Конвенцията за опазване на подводното културно наследство на български експерти и представители на Община Несебър, проведено от експерти на ЮНЕСКО и СТАВ;
- Обучение за оценка на въздействието върху наследството от експерти от ИКОМОС и ЮНЕСКО за изграждане на капацитет по изготвяне на ОВН сред българските експерти.

През 2022 г. Министерство на културата организира международен онлайн семинар „Културното наследство за устойчиво развитие с фокус върху обекта на световното културно наследство „Старинен град Несебър“, съвместно с Българския национален комитет на ИКОМОС. Семинарът е организиран с цел получаване на експертна помощ при разработване на План за опазване и управление на обекта на световното наследство „Старинен град Несебър“ и изготвяне на План за опазване и управление на културното и подводното наследство.

Важна роля в организирането на обучения за създаване на капацитет има Центърът за подводна археология, който в изпълнение на препоръката на Мисията от 2017 г. е създал на Програма за изграждане на капацитет в сътрудничество с ЮНЕСКО и неговите партньори за подобряване на идентифициране, оценка, изследване и опазване на подводното културно наследство в България. Сред ключовите събития, организирани от институцията, е международен семинар на тема „Създаване на регионална мрежа за сътрудничество и развитие на капацитет в областта на подводната археология“ (Establishment of a regional network for cooperation and capacity building in the field of underwater archaeology), с финансовата подкрепа на Програма за участие на ЮНЕСКО (Unesco Participation Programme). Мрежата от организации от региона на Черноморието и Средиземноморието, създадена вследствие на проекта, е с дейност в областта на подводната археология и морското културно наследство. В рамките на семинара са проведени три обучителни курса в областта на подводната археология.

Несебър е един от малкото морски градове в света, в който се провежда традиционно международно полево училище по подводна археология. Инициатор на школата е фондация „Балканско наследство“, България. Програмата е възстановена след двегодишно прекъсване по време на Ковид и се реализира съвместно с Центъра за подводна археология, Нов български университет и Института за теренни изследвания, САЩ. Изследователските теми, по които се работи, са посветени на откриване на потъналото наследство на древна Месамбрия. Обучението включва принципи и методи на подводната археология и интердисциплинарни практики, вкл. подводни археологически разкопки, подводна фотография, фотограметрия и 3D моделиране, картиране и документиране на археологически структури и паметници, морски геофизични

проучвания и др. и има за цел повиши капацитета и уменията на участниците, но и да запълни пропуските в научните познания за укрепителната система на Месамбрия и нейните пристанища, промените в крайбрежния пейзаж и колебанията на нивото на Черно море през Античността и Средновековието, както и човешката адаптация. Подобни обучения са организирани и по българо-турска програма „Partnership IPA Cross-Border Programme“.

Важен акцент, свързан с опазването и управлението на груповите недвижими културни ценности „Старинен град Несебър“ и „Старата част на град Созопол“ (Античния град Аполония) е поставен в обучението на архитектите от цялата страна на семинара „Сътрудничество и опит в образованието и опазването на недвижимото архитектурно наследство“, организиран от Националният институт за недвижимо културно наследство и френският институт „Екол дьо Шайо“ в Община Созопол през 2022 година. Семинарът е предназначен за специалисти в областта на КН.

Организиран са поредица от обучения и информационни срещи на територията на цялата община от Местна инициативна рибарска група „Несебър–Месемврия“, с участието на местни лидери, бенефициенти и кандидати за проекти към Стратегията за BOMP. Управленският екип на МИРГ участва в редица обучения, вкл. през 2020 г., когато е организирано онлайн обучение за изграждане на капацитет сред българските местни инициативни рибарски групи. Обучението е свързано с периода на застъпване на стария с новия програмен период, с икономическата криза и COVID 19, както и с подготовката на новите стратегии на рибарските групи за периода 2021–2027 г.

Към момента извън провежданите от общината образователни инициативи, свързани с културната ценност и опазването на наследството за подрастващи, не са създадени устойчиви програми или механизми, с които да се подкрепи неформалното образование и капацитета на местното население, относно опазването на наследството и възможната промяна за превръщането му в основен осъзнат ресурс за развитие, за привличането на средства по различни национални и други програми за проектиране и КРР, както и развитие на културно предприемачество и др. Препоръчително е да се въведат безплатни консултации, свързани с опазване на НКЦ, както и да се разработят ръководства за тези дейности.

Планирането и реализацията на дейности, свързани с подобряване и увеличаване на капацитета на всички заинтересовани страни е ключово по отношение на опазването на световната ценност и развитието на устойчив туризъм. Инициативите за повишаване на инвестиционната и стопанската активност на местните предприемачи и привличане на външни инвеститори, могат да бъдат повишени чрез добре планирано изграждане на капацитета, обмяна на опит и съвместни дейности между местната власт, местните общности и браншови организации.

Сътрудничество и партньорство за опазване и популяризиране на КН

Община Несебър е проактивна по отношение на развитието на партньорство в различните сфери на общественото развитие, опазването на културното наследство и околната среда. Реализираните сътрудничества през изследвания период са на местно, общинско, регионално, национално и международно ниво.

На международно ниво общината участва активно в дейността на Организацията на градовете на световно наследство. От 2020 г. датира и съвместната дейност на местната власт с Регионалния център за опазване на нематериалното културно наследство в Югоизточна Европа под егидата на ЮНЕСКО.

Подписани са редица споразумения за побратимяване с общини и градове сред които: Звездното градче (Руска Федерация), Мцхета (Грузия), Охрид (Македония), Дубровник (Хърватия), Сафранболу (Турция), Котор (Черна гора). Съвместни дейности, обмяна на опит и представяне на културното наследство се осъществяват и по подписаните споразумения за сътрудничество с: Родос – Гърция, Будапеща /район XVIII/ – Унгария, Санкт Петербург /Петровски окръг/ – Русия; Република Сан Марино, Сермерсхайм – Франция, Биркиркара – Малта, Валандово – Република Македония, Волоколамск – Руска Федерация, Норилск-Руска Федерация, Мирнински район – /Република Якутия/ – Руска Федерация; Хожув – Република Полша; Караганда – Казахстан.

На национално и регионално ниво местната власт си сътрудничи с държавната власт и нейните териториални поразделения в област Бургас.

Съществена промяна с предходни периоди е създаването на Междуведомствената комисия към МС, в която участва и местната власт. От представената информация в различните раздели на настоящата Стратегия е видно, че в сравнение с предходния програмен период значително се е подобрило взаимодействието с Министерство на културата, НИКН и ЦПА. Много добро партньорство е развито с Националната комисия на Република България за ЮНЕСКО, с подкрепа на която се реализират съвместни изложби и инициативи и се търсят решения за популяризирането на Световната ценност.

За постигане на целите на регионалното развитие Общината участва в Областния и Регионален съвет за развитие на ЮИР за планиране. Местна власт е ключов партньор и участник в дейността на ОУТР „Бургаски черноморски туристически район“, учредена през март 2018 г. Съществен принос към изпълнение на политиките за развитие на туризма има и създадения Консултативен съвет към кмета на Общината, в които участват представители на всички заинтересовани от изпълнението на тази политика страни.

В усилията си да представя и популяризира нематериалното културно наследство, Община Несебър осъществява партньорство с редица културни институции на локално, регионално, национално и международно ниво. На локално ниво основен партньор в провеждането на културните политики са читалищата, както и образователните институции (училищата) и различните организации и мрежи, извършващи дейност в сферата на културата. Важна, макар и понякога двойствена роля в популяризирането на наследството имат и туристическите фирми и организации, които се включват в провеждането на различни празници на територията на общината и в насочването на вниманието на туристите към местни културни традиции.

Едно от най-ключовите за местното развитие публично-частно партньорство се осъществява чрез дейността на МИРГ – Местна инициативна рибарска група Несебър – Месемврия.

За реализацията на целите на настоящата стратегия Община Несебър следва да продължи да развива политиката за надграждане на съществуващите партньорства, както и за създаването на нови. Изключително важно е бъдат привлечени в структурите на местното гражданско общество, бизнеса и научните организации.

4.7. SWOT анализ

SWOT анализ на основните характеристики на Община Несебър

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОБЩИНАТА

Силни страни

- Една от **най-развитите общини в областта на туризма** на Българското Черноморие;
- **Благоприятно географско и пространствено местоположение;**
- **Добре развита селищна система** и изграден общинския център. осигуряващ основни услуги за населението
- **Добра транспортна и инфраструктурна свързаност;**
- **Демографски профил:** по данни от последното преброяване общината има отрицателен естествен прираст – 9% по-нисък от средния за страната; балансирано разпределени по пол и концентрирани в общинския център;
- **Изключително благоприятен релеф и климат;**
- Изключителни характеристики на **плажната ивица;**
- **Богата запазена природа и биоразнообразие;**
- **Добър екологичен статус** на средата;
- Общината бавно се **възстановява от Ковид пандемията** и икономическите показатели бавно се доближават до тези от 2019 г.
- **Намаляващо ниво на безработицата** и ръст на заплатите, съизмерим с този на областно и национално ниво;
- **Добра образователна система.** Наличие на професионална гимназия, която подготвя кадри за туризма;
- Развит сектор на услугите;
- **Запазени рибарски общности и традиционни занаяти,** услуги и технологии за преработка на храни, които създават заетост и допълнителни доходи.
-

Слаби страни

- **Неравномерно развитие на населените места** от общината и икономическа изостаналост в периферните части;
- **Обезлюдяване** на някои населени места;
- **Недостатъчно и неефективно използване** на наличните природни дадености и ресурси;
- **Действащи свлачища и ерозионни процеси;**
- Изградена **канализация само в крайбрежната зона;**
- **Негативно влияние на Ковид** кризата върху развитието на местната икономика и основните икономически показатели;

Възможности

- Използване на **потенциала на богато културно наследство** като основен ресурс за развитието на общината и стимулиране развитието на малкия и средния бизнес;
- Използване на научния и бизнес потенциал за развитие на **междусекторни партньорства;**
- Пълноценно използване на **потенциала на благоприятните природни условия** за развитие на общината.
- Използване на природни условия и ресурси за развитие на **рибарството и аквакултурите.**
- Използване на **слънчева енергия;**
- Развитие на **трансграничното сътрудничество** в различни области, вкл. опазване на околната среда и особено между районите от страните в Черноморския басейн;

Заплахи

- Поява на рискове от **непредвидими природни и обществено-политически събития,** вкл. военни конфликти в близост до територията;
- **Продължаване на негативните тенденции,** свързани с **изменение на климата** и деградацията вследствие глобалната промяна на климата. Повишаване на температурата и засушаване.
- Прогресивно увеличаване на **автомобилния трафик и риск от замърсяване на въздуха** на територията на общината
-

- Развитие на **аграрния сектор**, в т.ч. биологично земеделие и хранително-вкусова промишленост.

ТУРИЗЪМ

Силни страни

- **Разнообразие** от ресурси и голям потенциал за развитие на специализирани видове туризъм, включително антропогенни, духовни, природни, климатични, морски и др.;
- **Добра транспортна достъпност**;
- **Разнообразие** на материално-техническа база по категории и места за настаняване на ниво община.

Слаби страни

- **Голям брой** заведения за хранене в **нискокатегорийни обекти и брой места, особено в Старинен Несебър. Проблемно стопанисване** на морските плажове, чрез дългосрочно отдаване на концесия.;
- **Проблеми** с качеството на обслужване поради силна сезонност и недостиг на кадри;
- **Силно изразен сезонен туризъм**; доминиращо **нискобюджетен**;
- **Икономическа зависимост** от туризма.

Възможности

- Използване на **потенциала на богатото културно наследство** като основен ресурс за развитието на устойчив туризъм, **интерес и търсене** на разнообразни туристически продукти, включително творчески индустрии, културен и познавателен туризъм.
- **Нарастващ** религиозен, морски, подводен, спортен, рекреационен туризъм, и др., развитие и предлагане на **културни продукти от по-висок клас**;
- Развитие на **алтернативен туризъм** в защитените зони и територии, **екотуризм** и **разработени екопътеки**;
- Засилване на грижата за здравето и на интереса към **здравния и рекреационен туризъм**.

Заплахи

- **Геополитическа ситуация**;
- **Климатични промени, екологични бедствия и катаклизми**;
- **Неразбиране** на понятието „устойчив“ туризъм, включително ИСС на Старинен Несебър и нанасяне на вреди заради неправилна експлоатация.

SWOT анализ на културното наследство

АРХЕОЛОГИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО

Силни страни

- **Добра съхраненост.** Добра съхраненост на част от НКЦ, включително църквите.
- **КРР.** Адекватни консервационно-реставрационни мерки;
- **Разнообразие.** Монументални съоръжения, основно фортификационни съоръжения, вълноломи и буни.
- **Достъпност.** Археологическите обекти в Община Несебър са лесно достъпни
- **Силен туристически интерес** към археологическото наследство на Община Несебър.
- **Укрепване на устойчивостта** на археологическото наследство към бедствия и изменение на климата.

Слаби страни

- **Недостатъчно опрочени и несоциализирани** НКЦ от Античността в града;
- **Териториално-устройствена защита.** Отсъствие на мерки за опазване и експониране на структурите от некропола в охранителната зона;
- **Контрол:** Липса на контрол върху археологически структури и обекти на територията на общината извън населени места;
- **Липса на интегрирана визия** за развитие, утилизация, консервация и представяне на НКЦ извън Старинния град.

Възможности

- **Проучване на нови културни останки в града** при строителни и градоустройствени дейности;
- **Надграждащо проучване и социализация** на някои археологически обекти извън Старинния град, включително в гр. Обзор;
- **Експозиционен потенциал** на НКЦ в града (зоната на

Заплахи

- **Нарушения на законовите разпоредби** от страна на някои собственици на терени и сгради в зоната на Старинния град и охранителната зона;
- **Унищожаване** на археологически обекти при ново строителство (Равда);

- Западна крепостна стена) и на културните останки от некрополите на града.
- **Експониране на културните ценности (движими и недвижими)** от некрополите на града и от други археологически обекти.
- **Иманярски дейности** върху археологически обекти на територията на общината и унищожаване на културни останки;
- **Вписване** на „Старинен град Несебър“ в **Списъка на световното наследство в риск.**

АРХИТЕКТУРНО НАСЛЕДСТВО

Силни страни

- **Изключително ценно архитектурно наследство**, като най-представителните образци са от Средновековието и Възраждането;
- **Запазени са ключовите атрибути**, на които се дължи ИСС на Старинен град Несебър.
- **Висока образна и материална автентичност**, атрактивност и висока художествена стойност. Средновековните църкви впечатляват със живописността си и изключителната художествена украса;
- **Достъпност.** Лесно достъпни;
- **Проектна готовност** за консервационно-реставрационни дейности по църкви и сгради НКЦ и извършени КРР на част от тях;
- **Силен туристически интерес** към архитектурното наследство на „Старинен град Несебър“.
- Община Несебър е започнала изработване на **Техническа спецификация за изготвяне на програма за финансово и експертно подпомагане** на собствениците на сгради в Старинен град Несебър с цел предприемане на действия за опазване на къщите на народната архитектура и възвръщане на автентичния силует, обем и материали. В бюджета на Общината за 2023 г. са предвидени средства за изработване на Програмата.

Слаби страни

- **Липса на системна поддържаща и превантивна консервация**, поради което деградацията на структурите се ускорява и задълбочава;
- **Занижена материална и образна автентичност** на възрожденските къщи;
- **Нужда от спешни КРР или лошо извършени КРР** за част от църквите;
- **Липсват умения за традиционни строителни практики;**
- **Липса на интегрирана визия** за развитие, утилизация, консервация и представяне за възрожденските къщи;
- **Липса на достатъчен капацитет** за извършване на КРР по отношение на дървената жилищна архитектура.

Възможности

- Развиване на потенциала на **охранителната територия** на световната културна ценност „Старинен град Несебър“ и на цялата територията като инструмент за планиране и увеличаване на взаимните ползи за местната и друга заинтересована общност и за самото наследство;
- Създаване на **експертно звено на местно ниво за регулярен мониторинг** на състоянието на съхранение на НКЦ и за извършване на регулярни поддържащи КРР дейности;
- **Повишен интерес към архитектурното наследство** на местно и национално ниво;
- **Възможности за възвръщане на образната автентичност на сградите;**
- **Капацитет:** Практики и обучения за възстановяване на строителни технологии;
- **Укрепването на устойчивостта** на архитектурното наследство към бедствия и изменение на климата.

Заплахи

- **Риск от загуба на автентичния облик** на възрожденските сгради;
- **Невъзможност за възстановяване** на традиционните строителни технологии;
- **Унищожаване на КН**, поради липса на активност за предприемане на спешни КРР и други дейности;
- Опасност от вписване на „Старинен град Несебър“ в **Списъка на световното наследство в риск.**

ХУДОЖЕСТВЕНО НАСЛЕДСТВО

Силни страни

- Несебърските църкви имат изключително **висока художествена стойност**

Слаби страни

- **Лошо състояние на пластичната фасадна украса на някои църкви**, при които не са

<ul style="list-style-type: none"> • Развита несебърска иконописна школа и значим художествен център в периода XVI–XVII в; • Запазената на място стенописна украса в някои от църквите; • Проведени консервационно–реставрационни дейности по стенописите при повечето църкви; • Проведени изследвания върху иконописта и намерените над 300 единични или групови графити на кораби и други изображения; • Силен туристически интерес към художественото наследство; 	<p>извършвани скорошни КРР;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Част от извършените по стенописите „аварийни“ консервационни дейности в интериора са некачествени и с груба намеса в оригинала, а други са застрашени от изчезване; • Наблюдава се леко заличаване на част от графитите.
---	--

Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> • Провеждане на мониторинги на състоянието на художественото наследство и извършване на превантивна консервация; • Възможности за по-задълбочено научно проучване на полихромната пластична и стенописна украса; • Провеждане на по-широка информативна кампания за запознаване с художественото КН на Старинен Несебър; • Въвеждане на ИКТ за представяне на художественото наследство на регионално, национално и международно ниво. 	<ul style="list-style-type: none"> • Задълбочаване на проблемното състояние на пластичната и живописна украса, поради липса на ефективни мерки; • Негативно влияние на външната и вътрешната среда върху състоянието на художественото наследство; • Липса на интерес към художественото наследство.

ПОДВОДНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> • Регулярност на проучванията. От 2017 г. насам се провеждат ежегодни проучвания от Центъра за подводна археология. • Добра съхраненост. Повечето обекти под вода са сравнително добре запазени и устойчиви архитектурни съоръжения; • Атрактивност. Археологическите обекти под вода впечатляват с размерите и запазеността си и с богато и съхранено биоразнообразие, както и красивия подводен ландшафт на заобикалящата ги морска среда. • Разнообразие. НКЦ под вода са монументални съоръжения, основно фортификационни съоръжения, вълноломи и буни. • Достъпност. Подводните археологически обекти се намират в близост до полуострова – максимална отдалеченост до 170 м от брега и дълбочина - между 2 и 5 м. НКЦ са извън зоните на корабоплаване и практикуване на моторни водни спортове. Тези фактори превръщат археологическите обекти, които са видими на морското дъно, в лесно достъпни дестинации за водолазен културен туризъм. • Капацитет и научни изследвания - Центърът за подводна археология реализира и участва в редица международни проекти, вкл. с подкрепата на ЮНЕСКО 	<ul style="list-style-type: none"> • Непознато е за широката общественост и културно ориентирани туристически групи; • Липсва информация: общодостъпни и научнопопулярни публикации, музейни експозиции, научно-популярни филми, информация в интернет; • Липсват специалисти, ангажирани в проучването и консервирането на подводните НКЦ; • Липса на интегрирана визия за развитие, утилизация, консервация и представяне на подводните НКЦ.

Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> • Културен туризъм: Създаване на подводни културни туристически дестинации и възможности за осигуряване на подходящо представяне на разкритите археологически структури под вода. • Включване на части от акваторията с останки от античния град в границите на световната ценност. 	<ul style="list-style-type: none"> • Риск при почистване: Съществуват рискове от нарушаване на подводните НКЦ в случай на почистването им от водорасли, миди и пясък и поддържането им като туристически обекти; • Климат: Нарастващ риск от нарушаване на

- **ИКТ:** Създаване на музейни експозиции с инструментите на дигиталните технологии – VR, AR, виртуални турове;
- **Капацитет:** Практики и обучения в областта на подводната археология и консервацията на подводни НКЦ;
- **Научни изследвания:** Международни научно-изследователски проекти;
- **Партньорски проекти:** за поддържане на подводните НКЦ и околната им среда.

подводните НКЦ при силни бури и вълнение.

ДВИЖИМО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Силни страни

- **Богато движимо културно наследство;**
- Наличие на специализирана институция – музей с реставрационно ателие.
- **Много добро презентирание** на ДКЦ в музейна среда;
- Много добро презентирание на ДКЦ в музейна среда;
- Инициативи и практики на ниво община за представяне на ДКЦ в средновековни църкви и други културни събития, популяризиращи културното наследство.
- Партньорства с научни институти и НПО за изучаване, изследване и представяне на ДКЦ, вкл. в дигитална среда.

Слаби страни

- **Незавършен процес на класификация** на ДКН на Община Несебър;
- Липса на достатъчен **експертен капацитет**;
- **Недостатъчна експозиционна площ** и фондохранилища;
- Част от ДКН се съхранява и експонира извън територията на Община Несебър.

Възможности

- **Създаване / усвояване на повече пространства за експониране** на движимите КЦ;
- **Увеличаване на площта** на фондохранилищата;
- **Популяризиране** на движимите КН на общината;
- **Провеждане на научни изследвания**;
- **Привличане на експертен капацитет** за завършване на процеса на класификация и за реставрация на движимите КЦ.

Заплахи

- **Неглижиране на важноста** от пълна класификация на ДКН;
- **Невъзможност за представяне в пълнота и запознаване** на широката публика с движимото КН.

НЕМАТЕРИАЛНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Силни страни

- **Частично запазени локални традиции** (в празничността и в домашните традиционни дейности като риболов, приготвяне на храна, изработка на дантела);
- **Изключително силна празнична традиция**;
- **Изградена система за представяне и популяризиране** на НКН посредством работата на читалищата, на музей „Старинен Несебър“, МИРГ и местната общност. и подкрепа от местната власт за развитие на фестивали и културни инициативи на територията на Общината

Слаби страни

- **Западане и отмиране на много от традиционните дейности и занаяти** на територията на общината;
- **Изчезването на много от живите практики**;
- **Комерсиализацията и постепенното превръщане на традиционното наследство в туристически продукт.**

Възможности

- **Засиленият интерес** през последните години в страната към традициите и към нематериалното културно наследство;
- **Любопитството на младото поколение** с неговия творчески заряд и неконвенционално мислене – като ресурс за възраждане и съхраняване на някои от застрашените традиции;

Заплахи

- **Неглижиране** на нематериалното културно наследство и неговата уязвимост в съвременния свят;
- **Неразбирането на ролята** на нематериалното културно наследство за устойчиво развитие във всяко населено място;
- **Недостатъчното разбиране** за това, че

- Повишената чувствителност на държавни и местни институции за това, че именно чрез традициите и живите практики може да се гради устойчив начин на живот и да се **развива смислен и стойностен културен туризъм**.

опазването на нематериалното културно наследство е възможно единствено и само с **участието на общностите и носителите**, които го поддържат като жива практика.

ИСТОРИЧЕСКИЯ ГРАДСКИ ПЕЙЗАЖ

Силни страни

- Съхранена е **характерната историческа връзка между морето и Старинния град**;
- **Частично запазен силует** на застрояването в Старинния град;
- **Запазен силует и образна и материална автентичност** на средновековните църкви;
- **Подобрение в прилежащата непосредствена среда** при част от археологическите обекти;
- Запазен е **характерът на уличната мрежа от Средновековието и църквите са разположени в съхранените във времето традиционни очертания на площадните пространства**;
- Стартирал процес на **подмяна на нехарактерните улични настилки**, като в голяма степен подмяната е приключила;
- **Запазени са местата** на съществуващите зелени площи за широко обществено ползване;
- **Ограничен е достъпът на автомобили** до защитената територия на Старинния град;
- **Провеждане на регулярен мониторинг** от страна на НИНКН и МК.

Слаби страни

- **Сериозна и необратима промяна на силуета** на застрояването на материка;
- **Нетипични намеси в улична настилка**;
- Историческата **среда при възрожденските къщи** е на места частично, на други силно компрометирана, а на трети – напълно променена;
- **Малка част от типичната за полуострова зеленина е съхранена**;
- **Променен е начина на оформяне на зелените площи**;
- **Периферията на полуострова** е претърпяла разширение с цел брегоукрепване и защита на целостта на културната ценност „Старинен град Несебър“, което е довело до промяна на природния ландшафт;
- **Промени в историческата среда** в следствие на бедствия и изменение на климата.

Възможности

- **Укрепването на устойчивостта** на наследената историческа среда към бедствия и изменение на климата;
- **Създаване на политика на национално ниво** за регенерация на историческата градска среда;
- **Финансова подкрепа от национални и международни донорски програми и фондове**;
- **Целенасочена дейност за изграждане на капацитет за провеждане на мерки** за възстановяване на историческата градска среда;
- **Партньорство на местната власт с местната общност и изграждане на капацитет**.

Заплахи

- **Продължаващи негативни промени** в историческата градска среда;
- **Липса на визия от страна** на органите, управляващи световната културна ценност;
- **Липса на политика на национално ниво** в посока вземане на мерки и експертна и административна подкрепа в прилагане на целенасочени действие за възстановяване на историческата градска среда

СОЦИАЛНИ ЦЕННОСТИ

Силни страни

- **Висока социална и духовна ценност** на „Старинен град Несебър“;
- Градска среда, **формирана от живота, поминъка и вярванията на местното население**;
- **Запазени средновековни църкви**, припомнящи, че градът е бил силен религиозен център;
- **Духът на мястото е запазен** в голяма степен независимо от историческите, религиозните и социални промени;
- **Запазени частично функции на обитаване** на Старинния град;

Слаби страни

- **Промяна на културния контекст още от началото на ХХ век**;
- **Частично отстъпване на функцията обитаване** в Старинния град пред силно развиващия се туристически отрасъл;
- **Повечето традиционни занаяти вече не се практикуват с изключение на рибарството**
- **Недоверие в институциите**;
- **Оттегляне на държавата след 1989 г.** от регулярното изпълнение на КРР по сгради НКЦ, които са частна собственост;

- **Стартирал процес на осъзнаване на необходимостта от гражданско участие** в процесите на опазването на КН на местно ниво;
- **Заявено желание на местната общност за запазване на статута на световно наследство на „Старинния град Несебър“.**
- Предвидена възможност за собствениците на сгради-НКЦ за кандидатстване за финансиране на проекти и/или изпълнение на КРР по програма „Опазване на недвижимото културно наследство“ към МК
- **Разбирането на местното население, че единствено държавата има ангажимент** към извършването на КРР по сградите НКЦ, частна и публична собственост.

Възможности

- **Използване на интегриран подход за управление** на световната културна ценност, предполагащ предприемане на действия отдолу-нагоре и отгоре-надолу;
- **Партньорство на местната власт с местната общност и изграждане на капацитет;**
- **Намиране на справедлив подход** за удовлетворяване на нуждите на местното население;
- **Съвременни тенденции за включване на местната общност и всички заинтересовани лица в опазването и управлението на КН;**
- **Тенденция към отразяване на интересите на всички страни** при провеждане на политиката за опазване и управление на КН.

Заплахи

- **Непостоянен диалог между заинтересованите страни** на местно, регионално и национално ниво;
- **Неосъзнаване на ценността на наследството и необходимостта от възстановяване на традиционните структури, строителни технологии и занаяти** от страна на местната общност и местната власт.

УПРАВЛЕНИЕ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

Силни страни

- **Устойчиво законодателство в сферата на опазване и управление на КН**
- **Ясно деклариран ангажимент на държавата** в НП за развитие „България 2030“ чрез включен Приоритет: Култура, наследство, туризъм и в Морския пространствен план на Република България (2021–2035);
- **Създаден механизъм за взаимодействие за опазване на световното КН на национално ниво** – междуведомствена комисия;
- **Създадена структура за опазване и управление на световното наследство на местно ниво;**
- **Синхронизиране на стратегическите документи на национално, регионално и местно ниво** – с приоритет КН;
- **Разширени територии за опазване на КН**, в континенталната част и по отношение на акваторията.
- **Използване на нови инструменти за управление:** оценки на въздействие върху наследството (ОВН);
- **Разширени партньорства** на местната власт с други общини, научни организации, НПО, в т. ч. МИРГ, ЦПА;
- **Създадени устойчиви механизми на местно ниво за финансиране** на културни инициативи и проекти – Културен календар и общински Фонд „Култура“;
- **Повишен капацитет** за планиране, привличане на средства от национални и международни донорски програми и изпълнение на различни видове проекти,

Слаби страни

- **Липса на стратегически документ за развитие на културата и опазване на КН**, в съответствие със ЗЗРК и ЗКН
- **Неактуализирана и труднодостъпна информация** за обектите КН и **сложна институционална рамка** за управление на КН на национално ниво;
- **Недостатъчен експертен капацитет и липса на обществен съвет** в сферата на опазване на КН на местно ниво;
- **Липса на програмно целево финансиране** за опазване на Световното наследство и обекти НКЦ частна собственост;
- **Недостатъчна активност и проектна готовност за финансиране** на обекти КН извън общинския център;
- **Ограничени знания и липса на проактивен подход** спрямо ценността на КН у местното население;
- **Слаба информираност** за възможностите и ползите от развитие на културното предприемачество и сред местното население.

<ul style="list-style-type: none"> свързани с КН; • Стартирал процес на дигитализация на КН от страна на общината (като резултат от приключил проект); • Засилен интерес и заявено желание за гражданско участие в опазването на КН на местно ниво. 	
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> • Гарантиране на защита и бъдеще на КН чрез План за управление (ПОУ), Общ устройствен план (ОУП) и Подробен устройствен план (ПУП); • Създаване на среда за партньорства и споделяне на управленски ангажименти и отговорности между различни институциите от публичния, стопанския и неправителствен сектор в полза на опазване на КН, включително и на мрежи с градове световно наследство; • Използване на международен добри практики и повишаване на взаимодействието с международни организации в сферата на опазването на КН за създаване на местен капацитет; • Създаване и привличане на експертен капацитет; • Ефективно използване на националните и европейски фондове и програми за финансиране и реализиране на наличните проекти за КРР и създаване на допълнителна проекта готовност; • Създаване на местни инструменти за финансиране и подкрепа на частните собственици на НКЦ; • Използване възможностите на високи технологии за управление, проучване, опазване, представяне и реклама на КН и местни културните продукти, вкл. чрез развитие на център за дигитализация и други. 	<ul style="list-style-type: none"> • Влошаване на атрибутите на ИСС и вписване на Старинния град в Списъка на световното наследство в риск; • Неефективно планиране и прилагане на секторни политики на национално ниво, свързани с опазване и управление на КН; • Липса на трайни ефективни практики за сътрудничество със заинтересованите страни при формиране на местни и национални политики; • Липса на финансиране за прилагане на политиката за опазване на КН; • Слаби инвестиции в нови технологии и в повишаване квалификацията на кадрите в областта на културата и наследството; • Недостатъчно развит капацитет на местните общности за включване и управление на инициативи за културно развитие; • Последващо отражение на Ковид пандемията и енергийната криза върху приходите в местния бюджет.

Таблица 24. SWOT анализ на основните характеристики на културното наследство на Община Несебър, в т.ч. на световната културна ценност „Старинен град Несебър“ за периода 2014–2021 г.

5

СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ

СТРАТЕГИЯ ЗА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО
НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР 2023-2032

5. Стратегическа част

5.1. Мисия на Община Несебър

МИСИЯ НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР:

- да осигури политическа, стратегическа, финансова и иновативна административна среда за утвърждаване на културната идентичност и осъществяване на устойчиво опазване и управление на културното наследство на територията на общината.
- да гарантира и обедини намерения, ресурси, участие и капацитет на местната власт и заинтересованите страни за съхранение на автентичността, целостта и атрибутите на изключителната световна стойност на „Старинен град Несебър“.

Дефинираната мисия на Община Несебър е в съответствие с дадените правомощия на местната власт от Закона за културното наследство, Закона за закрила и развитие на културата, Закон за устройството на територията, Закон за регионалното развитие и Закон за местното самоуправление и местната администрация.

5.2. Стратегическа рамка

Стратегическата рамка е изготвена съобразно Методологията за стратегическо планиране в Република България¹⁵⁵ и действащата правно-нормативна рамка в областта на културното наследство на национално, европейско и международно ниво. Рамката е аргументирана с изводите от изготвения ситуационен анализ, при който е изведена ценността на наследството на Община Несебър чрез подхода на ценностите, анализ на състоянието, нуждите и потенциала за развитие на Община Несебър, както и от заключенията на SWOT анализа. Предложената стратегическа рамка е съобразена със спецификата на културното наследство на Община Несебър, на обекта световно наследство „Старинен град Несебър“ и неговата ИСС.

Чрез стратегията се формулират мисията и приоритетите и се идентифицират резултати, които ще бъдат постигнати чрез обединяването на намерения, ресурси, участие и капацитет на местната власт и заинтересованите страни. В съответствие с **интегрирания подход на развитие**, Стратегията предвижда **обща и междусекторна рамка за действия**, отговаряща на местните специфики и предизвикателствата на съвременното ни и предназначена да служи на местната власт като основа за провеждане на координирана с другите сектори културна политика, гарантираща опазване на наследството и превръщането му във **фактор за устойчиво, съвместно и справедливо социално–икономическо и екологично развитие на общината**.

При създаването на стратегическата рамка е използван **ориентирания към резултатите подход**, който ЮНЕСКО припознава и въвежда в процеса на реформа на организацията, прилагайки го в средносрочните Стратегии: 37 С/4 за периода 2014–2021 г. и 41 С/4 за периода 2022–2029 година. Подходът е насочен към изместване на акцента от дейности, проекти и програми към постигане на ясни очаквани резултати, стремейки се да преодолее т.н. „капан на активността“,

¹⁵⁵ Методологията за стратегическо планиране в Република България на Съвета за административната реформа на Р България (2010)

т.е. на ежедневните задачи, при които се фокусира вниманието повече върху предприетите интервенции, отколкото върху постигането на крайните цели.¹⁵⁶

Резултатно ориентираното планиране (управление) е подходящо за Община Несебър, защото то дава общата и междусекторна рамка за действие, отговаряща на предизвикателствата на съвремението ни, както и възможностите за развитие на културното наследство на община и опазване на ИСС на Старинен град Несебър. Този подход ще засили взаимодействията и партньорствата, в подкрепа на интегрирани действия и обединяване на умения и ресурси в междусекторни теми.

Фигура 30. Йерархична връзка между компонентите на стратегическата рамка на Стратегията за културното наследство на Община Несебър (2023–2032)

5.3. Визия към 2032 г.

Стратегията формулира и утвърждава цялостна интегрирана визия за бъдещето на културното наследство на територията на Община Несебър и консолидира намеренията и дейностите на различните заинтересовани страни за постигането им, като основен фокус е поставен върху бъдещето на световната културна ценност (СКЦ) „Старинен град Несебър“.

Постигането на визията към 2032 година се основава на търсенето на баланс между опазване на наследството – (културно и природно), ефективно използване на ресурсите и превенция, адекватен отговор на потенциалните рискове и възможностите за подобряване на качеството на

¹⁵⁶ Results-Based Programming, Management and Monitoring (RBM) approach as applied at UNESCO. Guiding Principles (BSP 2010-2011). p.7

живот на местните общности, съобразено с изискванията за интегрирано опазване на околната, вкл. морската среда.

ВИЗИЯ КЪМ 2032 ГОДИНА

- Несебър – община със **съхранен уникален модел на синергия** между различните типове културно наследство (материално - наземно, подводно, движимо и нематериално).
- Културните ценности се използват като **движеща сила за устойчиво, съвместимо и справедливо развитие** на Община Несебър, на Старинния град и неговата изключителна световна стойност (ИСС).
- **Живият исторически град** е по-добро място за обитаване, работа, учене и посещение. **Повишено е качество на живот** на местното население, създадени са богати възможности за личностно и професионално развитие, укрепена е връзката и е засилено участието на заинтересованите лица в опазването и управлението на културното наследство.

5.4. Цели и приоритети

В Стратегията е дефинирана една обща стратегическа цел за културното наследство на Община Несебър и на „Старинен град Несебър“ и са определени три приоритета, релевантни към нея, предназначени да регулират политиката на местно ниво и изключително важни в глобален план. И трите стратегически приоритета са определени с еднаква тежест и отговарят на желаната посока на развитие на културното наследство на Община Несебър, като всеки от тях е подкрепен със специфични цели за постигане на определените резултати, използвайки подхода за управление, основано на резултатите.

Стратегическа цел

ОБЩАТА СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ е постигане на устойчиво, съвместимо и справедливо развитие на Община Несебър, основано на културното наследство и изключителната световна стойност (ИСС) на „Старинен град Несебър“.

Приоритети и специфични цели

Фигура 31. Стратегически приоритети и специфични цели за културното наследство на Община Несебър (2023–2032).

За поясняване на смисъла на трите стратегически приоритети са дефинирани общо девет специфични цели, тясно свързани с него и водещи политиката на Община Несебър към реализиране на общата стратегическа цел.

П.1. Устойчиво развитие на културното наследство

Възприемайки принципите на устойчивото развитие чрез укрепването на трите измерения: социално, икономическо и екологично, Община Несебър планира политиката си по отношение на културното наследство в синергия с други секторни политики, свързани с демографските промени, повишаване на качеството на живот, образованието, заетостта, опазване на компонентите на околната среда, конкурентоспособността на местната икономика, включително подобряването на средата за развитие на творчески и креативни индустрии, туристически и културни продукти и услуги от по-висок клас и др. Този подход ще осигури не само предпоставки и условия за постигане на визията и ефективното прилагане на настоящата стратегия, но ще допринесе и за постигане на приоритетите и целите за устойчивото развитие на Общината и на всички нива на планиране. Внимателното им интегрирани в системата за опазване и управление ще донесе полза за обекта световно наследство „Старинен град Несебър“ и ще подкрепи неговата изключителна световна стойност (ИСС).

Специфични цели към ПРИОРИТЕТ 1:

- **СЦ 1.1. Социално приобщаване**

СЦ 1.1. е насочена към местната общност с цел засилване на **усещането за идентичност и принадлежност** към културното наследство на Старинен Несебър и осъзнаване на **социалната му ценност**. Особено внимание е обърнато към **младежката аудитория** чрез прилагане на образователни програми съвместно с училищата с цел насърчаване на знанието и оценяването на наследството.

Тази специфична цел е насочена и към укрепване на уменията и капацитета на гражданското общество и публичния сектор за опазване на КН, в т.ч. сред практики, институции, заинтересовани общности по темите, свързани с културното наследство, както и създаване на експертни мрежи в широк интердисциплинарен и междусекторен спектър. Важен аспект е партньорството и подкрепата на изследователските и научните дейности по отношение културно наследство, разгледано в неговото изключително многообразие, и разработване на инструменти и насоки за обучение на разнообразни учебни среди и аудитории.

- **СЦ 1.2. Балансирано икономическо развитие**

СЦ 1.2. е насочена към повишаване на жизнения стандарт, благосъстоянието на местното население и **осигуряване на растеж, заетост, доходи и поминък** чрез насърчаване на инвеститори, **използване на европейски финансови механизми и външни донори**. Предвид потенциалната взаимна полза между обществото и наследството, е препоръчително да се използват **финансови стимули и данъчни облекчения за собствениците** на сгради НКЦ с цел устойчивото му опазване.

СЦ 1.2. е насочена и към балансирано икономическо развитие и използване на КН като ресурс за устойчиво развитие. Устойчивото управление на туризма също би генерирало ползи за местната общност чрез **ограничаване на въздействието на сезонния масов туризъм и насърчаване на целогодишното присъствие** на гости в общината. Основно внимание е насочено към повишаване на качеството на туристически продукт по отношение на категорията на местата за настаняване и заведенията за обществено хранене с цел преодоляване на констатирания дисбаланс със световното значение на културното наследство на „Старинния град Несебър“. Изключително важно е да се **развие имиджа на Несебър като дестинация за устойчив и отговорен културен туризъм** със специален акцент върху разнообразяването и подобряването на качеството на туристическите услуги.

- **СЦ 1.3. Устойчивост на климатични и екологични въздействия**

Сред най-големите рискове, заплашващи наследството са промените в климата, екстремните метеорологични явления, природните опасности и тези, предизвикани от човека.¹⁵⁷ В този смисъл СЦ 1.3. е насочена към защита на дефинираните ценности на културното наследство срещу природни бедствия и изменението на климата, локалните рискови фактори като ерозията и свлачищната дейност, както и към укрепване на капацитета за диагностика на съществуващи или възникващи проблеми и предлагане на ефективни иновативни решения за използване на възобновяеми енергийни източници и създаване на по-устойчива среда и общност.

¹⁵⁷ Средносрочна стратегия на ЮНЕСКО за периода 2022–2029, р. 24

СЦ 1.3. е насочена и към насърчаване на използването на инструменти като ОВОС, ОВКН и оценки за социалното въздействие при планиране на градското развитие, транспорта, инфраструктурата и управлението на отпадъците.

П.2.

П.2. Съвместимо развитие на културното наследство

Приоритет 2. е основно мотивиран от състоянието и процесите в Старинния град като жив исторически град, както и от разширяването на концепцията за наследството, признавайки неговото влияние върху цялостната среда, дължащо се на взаимодействието с човека. Приоритет 2. поставя важната тема за съвместимостта между функции, системи и процеси с цел опазване на живата екосистема на града, културния контекст, наследствения актив и историческата градска среда. Опазването на наследствените ценности, в т.ч. ИСС на историческия град, подобряването на качеството на живот на местната общност и преодоляването на предизвикателствата на съвременния живот, може да се постигне чрез осигуряване на баланс между интересите на различните заинтересовани лица и наследството. Важна насока за осъществяване на съвместимо развитие на КН на територията е вдъхване на нов живот на сгради НКЦ чрез адаптивно повторно използване, възвръщане на образната и по възможност материалната автентичност на жилищната възрожденска архитектура, подобряване на инфраструктурната осигуреност на Старинния град и едновременно с това насърчаване използването на традиционните знания и практики, както и утвърждаването на имиджа на културното наследство на общината.

Специфични цели към ПРИОРИТЕТ 2:

- **СЦ.2.1. Запазване на живия град, подобряване на качеството на живот на местната общност.**

СЦ.2.1. е насочена към подобряване на качеството на жизнената среда и преодоляване на предизвикателствата на съвременния живот чрез предприемане на мерки по отношение на инфраструктурата, благоустрояването и услугите за местната общност. Всичко това е необходимо да се реализира балансирано с уважение към културното наследство /историческата градска среда, чието устойчиво възстановяване (или регенерация) трябва да се осъществи съвместно с местната общност. В този смисъл е предвидено осигуряване на образователна, експертна и финансова подкрепа за частни собственици на сгради НКЦ за подпомагане на процеса за възвръщане на образната и по възможност материалната автентичност на характерната жилищна архитектура.

СЦ.2.1. обръща особено внимание на подкрепата на носителите на традиционни знания и умения с цел възвръщане на загубени практики или създаване на предпоставки за продължаване на традиционни занаяти и практики, местна кулинария, традиционни празници и ритуали.
- **СЦ.2.2. Опазване на КН на територията на Община Несебър и ИСС на „Старинен град Несебър“.**

СЦ.2.2. е насочена в две основни направления, първото от които е повишаване степента на проученост и представяне на всички видове културно наследство на територията на Община Несебър и на „Старинен град Несебър“, в т.ч. на материалното (недвижимото, движимото, подводното) и нематериалното КН.

Второто направление е фокусирано върху съхраняване на атрибутите, носещи изключителната световна стойност на „Старинен град Несебър“ и историческия градски пейзаж чрез възстановяване на традиционни строителни знания и практики и развиване на капацитет за тяхното изпълнение, повишаване на качеството на намесите по обектите недвижими културни ценности; както и чрез създаване на планови документи, регламентиращи възстановяването на историческия градски пейзаж и бреговата линия на материка.

- **СЦ.2.3. Представяне, интерпретиране, валоризация и популяризиране на КН**

СЦ.2.3. е насочена към използване на различни подходи за представяне, интерпретиране, популяризиране и утвърждаване на имиджа на културното наследство на общината. Намирането на иновативни решения чрез съвременните ИКТ за привличане на различни публики, дигитализирането на отделните видове наследство, създаването на бази данни и интерактивни платформи са част от посоките за реализиране на тази специфична цел.

Създаването на партньорства за обмен на добри практики за представяне на КН на национално и международно ниво е важна част от дейностите, предвидени за реализиране на тази цел.

Друг важен аспект е използването на потенциала на живите наследства и творческите индустрии за валоризиране на КН на територията на общината.

П.3.

П.3. Справедливо развитие на културното наследство

Справедливото развитие е „подход за посрещане на нуждите на общностите“¹⁵⁸ чрез политики и програми, които намаляват различията, като един от принципите му е опазването на културното наследство. В този смисъл Приоритет 3. е насочен към установяване на добро управление, основано на участието и принципите на равнопоставеност и баланс на интересите на местната общност и всички заинтересовани страни. Осъществяването на предвидима, отворена и реформаторска политика в областта на КН, обвързана с устройството на територията, опазване на КН и околната среда, ще спомогне за преодоляване на проблемите и ограничаване на отклоненията.

Приоритет 3. предвижда и провеждането на интегрирана политика по отношение на КН в унисон с европейските политики за използване на интегрирани териториални инструменти; насърчаване управлението на различни нива; привличане на по-широка маса от заинтересовани страни, както и създаване на благоприятна среда за нови партньорства.

Специфични цели към ПРИОРИТЕТ 3:

- **СЦ.3.1. Установяване на добро управление**

СЦ 3.1. е насочена към установяване на „добро управление“, в съответствие с адаптираните критерии на омбудсмана към българската обществена и институционална среда¹⁵⁹ за

¹⁵⁸ [Heritage and Sustainability: The Role of Equitable Development in Preservation - Smart Growth Online](#)

¹⁵⁹ Основните критерии за добро управление и добра администрация, са изведени в редица документи и актове на Съвета на Европа, Европейския съюз, ООН и международните финансови институции. Тези критерии са адаптирани от омбудсмана към българската обществена и институционална среда в документа „Политики на омбудсмана на Република България“ и са основни предпоставки за формирането на една компетентна и човечна администрация, работеща в услуга на гражданите и защитаваща обществен интерес:

- Върховенство на закона и на правата на човека.
- Прозрачност и ефикасност в работата на администрацията на всички нива.

провеждане на предвидима, отворена и реформаторска политика в областта на КН, обвързана с устройството на територията, опазване на КН и околната среда. „Доброто управление“ предполага усъвършенстване на правно-нормативната рамка по отношение на КН, прилагане на принципите на прозрачност, ефикасност и отчетност на работата на администрацията на всички нива, включване на гражданското общество в управлението, т.е. прилагането на управление, основано на участието и принципите на равнопоставеност и баланс на интересите на местната общност и всички заинтересовани.

- **СП.3.2. Насърчаване на интегрирания подход по отношение на наследството**

СП.3.2. е насочена в няколко посоки, една от които е провеждане на интегрирана политика по отношение на КН в унисон с европейските политики за използване на **интегрирани териториални инструменти** за преодоляване на различията на регионите¹⁶⁰. Стратегията предвижда създаването и провеждането на интегрирани инициативи и партньорски проекти за проучване и валоризиране на различните типове КН на територията на Община Несебър, както и проекти в партньорство с различни заинтересовани лица.

СП.3.2. е насочена към насърчаване на интегрирания подход по отношение на управлението на наследството, който е във фокуса на европейската политика¹⁶¹ за културно наследство през последните години.

- **СП.3.3. Иновации и достъп до КН**

СП.3.3. поставя в центъра хората, стимулирайки повишаването на степента на ангажираност към културното наследство на общината и Старинния град чрез разширяването на достъпа до него, в т.ч. физическия и дигиталния. Важен фокус е приобщаването към темите на културното наследство в неговия по-широк контекст, насърчавайки развитието на публики с акцент върху местните общности, децата и младите хора, както и хората с увреждания¹⁶² в контекста на политиката на ЮНЕСКО, ЕС и СЕ.

СП.3.3. е насочен към поставяне на фокуса върху хората, стимулирайки повишаването на степента на ангажираност към културното наследство чрез разширяването на достъпа до него, в т.ч. физическия и дигиталния. Важен фокус е приобщаването към темите на културното наследство в неговия по-широк контекст насърчавайки развитието на публики с акцент върху местните общности, децата и младите хора, както и хората с увреждания¹⁶³ в контекста на политиката на ЮНЕСКО, ЕС и СЕ.

-
- Отчетност на държавните и общинските органи.
 - Гаранции за гражданското участие в процеса на вземане на решения.
 - Равни възможности и приобщаване.
 - Политика на съгласието и баланса на интереси в обществото.

Източник: Институт за модерна политика, достъпен на:

<https://www.modernpolitics.org/3/%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%B5-1/>

¹⁶⁰ Програма за развитие на регионите 2021 – 2027 г. – Анализ на възможностите за прилагане на териториални инструменти, с.20

¹⁶¹ Съобщение на комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: За интегриран подход към културното наследство на Европа COM(2014) 477 final

¹⁶² Европейска рамка за действие по Културно наследство на Европейския съюз (2019)

¹⁶³ Европейска рамка за действие по Културно наследство на Европейския съюз (2019)

Корелация между дефинираните стратегически приоритети, специфични цели, резултати и индикатори за изпълнение и съответствие с Целите на устойчиво развитие на Плана 2030 на ООН и Националната програма за развитие „БЪЛГАРИЯ 2030“ е представена в следващата таблица.

СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Корелация между приоритети, специфични цели, резултати и индикатори за изпълнение и съответствие с Целите на устойчиво развитие на Плана 2030 на ООН и Националната програма за развитие „БЪЛГАРИЯ 2030“

ПРИОРИТЕТ	П.1. УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА КН		
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ	СЦ.1.1.Социално приобщаване	СЦ.1.2.Балансирано икономическо развитие	СЦ.1.3.Устойчивост на климатични и екологични въздействия
Съответствие с ЦУР на План 2030			
Съответствие с НП за развитие БЪЛГАРИЯ 2030	<p>П1 Образование и умения П2 Наука и научна инфраструктура П4 Кръгова и нисковъглеродна икономика П5 Чист въздух и биоразнообразие П9 Местно развитие П11 Социално включване П13 Култура, наследство, туризъм</p>		
ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ	<p>Р.1.1.1.Засилено усещане за идентичност и принадлежност на местната общност към наследството на „Старинен град Несебър“ и осъзнатост за социалната ценност на КН.</p> <p>Р.1.1.2.Укрепени умения и капацитет на гражданското общество и публичния сектор за опазване на КН</p>	<p>Р.1.2.1.Повишен жизнен стандарт и благосъстояние на местното население</p> <p>Р.1.2.2.Балансирано икономическо развитие и използване на КН като ресурс за устойчиво развитие и създаване на работни места.</p>	<p>Р.1.3.1.Адаптиране към климатичните въздействия и промени. Намален риск от бедствия и опазване на културното наследство</p> <p>Р.1.3.2.Опазена околна среда и културно наследство чрез намаляване на екологични въздействия, включително върху акваторията.</p>
ОБЛАСТИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ	ОБРАЗОВАНИЕ СОЦИАЛНА СФЕРА	ИКОНОМИКА	ЕКОЛОГИЯ ОКОЛНА СРЕДА
КЛЮЧОВИ ИНДИКАТОРИ ¹⁶⁴	<p>В съответствие с:</p> <ul style="list-style-type: none"> ЦУР 4, 10 11 и 17 (План 2030 на ООН) П1, П2, П9 и П 11 (БГ 2030) 	<p>В съответствие с:</p> <ul style="list-style-type: none"> ЦУР 4, 8, 11 и 14 П4, П9, П11 и П13 	<p>В съответствие с:</p> <ul style="list-style-type: none"> ЦУР 7, 11, 13 и 14 П5 и П11

¹⁶⁴ Global indicator framework for the Sustainable Development Goals and targets of the 2030 Agenda for Sustainable Development, found at: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/207/63/PDF/N1720763.pdf?OpenElement>

ПРИОРИТЕТ

П.2.

СЪВМЕСТИМО РАЗВИТИЕ НА КН

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ

СЦ.2.1. Запазване на живия град, подобряване на качеството на живот на местната общност

СЦ.2.2. Опазване на КН на територията на Община Несебър и ИСС на „Старинен град Несебър“

СЦ.2.3. Представяне, интерпретиране, валоризация и популяризиране на КН

Съответствие с ЦУР на План 2030

Съответствие с НП ЗА РАЗВИТИЕ БЪЛГАРИЯ 2030

ПЗ Интелигентна индустрия
 П8 Цифрова свързаност
 П9 Местно развитие
 П11 Социално включване
 П13 Култура, наследство, туризъм

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

Р.2.1.1. Качествена жизнена градска среда, съвместима с добрите практики за опазване и развитие на световното КН

Р.2.2.1. Повишена степен на проученост, консервация и социализация на недвижимото, движимото, подводното и нематериалното КН

Р.2.3.1. КН е представено и интерпретирано чрез съвременни подходи

Р.2.1.2. Подкрепени частни собственици на сгради НКЦ и на носители на традиционни знания и умения

Р.2.2.2. Опазени атрибути, носещи **изключителната световна стойност** на Старинен град Несебър и историческия градски пейзаж.

Р.2.3.2. Валоризирано, популяризирано културно наследство с **утвърден имидж**

ОБЛАСТИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ

ОБРАЗОВАНИЕ
 КУЛТУРА
 СОЦИАЛНА СФЕРА

КУЛТУРА
 КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

ТУРИЗЪМ
 ИНОВАЦИИ
 ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ

КЛЮЧОВИ ИНДИКАТОРИ

В съответствие с:
 • ЦУР 9, 11 и 17 (План 2030 на ООН)
 • П9 П11 (БГ 2030)

В съответствие с:
 • ЦУР 11, 14 и 17
 • П13

В съответствие с:
 • ЦУР 9, 11, 14 и 17
 • П3 и П8 и П13

ПРИОРИТЕТ

П.3.

СПРАВЕДЛИВО РАЗВИТИЕ НА КН

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ

СЦ.3.1. Установяване на добро, основано на участието управление

СЦ.3.2. Насърчаване на интегрирания подход по отношение на наследството

СЦ.3.3. Приобщаване и достъп до КН

Съответствие с ЦУР на План 2030¹⁶⁵

Съответствие с НП ЗА РАЗВИТИЕ БЪЛГАРИЯ 2030

П3 Интелигентна индустрия
П8 Цифрова свързаност
П9 Местно развитие
П10 Институционална рамка
П11 Социално включване
П13 Култура, наследство, туризъм

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

Р.3.1.1. Предвидима, отворена и реформаторска политика в областта на КН, обвързана с устройството на територията, опазване на КН и околната среда

Р.3.2.1. Проведена интегрирана политика по отношение на КН, съобразена с опазването на ИСС на Старинен град Несебър. Ограничаване на отклоненията.

Р.3.3.1. Осигурен по-широк достъп и видимост на КН

Р.3.1.2. Въведено управление, основано на участието и принципите на равнопоставеност и баланс на интересите на местната общност и всички заинтересовани страни по отношение на КН. Повишаване на капацитета

Р.3.2.2. Създадени и реализирани интегрирани инициативи и партньорски проекти

Р.3.3.2. Иновации и подобрен диалог чрез достъп до наследство.

ОБЛАСТИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ

Местно развитие
Културно наследство
Териториално развитие
Социална сфера
Екология
Околна среда
Образование

Политика
Управление
Дигитална среда

Политика
Управление

КЛЮЧОВИ ИНДИКАТОРИ

В съответствие с

- ЦУР 5, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 17 (План 2030 на ООН)
- П1, 5, 9, 11, 13

В съответствие с

- ЦУР 10, 11, 17
- П 3, 8, 11, 13

В съответствие с

- ЦУР 9, 11, 16, 17
- П 3, 8, 11, 13

Таблица 25. Стратегическа рамка за периода 2023-2032 година. Корелация между приоритети, специфични цели, резултати и индикатори за изпълнение и съответствие с Целите на устойчиво развитие на Плана 2030 на ООН и Националната програма за развитие „БЪЛГАРИЯ 2030“

¹⁶⁵ <https://culpeer-for-change.eu/bg/84/programa-2030#sdg-1>

5.5. Съответствие на визията, целите и приоритетите със стратегическата рамка и целите на устойчивото развитие

5.5.1. Съответствие на визията, целите и приоритетите със стратегическата рамка на европейско, макро-регионално, национално, регионално и местно ниво

При определянето на визията, целите и приоритетите за развитие на културното наследство на Община Несебър за периода 2023–2032 г. е осигурено съответствието със стратегически цели и приоритети за сектора на международно, европейско, макро-регионално, национално и регионално ниво, заложи в релевантните стратегически документи, а именно: Средносрочна стратегия на ЮНЕСКО за периода 2022–2029 г.; Стратегия за природното наследство на Центъра за световно наследство (2006); Стратегия за изграждане на капацитет за световно наследство на ЮНЕСКО (2011); Европейска стратегия за културно наследство за 21. век (2018), Заключение на Съвета относно културното наследство като стратегически ресурс за устойчива Европа (2014/С 183/08), Заключение на Съвета относно извеждането на преден план на културното наследство в политиките на ЕС (2018/С 196/05), Европейската стратегия за Дунавски регион, Актуализираната национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., Интегрирана стратегия за териториално развитие на Югоизточен район, Интегриран план за развитие на Община Несебър за периода 2021–2027 г., Стратегия за развитие на туризма на общинско ниво, Стратегията за водено от общностите местно развитие на местна инициативна рибарска група (МИРГ) „НЕСЕБЪР – МЕСЕМВРИЯ“ и Програма за устойчиво развитие на туризма в Община Несебър 2018–2024 година.

Стратегията е организирана и в съответствие с петте стратегически цели на Конвенцията от 1972 г., известни като „5Cs“ и включващи укрепване на **доверието** в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО, **опазване** на световното наследство, изграждане на **капацитет**, повишаване на обществената осведоменост, участие и подкрепа за световното наследство чрез **комуникация** и засилване на ролята на **общностите**.

5.5.2. Съответствие с целите на устойчивото развитие

Настоящата Стратегия за културното наследство на Община Несебър е в съответствие с целите на устойчивото развитие на ООН, отразени в Плана 2030, както и с целите на Националната програма за развитие „България 2030“, като е акцентирано върху тези, имащи стратегически принос в областите, в които влияе културното наследство.

Стратегията е основана и на всеобхватните принципи за **устойчивост в дългосрочна перспектива, равенство и зачитане на правата на човека**, дефинирани от ЮНЕСКО в **Политиката за интегриране на перспектива за устойчиво развитие в процесите на Конвенцията за световното наследство**¹⁶⁶ и тълкувани в светлината на Устава на ООН и Програмата до 2030 г. Тези принципи обхващат не само защитата на ИСС на обекта световно културно наследство „Старинен град Несебър“, но и наследството на територията на цялата община и обръщат внимание на благосъстоянието на настоящите и бъдещите поколения.

¹⁶⁶ Policy Document for the Integration of a Sustainable Development Perspective into the Processes of the World as adopted by the General Assembly of States Parties to the World Heritage Convention at its 20th session (UNESCO, 2015) Heritage Convention

5.6. Финансиране на изпълнението на стратегията

Стратегията е платформа за координиране на политиките, чието финансово обезпечаване се осъществява чрез различни източници, като тя не разпределя финансов ресурс. Предвидените интервенции ще бъдат финансирани със собствени или средства от държавния бюджет, средства от различни оперативни програми, вкл. Програмата за морско дело, рибарство и аквакултури и Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за програмен период 2021-2027 г, национални или от други международни донорски програми. Възможно е финансиране със заемни средства и чрез осигурени публично-частни партньорства или дарения от физически и юридически лица и други. Не за всички идентифицирани дейности е необходим финансов ресурс.

Планирането, разходването и отчитането на средствата в общинския бюджет ще се осъществи при спазване на изискванията на Закона за публичните финанси и Наредбата за условията и реда за съставяне на три годишна бюджетна прогноза за местни дейности, за съставяне, приемане, изпълнение и отчитане на бюджета на Община Несебър. Общинската финансова политика следва да предвиди обвързването на определените цели и дейности, заложи в стратегията с финансовите ресурсите и очаквания ефект за населението. Изпълнението на предвидените дейности ще бъде предвидено в бюджетните прогнози за съответните години на действие на Стратегията и ще намери отражение в капиталовата програма на общината, както и в финансирането на дейностите по организирането и предоставянето на публични услуги, финансирани чрез делегирани от държавата и местни дейности. Предвижда се оптимизиране на процесите на планиране, осигуряване на устойчивост на съществуващите механизми и инструменти за подкрепа на инициативите на културните организации и други заинтересовани страни – Фонд „Култура“, Годишна програма за подкрепа на дейността на читалищата, както и създаване на нови инструменти като Годишна програма за развитие на туризма, инструмент за финансиране на дейности по културния календар, въз основа на конкурсен принцип и други, както и завишаване на бюджетите за дейност, отнасяща се до устойчивото опазване на културното наследство според предвидените стандарти в държавно делегираните дейности и други.

5.7. Водещи принципи при изпълнение на Стратегията

Стратегията за опазване на културното наследство на Несебър е разработена при зачитане на принципите за „добро управление“ и на „Правилата за мониторинг, контрол и последваща оценка при изпълнението на конкретните политики от общинската администрация“, изготвени в изпълнение на проект: „Ефективна координация и подобряване на процеса на формиране на общински политики в Община Несебър“, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ № 13-13-78/09.12.2013 г. на Оперативна програма „Административен капацитет“ и приети с решение на Общински съвет – Несебър.

Като инструмент за добро управление, Стратегията цели спазване на **следните принципи** при нейната реализация:

- **Прозрачност:** Информацията за процедурите и стратегическите документи на общинската администрация следва да е публично достъпна на заинтересованите страни, за да бъдат разбирани, наблюдавани и оценявани прилаганите публични местни политики. Прозрачната система на управление на местно ниво включва ясни процедури за публично вземане на

решения и отворени канали за общуване между заинтересованите страни и общинските служители

- **Отчетност:** Предоставяне на публична информация относно степента на постигане на целите при прилагане на политиките; за устойчивото използване на ресурсите и обществените въздействия.
- **Отговорност на управлението:** Необходимо е общинската администрация постоянно да отчита интересите на всички целеви групи и заинтересовани страни при реализацията на политиките и стратегическите приоритети и да осигури непрекъснато във времето посрещане на нуждите и законно обосноваваните очаквания на гражданите от страна на местната власт;
- **Компетентност и капацитет, иновации и отвореност за промени:** Гарантиране, че местните представители на населението, както и назначаемите служители, са в състояние да изпълняват своите задължения. Въвеждане на нови решения и добри практики.
- **Качество на изпълнението на публичните политики и на постиганите резултати:** Подобряване и развиване на капацитета на общинската администрация за реализация на политиките.
- **Публично партньорство** между местните институции, гражданите и техните организации. Механизмите за участие предполагат: участие на гражданите във вземането на решения и в оценяването и предвиждането на промени при реализацията на публичните политики и програми. То може да бъде осъществено пряко или косвено чрез легитимните институции, които представляват техните интереси.
- **Инструменти за постигане на съгласие:** Доброто управление отчита и съгласува различните интереси, за постигане на широко съгласие в полза на общността по политиките и процедурите за реализирането на стратегическите документи. В процеса на мониторинг и оценка на публичните политики, заинтересованите страни получават възможност за влияние върху тях.
- **Ефективност и ефикасност на политиките:** Общината постига резултати, които отговарят на обществените нужди и гарантира постигане на целите чрез устойчиво използване на наличните ресурси. Лидерите и обществеността изграждат широка и дългосрочна перспектива за добро управление и развитие.
- **Съгласуваност между краткосрочни и дългосрочни цели:** Постигане на баланс между политиките за ускоряване на растежа, увеличаване на заетостта и опазване на околната среда.

6

СИСТЕМА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА

СТРАТЕГИЯ ЗА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО
НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР 2023-2032

6. Система за наблюдение и оценка на изпълнението на стратегията

Цел на системата за наблюдение и оценка на изпълнението на Стратегията за културно наследство на Община Несебър е създаването на предпоставки за постигане на максимална ефективност и ефикасност на изпълняваната секторна политика, като част от политиката за устойчиво развитие на Община Несебър. На база на осигурените основни данни, необходими за извършване на оценка на процесите се проследява степента на изпълнение на планираните цели и съответствието на Стратегията с променящите се условия. Надеждната информация за изпълнението на стратегическия документ и нейният навременен анализ допринасят за формиране на правилни управленски решения за постигане на интегрирано устойчиво опазване и бъдеще на наследството, както и ефикасно разходване на ресурси за реализация на планираните дейности и проекти. Сред основните задачи на системата са постигането на пълноценна координация и взаимодействие на участващите структури и успешно публично представяне на резултатите от наблюдението.

6.1.Наблюдение на изпълнението на Стратегията

Системата за наблюдение и оценка на изпълнението включва следните подсистеми:

- индикатори за наблюдение и оценка на реализацията на Стратегията;
- източници, начини и периодичност за събиране, обработка и анализиране на необходимата информация;
- органите, участващи в наблюдението, организация и методите на тяхната работа;
- докладване и осигуряване на информация и публичност за реализирането на Стратегията.

6.1.1. Система от индикатори

Системата от индикаторите е неизменна част от цялостната система за наблюдение, оценка и актуализация на стратегическите документи и е свързана с ключови индикатори, отчитащи изпълнението на Целите за устойчиво развитие 2030 на ООН от ЮНЕСКО (в т.ч. наблюдаваните от ЮНЕСКО индикатори, заложи в Средносрочната стратегия за периода 2022-2029 г.¹⁶⁷ и тематични индикатори за култура в Програмата до 2030 г.¹⁶⁸). Ключовете индикатори са привързани и към Приоритетите на Националната програма България 2030. Системата от индикатори е основен обективен инструмент за проследяване изпълнението на Стратегията.

Изборът на подходящи индикатори се базира на специфичните характеристики на стратегическата част на документа и съвременните методи за наблюдение на стратегическото планиране. Индикаторите обхващат широк набор от теми, които пряко касаят икономическото, социалното и екологичното развитие на общината, управлението на културното наследство, участието на местна общност, създаването на капацитет и др., отразяващи изпълнението на приоритетите и специфичните цели на Стратегията и постигането на заложените резултати.

¹⁶⁷ Средносрочната чу стратегия за периода 2022-2029 г, с.13

¹⁶⁸ Тематични индикатори за култура в Програмата 2030, достъпни на: <file:///C:/Users/Milena/Downloads/371562eng.pdf>

6.1.2. Източници на информация, начини и периодичност за събиране, обработка и анализ

Успешното реализиране на Стратегията изисква тя да бъде адекватно информационно осигурена чрез набирането на необходимите количествени и качествени данни и друга релевантна информация. Количествените данни подлежат на статистическа обработка, докато качествените се описват. Те следва да разкриват реалното състояние и да отговарят на целите на мониторинга, да са достатъчно достоверни и надеждни.

Информацията и данните за наблюдението и оценката на изпълнението на Стратегията ще се събират, обработват и анализират ежегодно от Националния статистически институт, Териториално статистическо бюро – Бургас, Единна система за туристическа информация, Министерство на културата и НИНКН, ИСУН, публични регистри, представителни проучвания на местната администрация, неправителствени организации и експертни колективи.

За целите на мониторинга ще бъдат използвани и двата вида методи:

Методи за набиране на количествени данни

- Анализ на статистически данни – данните се получават от националната статистика, от други институции, поддържащи статистика за културата и културното наследство и други за релевантни за изпълненото на стратегията сфери – общинската администрация, бенефициенти, реализиращи проекти, и др.
- Анализ на документи – проучванена основните документи, материали и отчети / доклади, както и на публикации в пресата, публични анализи и други общодостъпни материали.
- Проучвания – за да бъде представителна за територията на общината извадката следва да бъде с необходимата степен на представителност. Резултатите от проучванията са източник на информация за мненията и нагласите на изследваната съвкупност.

Методи за набиране на качествени данни

- Интервю – извършва се чрез отворен тип въпроси. Цели се да се установи напредъка, трудностите и промените по време на изпълнението на Стратегията, да се идентифицират причинно-следствените връзки, както и възможни корекции и подобрения.
- Фокус групи – провеждане на дискусии в структуриран вид на заинтересованите лица, водени от опитен модератор за насочване към предварително определени въпроси с цел изясняване по темата. Групите не следва да са големи (поради трудността от моделиране) и по тази причина резултатите и изводите от този метод не могат да се считат за напълно представителни, но дават възможност за формулиране на хипотези по дадени аспекти на политиките и търсене на отговор на евентуални проблеми.
- Наблюдение чрез участие – представлява формирането на работна група за наблюдение на въздействието на определената политика, като целта е проучване на различните мнения на заинтересованите страни с тяхно участие, за получаване на една по-независима и разностранна оценка.

Обработката, навременният и надежден анализ на данните са ключови за функционирането на системата за наблюдение. Аналитичните дейности ще бъдат насочени към:

- Търсене на тенденции, сравнения, групиране или други взаимовръзки между данните
- Оценяване на действителното представяне спрямо планираните цели и/или спрямо базовите стойности на индикаторите

6.1.3. Органи за наблюдение на изпълнението на Програмата, организация и методи на тяхната работа

Основните участници са Общински съвет - Несебър, кмета на общината, кметовете и кметските наместници, ресорните заместник-кметове, членовете на Обществения съвет за закрила на културното наследство, специализираните дирекции и отдели в местната администрация, държавни институции, общински второстепенни разпоредители и общински предприятия, осигуряващи информация, всички заинтересовани страни на гражданското общество и бизенеса, професионалните общности и експертни екипи.

Общинският съвет определя политиката за закрила и развитие на културата и опазване на културното наследство на територията на община Несебър и съгласно ЗКН има правомощия по отношение на приемането на Стратегията на културно наследство и е ръководният орган на местното самоуправление по отношение на контрола и наблюдението на изпълнението на стратегическия документ.

Кметът на общината организира наблюдението на стратегическия документ.

Основният инструмент за наблюдение и оценка на реализацията на Стратегията е годишният доклад, подготвян в началото на всяка година от програмния период, с изключение на първата. Кметът въвежда и контролира процедурата за подготовката на доклада с подкрепата на местната администрация и Обществен съвет за закрила на културното наследство.

Обществен съвет за закрила на културното наследство към настоящия момент не е създаден, а в ЗКН не са предвидени конкретни правомощия и отговорности за него. Престои да бъде иницирано създаването му и да бъдат регламентирани чрез правилник неговото устройство, състав и правомощия. Местната власт и част от заинтересованите страни са заявили това желание в хода на подготовката на стратегията. Предвижда се Общественият съвет да бъде изграден по аналогия на съвета по туризъм в общината. Чрез него в процеса на наблюдение на изпълнението на Стратегията ще участват заинтересуваните органи, организации, физически и юридически лица при спазване на принципа за партньорство, публичност и прозрачност. Съветът ще има правомощия свързани с предоставяне на експертиза, координация и консултиране на местната власт по прилагане на политиката за опазване на културното наследство и изпълнението, наблюдението и оценката на Стратегията. Членовете му ще подпомагат процеса на събиране на информация, ще участват в обсъжданията и ще изразяват становища по обсъждани теми, вкл. по представения годишния доклад и необходимостта от подобряване изпълнението или повишаване на ефективността на процеса на наблюдение в случай на установяване на проблеми и пропуски. Съветът ще може да предлага за изпълнение на мерки за осигуряване на информация и публичност относно постигнатите резултати от наблюдението с цел да се гарантира прозрачност при изпълнението на документите за стратегическо планиране на местното ниво. След разглеждане и становище от този орган документът ще се внесе за разглеждане и одобрение от Общинския съвет – Несебър. Като част от провеждания контрол на дейността и решенията на ОБС, приетото решение от местния парламент заедно с Годишния

доклад се изпращат до **Областния управител на област Бургас**. Предвид взетото решение на МС за формиране на **Междуведомствена комисия относно бъдещето на Световната ценност „Старинен град Несебър“** и дадените ѝ правомощия, докладът се внася за сведение и обсъждане в комисията чрез **Министъра на културата**. Специализираните дирекции и отдели в общинската администрация активно се включват във всички етапи на разработване и реализация на Стратегията. Тяхната роля е да осъществяват необходимата комуникация и координация с всички останали участващи страни. Съществена роля имат и в предоставянето на експертна дейност при подготовката на годишните доклади.

Екип за наблюдение на изпълнението на Стратегията

Съществена функция на кмета е планирането на вътрешна организационна структура, в която детайлно да са разпределени задълженията на специализираните общински дирекции и отдели, осъществяващи или подпомагащи процеса по наблюдение. Препоръчва се кметът на общината да определи със заповед Оперативна група за наблюдение и оценка на Стратегията (ОГНОС). В групата задължително се включват представители на всички дирекции от специализирана администрация, имащи отговорност по изпълнение на политиката за опазване на културното наследство, устройство на територията и транспорта, бюджет и управление на проекти и програми. Към ОГНОС могат да се привличат външни експерти, ангажирани с тематиката по опазване на културното наследство, културата и туризъма.

Оперативна група за наблюдение и оценка на Стратегията (ОГНОС) ще изпълнява следните основни функции:

- Създаване и поддържане на база данни относно изпълнението на Стратегията;
- Анализирание и актуализиране на показателите за наблюдение на изпълнението;
- Извършване на текущ и периодичен преглед на постигнатия напредък по изпълнението на Стратегията;
- Анализирание на изпълнението на приоритетите и степента на постигане на резултатите, заложи в Стратегията и изготвяне на доклади;
- Разглеждане на резултатите от междинната и заключителната оценка на изпълнение на Стратегията;
- Други, възложени в заповедта на кмета

Наблюдения и доклади се извършават и представят по установения ред при спазване на следния времеви график и при обективни обстоятелства по задължение и необходимост:

- Ежегодни наблюдения и изготвяне на годишен доклад за изпълнението и напредъка по реализацията на Стратегията.
- Наблюдения в условия на необходимост – при сериозна промяна в ситуацията, не задоволително постигане на резултатите, при възлагане от страна на ОбС или Кмета на общината в качеството му на председател на Консултативния съвет.
- Наблюдения във връзка с цялостното изпълнение на Стратегията.
- Годишните доклади за наблюдение на изпълнението на дейностите, осигуряват информация за изготвяне на нейната междинна и последваща оценка.

Ролята на секретариат на Обществения съвет и ОГНОС ще се изпълнява от отдел „Несебър - световно наследство“. Отделът ще съхранява документацията и информацията, изготвените доклади, както и ще осигурява дейностите по публичност и разпространение на резултатите от оценката, гарантирайки прозрачност на извършените действия и информацията за тях.

Финансовото и техническото обезпечаване на дейността по наблюдението на изпълнението на Стратегията се осигуряват от бюджета на община Несебър.

6.1.4. Подсистемата на докладване и осигуряване на информация и публичност за реализирането на Стратегията

Годишният доклад за наблюдението на изпълнението на дейностите, предвидени в Стратегията, е инструментът за обобщаване и представяне на резултатите от нейното прилагане и трябва да съдържа информация за:

- социалните, икономическите и екологичните промени в рамките на общината и прилежащата ѝ външна среда на Община Несебър, както и влиянията на промените върху изпълнението и предвижданията на Стратегията;
- степента на изпълнение, постигнатите резултати и въздействия от изпълнението на целите на Стратегията;
- действията на компетентните органи и субекти с цел осигуряване на ефективност и ефикасност и конкретните резултати от изпълнението на задълженията от страна на изпълняващите Стратегията, вкл.:
 - ✓ мерки за наблюдение и създадени механизми за събиране, обработване и анализ на данни;
 - ✓ преглед на проблемите, възникнали в процеса на изпълнение на Стратегията през съответната година и мерки за преодоляването им;
 - ✓ действия за постигане на необходимото съответствие с изпълнението на другите секторни политики, ПИРО, планове и програми валидни за територията на общината и целите на интегрираното регионално и пространствено развитие;
 - ✓ мерки за прилагане принципа на партньорство;
 - ✓ мерки за осигуряване на информация и публичност на действията по изпълнение на Стратегията;
- заключения и мотивирани предложения за подобряване на системата за наблюдение, както и за цялостния процес по изпълнението на стратегическия документ.

Изводите от съдържанието на докладите ще бъдат информационната основа за междинната и последващата оценка на изпълнението на Стратегията.

Изключително важен е принципа на партньорство и информираност на всеки от етапите на изготвяне, наблюдение и оценка на Стратегията. В бъдещ етап е задължително въвличането на институции, предоставящи нужната информация за проследяване на Стратегията, съобразно техните правомощия, както и представители на неправителствени организации, частния сектор, образователните и културни институции, професионалните общности, заедно с отделни жители в общината. Създаването на единна система за взаимодействие позволява всеобхватно наблюдение на изпълнението на стратегическия документ и точна оценка на неговият прогрес или ограничено прилагане.

След обсъжданията на годишните доклади в рамките на ОбС следва да се организира публичното му представяне и разпространяване, което е задължение на общинската администрация. Приложимите методи за дейността са публикуване на интернет страницата на общината, използване на местните медии и препращането на документа на ключовите партньори по реализацията на Стратегията. При обсъждане и провеждане на срещите, освен

запознаване трябва да се обобщи и съхрани общественото мнение, като ресурс за следващите годишни доклади.

6.2. Оценка на изпълнението на Стратегията

Изпълнението на Стратегията подлежи на междинна и последваща оценка.

Междинната оценка е ключов инструмент от системата за наблюдение на изпълнението на Стратегията и представлява продължение на изготвените вече годишни доклади. Като междинен етап на оценяване е предвидена 2027 година.

Междинната оценка следва да проследи:

- досегашния прогрес на Стратегията;
- актуалността ѝ спрямо настъпилите промени в средата;
- ефективността на координацията между компетентните органи.

Междинната оценка се изработва от експертен екип при взаимодействие между всички заинтересовани страни. Оценката представя дейностите по събиране и обработка на информация, приложение на системата от индикатори и формулиране на насоки за корекция на стратегическия документ. Междинната оценка следва да се извърши от независим екип с нужната експертиза и с активното съдействие на общинска администрация, държавните институции и заинтересованите страни, предлагащи необходимата информация и своите гледни точки. Кметът на общината внася за разглеждане Междинната оценка за становище и обсъждане в консултативния съвет, а след това внася документа за обсъждане и одобрение от ОбС.

Заклучителна / последваща/ оценка

Последващата оценка на изпълнението на Стратегията се извършва до една година от приключването на нейното действие. Тя е част от цикъла на стратегическо планиране и има за цел не само да констатира нивото на постигане на стратегическите цели, приоритети и очакваните резултати, но и да послужи като коректив на цялостния процес на развитие и управление на секторната политика. Този вид оценка може да бъде основа за качествено планиране и последващо надграждане при създаването на стратегически документи за следващия десетгодишен период, както и да даде насоки за разработване или изменение на местната политика, свързана с културното наследство. При последващата оценка се набляга на въздействието, ефикасността и ефективността, като същевременно се разглежда устойчивостта на постигнатото въздействие и се определят основните фактори за неговия успех или неуспех.

6.3. Актуализация на стратегията

Междинната оценка констатира и при необходимост аргументира нуждата от актуализация на Стратегията. На основание на обосновани изводи на междинната оценка може да се престъпи към актуализация на стратегическия документ. Сред мотивите за актуализация могат да бъдат динамични социални и икономически процеси на общинско ниво, заедно с възникнали съществени изменения в екологичната обстановка. Към тези обстоятелства се присъединяват и важни промени в законодателната и стратегическата рамка – набора от европейските и националните нормативни и стратегически документи, основните политики и секторните планове и програми. Междинната оценка следва да оцени значимостта на настъпилите изменения и адекватността на Стратегията спрямо тях. Както и да предложи на база анализ преформулиране на приоритетите/специфичните цели, както и промяна в дейности и други. В

случай на необходимост от приемане на актуализиран стратегически документ, същият се приема със срок за изпълнение до оставащото време на предвидения времеви обхват на стратегията. Приема се по реда на утвърждаване на настоящата стратегия от ОБС– Несебър.

При евентуална необходимост от актуализация на Стратегията ще бъдат проведени обсъждания с всички заинтересовани страни и в рамките на Обществения съвет по закрила на КН. В съответствие с нормативната уредба документът ще бъде представен и публично обсъждан, като бъдат отразени бележките и преди внасянето на документа в ОБС.

Резултатите от наблюдението и оценката на изпълнението на Стратегията ще се обсъждат и приемат от Консултативния съвет при кмета на Община Несебър. Председателят на Консултативния съвет ще внася за обсъждане и одобрение от Общинския съвет доклади за резултатите от междинната и последваща оценка на изпълнението на Стратегията.

След изготвянето на доклада следва да се организира публичното му представяне и разпространяване – задължение на общинската администрация. Приложимите методи за дейността са публикуване на интернет страницата на общината, използване на местните медии и препращането на документа на ключовите партньори по реализацията на ОПР /подготвената контактна листа/. Поредицата от събития завършва с организиране и провеждане на публична дискусия, въвличаща компетентните органи, заинтересованите страни и професионалните общности. На срещите, освен запознаване с резултатите, трябва да се обобщи и съхрани общественото мнение, като ресурс за следващите годишни доклади.

6.4. Матрица с индикатори за наблюдение и оценка на Стратегията за културно наследство на Община Несебър за периода 2023–2032 г.

ПРИОРИТЕТ	П.1. УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА КН				
СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ	СП.1.1. Социално приобщаване				
ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ	ВРЪЗКА С ИНДИКАТОРИ НА ЦУР 2030	ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА	МЕРНА ЕДИНИЦА	ЦЕЛЕВА СТОЙНОСТ	
Р.1.1.1.Засилено на усещане за идентичност и принадлежност на местната общност към наследството на „Старинен град Несебър“ и осъзнатост за социалната ценност на КН.	 4.7. Придобиване на знанията и уменията, необходими за насърчаване на устойчивото развитие и устойчив начин на живот, насърчаване на култура на мир, разбиране и оценяване на културното многообразие и приноса на културата за устойчиво развитие. *	Проведени инициативи, в т.ч. обучения и публични лектории, насочени към младежката аудитория и др.	брой	5 бр.	
		Реализирани младежки стажове, в т.ч. ученици и студенти, насочени към опознаване на КН.	брой	3 бр.	
		Изготвени печатни и дигитални материали за подрастващото поколение с фокус културно наследство	брой	3 бр.	
Р.1.1.2.Укрепени	4.7.1. образование за устойчиво развитие, национални образователни политики; учебни програми; подготовка на учителите. **				

умения и капацитет на гражданското общество и публичния сектор за опазване на КН		10.2 Насърчаване на социалното приобщаване. *	Проведени събития за социално приобщаване, в т.ч. информационни кампании, публични изяви и др.	брой	2 бр.
		11.4 Засилване на усилията за опазване и съхранение на световното културно и природно наследство. *	Проведени разяснителни кампании/срещи за ценността на КН на Община Несебър, в т.ч. на „Старинен град Несебър“.	брой	3 бр.
			Проведени кампании за събиране на архивни материали от частни и публични архиви.	брой	1 бр.
			Проведени инициативи, в т.ч. доброволчески дни за различни възрастови групи с включване в дейности по опазване на КН.	брой	2 бр.
	17.16 Укрепване на глобалното партньорство за обменяне и споделяне на знания, опит и технологии.	Реализирани партньорски инициативи за популяризиране на КН на Несебър като част от наследството на България, Черноморския регион и Югоизточна Европа. (в т.ч. и нематериалното КН)	брой	2 бр.	
		Реализирани общи инициативи с побратимени градове			
		Партньорски проекти с изследователските и научните организации	брой	5 бр.	

Забележка: Разгледаните индикатори отговарят на следните приоритети в Националната програма „България 2030“: П1, П2, П9 и П 11.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ		СЦ.1.2. Балансирано икономическо развитие			
Р.1.2.1.Повишен жизнения стандарт и благосъстояние на местното население		4.4 Професионални знания и умения сред младежите и възрастните за увеличаване на трудовата заетост, увеличаване на работни места.*	Реализирани обучения	брой	5 бр.
	Р.1.2.2.Балансирано икономическо развитие и използване на КН като ресурс за устойчиво развитие и създаване на работни места.		8.3. Насърчаване на, създаването на работни места в секторите култура (в т.ч. в областта на КН) и туризъм. *	Разработени нови програми за заетост с фокус върху опазване и популяризиране на КН	брой
Програма за включването на туристи в дейности по опазването на КН				брой	1 бр.
8.9. Политика за устойчив туризъм *		Проведени нови културни инициативи (в т.ч. включващи представяне на КН) извън летния сезон	брой	6 нови инициативи	
		Повишен интерес в областта на културния туризъм: Повишена посещаемост на музейните обекти (бр. посещения за 2021 г. – 56 312)	Брой	Нарастване с 15% годишно	

	11.a Стимулиране на използването на наследството като ресурс за икономическо развитие.	на на	Реализирани информационни кампании за участие за финансиране на проекти от донорски и други организации на национално и европейско	брой	4 бр.
	14.7. Увеличаване на икономическите ползи от устойчивото използване на морските ресурси, включително чрез устойчиво управление на рибарството, аквакултурите и туризма.	на от	Развити нови проекти/дейности от местната рибарска инициативна група	брой	3 бр.
			Създадени нови местни марки и производство на уникални и екологично-чисти продукти с висока добавена стойност.	брой	3 бр.

Забележка: Разгледаните индикатори отговарят на следните приоритети в Националната програма „България 2030“: П4, П9, П11 и П13.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ		СЦ.1.3. Устойчивост на климатични и екологични въздействия			
P.1.3.1. Адаптиране към климатичните въздействия и промени. Намалване на риска от бедствия за опазване на КН		7.2. Насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници	Изпълнени мерки и дейности от Програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива в Община Несебър	В съответствие с Програмата	
		11.4 Опазване и съхранение на културно и природно наследство.	Изготвени ОВОС и Оценки за въздействие върху КН	брой	1 бр.
P.1.3.2. Опазена околна среда и културно многообразие чрез намаляване на екологични въздействия, включително върху акваторията.		11.6 Намалване до 2030 г. на вредното въздействие на градовете върху околната среда на глава от населението, включително като се обръща особено внимание на качеството на въздуха и управлението на градските и други отпадъци.	Намалено ниво на отпадъците	кг/ж/г.	Начална ст-ст 985 кг/ж/г. (към 2019)
		13.1. Устойчивост на климата и бедствията*. 13.b Увеличаване на капацитета за ефективно планиране и управление, свързано с изменението на климата.	Проведен мониторинг върху състоянието на недвижимото КН, в т.ч. на археологическите обекти под вода	брой	5 бр.
		14.1. Намалване на замърсяването на морската среда, морските отпадъци и биогенното замърсяване. 14.5 Опазване на крайбрежните и морски райони*.	Развити партньорски програми за устойчиво опазване на Черно море, популяризиране на ресурсите и богатствата му, вкл. по линия на черноморското сътрудничество	брой	1 бр.

Забележка: Разгледаните индикатори отговарят на следните приоритети в Националната програма „България 2030“: П5 и П11.

ПРИОРИТЕТ	П.2.	СЪВМЕСТИМО РАЗВИТИЕ НА КН			
СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ	СП.2.1. Запазване на живия град и подобряване на качеството на живот на местната общност				
ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ	ВРЪЗКА С ИНДИКАТОРИ НА ЦУР 2030	ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА	МЕРНА ЕДИНИЦА	ЦЕЛЕВА СТОЙНОСТ	
Р.2.1.1. Качествена жизнена градска среда, съвместима с добрите практики за опазване и развитие на световното КН		9.1. Качествена инфраструктура	Повишен брой места за паркиране	брой	Завишава не с 15% до края на периода
			Завършена подмяна на настилката с каменна такава в Страниния град	%	100%
Р.2.1.2. Подкрепени частни собственици на сгради НКЦ и носители на традиционни знания и умения		11.4 Опазване и съхранение на културно и природно наследство.	Програма и механизми за подкрепа и консултиране на частни собственици на НКЦ	брой	1 бр.
				17.17. Насърчаване и развитие на ефективни публични и публично-частни партньорства	брой
<i>Забележка:</i> Разгледаните индикатори отговарят на следните приоритети в Националната програма „България 2030“: П9 и П11.					
СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ	СП.2.2. Опазване на КН на територията на Община Несебър и ИСС на „Старинен град Несебър“				
Р.2.2.1. Повишена степента на проученост, консервация и социализация на недвижимото, движимото, подводното и нематериалното КН		11.4 Опазване и съхранение на културно и природно наследство*.	Създадени програми за допроучване на археологически обекти	брой	1 бр.
			Брой проучени обекти	брой	5 бр.
Р.2.2.2. Опазени атрибути, носещи изключителната световна стойност на „Старинен град Несебър“ и историческия градски пейзаж.		14.а Увеличаване обема на научните знания, развитие на научно-изследователския капацитет	Брой обекти, по който са извършени КРР дейности	брой	5 бр.
			Изразходени средства за проучване и КРР		
		17.17. Насърчаване и развитие на ефективни публични и публично-частни партньорства	Програма за допроучване и популяризиране на подводното КН	брой	1 бр.
		17.17. Насърчаване и развитие на ефективни публични и публично-частни партньорства	Реализирани съвместни проекти с Регионален център на НКН – ЮНЕСКО, БАН и др. за популяризиране на нематериалното КН.	брой	3 бр.
<i>Забележка:</i> Разгледаните индикатори отговарят на следните приоритети в Националната програма „България 2030“: П13 .					

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ		СП.2.3. Представяне, интерпретиране, валоризация и популяризиране на КН			
Р.2.3.1. КН е представено и интерпретирано чрез съвременни подходи		49.b. Развитие на технологиите и иновациите	Създадени дигитални визуализации, VR и AR, заснемане 360°; геймифициране на забележителни места	брой	3 бр.
Р.2.3.2. Валоризирано и популяризирано културно наследство с утвърден имидж		11.4.1 Общо разходи (публични и частни) на глава от населението, изразходвани за опазване на културно и природно наследство**	Изразходени средства за представяне и интерпретиране на КН	лева	Растеж с 10%
			Брой нови/ реновирани музейни пространства	брой	2 бр.
			Брой създадени нови мобилни приложения	брой	3 бр.
			Създадена резидентна програма	брой	1 бр.
			Брой участници в резидентната програма	брой	10 бр.
			Проведени събития от творческите индустрии за ревитализиране на КН	брой	10 бр.
	Създаден и проведен фестивал за представяне на живи практики	брой	3 пъти		
		17.17. Насърчаване и развитие на ефективни публични и публично-частни партньорства	Привлечени партньори за развиване на фестивални дейности	брой	10 бр.
			Създадени обменни програми за ученици	брой	1 бр.

Забележка: Разгледаните индикатори отговарят на следните приоритети в Националната програма „България 2030“: ПЗ и П8 и П13.

ПРИОРИТЕТ	П.3.	СПРАВЕДЛИВО РАЗВИТИЕ НА КН			
СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ	СП.3.1. Установяване на добро управление				
ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ	ВРЪЗКА С ИНДИКАТОРИ НА ЦУР 2030	ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА	МЕРНА ЕДИНИЦА	ЦЕЛЕВА СТОЙНОСТ	
Р.3.1.1. Предвидима, отворена и реформаторска политика в областта на КН, обвързана с устройството на територията, опазване на КН и околната среда		9.1. Качествена инфраструктура	Инвестиции в подобряване на инфраструктурата	лв.	Растеж с %
		11.3 Засилване на капацитета за интегрирано, устойчиво и с широко участие в планиране и управление на културното наследство.	Проведени обучения на администрацията	брой	3 бр.
Р.3.1.2. Въведено управление, основано на		13.b Ефективно планиране и управление, свързано с изменението на климата	Изпълнени мерки и дейности от Програмата за опазване на околна среда на Община Несебър	В съответствие с Програмата	

участието и принципите на равнопоставеност и баланс на интересите на местната общност и всички заинтересовани страни по отношение на КН. Повишаване на капацитета.		14.2 Устойчиво управление и защита на морските и крайбрежните екосистеми .	Изграден административен капацитет	брой обучения	2 бр.
		16.6 Развитие на ефективни, отговорни и прозрачни институции на всички равнища.	Създаден Обществен съвет за опазване на културното наследство	брой	1 бр.
	16.7 Гарантиране на всички равнища на приобщаващ процес за вземане на решения, основан на принципите на отзивчивост, по-широко участие и представителност.	Проведени обществени обсъждания/срещи по важни за КН и местната общност теми	брой	10 бр.	
	16.b Насърчаване и прилагане на политики за устойчиво развитие.	Усъвършенствана юридическа защита: приети ПОУ, ОУПО и ПУП	брой	3 бр.	
		17.14 Повишаване съгласуваността на политиките за устойчиво развитие	Създадени и изпълнени годишни програми на настоящата стратегия	брой	1 бр./годишно
			Проведени обучения за подобряване на институционалния и административен капацитет	брой	5 бр.

Забележка: Разгледаните индикатори отговарят на следните приоритети в Националната програма „България 2030“: П1, 5, 9, 11, 13.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ	СП.3.2. Насърчаване на интегрирания подход по отношение на наследството¹⁶⁹				
Р.3.2.1. Проведена интегрирана политика по отношение на КН, съобразена със опазването на ИСС на „Старинен град Несебър“. Ограничаване на отклоненията		10.2 Овластяване на всички заинтересовани страни и насърчаване приобщаване в управлението на КН	Създаден единен електронен портал, съдържащ информация и връзки към всички дигитални платформи и продукти, касаещи КН на Община Несебър	брой	1 бр.
		11.b Приемане и прилагане на интегрирани политики, планове и проекти	Изготвени и реализирани интегрирани териториални инициативи (ИТИ)	брой	3 бр.
Р.3.2.2. Създадени и реализирани интегрирани инициативи и партньорски проекти		17.17. Насърчаване и развитие на ефективни публични и публично-частни партньорства и партньорства с гражданското общество.	Реализирани партньорски проекти в областта на КН, в т.ч. публично-частно партньорство	брой	5 бр.
			Реализирани събития за обмен на добри практики за управление на КН	брой	5 бр.

Забележка: Разгледаните индикатори отговарят на следните приоритети в Националната програма „България 2030“: П3, П8, П11 и П13.

¹⁶⁹ Съобщение на комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: За интегриран подход към културното наследство на Европа COM(2014) 477 final

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ		СП.3.3. Иновации и достъп до културно наследство			
Р.3.3.1. Осигурен широк достъп и видимост на КН		9.5 Развиване на иновации. Активизиране на научноизследователската дейност, подобряване на технологичния капацитет, насърчаване на иновациите. 9.5.1 и 9.5.2**	Дигитализирани обекти на КН	брой дигитализирани обекти	Растеж с 5%
		9.с Достъп до информационни технологии*	Създадени дигитални платформи за всички типове наследство	брой	1 бр.
Р.3.3.2. Иновации и подобрен диалог чрез достъп до наследство.		11.7. Осигуряване до 2030 година на всеобщ достъп до безопасни, приобщаващи и достъпни публични площи, вкл. за лица с увреждания.*	Осигурен достъп до и около обектите КН, включително за хора с увреждания	брой обекти	5 бр.
			Достъпно подводно наследство	брой обекти	1 бр.
		17.16 Укрепване на глобалното партньорство за обменяне и споделяне на знания, опит и технологии	Публикации в европейски дигитални платформи, като Euroreana	брой	3 бр.

Забележка: Разгледаните индикатори отговарят на следните приоритети в Националната програма „България 2030“: ПЗ, П 8, П 11 и П13.

Таблица 26. Приоритети, специфични цели, резултати, дейности и индикатори

* Индикаторът е наблюдаван от ЮНЕСКО във връзка с изведените „Тематични показатели за културата в Програмата на ООН до 2030 г.

** Индикаторът е наблюдаван от ЮНЕСКО във връзка с изпълнението на Средносрочната стратегия за периода 2022–2029 г.

7

ПРИЛОЖЕНИЯ

СТРАТЕГИЯ ЗА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО
НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР 2023-2032

7. Приложения

- 7.1. Дейности за постигане на резултатите, заложените в Стратегическата рамка и отговорни институции
- 7.2. Списък на обектите недвижимо културно наследство на територията на „Старинен град Несебър“, охранителната зона и останалата територия на Община Несебър
- 7.3. Защитени територии, природни забележителности, защитена зона и плажове
- 7.4. Местни празници, фестивали и конкурси в Община Несебър
- 7.5. Схеми към Доклад на НИНКН за Мониторинг върху състоянието на обекти със статут на недвижими културни ценности /НКЦ/ на територията на „Старинен град Несебър“ (2018)
- 7.6. Схеми към Доклад на НИНКН за Мониторинг върху състоянието на градската среда групово недвижима културна ценност „Старинен град Несебър“ (2020)
- 7.7. Фактори, оказващи въздействие върху културното наследство на „Старинен град Несебър“. *Извадка от Периодичния доклад – II цикъл за периода 2008–2014 година.*
- 7.8. Концепция за опазване на КН (2019), за кандидатстване на „Старинен град Несебър“ по ОП „Региони в растеж“ 2014 – 2020 година. Проектни инициативи и статус на реализация.

ПРИЛОЖЕНИЕ 7.1.

Дейности за постигане на резултатите, заложените в Стратегическата рамка и отговорни институции

ПРИОРИТЕТ	П.1. УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА КН	
СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ	СП.1.1. Социално приобщаване	
ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНА ИНСТИТУЦИЯ
<p>Р.1.1.1.Засилено усещане за идентичност и принадлежност на местната общност към наследството на Старинен Несебър и осъзнатост за социалната ценност на КН..</p>	<p><u>Провеждане на дейности, насочени към засилване на усещането за идентичност и принадлежност на местната общност към наследството на Старинен Несебър:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Д Провеждане на информационна кампания за ценността на КН на Община Несебър и Старинния град с директна корелация към историята на сградите, собственост на местното население за повишаване на чувството за принадлежност; Д Провеждане на дни на отворените врати, беседи и публични изяви, посветени на наследството; Д Провеждане на събития, свързани с ежегодната общоевропейска инициатива „Европейските дни на наследството“, както и с други подобни; Д Провеждане на открит уъркшоп, посветен на възможностите за включване на общността в различни инициативи и мерки за опазване на наследството; Д Провеждане на проучвания, обсъждания и консултации с местната общност с цел оптимизиране на тяхното включване в дейности по опазване и представяне на културното наследство в Старинен Несебър. 	<p>Община Несебър, читалища, Музей „Старинен Несебър“, образователни институции, НИНКН, НПО</p>
	<p><u>Провеждане на активности, свързани със събиране и популяризиране на информация от местната общност за КН с цел задълбочаване на емоционалната връзка с наследството.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Д Събиране на информация от лични архиви, снимки, видеа, спомени, разкази на сродници и други, касаещи материалното и нематериалното КН на общината; Д Организиране на общи срещи с цел споделяне на информацията; Д Организиране на изложби с архивните снимки, видеозаснемания и др., свързани с традициите, занаятите и обичаите на местната общественост; Д Развитие на партньорски инициативи за популяризиране на нематериалното наследство на Несебър като част от наследството на България, Черноморския региони Югоизточна Европа. 	<p>Община Несебър, читалища, Музей „Старинен Несебър“, образователни и научни институции, МИРГ и НПО</p>
	<p><u>Образователни дейности, насочени към младежката аудитория:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Д Изготвяне на печатни и дигитални материали за подрастващото поколение за древната история на града и неговото археологическо наследство на разбираем и достъпен, съобразно възрастта на съответната аудитория език. Д Изготвяне и провеждане на обучителни програми в училищата, свързани с КН на общината и специално на „Старинен град Несебър“ и неговата ИСС. Д Провеждане на публични лектории пред младежка аудитория, посветени на културното наследство на територията на общината. 	<p>Община Несебър, читалища, Музей „Старинен Несебър“, образователни институции</p>

	<p>Д Развитие и подкрепа за надграждане на дейността на общинските културни институции (музей „Старинен град Несебър“, ООШИ, ОДК) и народните читалища, с дейности, насочени към младежката аудитория.</p> <p>Д Програма за младежки стажове, в т.ч. ученици и студенти, насочена към опознаване на КН.</p>	
Р.1.1.2.Укрепени умения и капацитет на гражданското общество и публичния сектор за опазване на КН	<p><u>Включване на представители на местната общност и изграждане на капацитет за опазване на КН.</u></p> <p>Д Привличане на представители от различни възрастови групи (и специално младежи и възрастни) в дейности по опазване на културното наследство в доброволчески инициативи.</p> <p>Д Провеждане на семинари и уъркшопове за изграждане на необходимия капацитет на местно ниво за опазване на КН сред институции, заинтересовани общности и мрежи в широк интердисциплинарен и междусекторен спектър. Програмите ще са насочени към частни собственици на сгради НКЦ; студенти, бизнес, НПО, МИРГ.</p>	Община Несебър, читалища, Музей „Старинен Несебър“, образователни институции, МИРГ, НПО
	<p><u>Дейности за създаване на капацитет, насочени към партньорства между заинтересованите лица:</u></p> <p>Д Провеждане на срещи и разговори на местната общност с представители на творческите среди и експертни мрежи за усилване ролята и валоризирането на наследството в живота на местната общност;</p> <p>Д Включване на представители на неправителствени организации и младежките общности в дейности, насочени към опазване на различните типове наследство.</p> <p>Д Развитие на програми с побратимените градове – световно наследство за обмяна на опит и съвместни инициативи с участието на местните общности.</p>	Община Несебър, читалища, Музей „Старинен Несебър“, образователни институции, НПО
	<p><u>Дейности за създаване на капацитет сред образователните институции и партньорства с научни институции:</u></p> <p>Д Организиране на международни конференции по темите на световното културно наследство по случай годишнини от вписването на „Старинен град Несебър“ (40-та, 45-та, 50-та и т.н.)</p> <p>Д Провеждане на образователен курс за преподаватели в училища на територията на общината и областта, насочен към включване на теми, свързани с културното наследство в образователния цикъл.</p> <p>Д Участие в партньорски проекти с изследователските и научните организации по отношение културно наследство, разгледано в неговото изключително многообразие и разработване на инструменти и насоки за обучение на разнообразни учебни среди и аудитории.</p> <p>Д Устойчиво сътрудничество с национални изследователски и образователни институции за изследване на културното наследство на територията на цялата община. Съвместни проекти за археологически проучвания, в т.ч. на подводното наследство, на обекти извън населени територии в рамките на общината.</p> <p>Д Насърчаване на младите изследователи за извършване на нови и надграждащи изследвания на Месамбрия / Несебър. (напр. докторска дисертация) *</p>	Община Несебър, образователни и научни институции на местно и национално ниво
СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ	СЦ.1.2.Балансирано икономическо развитие	
Р.1.2.1.Повишен на жизнен стандарт и благосъстояние на местното население	<p><u>Осигуряване на растеж, заетост, доходи и поминък</u></p> <p>Д Повишаване на информираността, за възможностите за участие в реализацията на проекти с национално и европейско финансиране за малки и средни предприятия (МСП), културни организации, еднолични собственици и творци, вкл. за подпомагане на местния бизнес с цел</p>	Община Несебър, ОИЦ-БУРГАС – (областен информационен

	<p>възстановяване и устойчивост след Ковид, последствията от агресията срещу Украйна, глобалната икономическа криза и промяната в бизнес моделите.</p> <p>Д Участие на общината в проекти, финансирани от европейски програми и външни донори, с фокус върху КН и ангажиране на лица, живеещи на територията на общината при изпълнението им.</p> <p>Д Надграждане дейността на местната рибарска инициативна група, развитие и изпълнение на стратегия и дейности, съответстващи на местните ресурси, нуждите на общността и потенциала за развитие, климатичните промени и икономически предизвикателства;</p> <p>Д Разработване на програми за заетост с фокус върху опазване и популяризиране на КН и повишаване на младежката ангажираност;</p> <p>Д Създаване на нови работни места чрез осигуряване на подкрепа за местните занаятчии и творци; създаване на социално предприятие в сферата на сувенирната реклама;</p> <p>Д Активизиране на съвместната дейност между местната власт, бизнеса и Професионална гимназия (ПГ) по туризъм;</p> <p>Д Насърчаване регистрирането и предлагането на пазара на местни марки и производство на уникални и екологично-чисти продукти с висока добавена стойност.</p>	<p>н център)</p> <p>управляващи органи на ОП ПМДРА-Програмата за морско дело, рибарство и аквакултури НФК</p> <p>Професионална гимназия (ПГ) по туризъм</p>
	<p><u>Насърчаване на инвестиции в сектора на КН</u></p> <p>Д Създаване на благоприятна административна среда чрез развитие на административните услуги предоставяни от общинската администрация и консултации за инвеститори, които биха допринесли за опазването на културното наследство.</p>	<p>Община Несебър</p>
<p>Р.1.2.2.Балансирано икономическо развитие и използване на КН като ресурс за устойчиво развитие и създаване на работни места.</p>	<p><u>Използване на потенциала на охранителната зона и на КН на цялата територия на общината с цел разсредоточаване на туристическия поток върху защитената територия на „Старинен град Несебър“ през летния сезон:</u></p> <p>Д Създаване на атракции, свързани с КН, представящи КН с охранителната зона и на КН на цялата територия на общината.</p> <p>Д Развиване на културни дейности и събития, привличащи масовия турист извън Старинния град</p>	<p>Община Несебър</p>
	<p><u>Насърчаване на целогодишното присъствие на гости в града чрез развитие на дейности, насочени към привличане на туристи през пролетния, есенния и зимния сезон:</u></p> <p>Д Популяризиране на пролетните, есенните и зимните празници от традиционния календар и привличане на посетители за празника на града на 6 декември.</p> <p>Д Организиране на ежегодни локални дни на наследството, месец на културното наследство, седмица на подводното наследство и други.</p> <p>Д Провеждане на международни младежки уъркшопове, свързани с културното наследство през пролетния и есенния сезон.</p>	<p>Община Несебър</p>
	<p><u>Развитие на имиджа на Несебър като дестинация за устойчив и отговорен културен туризъм</u></p> <p>Д Изпълнение на заложените мерки и дейности в Програмата за устойчиво развитие на туризма в Община Несебър (2018–2024 г.) и в Програма за развитие на туризма в Плана за интегрирано развитие на Община Несебър (2021–2027 г.);</p> <p>Д Използване на потенциала на богатото културно и природно наследство на общината като основен ресурс за развитието на устойчив туризъм и предлагане на разнообразни видове туризъм религиозен, морски, подводен, спортен туризъм, както и еко- и алтернативен туризъм в защитените зони и територии;</p> <p>Д Засилване на грижата за здравето и на интереса към здравния и</p>	<p>Община Несебър,</p>

рекреационен туризъм;

- Д Развиване на съвместна дейност с ОУТР – Бургаски черноморски туристически район и засилване участието в борси и специализирани издания за културен туризъм;
- Д Насърчаване на **повишаването на качеството на туристическия продукт** и предлагане на продукти от по-висок клас на територията на цялата община чрез:
 - провеждане на кампании за мотивация и контрол на бизнеса за повишаване на качеството на туристическото обслужване в местата за настаняване и в ЗХР **
 - трайно решаване на проблема с недостига на квалифицирани туристически кадри чрез повишаване на заплащането, увеличаване на периода на трудова заетост и подобряване на условията на труд, квалификацията и комуникацията**;
 - повишаване качеството на ЗХР и въвеждане предимно на местна традиционна кухня.
- Д **Изграждане на необходимата туристическа инфраструктура** за развитие на културен туризъм в общината.
- Д Разработване на **Програма за включването на туристи в дейности по опазването на КН** на града /общината с участие в различни инициативи, като археологически разкопки, заснемания на обекти или извършване на КРР и други с цел ангажиране в процеса на опазването на КН. Разпространението ще се извърша чрез он-лайн популяризиране и в ТИЦ.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ

СЦ.1.3.Устойчивост на климатични и екологични въздействия

Р.1.3.1.Адаптиране към климатичните въздействия и промени. Намален риск от бедствия за опазване на КН

Дейности по защита на културното наследство срещу природни бедствия и климатични въздействия:

Община Несебър,

- Д Провеждане на **регулярен мониторинг** на недвижимите културни ценности за установяване на промени във физическото състояние вследствие на климатични въздействия и предприемане на спешни действия по опазване в случай на необходимост.
- Д Извършване на регулярна **превантивна консервация** на НКЦ на територията на общината.
- Д Укрепване на капацитета за предотвратяване, намаляване и реагиране на **риска от свлачища**, наводнения и други, вкл. по линия на трансграничното сътрудничество;
- Д Създаване на **капацитет на диагностика** на съществуващи или възникващи проблеми, и предлагане ефективни иновативни решения за създаване на по-устойчива среда и общност.

НИНКН

Р.1.3.2.Опазена околна среда и културно многообразие чрез намаляване на екологични въздействия, включително върху акваторията.

Дейности по оценяване на въздействията:

Община Несебър,

- Д Насърчаване на инструменти като **ОВОС, ОВКН и оценки за социалното въздействие** при планиране на градско развитие, транспорта, инфраструктурата и управление на отпадъците.

Насърчаване на дейности, свързани с опазване на околната среда и морето:

Община Несебър,

- Д Изпълнение на заложените мерки в Програмата за опазване на околна среда на община Несебър.
- Д Изпълнение на заложените мерки в Програма за управление на отпадъците на община Несебър.
- Д Изпълнение на заложените мерки в Програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива в Община Несебър.
- Д Изпълнение на мерките в програма за намаляване на риска при бедствия на територията на Община Несебър
- Д Развитие на междуинституционални и партньорски програми за

РИОСВ – Бургас,
Басейнова дирекция Черноморски район
РСРБЗН,
„Геозащита“
ЕООД – Варна,

	устойчивото опазване на Черно море, популяризиране на ресурсите и богатствата му, вкл. по линия на черноморското сътрудничество	Образователни научни организации, НПО
Д	Развитие на специализирани програми и инициативи за привличане на местното население и създаване капацитет, за изпълнение на предвидените мерки, свързани с устойчивото опазване на околната среда и предизвикателствата на климатичните промени.	

ПРИОРИТЕТ		П.2. СЪВМЕСТИМО РАЗВИТИЕ НА КН	
СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ		СП.2.1. Запазване на живия град, подобряване на качеството на живот на местната общност	
ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНИ ИНСТИТУЦИИ	
Р.2.1.1. Качествена жизнена градска среда, съвместима с добрите практики за опазване и развитие на световното КН	<u>Подобряване на качествата на жизнената среда и запазване на културния контекст:</u> Д Приемане на мерки за гарантиране на наличието на основна инфраструктура и услуги за местната общност с цел запазване на жилищни функции на Старинния град; Д Увеличаване на паркинг зоните на континенталната част с цел намаляване на автомобилния натиск върху полуострова.*	Община Несебър	
	Р.2.1.2. Подкрепени частни собственици на сгради НКЦ и носители на традиционни знания и умения	<u>Дейности за подпомагане на местното население за опазване на КН:</u> Д Провеждане на образователни кампании (лекции, дискусии) сред местната общност за необходимостта от опазване на историческия градски пейзаж, възвръщане на автентичния силует. Д Изработване на Програма и механизми за подкрепа и консултиране на частни собственици на НКЦ с цел опазване на възрожденските къщи на „Старинен град Несебър“ и възвръщане на автентичния силует, на образната и материалната автентичност. Програмата може да се реализира в партньорство с НИНКН за провеждане на информационни дни, открита приемна и други. Д Финансово стимулиране на собствениците на сгради НКЦ при извършване на дейности , насочени към опазване на културното наследство на Старинен Несебър.	Община Несебър, НИНКН, МК
	<u>Осигуряването на подкрепа на носителите на традиционни знания и умения</u> Д Създаване на възможности за целево финансиране на проекти за подкрепа на носителите на традиционни знания и умения в града, както и на желаещи да придобият такива в сферата на традиционните занаяти и практики, местна кулинария, традиционни празници и ритуали и други чрез механизмите на културния календар, програмата за туризъм и ОФ „Култура“. Д Предоставяне на помещения за представяне на традиционните занаяти и традиционни практики.	Община Несебър, НПО, занаятчийска камара и др.	
СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ		СП.2.2. Опазване на КН на територията на Община Несебър и ИСС на „Старинен град Несебър“	
Р.2.2.1. Повишена степен на проученост, консервация и социализация на недвижимото, движимото, подводното	<u>Програма за допроучване и популяризиране на недвижимото КН на общината:</u> Д Съвместни проекти за извършване на археологически (до)проучвания на обекти извън населени територии в рамките на общината.	МК, НАИМ при БАН, Община Несебър, Музей „Старинен	

и нематериалното КН

- Д Консервация, реставрация и социализация на **археологическите обекти** на територията на общината.
- Д Консервация, реставрация и социализация на **архитектурните НКЦ** на територията на общината. Препоръчва се вторично адаптивно преизползване на обектите с цел продължаване на техния живот и участие в живота на местната общност.
- Д Продължаване на **Програмата за документиране на графитите** в несебърските църкви с последващо популяризиране.

Несебър“
ЦПА
Регионален център
на НКН – ЮНЕСКО,

Програма за проучване и популяризиране на нематериалното КН на общината:

- Д Създаване на програма за проучване на нематериалното КН съвместно с местната общност, НПО и партньорски организации.
- Д Подпомагане на читалищната дейност за популяризиране на нематериалното КН.
- Д Популяризиране на живите наследства чрез информационна дейност и валоризиране чрез туристически маршрути и др.
- Д Подписване на партньорство Регионалния център за опазване на нематериалното културно наследство в Югоизточна Европа под егидата на ЮНЕСКО и провеждане на съвместни инициативи:
- провеждането на семинар на тема: „Опазване на нематериалното културно наследство“ с участието на всички заинтересовани страни на местно и регионално ниво
 - организиране на обучителни форми и/или споделяне на опит за възстановяване и поддържане на традиции знания и практики съвместно със страни в Югоизточна Европа;
 - създаване на публикации и продукти за наследството на Несебър като част от общоевропейското нематериално наследство
- Д Представяне и популяризиране на проучванията, научни изследвания и др. под формата на изложби, публикации, конференции и др.

БАН,
МК,
Община Несебър,
Музей „Старинен
Несебър“

Програма за допроучване и популяризиране на подводното културно наследство на Несебър

- Д Анализ, обобщение и преосмисляне на данните от проведените **археологически проучвания в акваторията и на прилежащия бряг** и извеждане на аргументирани заключения относно облика на античен и средновековен Несебър, еволюцията на ландшафта, промените на морското ниво, адаптацията на местното население, загубата на крайбрежни територии и историческото трансформиране на крепостната и пристанищната системи.
- Д Продължаване на **подводните археологически проучвания** в охранителна зона В 1 (220 м от границите на резервата в акваторията), с приоритетно проучване на:
- пристанищата на града (от южната страна на полуострова);
 - структурите западно от Южна буна и западно от Аргирова буна;
 - слабопознатите зони на дълбочина между 3,5 и 6 м в опит за идентифициране на други участъци от крепостните стени, лежащи на дълбочина между 4 и 5,5 м.
- Д Продължаване на **подводните археологически проучвания** в охранителна зона В2 (двукилометрова зона от границите на зона В 1);
- Извършване на **дистанционно проучване с лидер, многолъчев ехолот и странично-сканиращ сонар** и изработване на прецизни батиметрични модели, карти и сонарни мозайки.

МК,
ЦПА
НАИМ при БАН,
Община Несебър,
Музей „Старинен
Несебър“

- Издирване на **потънали плавателни съдове** въз основа от дистанционно проучване и с водолазни издирвания.
 - Провеждане на **подводни археологически експедиции** в акваторията прилежаща към територията на Община Несебър, извън охранителната зона на световната ценност, с приоритет – заливите при новия град и Равда, заливите южно от нос Емине, акваторията на нос Емине и на нос Акротирия и др.
- Д** Извършване на **обследване и мониторинг на подводните археологически структури** от специалисти по консервация на археологически паметници в морска среда и установяване на състоянието на структурите и рисковете за тях.
- Д** В случай на необходимост от консервационни намеси, изготвяне на проекти за консервация, съгласувано с Министерството на културата.

Р.2.2.2. Опазени атрибути, носещи **изключителната световна стойност** на „Старинен град Несебър“ и историческия градски пейзаж.

Програма за опазване на атрибутите, носещи ИСС на Старинния град:

- Д** Цялостно изпълнение на **Концепция за кандидатстване за финансиране проектни инициативи за „Старинен град Несебър“** чрез прилагане на интегрирани териториално инструменти и привличане на средства за изпълнение по оперативни и други финансиращи програми.
- Изготвяне на проекти за **средновековните църкви** „Св.Богородица Елеуса“; „Стара Митрополия“; „Св. Димитър“; „Св.Тодор“ и провеждане на консервационно-реставрационни **дейности, включително на църквите:** „Христос Пантократор“; „Св.Св. Арх. Михаил и Гавраил“;
 - КРР и социализация на **археологически обекти:** Крепостни стени в западната и в южната част на полуострова; Водоснабдителна система – цистерна и подземни галерии-коридори; Ранновизантийски терми, Зона на театъра на Несебър.
 - Изготвяне на проект и КРР за обект: Чешма при Старата Митрополия и Вятърна мелница до църква „Елеуса“
 - Реализиране на проект за преместваеми обекти „Базар и парково пространство“.
- Д** **Археологическо допроучване, консервация, реставрация и социализация** на археологическите останки в комплекс Западна порта. Реставрационни дейности и адекватна социализация за останките от римските терми в центъра на града.
- Д** Изготвяне и приемане на **програма за възстановяване на автентичния облик на възрожденските къщи:**
- Въвеждане на допълнителна защита и специфични мерки за възстановяване и опазване на традиционната жилищна архитектура*
 - Изработване на пилотни проекти за улични ансамбли в „Старинен град Несебър“ за възстановяване на уличния силует и възстановяване на образната и по възможност материалната автентичност на възрожденските сгради.
 - Стартиране на инициатива за възстановяване на възрожденските къщи единични НКН, частна собственост в рамките на „Старинен град Несебър“.

Община Несебър,
Музей „Старинен Несебър“
МК,
НАИМ при БАН,

Дейности, насочени към повишаване на качеството на намесите по обектите недвижими КЦ:

- Д** Провеждане на обучения за **повишаване на качеството** на действията за **физическа намеса** в областта на културното наследство сред местните фирми, работещи в сферата на реставрацията на КН.
- Д** Провеждане на уъркшопове за създаване на умения за

МК,
НИНКН,
Община Несебър,
Музей „Старинен Несебър“,

	възстановяване на традиционните строителни технологии и развитие на капацитет за тяхното изпълнение.	НПО
	<p>Д Насърчаване използването на традиционните знания и практики чрез използване на финансови и поощрителни стимули, напр. награден фонд към собственици на сгради НКЦ, носители на традиционни умения и практики.</p> <p>Д Разработване и въвеждане на ръководство с насоки за строителство и практически примери за правилната поддръжка и реставрация на къщите с историческа стойност.*</p>	
	<u>Дейности, насочени към възстановяване на историческия градски и културния пейзаж:</u>	МК, НИНКН, Община Несебър, Музей „Старинен Несебър“ ,
	<p>Д Разработване и одобряване на план за възстановяването на историческия градски пейзаж на полуострова, включващ правни мерки за принудително премахване на всички неподходящи (узаконени и незаконни) изменения на къщите от XIX в., както и мерки за насърчаване на преквалификацията на съвременни сгради*.</p> <p>Д Извършване на дейности по възвръщане автентичния облик и естетизация на градската средата, с предимство по отношение на обществените пространства около сградите.*</p> <ul style="list-style-type: none"> • Продължаване на подмяната на асфалтовата настилка с каменна по улиците на Старинния град. • Редуциране на броя и площта на обектите за търговска дейност на открито (магазини, ЗОХ и др.) <p>Д Разработване и одобряване на план за възстановяването на бреговата линия на материка, с цел предотвратяване на ново масово развитие, което би могло да повлияе негативно върху културния пейзаж, както и устройване на зелени площи и комунални услуги за обслужване на туристите*.</p>	
СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ	СП.2.3. Представяне, интерпретиране, валоризация и популяризиране на КН	
Р.2.3.1. КН е представено и интерпретирано чрез съвременни подходи	<p><u>Разширяване и реновиране на културна инфраструктура за представяне и популяризиране на КН.</u></p> <p>Д Реновиране, разширяване и създаване на културна инфраструктура за:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Музейни пространства, експозиции или посетителски центрове по реда на Закона за туризма (в т. ч. рибарството, археологическото наследство и други) на територията на общината. • Разширяване на сградния фонд и осигуряване на оборудване за фондохранилище. <p>Д Създаване на резидентни програми и обособяване на пространства за тяхната реализация.</p>	Община Несебър, Музей „Старинен Несебър“, ЦПА, МИРГ
	<u>Дигитализиране на КН на Общината и създаване на дигитални бази данни</u>	Община Несебър, Музей „Старинен Несебър“
	<p>Д Дигитализиране на движимото КН от фондовете на Музей „Старинен Несебър“ и създаване на дигитална платформа за представянето му.</p> <p>Д Изготвяне на дигитален археологически кадастър, привързан към кадастралната карта на Общината с нанесени археологически НКЦ на цялата територия, вкл. от АКБ с цел адекватно планиране на градоустройствени дейности от различен характер в териториите с археологически ценности.</p> <p>Д Създаване на дигитални платформи за представяне на различните типове КН (недвижимо, подводно и нематериално) на Старинния град, като обект световно наследство с възможност за надграждане и включване на наследството на</p>	

територията на цялата община.

- Д** Въвеждане на **единна система за обозначаване на значими обектите (в т.ч. НКЦ)** в градската среда, в т.ч. археологически обекти, дървена жилищна архитектура, средновековни църкви. Системата е необходимо да съчетава традиционните и интерактивни методи за обозначаване.

Намиране на актуални решения за **представяне и интерпретиране** на културното наследство, като:

Община Несебър,
Музей „Старинен Несебър“ ,

- Д** Създаване на **мобилни приложения**, съдържащи интерактивна информация за КН на общината.
- Д** Обогаляване на **посетителското преживяване** в културните институции, представящи КН чрез повишаване на интерактивното съдържание в експозициите на Музей „Старинен Несебър“,
- Д** Изготвяне на **модерна и информативна туристическа платформа за археологическите НКЦ**, на база виртуалния кадастър с виртуални реконструкции на частично запазените останки, в т.ч. на крепостните стени, базиликата и античните сгради до съвременното училище.

Р.2.3.2. Валоризирано и популяризирано културно наследство с утвърден имидж

Използване на **потенциала на живите наследства и творческите индустрии** за валоризиране на КН на територията на общината.

Община Несебър,
Музей „Старинен Несебър“,
НПО

- Д** Разработване и прилагане на мерки за популяризиране на **местните занаятчий и традиционно производство**.
- Надграждане на установените традиции за представяне на рибарството и успешния традиционен фестивал „Есенни пасажи“
 - **Създаване и провеждане на фестивали/ дни за представяне на живи практики** извън туристическия сезон, с финансовата помощ от национални и международни донорски програми.
- Д** Използване на **потенциала на творческите индустрии за ревитализиране на културното наследство** чрез:
- Привличане на партньори за развиване на фестивални дейности;
 - Организиране на пленери за творци (напр. фотопленери, планери за художници);
 - Организиране на резидентна програма за български и международни творци;
- Д** Обогаляване на **културния календар със събития извън туристическия сезон** и създаване на механизми за финансиране на културни дейности на територията на Община Несебър.

Популяризиране на КН **чрез традиционни и иновативни средства и чрез създаване на партньорства и обмен** на национално и международно ниво.

Община Несебър,
Музей „Старинен Несебър“,
НПО

- Д** Представяне на КН чрез **традиционни средства** чрез **фотографски и постерни изложби и лекции**.
- Д** Използване на **методи за скрита реклама за популяризиране** на наследството на Старинен град Несебър, като конкурсния принцип с определен награден фонд за създаване на творчески продукти, представящи Несебър.
- Д** Създаване и популяризиране на **дигитални визуализации**, в т.ч. виртуални и добавени реалности, заснемане 360°; геймифициране на забележителните места.
- Д** Публикуване в **научни и научнопопулярни издания**, международни и национални конференции и медийни изяви.
- Д** **Познавателно-образователни програми / кратки видеа**,

съдържащи представяне на различни типове наследства.

- Д Създаване на обменни програми за ученици (тип зелено училище) с други градове в България или чужбина за организирано пребиваване в Несебър и обучение в сферата на КН, провеждане извън летния туристически сезон.

ПРИОРИТЕТ		П.3. СПРАВЕДЛИВО РАЗВИТИЕ НА КН	
СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ		СП.3.1. Установяване на добро управление	
ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНИ ИНСТИТУЦИИ	
Р.3.1.1. Предвидима, отворена и реформаторска политика в областта на КН, обвързана с устройството на територията, опазване на КН и околната среда	<u>Институционално развитие и подобряване на координацията за прилагане на политиката за опазване и утилизация на наследството:</u>	Община Несебър,	
	Д Подобряване на координацията, планирането и изпълнението на политиките за опознаване на световното наследство на национално ниво чрез създаването и финансирането на годишни програми, инициативи и други, одобрени от Междуведомствената комисия към МС.		
	Д Активно участие на Община Несебър и лобиране за местните интереси при планиране и изпълнение на предвидените мерки и проекти в националните и регионалните стратегически документи за регионално и секторно развитие;		
	Д Развитие на сътрудничеството с НИНКН и органите по контрол на изпълнението на специалните закони, свързани с опазването на КН, устройството на територията и със строителството;		
	Д Създаване на обществен съвет за опазване на културното наследство на територията на община Несебър с участието на всички заинтересовани страни;		
	Д Обвързване на програмата на управление в мандатите на кмета и местната власт, утвърждавана от ОБС в изпълнение на разпоредбата на чл. 44, ал. 5 от ЗМСМА с предвижданията на настоящата стратегия и ПОУ/предстоящо изготвяне и приемане/.		
	Д Създаване и изпълнение на годишни програми на настоящата стратегия в съответствие с предвижданията на ИСР на ЮИР за планиране, ПИРО, ПОУ, програмата за туризъм и Стратегия за водено от общностите местно развитие на МИРГ „НЕСЕБЪР - МЕСЕМВРИЯ“, Маркетинговата стратегия на туристическия район;		
	Д Подобряване на институционалния и административния капацитет на местно ниво вкл. чрез промяна в структурата на общинската администрация, и подобряване на координационните механизми между отделните звена в нея, обучения и др.		
	<u>Усъвършенстване на юридическата защита по отношение на КН:</u>		Община Несебър,
	Д Изготвяне и приемане на План за опазване и управление на „Старинен град Несебър“ *		НИНКН
Д Изготвяне и приемане на нов Общ устройствен план на Община Несебър*		МК	
Д Изготвяне и приемане на Подборен устройствен план за територията на Старинен град Несебър“.*			
Д Подпомагане завършването на актуализацията на статутите и режимите за опазване на недвижимото културно наследство на Старинния град, както и на територията на цялата община.			
<u>Прозрачност, ефикасност и отчетност на работата на администрацията на всички нива чрез:</u>		Община Несебър,	
Д Укрепване на връзките между културните, образователните институции и			

	<p>бизнеса по отношение на опазването на КН</p> <p>Д Повишаване на нивото на видимост на политиката по отношение на КН и извършваните дейности на национално и местно ниво, чрез:</p> <ul style="list-style-type: none"> • обществени обсъждания и регулярни срещи с гражданското общество; • разяснителни кампании по отношение на бъдещи проекти и възможности за финансиране. <p>Д Създаване и прилагане на системата за ежегодно планиране, изпълнение и отчетност на Стратегията с участие на заинтересованите страни.</p> <p>Д Публично представяне и публикуване на годишните отчети и докладите от междинната и последващата оценка за изпълнение на Стратегията.</p>	
	<p><u>Предприемане на административни мерки за:</u></p> <p>Д Подпомагане завършването на актуализирането на статута на недвижимото културно наследство на Старинния град*, както и на обектите на НКН на територията на цялата Община.</p> <p>Д Предприемане на мерки за:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изпълнение на решенията за премахване на незаконното строителство и възстановяване на сградите в предишния им вид* • ограничаване на всички възможни намеси върху градската тъкан и ландшафта на полуострова само до спешни ситуации* • провеждане на инфраструктурни подобрения. 	<p>МК, НИНКН, Община Несебър, Музей „Старинен Несебър“</p>
<p>Р.3.1.2. Въведено управление, основано на участието и принципите на равнопоставеност и баланс на интересите на местната общност и всички заинтересовани страни по отношение на КН. Повишаване на капацитета.</p>	<p><u>Гарантиране на участие на гражданското общество в процеса на вземане на решения чрез:</u></p> <p>Д Участие на заинтересованите страни – браншови, културни и други структури на гражданското общество в консултативните органи към община Несебър.</p> <p>Д Организиране на обществени обсъждания по важни за наследството и местната общност теми, вкл. свързани с създаването и актуализацията на нормативна уредба, планове, проекти и програми и тяхното финансиране</p> <p>Д Насърчаване и извършване на дейностите по опазването на КН от страна на неправителствените организации (НПО) и гражданския сектор чрез развитие на местни и национални програми</p> <p>Д Провеждане на информационни кампании за представяне на възможности за подкрепа и участие в отворени покани по оперативни програми, подкрепящи местното развитие, културни и творческите индустрии, опазване на културното наследство.</p> <p>Д Разработване на подходящи стандарти, насоки и оперативни механизми за участие на местните общности в процесите за опазване и управление на световното наследство;</p>	<p>Община Несебър, Всички заинтересовани страни</p>
	<p><u>Изграждане на капацитет за припознаване и прилагане на подхода за управление, основан на участие</u></p> <p>Д Провеждане на програми за укрепване на капацитета и експертизата на местно ниво за нови управленски подходи в областта на материалното и нематериалното КН.</p> <p>Д Изграждане на необходимия капацитет сред местна общност за участие в управлението на КН.</p> <p>Д Повишаване на капацитета сред практики, институции, заинтересовани общности и мрежи в широк интердисциплинарен и междусекторен спектър по отношение на политиката на управление.</p> <p>Д Непрекъснато повишаване на капацитета на управленския състав на обекта световно наследство посредством периодични семинари, уъркшопове, обучения и пр.</p>	<p>Община Несебър, Всички заинтересовани страни</p>

Р.3.2.1. Проведена интегрирана политика по отношение на КН, съобразена със опазването на ИСС на „Старинен град Несебър“. Ограничаване на отклоненията.

Използване на наличните ресурси за подпомагане, подобряване и насърчаване на културното наследство

Община Несебър,

- Д** Създаване на **единен електронен портал, съдържащ информация и връзки към всички дигитални платформи и продукти, касаещи КН** на Община Несебър в т.ч.:
- създадени бази данни от административни, образователни и културните организации и други информационни източници на местно ниво;
 - създадени дигитални платформи, представящи различните типове наследство КН, както и даващи информация за културното наследство и туризма на територията на общината.
 - синхронизиране с национални регистри и други правно регламентирани публични платформи в областта КН;
 - **научни и научнопопулярни издания** за материалното КН, в т.ч. недвижимо, движимо и подводно КН на Несебър.
- Д** Създаване на възможности за обмен на **добри практики за управление на КН** на национално и международно ниво.

Всички заинтересован и страни на местно, регионално и национално ниво

Използване на интегриран подход в управлението за постигане на културен диалог и взаимно разбирателство:

Община Несебър,

- Д** Насърчаване на международни, национални, регионални и местни партньорствата за съвместни проекти в областта на КН.
- Д** Засилване на партньорства с други селища от общината и областта в сферата на културното наследство.
- Д** Изграждане на партньорства за използване на потенциала на културните и образователните институции за представяне на КН.
- Д** Насърчаване на публично- частните партньорства

Всички заинтересован и страни на местно, регионално и национално ниво

Р.3.2.2. Създадени и реализирани интегрирани инициативи и партньорски проекти

Провеждане на информационна разяснителна кампания по отношение на интегрирания подход за управление и ИТИ:

Община Несебър,

- Д** за използване на **интегрирани териториални инструменти (ИТИ)** в унисон с европейските политики
- Д** промени в **организацията, културата и взаимоотношенията** с участниците чрез разяснителни кампании, дискусии, информационни материали;
- Д** прилагане на политиката на интегрираното опазване (консервация).

Развиване на интегрирани инициативи и партньорски проекти за КН на общината:

Община Несебър,

- Д** Разработване на съвместни проекти с **национални и международни организации, насочени към опазването** на различните типове КН на територията на града и общината.
- Д** Устойчиво **сътрудничество с национални изследователски и образователни институции** за изследване на КН на територията на цялата община.
- Д** **Обвързване на различните типове наследство** за представяне на КН с обхват територията на Община Несебър, както и създаване на интегрирани териториални инициативи с други общини на регионално и национално ниво.

Всички заинтересован и страни на местно, регионално и национално ниво

¹⁷⁰ Съобщение на комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: За интегриран подход към културното наследство на Европа COM(2014) 477 final

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ

СП.3.3. Иновации и достъп до културно наследство

Р.3.3.1. Осигурен по-широк достъп и видимост на КН

Осигуряване на по-широк достъп и видимост

- Д Осигуряване на равни недискриминиращи възможности за достъп до КН, включително достъпна среда до и около обектите на културно и природно наследство (за хора в неравностойно положение).
- Д Осигуряване на по-широк достъп и видимост на наследството, включително чрез **дигитализация** (цифрови средства) и физически до КН.
- Д **Разширяване на мрежата от достъпни обекти НКЦ** чрез социализация на недостъпните за посещение (включително подводно културно наследство).
- Д Създаване на **подводни туристически културни маршрути**, като проектите са съгласувани с Министерството на културата и реализирани с мониторинг и/или участие на Център за подводна археология, МК. Подходящи дестинации могат да се направят в северозападната и югоизточната зона с археологически обекти.
- Д Участие в **европейски награди и инициативи** с широка видимост като: Европейски знак на наследството, Награда на Европа Ностра, Дни на наследството и други.

Община Несебър,
Музей „Старинен Несебър“

Р.3.3.2. Иновации и подобрен диалог чрез достъп до наследство.

Иновации и дигитална среда.

- Д Насърчаване на **иновации** в областта на културното наследство с цел неговото съхранение и опазване чрез увеличаване на мащаба на съществуващата научноизследователска дейност и улесняване на **сътрудничеството** в областта.
 - Използване на **цифровите инструменти, като триизмерното сканиране** за съхранение и реставриране на физически културни ценности.
 - Трайно архивиране на дигитални обекти.
- Д **Дигитално представяне на всички типове наследство недвижимо, (наземно, подводно и морско културно наследство), движимо и нематериално КН):**
 - в музейна среда чрез изложби на артефакти и дигитални визуализации, виртуални и добавени реалности, холограми и други.
 - в дигиталното пространство,
- Д Създаване на **научнопопулярни филми** за различните типове наследство – наземно, подводното и морско КН; движимо и нематериално КН на Несебър.
- Д Участие в **европейски дигитални платформи** с цел приобщаване към наследството на общината, като: Europeana или друга цифровата платформа за културното наследство

Община Несебър,
Музей „Старинен Несебър“,
НПО

Таблица 27. Приоритети, специфични цели, резултати, дейности и индикатори

* Дейностите са предложени в Доклад на съвместната мисия на Центъра за световно наследство и ИКОМОС за реактивен мониторинг на обекта на световното наследство „Старинен град Несебър“

ПРИЛОЖЕНИЕ 7.2.

Списък на недвижимите културни ценности /НКЦ/ /паметници на културата/ на територията на „СТАРИНЕН ГРАД НЕСЕБЪР" и охранителната му зона, Община Несебър, Област Бургас, съгласно Закона за културното наследство /ЗКН/ (ДВ, бр. 19 от 2009 г. с изм. и доп.)

№	Наименование на НКЦ	Местонахождение	Собственост на имота, в която попада НКЦ (публична държавна, публична общинска, частна общинска, частна)	Статут по смисъла на ЗКН		
				Според пространствената структура и териториалния обхват, съгл.чл.48 от ЗКН: единична/групова	Според научната и културната област, към която се отнасят, съгл. чл.47 от ЗКН	Категория
1	Старата митрополия	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	архитектурно-строителна	национално
2	Църква „Св. Климент“ /вградена в Младежкия дом/	Старинен град Несебър	общинска частна	единична	архитектурно-строителна и художествена	национално
3	Църквата „Св. Йоан" не осветен	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	архитектурно-строителна	национално значение
4	Останки от крепостната стена по крайбрежието на полуострова	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	архитектурно-строителна и археологическа	национално значение
5	Църква „Св. Михаил и Гавраил“	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	архитектурно-строителна	национално
6	Църква „Богородица Умиление" /Елеуса/	Старинен град Несебър	УПИ е общинска частна	единична	архитектурно-строителна	национално значение
7	Църква „Св. Параскева“	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	архитектурно-строителна и художествена	национално значение
8	Църква „Св. Влахерна“ - абсида	Старинен град Несебър	частна собственост	единична	архитектурно-строителна	местно значение
9	Църквата „Св. Стефан“ /Новата Митрополия/	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	архитектурно-строителна и художествена	национално значение
10	Църква „Пантократор“	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	архитектурно-строителна	национално значение
11	Църква „Св. Йоан Кръстител“	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	архитектурно-строителна	национално
12	Църква „Св. Спас“	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	архитектурно-строителна	национално значение
13	Църквата „Св.Тодор“	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	архитектурно-строителна и художествена	национално значение
14	Църква „Успение Богородично“	Старинен град Несебър	частна религиозни организации	единична	архитектурно-строителна и художествена	местно значение
15	Вятърна мелница	Старинен град Несебър	общинска частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
16	Трикорабна базилика (5 в.) - в близост до главната порта на ранновиз. и среднов. град, западната зона на старата част на Несебър	Старинен град Несебър	общинска публична,	единична	археологическа	национално значение

17	Кръстокуполна средновековна църква (X в.) - разположена северно от Старата Митрополия	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	архитектурно-строителна и археологическа	национално значение
18	Турска баня на северния бряг	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
19	Къща на Москоянов / Етнографски музей	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	архитектурно-строителна	национално значение
20	Къща на Елена Павлова /Ресторант и къща на Елена Павлова/ /капитан Павел/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	национално значение
21	Къща на Петър Радионов /Къща на Александра Радинова, Антоанета Йовчева/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
22	Къща на Стоян Вълков /Къща на Страхил, Атанас, Стоян Стоянови	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
23	Къща на Коста Янчев /Къща на наследници на Коста Янчев, Кръстьо Чучулиев/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
24	Къща на Иван Тулев /Къща на Тодор Чакаров, Георги Делчев	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
25	Къща на Яни Пиков и Г. Парашкевов /Къща на Анастас Пиков, Елена Георгиева	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
26	Къща на Иван Марков Хасон / Къща на Хасон	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
27	Къща на Димитър Занешев /Къща на Димитър Арабаджиев, Никола Стоянов/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
28	Къща на Андон Чимбулев /Къща на Андон Чимбулев, Д. Мавродиев, С. Мавродиева/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
29	Къща на Димитър Русиев и Ольга Грамадска	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
30	Къща на Андиопа Христова /Къща на Христо Хараламбов Христов	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
31	Къща на Пандо Хр. Вардалиев	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
32	32.1. Къща на Агатоника Матакиеви /Къща на Паунка Матева	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
	32.2. Къща на Никола и Щерю Матакиеви	Старинен град Несебър	частна			
33	Къща на Димитър Тулев /Къща на Андон Дим. Тулев и Христо Тулев	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
34	Къща на Алекси Павлов /Къща на Мильо Митрев	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
35	Къща на Г. Кючуков, Саръстов/ /изгоряла/ /Къща на Димитър и Георги Саръстови	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
36	Къща на Георги Шишманидов /Къща на Георги Шишманидов, Георги Джубпилов/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
37	Къща на Елена Петрова /Къща на Иванка Кузова, Кирил Петров	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
38	Къща на Желю Богданов /Къща на Иванка Богданова, Богдан Богданов	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	национално значение
39	Къща на Атанас Након /Къща на Любен Атанасов Након	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
40	Къща на Ат. Янулов /Къща на Яни Янулов/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение

41	41.1. Къща на Теофан Парушев и Никола Пиличев /Къща на Теофан Парушев Артемов 41.2. Къща на Никола Пиличев /Къща на Калуда Ставрева Маркова	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение предварителна категория "за сведение"
42	Къща на Зоица Янулова /Къща на Христо Богданов, Христо Петляков/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
43	Къща на В. Ламбринов	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
44	44.1.Къща на Димитър Наков Благой Пипиников 44.2.Благой Пипиников	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
45	Къща на Христо Стоянов /Къща на Илия Иванов Пехливанов	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
46	Къща на Ап. Янакиев	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
47	Къща на Калерой Шишманидов /Къща на Стамат Ластаров с пристройка/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
48	Къща на Димитър Айтов /Къща на Афродита Димитрова Айтова/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
49	Къща на Тодор Петелов, Т.Тръпчев /Къща на Михаил Петелов, Трендафил Тръпчев/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
50	Къща на Аргир Пиков и Катина Янулова /Къща на наследници на Аргир Пиков и Катина Янулова	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
51	Къща на Тодора Христова /Янко Христов, Атанас Чолаков	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
52	Къща на Н. Калайдинов /Къща на Никола Карайдинов/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
53	Къща на Атанас Узунов /Къща на Атанас и Вангел Узунови	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
54	Къща на Андон Попов /Къща на Йордан Апостолов Атанасов/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
55	Къща на Иван Русев /Къща на Русеви	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
56	Къща на Коста Кункулиев	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
57	Къща на Евтим Драганов /Къща на Милчо и Добри Драганови	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
58	Къща на Петър Гълъбов /Къща на И. Йорданов, Г. Исаков, Й. Исаков	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
59	Къща на Георги Павлов /Къща на Димитър Арабаджиев, Георги Павлов	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
60	Къща на Петър и Янко Айтови	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
61	Къща на Марин Маждраков и С. Диамандиев /Къща на наследници на Марин Маждраков/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
62	Къща на Андон Каравидов /Къща на Пагона Аристида Каравидова/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение

63	Къща на Коста Ненов /Къща на Андон Костов Ненов, Мария Колесина	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
64	Къща на Мария Костова	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
65	Къща на Трайо Даменлиев /Къща Христо Траев Деменлиев/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
66	Къща на Георги и Димитър Търтеви	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
67	Къща на Петър Николов Димитров /Тинка Петрова Николова/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
68	Къща на Вангле Айтов /Къща /Балкантурист/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
69	Къща на Грегор Диамандиев /Къща на Григор Янков, Перикли Нечев/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
70	Къща на Кольо Димов, Перикли Нейчев /Къща на Коста Николов Матев	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
71	Къща на Никола Първанов /Къща на В. Стайков, С. Атанасова и П. Рашева	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
72	Къща на ГНС /до старата Митрополия / Къща на Смарагда Чучулиева/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
73	Георги Крапев / Марийка Крапева /база НИПК/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
74	Чешма при Старата Митрополия	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	архитектурно-строителна	местно значение
75	Къща на Тодор Трицакев /Къща на Зоя Николова/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
76	Къща на Константин Ортодоксиев /Къща на Ортодокси Костадинов Калофоров/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
77	Къща на Михаил Бадаров /Къща на Божана Балинова, Мария Петкововска/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
78	Къща на Хр. Кочев /Ритуален дом/	Старинен град Несебър	общинска частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
79	Къща на Менчо Траев Менчев /Къща на Димитър и Менчо Менчеви/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
80	Къща на Кирияк Топалов /Къща на Аристид Илиев Ненов	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
81	Къща на Г. Деменлиев	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
82	Къща на Н. Клянтев /Къща на Евтим Христов/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
83	Къща на Теофана Недялкова /Къща на Катя Тодорова Недялкова	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
84	Къща на Евтимия Хр. Кфетова /Къща на Анастас Кфетов, Евтимия Кфетова	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
85	Къща на Гълъбина Якимова /Къща на Тинка Петрова Якимова	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
86	Къща на София Алексиева /Къща на наследници на София Алексиева/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение

87	Къща на Георги Кехайов /Петър Георгиев Стамков/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
88	Къща на Георги Динчев	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
89	Къща на Жилфонд	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
90	Къща на Никола Данаилов	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
91	Църковна къща	Старинен град Несебър	частна, религиозни организации	единична	архитектурно-строителна	местно значение
92	Къща на Димитър и Елена Кехайови	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
93	Трикорабна едноабсидна базилика (V-VI в.) -при северозападната периферия на старата част на Несебър	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	археологическа	национално значение
94	Къща на Никола Казаков	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
95	Къща на Григор Бабаалиев	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
96	Къща на Христо Христовулов и Мария Димитрова	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
97	Къща на наследници на Иван Арнаудов	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
98	Къща на Асен Костов	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	местно значение
99	Къща на Смарагда Рапова	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	ансамбलोво значение
100	Къща на Никола Топалов, Димитър Топалов	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	ансамбलोво значение
101	Къща на Ортодокси Чочолов	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	ансамбलोво значение
102	Къща на Атанас Башиянов (старата фурна)	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	ансамбलोво значение
103	Къща на Ефтим Ефтимов /с пристройка в двора/	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	ансамбलोво значение
104	Къща на Амести Аргиров, Василка Изова	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	ансамбलोво значение
	Къща на Амести Аргиров, Василка Изова- източна баст	Старинен град Несебър				
105	Къща на Кръстьо Станков	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
106	Къща на Калинка Кирилова	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
107	Къща на Недялко Тодоров, Георги Савов	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
108	Къща на Никола Кондов	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	за сведение
109	Вятърна мелница (по средата на провлака)	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	архитектурно-строителна	за сведение
110	Къща на Коста Илчев	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	без определена категория
111	Къща на баба Елена	Старинен град Несебър	частна	единична	архитектурно-строителна	без определена категория
112	Храм на Зевс Хипердексиос (съхранен в субструкция) върху тераса на т.н. Северно пристанище	Старинен град Несебър	общинска публична			национално значение

113	Жилище от елинистичната епоха (т.н. Къща на на Артемидорос - 4 в.пр.н.е.) под съборената църква „Св. Георги“ при южната периферия на Източния площад на Несебър	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	археологическа	национално значение
114	Архаичен храм (VI в. пр. н. е.) - централна част на града, на 10 м. южно от църквата Пантократор	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	археологическа	национално значение
115	Елинистически жилища (III-II в. пр. н. е.)-западна зона на града, югоизточно от базиликата „Св. Апостоли“	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	археологическа	национално значение
116	Ранновизантийски терми (V-VI в.) - северно от църквата "Св. Йоан Кръстител", северна част на града	Старинен град Несебър	УПИ е общинска публична	единична	археологическа	национално значение
117	Водоснабдителна система - цистерна и подземни галерии - коридори (V-VI в.) - в района на църквата Пантократор, в централната зона от старата част на Несебър и югоизточно от нея, по посока на ул."Мена"	Старинен град Несебър	държавна собственост	единична	археологическа	национално значение
118	Сектор от тракийската укрепителна система-отбранителна куртина и градска порта (XII-VI в. пр.н.е.) – северозападна част на полуострова, върху тераса над т.н. Северно пристанище	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	археологическа	национално значение
119	Древна подпорна стена на тераса (елинистична епоха -III в. пр.н.е.) западна зона от старата част на Несебър, под Археологическия музей	Старинен град Несебър	държавна публична	единична	археологическа	национално значение
120	Жилище от елинистичната епоха (т.н. Къща на на Артемидорос - IV в.пр.н.е.) под съборената църква „Св. Георги“ при южната периферия на Източния площад на Несебър	Старинен град Несебър	общинска публична	единична	археологическа	национално значение
121	Сектор от тракийската укрепителна система на дъното на морето - на 180м. югоизточно от полуострова, на 7м дълбочина	Старинен град Несебър, подводно		единична	археологическа	национално значение
122	Античен некропол на Месамбрия	в охранителната зона на Старинен град Несебър	УПИ е общинска частна	единична	археологическа	национално значение

Таблица 28. Списък на недвижимите културни ценности /НКЦ/ /паметници на културата/ на територията на "СТАРИНЕН ГРАД НЕСЕБЪР" и охранителната му зона , Община Несебър, Област Бургас, съгласно Закона за културното наследство /ЗКН/ (ДВж бр. 19 от 2009 г. с изм. и доп.)

Списък на недвижимите културни ценности /паметници на културата/ на територията Община Несебър, Област Бургас, съгласно Закона за културното наследство (ДВ бр. 19 от 2009 г. с изм. и доп.), извън територията на "СТАРИНЕН ГРАД НЕСЕБЪР" и охранителната му зона.

No	Наименование на НКЦ	Местонахождение	Статут по смисъла на ЗКН		
			Вид на НКЦ	Според пространствената структура и териториалния обхват, съгл.чл.48 от ЗКН: единична/групова	Според научната и културната област, към която се отнасят, съгл. чл.47 от ЗКН
1	Църквата „Св. Илия"	с Баня	единична	художествена	без определена категория
2	Антично селище (от римския период)	с Баня		археологическа	национално значение
3	Къща на Жельо Кръстев	с. Гюльовца		архитектурно-строителна	без определена категория
4	Къща на Паруш Николов	с. Гюльовца		архитектурно-строителна	без определена категория
5	Къща на Иван Лефтеров	с. Гюльовца		архитектурно-строителна	без определена категория
6	Къща на Михо Петров	с. Гюльовца		архитектурно-строителна	без определена категория
7	Църква "Св. Никола"	с. Емона		археологическа, архитектурно-строителна и художествена	местно значение
8	Църква "Св. Димитър"	с. Емона		художествена	без определена категория
9	Римско и средновековно българско селище (XI-XII в.)	с. Емона	единична	археологическа	национално значение
10	Късноантично и средновековна българско селище	с. Емона	единична	археологическа	национално значение
11	Ранневизантийска и средновековна българска крепост „Емона"	с. Емона	единична	археологическа	национално значение
12	Старо църквище	с. Емона	единична	археологическа	национално значение
13	Старо водохранилище (щерна)	с. Емона	единична	археологическа	национално значение
14	Селище от римската епоха, късна античност, българското средновековие (XI-XII в.)	гр. Обзор	единична	археологическа	национално значение
15	Древна керамична работилница	гр. Обзор	единична	археологическа	национално значение
16	Защитна преграда от периода на българското средновековие	гр. Обзор	единична	археологическа	национално значение
17	Селище от късно жерязната епоха (IV-I в. пр.не.е) и римския период (II-III в)	гр. Обзор	единична	археологическа	национално значение
18	Селище от римската и ранневизантийската епоха (II-V в) и късносредновековната епоха (XIII-XV век и XVII-XVIII век)	гр. Обзор	единична	археологическа	национално значение
19	Каменна защитна преградна стена (с укрепление към нея) от ранновизантийската епоха	гр. Обзор, с. Приселци		археологическа	национално значение
20	Крепост от ранновизантийската епоха и българското	гр. Обзор	единична	археологическа	национално значение

средновековие (Козяк)					
21	Антично и средновековно селище	гр. Обзор площад Свобода		архитектурно-строителна	местно значение
22	Ранновизантийски терми и сектор от крепостна стена	гр. Обзор		археологическа	национално значение
23	Част от крепостна стена, югоизточна кула и базилика	гр. Обзор		археологическа	национално значение
24	Част от крепостна стена и кула	гр. Обзор		археологическа	национално значение
25	Мелница на Тодор Панчев	гр. Обзор	единична	историческа	местно значение
26	Църквата „Йоан Кръстител“	гр. Обзор-	единична	художествена	без определена категория
27	Църквата „Св. Параскева“	с. Оризаре	единична	художествена	без определена категория
28	Къща на Тодор Ставракиев Янев	с. Оризаре	единична	архитектурно-строителна	без определена категория
29	Къща на Михна Тодорова Николова	с. Оризаре	единична	архитектурно-строителна	без определена категория
30	Къща на Атанас Радев	с. Оризаре	единична	архитектурно-строителна	без определена категория
31	Къща на Вълкана Георгиева Пенчева	с. Оризаре	единична	архитектурно-строителна	без определена категория
32	Къща на Любчо Жеков Чобанов	с. Оризаре	единична	архитектурно-строителна	без определена категория
33	Къща на Душо Роев Липчев	с. Оризаре	единична	архитектурно-строителна	без определена категория
34	Къща на Георги Николов Марков	с. Оризаре	единична	архитектурно-строителна	без определена категория
35	Антично, късноантично и средновековно българско селище	с. Приселци	единична	археологическа	национално значение
36	Късноантична подземна комуникация - тунел	с. Приселци	единична	археологическа	национално значение
37	Късноантичен мост - останки	с. Приселци	единична	археологическа	национално значение
38	Старобългарски земен вал „Гермето“	с. Приселци, с. Панцово, с. Раковсково		археологическа	национално значение
39	Църквата „Св. Параскева“	с. Равда	единична	художествена	без определена категория
40	Две могили	с. Равда	единична	археологическа	национално значение
41	База на отряда „Народен юмрук“	гр. Свети Влас	единична	историческа	местно значение
42	Църквата „Св. Атанасий“	гр. Свети Влас	единична	художествена	без определена категория
43	Средновековен манастирски комплекс	гр. Свети Влас	групова	археологическа	национално значение
44	Късносредновековен манастир „Св. Власий“	гр. Свети Влас		археологическа	национално значение
45	Късноантичен култов комплекс и средновековен манастир „Св. Андрей“ („Юрта и Аязмо“)	гр. Свети Влас		археологическа	национално значение

Таблица 29. Списък на недвижимите културни ценности /НКЦ/ /паметници на културата/ на територията на, Община Несебър, Област Бургас, съгласно Закона за културното наследство /ЗКН/ (ДВ бр. 19 от 2009 г. с изм. и доп.), извън територията на „Старинен град Несебър“ и охранителната му зона

ПРИЛОЖЕНИЕ 7.3.

Защитени територии и зона, природни забележителности и плажове

На територията на Община Несебър се намират следните защитени територии по смисъла на Закона за защитените територии (ЗЗТ), със статут на защитена местност и природна забележителност:

Защитена местност	Място	Площ, хектара	Описание
1. Иракли ¹⁷¹	гр. Свети Влас	42.3	Типични крайбрежни хабитати на редки и застрашени растителни видове (пясъчна лилия и млечка, морски ранилист, пясъчна млечка, татарски млечник, морски ветрогон) и птици.
2. Лонгозна гора „Калината“ ¹⁷²	гр. Несебър, с. Кошарица, с. Тънково	109.2	естествено находище на блатно кокиче и уникално растително съобщество в лонгозна гора „Калината“.
3. Пясъчна банка Кокетрайс ¹⁷³	гр. Несебър	760,0	Пясъчна банка Кокетрайс и на бентосна фауна в Черно море.
4. Орто ¹⁷⁴	гр. Свети Влас	587.6	Характерен ландшафт, естествени вековни смесени широколистни гори с богат видов състав и местообитания на редки растителни видове и съобщества.
5. Смирките ¹⁷⁵	гр. Обзор	58,9	Естествено находище на червена пираканта и включващото го растително съобщество.

Таблица 30. Защитените местности на територията на Община Несебър

Природни забележителности	Място	Площ, ха	Описание
1. Нос Емине ¹⁷⁶	с. Емона	0,5	Забележителни геоложки и ботанически обекти
2. Пясъчни дюни в град Несебър – 5 бр ¹⁷⁷	гр. Несебър	10,0	Забележителни геоложки обекти
3. Пясъчни дюни в местност Бабата/Сл. Бряг ¹⁷⁸	гр. Несебър	94.4	Забележителни ботанически и геоложки обекти

Таблица 31. Природни забележителности на територията на Община Несебър

¹⁷¹ Заповед No.РД110 от 06.05.1994 г., бр. 42/1994 на ДВ, промяна в режима на дейностите със Заповед No.РД-1267 от 02.12.2004 г., бр. 112/2004 на ДВ и Заповед No.РД-141 от 18.02.2014 г., бр. 24/2014 на ДВ.

¹⁷² Заповед No.1938 от 03.07.1970 г., бр. 65/1970 на ДВ, Промяна в площта - увеличаване със Заповед No.871 от 07.11.1991 г., бр. 97/1991 на ДВ и Заповед No.РД1459 от 12.12.2003 г., бр. 6/2004 на ДВ.

¹⁷³ Заповед No.РД54 от 01.02.2001 г., бр. 16/2001 на ДВ.

¹⁷⁴ Заповед No.РД470 от 11.07.2001 г., бр. 73/2001 на ДВ.

¹⁷⁵ Заповед No.РД420 от 14.11.1995 г., бр. 105/1995 на ДВ.

¹⁷⁶ Заповед No.1187 от 19.04.1976 г., бр. 44/1976 на ДВ.

¹⁷⁷ Заповед No.1187 от 19.04.1976 г., бр. 44/1976 на ДВ.

¹⁷⁸ Заповед No.2109 от 20.12.1984 г., бр. 3/1985 на ДВ.

Защитена зона	Община	Обща площ, ха	Територия, ха	Акватория, ха	Описание
BG00002043	Несебър Поморие	66 554,07	49 019,097	17 534,98	Защитена зона по директивата за птиците
BG0000574	Несебър Поморие	3 925,51	738,75	3 186,76	Защитена зона по директивата за местообитанията
BG0001004	Несебър	11 282,8	9 116,25	2 166,55	Защитена зона по директивата за местообитанията
BG0002044	Несебър, Поморие Руен (Бургас) и Дългопол, Бяла и Долен Чифлик (Варна)	88 883,76	86 145,66	2738,10	Защитена зона по директивата за птиците
BG 0000133	Несебър, Поморие Руен (Бургас) и Дългопол, Бяла и Долен Чифлик (Варна)	63 678,47	63 678,47	0,00	опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна

Таблица 32. Защитените зони от Екологична мрежа Натура 2000, съгласно Закона за биологичното разнообразие

Част от природните забележителности са плажните ивици на територията на общината, като тяхната обща площ е 1 616 557 кв.м, а общата дължина на бреговата линия е 206 49,11 метра. В приложената таблица са представени данни за плажовете, като прави впечатление, че най-големите плажове са на територията на КК „Слънчев бряг“ и плажа „Несебър-юг“ в новия град.

Плажни ивици на територията на Община Несебър					
Плаж	Площ, кв. м	Дължина на бреговата линия, м	Средна широчина, м	Активна плажна площ, кв.м	Концесия
Обзор – Централен	50 107	1 327	41		14.08.2020-14.09.2040
Обзор-Мотела	69 047	1 138		62 151	17.09.2020-17.10.2040
Обзор- Юг	26 917	1 014		26 917	09.03.2017-31.12.2036
Иракли	53 002	1 985	27		Природосъобразен туризъм
Река Вая	20 355	579	52		21.12.2018-20.01.2038
„КОЗЛУКА“	7 274	262,2		7 247	01.01.2016-01.01.2031
„Робинзон“	13 255	1 111	12		27.07.1999-26.07.2019 01.02.2021-01.03.2036
Св. Влас- Изток“	5 029	223			21.06.2017-31.12.2036
Св. Влас-Централен*	19 413	777,91	16,37		
Св. Влас-Болницата	16 762	895		13 040	23.04.2018-31.12.2032
Св. Влас- Запад	12 425	458		9072	01.07.2020-01.08.2040
Нов плаж Свети Влас	28 520	837			06.03.2017-31.12.2036
Слънчев бряг- Север	149 054	2 172		14 4025, пясъчни дюни 964 кв. м.	04.04.2018-03.05.2033
Слънчев бряг - Централен	346 833	2236	155		06.02.2019-31.12.2038

Слънчев бряг - Юг	395 361	873	453		14.03.2002-01.01.2022 02.01.2022-02.01.2042
Несебър-Юг	307 902	1302		57 225, пясъчни дюни 246 110 кв. м	05.04.2018-08.05.2033
Несебър –Изток*	6 182				
Делфин	2 838	80	2 769		17.08.2020-17.09.2040
Равда - Олимпийски надежди	23 395	798	22	19 623	30.11.2000-31.11.2020 07.05.2020-01.12.2040
Равда – Академика	10 493	626	17		30.11.2000-30.11.2020
Равда - Национална спортна академия	11 474	590	20		
Равда - Национален детски комплекс	13 030	508	28		
Равда –юг	7 034	111		2 531	
Равда - централен	12 722	579	14	9 575	07.09.2000-01.10.2020 02.06.2020-02.10.2040
Равда – ХТИ*	3 798	167	14		
Равда-Запад*	4 335				
ОБЩО	1 616 557	206 49,11			

Таблица 33. Плажни ивици на територията на Община Несебър

*включени в Плана за действие на държавните концесии за периода 2021-2027 година¹⁷⁹

Към тях не са включени, определени като неохраняеми плажове¹⁸⁰ – Обзор-детски лагери, Смирките, Емона - юг, Емона - Бунарджика, Елените - изток 1, изток 2, Елените 1, Елените 2, Несебър стар град. Плажовете в Община Несебър отличени със знака „Син флаг“ през 2022 г. са Обзор - Централен, Свети Влас – Нов плаж, Слънчев бряг - Север, Слънчев бряг - Централен, Слънчев бряг-Юг, Несебър-Юг и пристанище Марина Диневи¹⁸¹, което е малка част от плажната брегова ивици в общината. От общата площ на плажовете в Община Несебър, 96% са отдадени на концесия, средно за период над 20 години.

¹⁷⁹ https://nkr.government.bg/FileBrowser/File?path=%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%B4%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%B5%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%B4%D1%8A%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B5%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D1%81%D0%B8%D0%B8%2F2021-2027%2F2021-01-20-Plan_za_deistvie_2021-2027.pdf

¹⁸⁰ Заповед <https://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/uploads/060125061238.pdf>

¹⁸¹ https://www.blueflag.bg/blueflag_12.php

ПРИЛОЖЕНИЕ 7.4.

Местни празници, фестивали и конкурси в Община Несебър

Населено място	Период на провеждане	Празник
Несебър	01.03. 15.08.	Общински празник на мартеницата Празник на града- Свето Успение Богородично
Св. Влас	02.05.	Празник на град Свети Влас, летен Атанасовден, храмов празник
Обзор	24.06.	Еньовден – Празник на град Обзор
Емона		
Равда	26.07.	Празник на село Равда, храмов празник на Света Параскева
Тънково	08.11.	празник на село Тънково, храмов празник на Свети Архангел Михаил
Кошарица	14.01. 01.11.	Празник на суджука в село Кошарица Празник на село Кошарица, храмов празник - по стар стил денят на Св. Иван Рилски
Приселци	няма	няма
Гюльовца	14.02. 24.05.	Празник на младото вино в село Гюльовца Празник на село Гюльовца, 24.05 Храмов празник Св. св. Кирил и Методий
Оризаре	07.07. 14.10.	Празник на хляба в село Оризаре Празник на село Оризаре, храмов празник Св. Петка
Баня	20.07.	Празник на село Баня, храмов празник на Св. Пророк Илия
Паницово	плаващ	Св. Троица или Петдесетница (религиозен празник), отбелязва се на 50-ия ден след Великден, храмов празник

Таблица 34. Местни празници в Община Несебър

Местните празници на ниво община следват религиозните празници и духовни ценности на своите храмови празници и почитани светци, припознати и като празници на съответното населено място. Към другите по-значими културни събития се открояват следните фестивали и празници:

Фестивал	Период	Тематика
Международни фестивали		
Международен фолклорен фестивал „Несебърски накит“	първата половина на юни, ежегодно	фолклорно творчество
Международен детски фестивал „Слънце „Радост – Красота“, гр. Несебър	втората половина на юни, ежегодно	детско и юношеско творчество
Международен фестивал-конкурс на творческите достижения „Отечество“;	Последната седмица на юни, ежегодно	детско и юношеско творчество
Международен фестивал „Несебър – остров на изкуствата“	първата половина на юли, ежегодно	деца и младежи

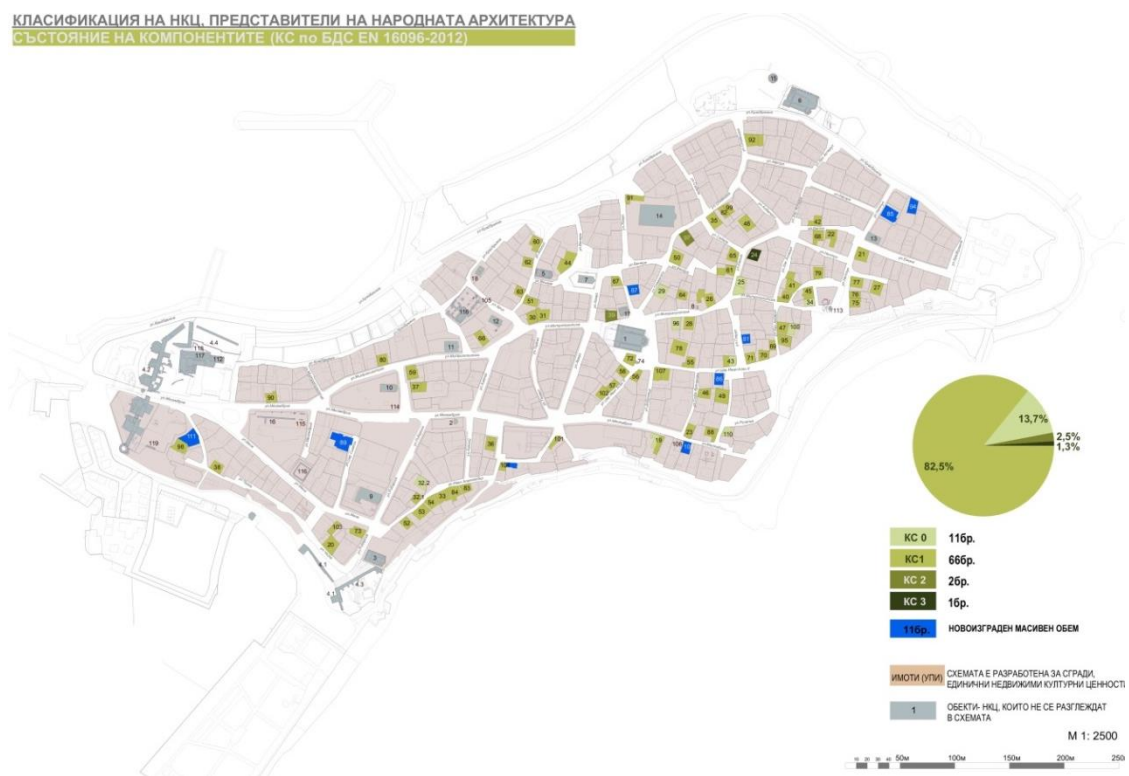
Международен фестивал за хора с увреждания „Несебър“ без граници	Юли, различна периодичност (2019, пето издание)	Изкуство, култура
Международен арт фестивал „Съзвездия в Несебър“	края на август, ежегодно	изкуство, музика, танци без ограничения, деца и младежи
Международен Конкурс „Аз обичам Черно море“	31.10. Денят на Черно море	фотография, изобразително изкуство, литературно творчество деца и младежи
Фестивали и конкурси с национално значение		
Национален фестивал на сватбения туризъм „Любов и вино в Несебър“	Февруари, различна периодичност (2019, 8-мо издание)	Любов, вино (Св. Валентин, Трифон Зарезан), възможности за организиране на сватби
Арт-фест Емона	Средата на август, ежегодно	Изкуство, музика и детско творчество
Поп-рок фест	последната седмица на август, ежегодно	поп рок музика
Фестивал на старата градска песен „Ех, любов, любов...“, гр. Обзор	Септември, различна периодичност, гр. Обзор	Музика – стара градска песен
Национален фестивал „Есенни пасажи“	краят на октомври, ежегодно, гр. Несебър	рибари и техния занаят
Национален фестивала на меда „Кирил Киров“, тр. Несебър	краят на август, ежегодно, гр. Несебър	мед и производство на мед
Театрален фестивал МОНТФИЗ	края на юли, ежегодно от 2021, гр. Несебър	театрални постановки
„Море бушува – Обзор танцува“	Първия детско – юношески фолклорен фестивал от 2022, ежегодно за любителските клубове по танци и хора, гр. Обзор	любителските клубове по танци и хора
Нестия, Черноморска перла	Ежегодно, юни- юли, Слънчев бряг, с. Равда, гр. Несебър, гр. Св. Влас	Фолклорен фестивал за младежи и деца
Фолк фестивал Равда	Началото на юли, с. Равда,	Фолклор, танци, народни инструменти

Таблица 35. Фестивали и конкурси в Община Несебър

ПРИЛОЖЕНИЕ 7.4.

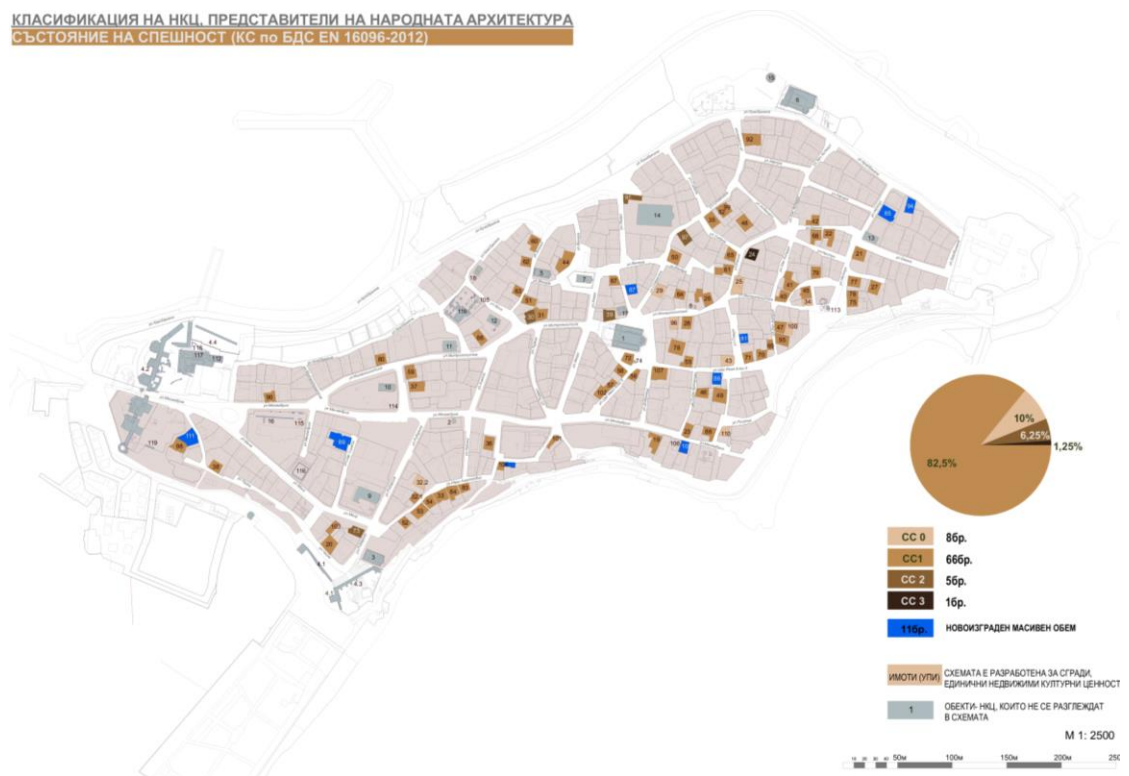
Схема към Доклад за мониторинг върху състоянието на обекти със статут на единични НКЦ на територията на „Старинен град Несебър“ (2018) на НИНКН

КЛАСИФИКАЦИЯ НА НКЦ, ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА НАРОДНАТА АРХИТЕКТУРА
СЪСТОЯНИЕ НА КОМПОНЕНТИТЕ (КС по БДС EN 16096-2012)

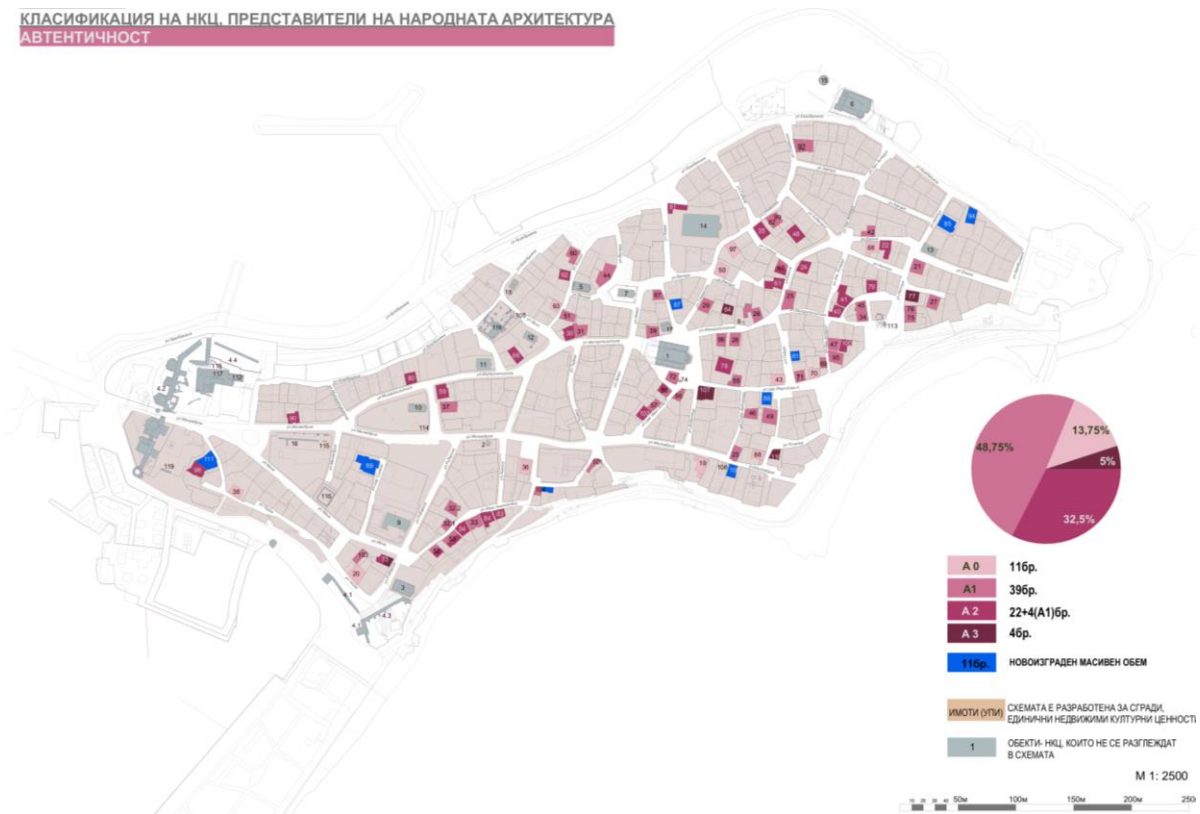
Фигура 32. Състояние на единичните НКЦ, представители на народната архитектура към 2018 година.

КЛАСИФИКАЦИЯ НА НКЦ, ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА НАРОДНАТА АРХИТЕКТУРА
СЪСТОЯНИЕ НА СПЕШНОСТ (КС по БДС EN 16096-2012)

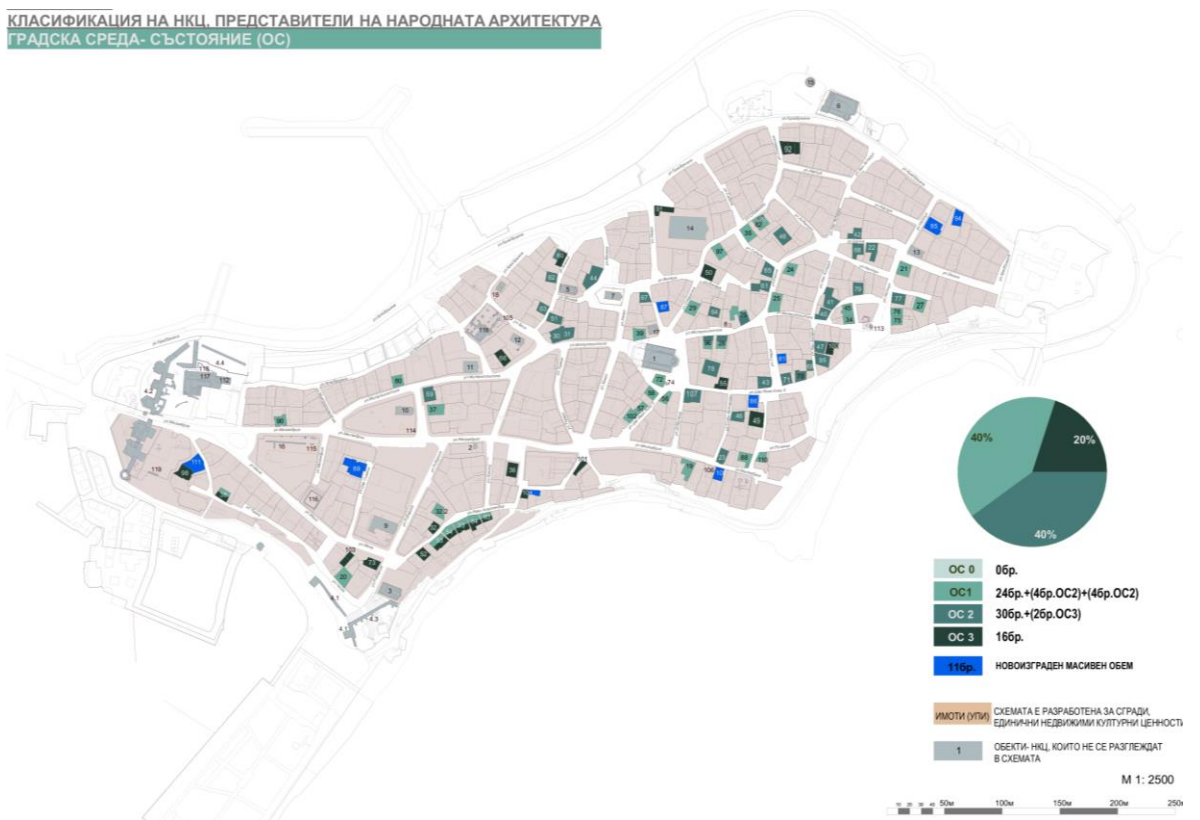
Фигура 33. Състояние на спешност за предприемане на интервенции по отношение на единичните НКЦ, представители на народната архитектура към 2018 година.

**КЛАСИФИКАЦИЯ НА НКЦ, ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА НАРОДНАТА АРХИТЕКТУРА
АВТЕНТИЧНОСТ**

Фигура 34. Оценка на автентичността на единичните НКЦ, представители на народната архитектура към 2018 година.

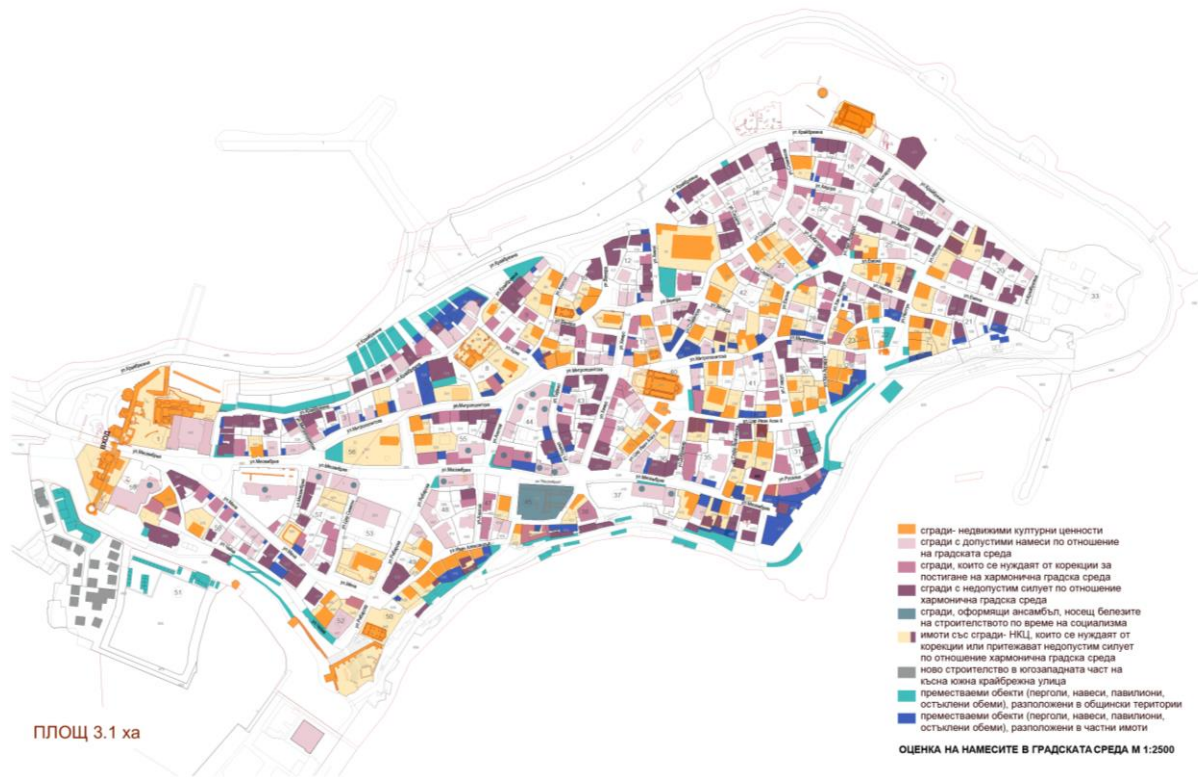
**КЛАСИФИКАЦИЯ НА НКЦ, ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА НАРОДНАТА АРХИТЕКТУРА
ГРАДСКА СРЕДА- СЪСТОЯНИЕ (ОС)**

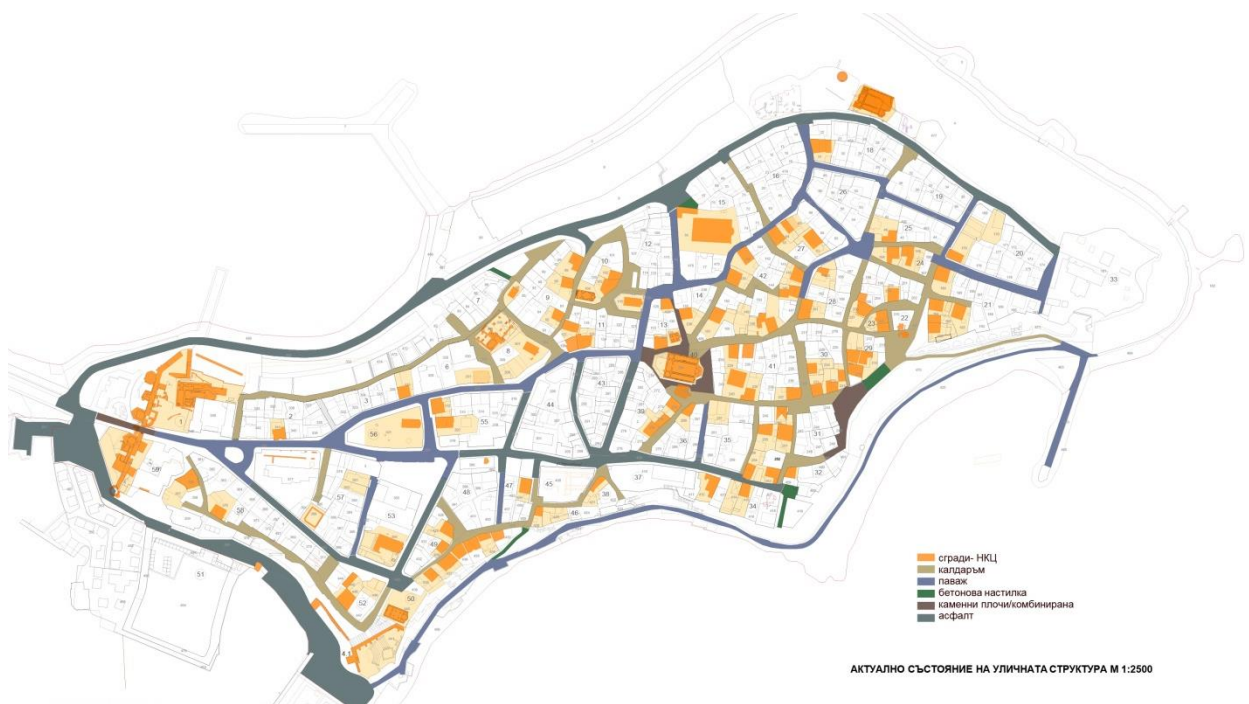
Фигура 35. Оценка на състоянието на градската среда около единичните НКЦ, представители на народната архитектура към 2018 година.

ПРИЛОЖЕНИЕ 7.5.

Схема към Доклад от мониторинг на върху състоянието на градската среда групова НКЦ „Старинен град Несебър“ (2020) на НИНКН

Фигура 36. Оценка на състоянието на градската среда около единичните НКЦ, представители на народната архитектура към 2018 година.

Фигура 37. Схема на уличната мрежа и вида на настилките към 2018 година.

ПРИЛОЖЕНИЕ 7.7.

Фактори, оказващи въздействие върху културното наследство на „Старинен град Несебър“.
Извадка от Периодичния доклад – II цикъл за периода 2008–2014 година.

3.15.1 - Factors summary table

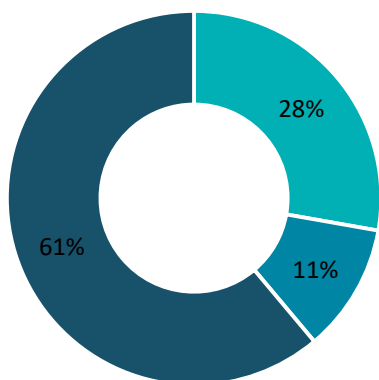
	Name	Impact				Origin	
3.1	Buildings and Development						
3.1.1	Housing		⊖	⚠	⊕	⊕	⊕
3.1.4	Major visitor accommodation and associated infrastructure	⊕	⊖	⚠	⚠	⊕	⊕
3.1.5	Interpretative and visitation facilities	⊕		⚠	⚠	⊕	
3.2	Transportation Infrastructure						
3.2.3	Marine transport infrastructure	⊕	⊖	⚠			⊕
3.2.4	Effects arising from use of transportation infrastructure		⊖	⚠		⊕	
3.3	Services Infrastructures						
3.3.1	Water infrastructure		⊖	⚠			⊕
3.3.4	Localised utilities		⊖	⚠		⊕	
3.4	Pollution						
3.4.1	Pollution of marine waters		⊖	⚠			⊕
3.5	Biological resource use/modification						
3.5.1	Fishing/collecting aquatic resources		⊖	⚠			⊕
3.5.2	Aquaculture		⊖	⚠			⊕
3.7	Local conditions affecting physical fabric						
3.7.1	Wind		⊖	⚠	⚠	⊕	⊕
3.7.2	Relative humidity		⊖	⚠	⚠	⊕	⊕
3.7.7	Pests		⊖	⚠		⊕	
3.7.8	Micro-organisms		⊖	⚠		⊕	
3.8	Social/cultural uses of heritage						
3.8.1	Ritual / spiritual / religious and associative uses	⊕		⚠	⚠	⊕	
3.8.2	Society's valuing of heritage	⊕	⊖		⚠	⊕	
3.8.4	Changes in traditional ways of life and knowledge system		⊖	⚠		⊕	
3.8.5	Identity, social cohesion, changes in local population and community	⊕		⚠	⚠	⊕	⊕
3.8.6	Impacts of tourism / visitor / recreation	⊕	⊖	⚠	⚠	⊕	⊕
3.9	Other human activities						
3.9.1	Illegal activities		⊖	⚠		⊕	⊕
3.10	Climate change and severe weather events						
3.10.1	Storms		⊖	⚠		⊕	⊕
3.10.5	Changes to oceanic waters		⊖	⚠		⊕	
3.11	Sudden ecological or geological events						
3.11.2	Earthquake		⊖	⚠		⊕	⊕
3.11.3	Tsunami/tidal wave		⊖	⚠		⊕	⊕
3.11.4	Avalanche/ landslide		⊖	⚠		⊕	⊕
3.11.5	Erosion and siltation/ deposition		⊖	⚠		⊕	⊕
3.11.6	Fire (wildfires)		⊖	⚠		⊕	
3.12	Invasive/alien species or hyper-abundant species						
3.12.4	Invasive / alien marine species		⊖	⚠		⊕	
3.13	Management and institutional factors						
3.13.1	Low impact research / monitoring activities	⊕		⚠	⚠	⊕	
3.13.3	Management activities	⊕		⚠	⚠	⊕	⊕
Legend	Current	Potential	Negative	Positive	Inside	Outside	

Фигура 38. Фактори, оказващи въздействие върху културното наследство на „Старинен град Несебър“. Извадка от Периодичния доклад – II цикъл за периода 2008–2014 година.

ПРИЛОЖЕНИЕ 7.8.

Проектни инициативи и статус на реализация на **Концепция за опазване на КН**, изготвена за кандидатстване на „Старинен град Несебър“ по ОП „Региони в растеж“ 2014 – 2020 година.

Концепцията е изготвена през 2019 г. с цел кандидатстване за финансиране по Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020 г. по процедура BG16RFOP001–6.002 „Развитие на туристически атракции“. В нея са включени следните проектни инициативи: проектно предложение за възвръщане на каменната настилка по улиците на Старинния град; проектно предложение за поставянето на преместваеми обекти „Базар и парково пространство“ и 16 проектни предложения за извършване на дейности по обекта НКЦ, както следва: 5 обекта, част от археологическото КН; 7 бр. средновековни църкви; къща Московяни, в която е поместен Етнографския музей (експозиция) към музей „Старинен Несебър“; две от вятърните мелници и чешмата при Старата Митрополия. Независимо, че не е получено целево финансиране от оперативната програма, Община Несебър е съгласувала задания за всичките проектни инициативи и е стартирала изпълнението на Програмата, като за 3 годишния период от нейното изготвяне вече 28% от инициативите са вече реализирани или в процес на реализация, част от които с финансовата подкрепа на НИНКН и Норвежкия финансов механизъм, а 11% са със съгласувани проекти / разрешения за строеж.

Концепция за кандидатстване на „Старинен град Несебър“ по ОП „Региони в растеж“ 2014–2020 година

- НКЦ с реализирана/ в процес на реализация на КРР (5 бр.)
- НКЦ със съгласувани проекти/разрешения за строеж (2 бр.)
- НКЦ със съгласувани задания за КРР (11 бр.)

Фигура 39. Степен на реализация към 2022 г. на Концепция за кандидатстване на „Старинен град Несебър“ по ОП „Региони в растеж“ 2014–2020 година (2018 г.).

НЕДВИЖИМА КУЛТУРНА ЦЕННОСТ	ОБХВАТ НА ПРОЕКТНАТА ДЕЙНОСТ	СТАТУС НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО
I. АРХЕОЛОГИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО		
1. „Крепостни стени в западната част на полуострова, западна порта“, УПИ I, кв. 2, гр. Несебър	Реставрация, консервация, експониране и социализация. Дизайн на информационни елементи и популяризиране на обекта. Естетизиране и социализиране на зоната зад крепостните стени.	Съгласувано задание
2. „Крепостни стени в южната част на полуострова“, УПИ I, УПИ II в кв.51 и УПИ IX, кв. 50, гр. Несебър	Реставрация, консервация, експониране и социализация. Дизайн на информационни елементи и популяризиране на обекта.	Съгласувано задание

3.	„Зона на театъра на Несебър“ , ид. по КК, ПИ51500.501.457, гр. Несебър	Реставрация и социализация на откоси на терена, озеленяване на тераси, естетизиране на подпорни стени и тераси от източната страна на града, реставрация на зоната на театъра на Несебър, естетизиране на зоната около църквата "Св.Й.Алитургетус".	Съгласувано задание
4.	Ранновизантийски терми , УПИ I и и УПИ II–216, кв. 3 по плана на гр.Несебър с ид. по КК, ПИ 51500.501.306 и ПИ 51500.501.305 по одобрена КК на гр. Несебър, №116 и 105 по Опорен план.	Реставрация, консервация, експониране и социализация. Дизайн на информационни елементи и популяризиране на обекта. Естетизиране и социализиране на зоната около културната ценност, създаване на достъпна среда.	Съгласувано задание
5.	Водоснабдителна система – цистерна и подземни галерии– коридори /V–VI век/ , в ПИ 51500.501.389 по одобрена КК на гр. Несебър, УПИ V-350, кв. 57 по плана на гр.Несебър, №116 по Опорен план.	Реставрация, консервация, социализация. Дизайн на информационни елементи и популяризиране на обекта. Естетизиране и социализиране на зоната около културната ценност, създаване на достъпна среда, възможност за нова функция на обекта .	Съгласувано задание
II. СРЕДНОВЕКОВНИ ЦЪРКВИ:			
6.	Църква „Христос Пантократор“ , в ПИ 51500. 501.321 по одобрена КК на гр.Несебър, УПИ I, кв. 56 ,№10 по Опорен план.	Реставрация, консервация, експониране и социализация. Дизайн на информационни елементи и популяризиране на обекта.	Проект за консервация, реставрация, експониране и социализация
7.	Църква „Св. Св. Архангели Михаил и Гавраил“ , ПИ 51500. 501.104 по одобрена КК на гр. Несебър, УПИ IV , кв. 10 по плана на гр. Несебър, №5 по Опорен план.	Реставрация, консервация, експониране и социализация. Дизайн на информационни елементи и популяризиране на обекта. Проектиране на защитно покритие	Проект за консервация, реставрация, експониране и социализация
8.	Църква „Св.Климент “ , ПИ 51500.501.396 по одобрена КК на гр. Несебър, УПИ IV–248 , кв. 48 по плана на гр. Несебър, №2 по Опорен план.	Реставрация, консервация, експониране и социализация. Дизайн на информационни елементи и популяризиране на обекта. Естетизиране и социализиране на зоната около културната ценност, създаване на достъпна среда	Реализира се с финансовата подкрепа на Министерството на културата
9.	Църква „Св.Богородица Елеуса“ , в ПИ 51500.501.515 по одобрена КК на гр. Несебър, УПИ I-4,7, кв. 18а по плана на гр. Несебър, №6 по Опорен план	Реставрация, консервация, експониране и социализация. Дизайн на информационни елементи и популяризиране на обекта. Естетизиране и социализиране на зоната около културната ценност, създаване на достъпна среда	Съгласувано задание
10	Църква „Стара Митрополия“ , в ПИ 51500.501.264 по одобрена КК на гр.Несебър, УПИ I, кв. 40 по плана на гр. Несебър, №1 по Опорен план	Реставрация, консервация, експониране и социализация. Дизайн на информационни елементи и популяризиране на обекта. Естетизиране и социализиране на зоната около културната ценност, създаване на достъпна среда	Съгласувано задание
11.	Църква „Свети Димитър“ – до Старата митрополия , в ПИ 51500.501.131 по одобрена КК на гр.Несебър, УПИ IV, кв.13 по плана на гр.Несебър, №17 по	Реставрация, консервация, експониране и социализация. Дизайн на информационни елементи и популяризиране на обекта. Естетизиране и социализиране на зоната около културната ценност, създаване на	Съгласувано задание

	Опорен план.	достъпна среда.	
12.	Църква „Св.Тодор“ , в ПИ51500.501.179 по одобрена КК на гр.Несебър, УПИ I, кв. 20 по плана на гр. Несебър, №13 по Опорен план.	Реставрация, консервация, експониране и социализация. Дизайн на информационни елементи и популяризиране на обекта. Естетизиране и социализиране на зоната около културната ценност, създаване на достъпна среда.	Съгласувано задание
III. ЖИЛИЩНИ СГРАДИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА НАРОДНАТА АРХИТЕКТУРА			
13.	Етнографски музей , в ПИ 51500. 501.412 по одобрена КК на гр.Несебър, УПИ I, кв. 34 по плана на гр. Несебър, №19 по Опорен план	Реставрация, консервация, експониране и социализация. Дизайн на информационни елементи и популяризиране на обекта. Естетизиране и социализиране на зоната около Паметника и двора, създаване на достъпна среда. Създаване на нова функция в съществуващите складови помещения и развиването им в Музеев център за работа с деца.	Реализира се проект за консервация и ревитализация, обогатяване на експозиция и осигуряване на достъпна среда, с финансовата помощ на Норвежкия финансов механизъм.
IV. ДРУГИ ОБЕКТИ НКЦ с нежилни обекти, които не принадлежат на никоя от посочените по-горе групи и не притежават функционални, исторически или други еднородни характеристики			
14.	Чешма , ПИ 51500.501.263 по одобрена КК на гр. Несебър, второстепенна улица по плана на гр. Несебър, №74 по Опорен план	Реставрация и консервация. Дизайн на информационни елементи и популяризиране на обекта. Естетизиране и социализиране на зоната около културната ценност	Реализиран проект за консервация и ревитализация
15.	Вятърна мелница на провлака в ПИ51500. 501.484 по одобрена КК на гр.Несебър,, №109 по Опорен план	Консервация, реставрация, експониране и адаптация по автентични данни.	Реализиран проект за консервация и ревитализация
16.	Вятърна мелница до църква „Елеуса“ , ПИ51500. 501.515 по одобрена КК на гр. Несебър, УПИ I–4,7, кв. 18а по плана на гр.Несебър, №15 по Опорен план	Консервация, реставрация, експониране и адаптация по автентични данни	Съгласувано задание
17.	Подмяна на останалата асфалтова настилка по всички улици и крайбрежната алея, съгласно одобрени трасета – I етап, II етап, III етап и съгласно одобрена схема за обект: Трасе на културно-исторически маршрут „Духовен път“ , подобект „Реконструкция на улична мрежа“.	Реконструкция на улична мрежа - премахване на асфалтова настилка и полагане на каменна настилка.	Частично реализиран проект с финансовата подкрепа от Програма за морско дело и рибарство 2014–2020 г.
18.	Преместваеми обекти „Базар и парково пространство“, в ПИ 51500. 501.451 по одобрена КК на гр. Несебър, УПИ I–451, кв. 106 по плана на гр. Несебър.	Преместваеми обекти „Базар и парково пространство“	Съгласувано задание